
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
1904

T.C.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELENİN İÇ GÜVENLİK BAĞLAMINDA YÖNETİMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

HAZIRLAYAN

İdris ŞEKERCİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Tarık AK

ANKARA-2023

“Her Hakkı Saklıdır”

İdris ŞEKERCİ tarafından hazırlanan "Düzensiz Göçle Mücadelenin İç Güvenlik Bağlamında Yönetimi: Türkiye Örneği" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Tarık AK
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Kamu Yönetimi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Doç.Dr. Emrah ÖZDEMİR
Milli Savunma Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Dr. Mehmet KAHYA
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Kamu Yönetimi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 31/01/2023

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

J.Alb.Doç.Dr. Naci AKDEMİR
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmamın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İdris ŞEKERCİ
31/03/2023

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELENİN İÇ GÜVENLİK BAĞLAMINDA YÖNETİMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

İdris ŞEKERCİ

Ocak 2023

ÖZET

Her ne kadar göç ve göçmen kavramlarının varlığı insanlık tarihi kadar eski olsa da dünyanın göç sorunu ile mücadelesi çok eskilere dayanmamaktadır. 20. yüzyılın sonlarında soğuk savaşın sona ermesi ve 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terör saldırıları göç sorununa dünyanın yaklaşımı açısından bir milat olarak kabul edilebilir. O döneme kadar konuyu siyasal, beşerî, toplumsal, sosyal ve ekonomik bir süreç bağlamında ele alan dünya devletleri, artan göçmen sayısı ve getirdiği sorunlar nedeniyle göçü artık bir ulusal güvenlik sorunu olarak görmekte, iç güvenlik endişeleri başta olmak üzere, güvenlik temelli uygulamalar ve politikalar uygulamaktadır. İç çatışmalar, savaşlar, ekonomik sıkıntılar, siyasi bunalımlar gibi sebeplerle göç etmek zorunda kalan insan sayısı 100 milyonu geçen dünyada, bu sorundan en çok etkilenen ülke ise şüphesiz Türkiye olmuştur. Türkiye, UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) verilerine göre dünyada en çok mülteciye (3,8 milyon) ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Yıllardır yurt içi ve dışında terör örgütleri ile mücadele eden Türkiye'nin, Suriye kaynaklı göç karşısında uyguladığı açık kapı politikasının da etkisi ile, ülke içindeki yabancı sayısı toplam nüfusun yaklaşık %6,5'ine ulaşmıştır. Bu durum; sebep olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik sıkıntıların yanı sıra tüm dünyada olduğu gibi konunun Türkiye içinde artık bir ulusal güvenlik problemine evrilmesini kaçınılmaz kılmıştır. Düzensiz göç bir yasa dışı davranış olması nedeniyle başlı başına bir iç güvenlik problemidir. Ancak diğer iç güvenlik problemlerinden farkı çözümü dışardan kaynaklanan bir iç güvenlik problemi olmasından ileri gelmektedir. Bu nedenle uygulanan klasik iç güvenlik tedbirleri orta ve uzun vadede düzensiz göç konusunda yetersiz kalmıştır. Sorunun karmaşık ve çok boyutlu olması nedeniyle, çözümün de ancak uluslararası taraflarca ortak akıl ve politikalarla sağlanabileceği kanaati tüm dünyada oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye'de dünyadaki gelişmelere paralel olarak ulusal ve uluslararası boyutta düzensiz göç ile mücadelesini sürdürmektedir. Tezin amacı göç ve düzensiz göç olgusunun dünyada ve Türkiye'de iç güvenlik bağlamında nasıl yönetildiğini ortaya koyarak, Türkiye için uygulanabilecek politika ve stratejileri tespit edebilmektir. Üç bölüm olarak hazırlanan tezin; birinci bölümünde güvenlik ve iç güvenlik kavramları incelenmiş, ikinci bölümünde göç ve düzensiz göç açıklanarak dünya uygulamaları tartışılmış, üçüncü ve son bölümde ise Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesinde aldığı iç güvenliğe yönelik tedbirler ve uyguladığı politikalar ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda dünya devletleri ve Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesinde uygulayabileceği politika ve stratejiler kapsamında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Bilim Kodu : 111615
Anahtar Kelimeler : Göç, Düzensiz Göç, İç Güvenlik, Yönetim
Sayfa Adedi : 137
Tez Danışmanı : Dr. Tarık AK

T.R.
MINISTRY OF INTERIOR
GENDARMERIE AND COAST GUARD ACADEMY
SECURITY SCIENCES INSTITUTE

MANAGEMENT OF STRUGGLE AGAINST IRREGULAR MIGRATION IN THE CONTEXT OF INTERNAL SECURITY: CASE OF TÜRKİYE

(M.Sc. Thesis)

İdris ŞEKERCİ

January 2023

ABSTRACT

Although the existence of the concepts of migration and migrants is as old as the history of humanity, the world's struggle with the problem of migration does not go back very far. In the late 20th century, the end of the Cold War and the terrorist attacks in the USA on 11 September 2001 can be considered a milestone in the world's approach to the migration problem. The states of the world, which until that period dealt with the issue in the context of a political, human, social, and economic process, then approach migration as a national security problem. Due to the increasing number of migrants and the problems they bring, states implement security-based practices and policies, especially regarding internal security concerns. In a world where the number of people forced to migrate due to internal conflicts, wars, economic difficulties, and political crises has exceeded 100 million, Türkiye has undoubtedly been the country most affected by this problem. According to UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) data, Türkiye is the country hosting the world's largest number of refugees (3.8 million). The number of foreigners in Türkiye, a country fighting against terrorist organizations at home and abroad for years, has reached approximately 6.5% of its total population with the effect of the open-door policy implemented in the face of migration from Syria. In addition to the social, cultural, and economic problems it has caused, this situation has made it inevitable that the issue has evolved into a national security problem for Türkiye, as has been the case all over the world. Irregular migration is an internal security problem, as it is an illegal behaviour. However, it differs from other internal security problems because its solution originated outside. For this reason, the classical internal security measures applied have been inadequate regarding irregular migration in the medium and long term. Due to the complexity and multidimensionality of the problem, the conviction that international parties can only provide the solution with common sense and policies has started to emerge worldwide. In this context, Türkiye continues its struggle against irregular migration at the national and international levels in parallel with the developments in the world. The thesis aims to determine the policies and strategies for Türkiye that can be implemented by revealing how the phenomenon of migration and irregular migration is managed in the context of internal security in the world and Türkiye. The thesis is prepared in three chapters. In the first part of the thesis, the concepts of security and internal security are analyzed; in the second part, migration and irregular migration are explained, and world practices are discussed. In the third and last part of the study, implemented policies and the internal security measures taken by Türkiye in terms of the fight against irregular migration are put forward. In conclusion of the study, inferences have been made within the scope of policies and strategies that the states and Türkiye can implement in the fight against irregular migration.

Science Code : 111615
Keywords : Migration, Irregular Migration, Internal Security, Management
Page Number : 137
Supervisor : Dr. Tarık AK

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışmanım Dr. Tarık AK'a, ayrıca değerli katkıları ile bana yön veren Doç.Dr. Emrah ÖZDEMİR, Dr. Mehmet KAHYA, Prof.Dr. Elif ÇOLAKOĞLU ve Doç.Dr. Naci AKDEMİR'e, çalışma arkadaşlarım Dr. Mesut KÜÇÜK, Dr. Ufuk COŞTAN ve Emrah ÇELİK'e, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, her koşulda yanımda olan çok değerli eşim Sevtap ŞEKERCİ, kızlarım Melek ve Melda'ya teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ x

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xi

RESİMLERİN LİSTESİ xii

HARİTALARIN LİSTESİ xiii

SİMGELER VE KISALTMALAR xiv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK VE İÇ GÜVENLİK

1.1.Güvenlik Kavramının Tanımı 7

1.1.1.Ulusal Güvenlik İç Güvenlik İlişkisi 12

1.1.2.İç Güvenlik Kavramının Tanımı 14

1.2.İç Güvenlik Yönetim Modelleri 15

1.2.1.İç Güvenlik Yönetim Modellerinde Dünya Örnekleri 17

1.2.1.1.ABD'de İç Güvenliğe Bakış 17

1.2.1.2.Birleşik Krallık'ta İç Güvenliğe Bakış 19

1.2.1.3.Almanya'da İç Güvenliğe Bakış 20

1.2.1.4.Fransa'da İç Güvenliğe Bakış 21

1.3.Türkiye'de İç Güvenlik ve Yönetimi.....23

1.3.1.Polis Teşkilatı 24

1.3.2.Jandarma Teşkilatı 26

1.3.3.Sahil Güvenlik Teşkilatı 28

1.3.4.Göç ve Göç Yönetimi 29

1.3.5.Sınır Güvenliği 33

1.4.Bölüm Değerlendirmesi 35

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA GÖÇ VE DÜZENSİZ GÖÇ

2.1.Göç Kavramı 37

2.2.Düzensiz Göç Kavramı 37

2.2.1.İç Güvenlik Açısından Düzensiz Göç Olgusu 39

2.2.2.Düzensiz Göç Hareketliliğinin Bir Güvenlik Sorun Alanına Dönüşümü 40

2.3.Dünyada Göç ile Mücadele 42

2.3.1.ABD ve Göç Yönetimi 44

2.3.2.Kanada ve Göç Yönetimi.....46

2.3.3.Avrupa Birliği ve Göç Yönetimi 49

2.3.4.Birleşik Krallık ve Göç Yönetimi.....54

2.4.11 Eylül Sonrasında Devletlerin Göç Politikaları Bağlamında Aldığı Önlemler 57

2.4.1.Sınır ve Giriş Kontrollerinin Arttırılması 60

2.4.2. Bilgi ve Kimlik Sistemlerinin Geliştirilmesi 62

2.4.3.Bölgesel ve Ülkelerarası İşbirliği 63

2.4.4.Ülke İçinde Göç Kontrollerinin Arttırılması 64

2.4.5.Entegrasyon 65

2.4.6.Karma Göç Hareketliliğinin Taşıdığı Riskler 66

2.4.7.Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS) 68

2.5.Bölüm Değerlendirmesi 69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DÜZENSİZ GÖÇ VE İÇ GÜVENLİK

3.1.Türkiye'nin Göç ve İç Güvenlik Yaklaşımı 73

3.2.Coğrafi Açıdan Türkiye 74

3.3.Türkiye'de Göç Yönetimi 78

3.3.1.Türkiye'nin Göç Tarihi 79

3.3.2.Ulusal ve Uluslararası Boyutta Yapılan Hukuki Düzenlemeler 80

3.4.Türkiye ve Düzensiz Göç 83

3.4.1.Suriye'de Meydana Gelen Gelişmelerin Türkiye'ye Yansımaları 88

3.4.2.Afganistan'da Meydana Gelen Gelişmelerin Türkiye'ye Yansımaları 91

3.5.Düzensiz Göçün Sonuçları 93

3.5.1.Düzensiz Göçün Kaynak Ülke Olarak Türkiye'deki Sonuçları 96

3.5.2.Düzensiz Göçün Göçmenler Üzerindeki Sonuçları 98

3.5.3.Düzensiz Göçün Hedef/Transit Ülke Olarak Türkiye'deki Sonuçları 101

3.6.Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesinin İç Güvenlik Bağlamında Değerlendirilmesi 105

3.7.Bölüm Değerlendirmesi 115

SONUÇ 121

KAYNAKÇA 127

ÖZGEÇMİŞ .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Düzensiz Göçe İlişkin Birleşik Krallık Tarafından Yapılan Düzenlemeler…56

Çizelge 2.2. FRONTEX Verilerine Göre Yasa Dışı Sınır Geçişleri..…….....67

Çizelge 3.1. Yıllara Göre Dünyadaki Göçmen Sayıları……..…….75

Çizelge 3.2. Kaynak Ülkelere Göre Dünyadaki Göçmen ve Koruma Altındaki İnsanlar...76

Çizelge 3.3. En Çok Mülteciye Ev Sahipliği Yapan Ülkeler…….……..77

Çizelge 3.4. Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Sayısı……..……..85

Çizelge 3.5. Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı.86

Çizelge 3.6. Türkiye'de Yıllara Göre Tespit Edilen Göçmen Kaçakçılığı Olayları…….87

Çizelge 3.7. Suriyelilerin Bulunduğu Ülkeler**……..**…….88

Çizelge 3.8. Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Dağılımı**….**…… 90

Çizelge 3.9. Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Dosyalarındaki Şüpheli Sayıları…..94

Çizelge 3.10. Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Dosyalarındaki Mağdur/Müşteki Sayıları……...…….....95

Çizelge 3.11. Türkiye'nin Hudut Kapıları……..…… 106

Çizelge 3.12. Düzensiz Göçün İç Güvenlik Bağlamında Yönetimine İlişkin Alınan Tedbirler……113

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 3.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Dökümü……..…89

Şekil 3.2. Yıllara Göre Türkiye'de Yakalanan Afgan Uyruklu Düzensiz Göçmenler…...92

Şekil 3.3. 2022 Yılında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan İlk Üç Uyruk…….93

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 3.1. Mültecilerin AB'deki Durumu……..…99
Resim 3.2. Aylan Bebek Olayı……...…99
Resim 3.3. Dikili'de mülteci faciası……..…….100
Resim 3.4. Van'da yakalanan düzensiz göçmenler……100

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 3.1. Dünya Göç Güzergahları……..….77

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	**Açıklama**
%	Yüzde

Kısaltmalar	**Açıklama**
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
API	Advance Passenger Information (Gelişmiş Yolcu Bilgileri)
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
DAEŞ	Irak Şam İslam Devleti
DHS	Department of Homeland Security (İçişleri Bakanlığı)
DNA	Deoksiribo Nükleik Asit
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EU	European Union (Avrupa Birliği)
EURODAC	European Asylum Dactyloscopy Database (Avrupa Sığınmacı Daktiloskopi Veri Tabanı)
EUROJUST	European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Avrupa Birliği Ceza Adaleti İş Birliği Ajansı)
EUROPOL	European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı)
EUR-LEX	Access to European Union Law (Avrupa Birliği Hukuki Metinler Yayın Organı)
FRONTEX	European Border and Coast Guard Agency (Avrupa Sınır ve Sahiller Koruma Ajansı)
GAMM	Global Approach to Migration and Mobility (Göç ve Hareketliliğe Küresel Yaklaşım)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

Kısaltmalar	Açıklama
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development (Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi)
İHAS	İnsansız Hava Aracı Sistemi
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
PKK	Kürditan İşçi Partisi
PNR	Passenger Name Record (Yolcu İsmi Kaydı)
PYD	Demokratik Birlik Partisi
TDK	Türk Dil Kurumu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UK	United Kingdom (Birleşik Krallık)
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	United Nations Developement Programme (Birleşmiş Milletler Gelişim Programı)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
USA	United States of America (Amerika Birleşik Devletleri)
YPG	Halk Savunma Birlikleri
YTS	Yabancı Terörist Savaşçılar
X-RAY	X Işını
vb.	ve benzeri

GİRİŞ

Göç, çok eski dönemlerden günümüze süregelen ve yıllar boyunca da ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik sebeplerden dolayı sürecek olan bir yer değiştirme hareketidir. Bu yer değiştirme hareketi, tarihsel süreçte farklı saiklerle gönüllü veya zorunlu olarak bireysel veya kitlesel ölçekte meydana gelmiştir. Bu noktada en temel göç etme motivasyonu ise insanın daha iyi yaşam şartlarına kavuşma isteğidir. Literatürde iç ve dış, düzenli ve düzensiz ve ulusal ve uluslararası gibi birçok farklı kategorilerle ifade edilen göç olgusu son dönemde düzensiz göç boyutuyla ciddi bir problem sahası olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gündeminde bulunmaktadır.

Düzensiz göç, 20. yüzyılda yaşanan iç karışıklıklar, çatışma ortamları, insan hakları ihlalleri, savaşlar, küreselleşme ve ekonomik yetersizlikler gibi sebeplerin etkisiyle Dünya ve Türkiye için önemli bir sorun haline gelmiştir. Düzensiz göç, "bireylerin menşei ülkelerinden bir başka ülkeye beraberlerinde kimlik ve resmî belgeleri olmadan geçiş yapmalarını" ifade edecek şekilde tanımlanabilir (6458 Sayılı kanun, m.7). Dünya üzerinde ağırlıklı olarak doğu-batı, güney-kuzey ekseninde devam eden düzensiz göçün nedenleri arasında siyasi istikrarsızlıklar, bölgesel ve iç savaşlar, terör eylemleri, ekonomik yetersizlikler, kıtlık ve kuraklık gibi coğrafi olumsuzluklar, salgın hastalıklar ve ucuz işgücü talebi sayılabilir. Türkiye düzensiz göç bağlamında sahip olduğu coğrafi konum sebebiyle hem doğu-batı eksenindeki göç hareketinde bir transit ülke hem de sahip olduğu imkânlar noktasında bir hedef ülke konumundadır.

Son dönemde, savaş ve çatışmalar başta olmak üzere değişik sebeplerle dünya çapında yaklaşık 101,1 milyon insanın göç etmek zorunda kaldığı UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) verilerine göre ortaya konulmuştur[1]. Türkiye'nin yaklaşık nüfusunun 85 milyon olduğu düşünüldüğünde dünyada Türkiye nüfusundan büyük bir insan kitlesinin zorunlu göçe maruz kaldığı gerçeği konunun insani boyutunu gözler önüne sermektedir. Bunun yanında Türkiye, UNHCR verilerine göre dünyada en çok mülteciye (3,8 milyon) ev sahipliği yapan ülke konumundadır[2]. İçişleri Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 5,5 milyon (3.522.036 geçici koruma[3] kapsamındaki Suriyeli,

---

[1] Kaynak: https://www.unhcr.org/globaltrends. Erişim tarihi:17 Ocak 2023.
[2] Kaynak: https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html. Erişim tarihi: 17 Ocak 2023.
[3] Geçici Koruma: Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki

1.356.925 ikamet izni ile oturan yabancı, 400.000 uluslararası koruma altındaki yabancı) yabancı bulunmaktadır[4]. Verilerin sayıların sadece kayıtlı yabancılardan oluştuğu, yasal olmayan düzensiz göçmenlerin de eklenmesiyle bu sayının çok daha fazla olacağı düşünülmektedir. Türkiye nüfusunun 85 milyon olduğu düşünüldüğünde ülkede yaşayan kayıtlı yabancıların nüfusa oranı %6,5'i bulmaktadır. Bu bağlamda göç konusu Türkiye'de sadece toplumsal, ekonomik ve siyasi boyutta değil, kamu düzenine sirayet etmiş önemli bir ulusal ve iç güvenlik sorunu temelinde de ele alınmalıdır. Sadece sayısal verilerle bile günümüzde Türkiye'nin en büyük sorunlarından birinin göç ve düzensiz göç meselesi olduğu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Dünyada göç ve göçmen sorununun devletlerce bir güvenlik meselesi olarak ele alınması çok eski tarihlere dayanmamaktadır. Soğuk Savaşın sona ermesi ile başlayan ve 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen eylemler ile devam eden süreçte yaşananlar, dünyada tüm gözlerin göçmenlere çevrilmesine sebep olmuştur. Yaşanan süreçte yabancı kaynaklı terör eylemlerinin meydana gelmesi; devletlerce, göç politikalarının gözden geçirilmesi, sınır güvenlik tedbirlerinin arttırılması, göçmenlere uygulanan politikalarda değişiklik ve sıkılaştırmaya gidilmesi gibi sonuçları beraberinde getirmiştir. Konu artık insani sorun yaklaşımından çıkıp, bir ulusal güvenlik sorununa evrilmiştir.

Uluslararası boyutta düzensiz göçmenlere ilişkin yapılan tüm düzenleme ve politika değişiklikleri öncelikle hem hedef hem de transit geçiş ülkesi olarak kabul edilen Türkiye'yi etkilemeye başlamıştır. Özellikle Suriye'de meydana gelen siyasi istikrarsızlık ve iç çatışma ortamının başından itibaren açık kapı politikası uygulayan Türkiye, 11 yıl gibi kısa bir süre içerisinde sınırları içerisinde milyonlarca Suriyeli ile baş başa kalmıştır. Krizlerin patlak vermesinden itibaren düzensiz göçmen ağırlama noktasında zaten çok gönüllü olmayan Avrupa ülkeleri, Avrupa Birliği sınırlarında aldıkları sıkı güvenlik tedbirleri ile bir bakıma düzensiz göçmenlerin Türkiye'de birikmesine sebep olmuştur. Bu kapsamda Türkiye ulusal ve uluslararası alanda farklı boyutları olan düzensiz göç ve göçmen sorunu ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

İç güvenliğin tanımı, devletin içeriden kaynaklanan tehdit ve saldırılara karşı, vatandaşların canını ve malını koruyabilmesi, her türlü olumsuz durumdan koruyarak

---

yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür (Kaynak: Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

[4] Kaynak: https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler. Erişim tarihi: 17 Ocak 2023.

güvenlik ve emniyet ortamında yaşayabilmesini sağlaması olarak karşımıza çıkmaktadır (Çınar, 1997, s. 61). Başından sonuna kadar devletin koyduğu kurallara aykırı bir durum yaratan düzensiz göç olgusunun, her şeyden evvel bir iç güvenlik sorunu olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Düzensiz göçün nicelik ve niteliği açısından bakıldığında ise Türkiye'deki durumun artık bir iç güvenlik sorunu olmaktan çıkıp ulusal güvenlik sorununa evrildiği söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye'de tüm dünya devletleri gibi artan göç hareketlerine reaksiyon göstermiş, ulusal politikalarını uluslararası düzenlemelere entegre etmiş, ikili, bölgesel ve uluslararası çalışmalara öncelik vererek göç ve göç yönetimi, düzensiz göçle mücadele konularında stratejiler üretmeye çalışmıştır.

Göç, göçmen ve düzensiz göç ile ilgili literatür ve tez çalışmaları incelendiğinde genel olarak karşımıza, konunun uluslararası ilişkiler bağlamında devletlerin ve Avrupa Birliği gibi örgütlerin ilişkileri, yaklaşımları ve geliştirdikleri politikalar temelinde ele alındığı çıkmaktadır. Göçün ulusal güvenliğe etkileri düzeyinde yapılan çalışmalarda ise kolluk taktik ve tekniğini ilgilendiren iç düzenlemeler ve hudut güvenliğine ilişkin politikaların tartışılması ile sınırlandırıldığı tespit edilmiştir. Ancak günümüzde göç sorununun ulaştığı nokta ne sadece ulusal düzeyde alınacak iç güvenlik tedbirleri ile, ne de sadece uluslararası düzeyde üretilecek politikalarla çözülecek boyutları çoktan aşmıştır. Bu nedenle tezde; göç, düzensiz göç, güvenlik ve iç güvenlik kavramlarına hem ulusal hem de uluslararası boyutta yaklaşım sağlanarak, dünyada ve Türkiye'de düzensiz göçle mücadelenin iç güvenlik bağlamında yönetimi bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Araştırmanın temel amacı dünyada ve Türkiye'de verilen düzensiz göç mücadelesini ortaya koyarak Türkiye'nin bundan sonraki vereceği mücadeleye katkı sunabilmektir. Bu kapsamda tezde temel araştırma sorusu *"Türkiye, düzensiz göç ile mücadelesini iç güvenlik bağlamında nasıl yönetmelidir?"* olarak belirlenmiş ve cevap aranmıştır. Tezde belirlenen temel araştırma sorusuna cevap bulabilmek için;

- *"Düzensiz göç, iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları nedir? Düzensiz göçün iç güvenlik ve ulusal güvenliğe etkileri nelerdir?"*
- *"Düzensiz Göç-Güvenlik ilişkisi nasıldır? Dünyada düzensiz göç ile mücadele eden devletlerin aldığı tedbirler nelerdir? Düzensiz göç, ulusal ve uluslararası boyutlarda hangi güvenlik sorunlarına yol açmaktadır?"*
- *"Türkiye'ye düzensiz göçün sebepleri nelerdir? Düzensiz göç kaynaklı iç güvenlik problemleri hangi hususlarda ortaya çıkmaktadır? Hangi tedbirler alınmaktadır?"*

alt araştırma sorularına cevap aranacaktır. Düzensiz göçle mücadelenin çok boyutlu ve karmaşık yapısı gereği devletlerin de ortak zeminde buluşmaları ve soruna ortak çözümler üretmeleri gerekmektedir. Bu nedenle araştırma sorularına bulunacak cevaplar sayesinde, halihazırda dünyada ve Türkiye'de göçe nasıl yaklaşıldığını, düzensiz göçün iç güvenliğe etkilerini, devletlerce alınan tedbir ve geliştirilen politikaları da ortaya koyacaktır.

Tezin hazırlanmasında ulusal ve uluslararası çalışmalara konu her türden veri, metin ve çalışma incelenmiş olup nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi, örnek olay incelemesi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış, konuya dair yayımlanmış akademik yayınlar, dergiler, gazeteler ve haber siteleri ile küresel çapta çalışma yapan kurum ve kuruluşların internet siteleri, araştırma ve inceleme siteleri taranarak en güncel verilere erişim sağlanmıştır.

Ancak düzensiz göç ile ilgili akademik bir çalışma yapmanın bir kısım zorlukları bulunmaktadır. Bunlar içerisinde konunun sahip olduğu karışık ve karmaşık terminoloji, henüz genel kabul görmemiş kavramlar sayılabilir. Çalışmada karşılaşılan en büyük sınırlılık elde edilen verilerin güvenirliğidir. Zira düzensiz göçe konu göçmenlerin zaten varlıklarının yasa dışı olmaları, başlı başına erişilen verilerin kesinliği ve doğruluğu noktasında birçok belirsizliği barındırmaktadır. Ayrıca konunun ulusal ve uluslararası boyutta, resmi ve gayri resmî kurumlarca günlük siyasi mülahazalara alet edilmesi, politik çekişmelerin, iç ve dış siyasetin merkezinde yer alması elde edilen verilerin güvenirliğinin birkaç kanaldan teyit edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde göç konusu ile ilgili genellikle göç teorileri çevresinde çalışmalar yapıldığı, araştırmanın kavramsal boyutlarda ele alınarak göçün dinamik ve karmaşık yapısından uzaklaşıldığı gözlemlenmiştir. Çalışmada göçün kavramsal ve teorik boyutlarından uzaklaşılmadan teknik boyutları incelenmiş, sahaya yansımalarının ortaya konulmasına gayret gösterilerek göç teorilerine yer verilmemiştir.

Uluslararası ilişkilerde ve birçok devlet tarafından düzensiz göç ile mücadele, terörle mücadele konseptinde, birbiri içine geçmiş şekilde ve karmaşık yapının bir parçası olarak birlikte ele alınmaktadır. Ancak terörün kaynağı olarak göçü değerlendirmek farklı bir çalışmanın konusu olacağından terör, terörist ve terör örgütü kavramları tezin kapsamına alınmamıştır. Bununla birlikte hedeflenen konudan uzaklaşmamak, ülkeler özelinde gelişen durumların her ülkeye uygulanamayacağı gerçeğinden hareketle; Türkiye'nin icra ettiği, öncelikli amacının terör, dolaylı amaçlarından birinin de düzensiz göçle mücadele olduğu bilinen, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı gibi sınır ötesi operasyonlar kapsam

dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte çalışmada düzensiz göç odak alınarak, mülteci, sığınmacı ve düzenli göç[5] kavramları kapsam dışında tutulmuştur.

Bu minvalde hazırlanan "Düzensiz Göçün İç Güvenlik Bağlamında Yönetimi" isimli tez üç bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölüm "Güvenlik ve İç Güvenlik" başlığı ile hazırlanmıştır. Bu bölümde "Düzensiz göç, iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları nedir? Düzensiz göçün iç güvenlik ve ulusal güvenliğe etkileri nelerdir?" araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Güvenlik, ulusal güvenlik ve iç güvenlik kavramları açıklanarak, dünyada ve Türkiye'de iç güvenlik yönetim sistemleri incelenmiştir.

İkinci bölüm "Dünyada Göç ve Düzensiz Göç" başlığı ile hazırlanmış olup, güvenlikten göç kavramına geçiş yapılmıştır. Bölümde "Düzensiz Göç-Güvenlik ilişkisi nasıldır ve dünyada düzensiz göç ile mücadele eden devletlerin aldığı tedbirler nelerdir? Düzensiz göç, ulusal ve uluslararası boyutlarda hangi güvenlik sorunlarına yol açmaktadır?" araştırma sorularına cevap aranmıştır. Dünyada göç ve düzensiz göç ile mücadele gelişen tarihsel süreçler içerisinde incelenmiş, güncel politika ve stratejiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü ve son bölüm "Türkiye'de Düzensiz Göç ve İç Güvenlik" başlığı ile hazırlanmıştır. Bölümde "Türkiye'ye düzensiz göçün sebepleri nelerdir? Düzensiz göç kaynaklı iç güvenlik problemleri hangi hususlarda ortaya çıkmaktadır ve hangi tedbirler alınmaktadır?" araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Bu bağlamda dünyada ve Türkiye'de alınan tedbirler bir araya getirilerek, düzensiz göçün sebep olduğu problemlere karşı alınabilecek tedbirler ve yöntemleri tespit edebilmek hedeflenmiştir. Tarihsel süreç içerisinde coğrafyanın göçe etkileri, ulusal ve uluslararası çabalar ve Türkiye'nin uyguladığı göç politikaları incelenmiş, etkin politika ve stratejilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

---

[5] Mülteci: BMMYK'nın tüzüğündeki kriterlere uygun olan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması farketmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişi.
Sığınmacı: İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terketmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınırdışı edilebilirler.
Düzenli Göç: Menşei ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri.
Kaynak: Göç Terimleri Sözlüğü, 2013.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK VE İÇ GÜVENLİK

Araştırmanın birinci bölümünde *"Düzensiz göç, iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları nelerdir? Düzensiz göçün iç güvenlik ve ulusal güvenliğe etkileri nelerdir?"* sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda güvenliğin kavramsal çerçevesi incelenecektir. Müteakiben güvenlik ve iç güvenlik kavramları açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca; iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramlarının ne olduğu, iç güvenlik yönetim modelleri, dünya örnekleri ve Türkiye'de uygulanan iç güvenlik sistemi detayları ile ele alınacaktır.

1.1 Güvenlik Kavramının Tanımı

Güvenlik kavramı, hukuk düzeni ve toplumsal yaşam bakımından kişilerin hayatlarını idame ettirirken korkusuz bir şekilde sürdürmeleri olarak görülebilmektedir. Varoluşun doğası gereği canlılar hayatta kalmak, kendisinin ve çevresindeki canlılar için tehlikelerden arınmış, güven telkin eden çevrelerde yaşamak isterler. Yaşarken de içgüdüsel olarak güvenlik temelinde öncelikli ihtiyaçlarının karşılanmasını beklerler. Güvenlik, esasen canlıların yaşamını emniyetli bir şekilde sürdürmelerini hedef almaktadır. Fakat literatürde oldukça yaygın kullanımı bulunan bir kavram olan güvenlik kavramına sınırları kesin bir şekille belli olan net bir tanım yapılabilmiş değildir. Bunun sebebi ise kavramın toplumlara, kültüre, insanlara ya da konuşlu olduğu coğrafyaya göre sürekli değişen bir yapısının bulunmasındandır (Sancak, 2013, ss. 123-134). Üzerine pek çok düşünür tanım geliştirmiş, birçok akademik çalışma yapılmış olsa da güvenliğin tanımını yapmak bazı problemlerle baş etmeyi gerektirmektedir. Bunun en başında kavramın içeriği ve etkileri itibari ile dünyadaki tüm bilim dalları ile ilişkilendirilebileceği, yaşamın her safhasında karşımıza çıkabileceği gerçeği bulunmaktadır. Bir diğer problem ve sınırlılık ise kavramın içeriği itibariyle günden güne farklı yaklaşımları da içine alarak karmaşık bir yapıya bürünmesi olarak belirtilebilir. (Bilgiç, 2011, ss. 123-142).

Kavramların etimolojik açıdan incelenmesi, araştırmacıya tarihi süreç içerisinde kavramın nasıl doğduğu ve nelere evrildiği ile ilgili bilgiler, ip uçları sunmaktadır. Şüphesiz dünyada kullanılan tüm dillerin yapısı ve barındırdığı kelimeler, insanların ihtiyaçları üzerine var olmuş simgelerdir. Günümüzde kullanılan terimlerin ve simgelerin de halen ihtiyaç duyuldukları ve kullanıldıkları için yaşadıkları söylenebilir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında Güvenlik kavramının dünya üzerinde konuşulan tüm dillerde geçmişten bugüne kadar bir karşılığı olduğu görülecektir. İnsanoğlu var oldukça güvenlik kavramının

var olmaya devam edeceği söylenebilir. Bu bakış açısıyla güvenlik kavramının incelenmesi faydalı olacaktır. Türkçe sözlük güvenliği "Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumudur." şeklinde tanımlar (Türk Dil Kurumu, 2023). Benzer yaklaşımla dünya egemen dillerinden İngilizcede de kelimeye güvende olma, korunma, korkunun olmadığı durumları ifade eden anlamlar yüklendiği görülmektedir (Zengin, 2019, s. 17). Avrupa Birliği Standardizasyon Komitesi dünyaya yön veren Avrupa'nın 34 ülkesinin standartlarını belirleyen kuruluşlardan oluşan bir yapıdır. Bu yapının güvenlik tanımında da kaynağı ne olursa olsun çevreden gelen her türlü tehdide karşılık insanların canının ve malının korunmasını ifade eden yaklaşım hissedilmektedir (Şöhret, 2013, ss. 79-80).

İlk insanın yeryüzünde görülmesi ile güvenlik kavramının doğduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak akademik anlamda çok yol kat edildiği söylenemez. Zira konu hakkında çok doyurucu çalışmaların varlığından bahsetmek bir yana, mevcut olanlar da yakın tarihte ivme kazanmıştır. Güvenlik odağında yapılan mevcut akademik çalışmalar incelendiğinde, konunun sadece uluslararası ilişkiler temelinde ve kısıtlı bakış açısıyla değerlendiği görülmektedir. Az sayıdaki çalışmanın da birçoğunun neredeyse 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yapıldığı ve konunun ülkeler arasında meydana gelen savaşlardan sıyrılamadığı anlaşılmaktadır. Güvenliğe yaklaşımın da özgür kararlar alabilen devletlere atıfla realizme yakın tutulduğu veya sınırlandırıldığı söylenebilir (Sancak, 2013, s. 125; Bakan ve Şahin, 2018, s. 138).

Kişiler bulundukları ortamda kendilerinin çevresindekilerin güvenliğinden emin olmak isterler. Bu da güvenlikle sıkça ilişkilendirilen "*asayiş"* kelimesine çağrışım yapmaktadır. Devletlerin en temel görevleri arasında vatandaşlarını korumak ve dış tehditlere karşı güvende olduklarını hissettirmek gelmektedir. Bu görevler değişik bilimsel alanlarda "*asayiş hali"*, *"güvende ve emniyette olma"* şeklinde ele alınarak değerlendirilmektedir. Devlet esasen soyut bir kavramdır. İnsanlar tarafından kurulan, ihtiyaçları çerçevesinde şekil alan, yasalarla yönetilen kurumlardan müteşekkildir. Bu bağlamda insanların devlet yapısına ihtiyaç duymalarındaki gereksinimlerin başında birey olarak güvenliklerini sağlamanın zorluğu sayılabilir. Kurdukları devlet adındaki yapı ile toplumsal güvenliği daha güçlü bir şekilde tesis etmek ve oluşturulan sinerji ile güvenlik boyutunu daha üst seviyelere çıkarmak hedeflenmiştir. Soyut kavram olan devlet bu hizmetleri yürütmek için bazı enstrümanlar kullanır. Bunlar içerisinde yasalar ve yasaların uygulanıp uygulanmadığını kontrol eden kurumlardan bahsedilebilir. Her ne kadar insanlar

kendi ihtiyaçları için devleti kurmuş olsalar da düzenin sağlanması adına devletler veya devlet adına iş yapan kurumlar asayiş halinin devamını sağlamak adına temel özgürlükleri sınırlayıcı birtakım kısıtlamalara gidebilirler (Tekiner ve Gemici, 2019, ss. 18-22). Her kavram gibi güvenlik ve güvenlik algısının da gelişen teknoloji, kitle iletişim araçları, savaş taktik ve teknikleri gibi faktörlerle değişime uğradığı ifade edilebilir. Birçok kavram gibi güvenlikte ülke sınırlarını aşmış, uluslararası bir boyut kazanmıştır. Nitekim öncelikle tehdit algısının sınırları aşarak benzer bir evrim geçirdiğini, tehdit karşısında alınacak tedbirlerinde uyumlu olması gerektiğinden güvenliğin uğradığı bu değişimin zorunlu olarak meydana geldiği düşünülebilir. Günümüzde savaş sadece harp sahasında meydana gelen bir olgu değildir. Ülkeler soğuk savaşta yaşandığı gibi hasımlarının başta ekonomik ve ticari güçleri olmak üzere tüm güçlerine değişik taktik, teknik ve araçlarla saldırırlar. Bu tehdit algısında yaşanan değişimin en bariz örneğidir. Bu bağlamda devletlerce, tehdit karşısında güvenlik ortamını sağlayabilmek için yapılacak savunmanın da kendini yenilemesi, geliştirmesi yani kısaca evrilmesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır (Ağır, 2015, ss. 99-105).

Güvenliğin farklı boyutları bulunmaktadır. Bu boyutlardan birisi de şüphesiz ulusal güvenlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya üzerindeki insanlar gibi devletlerde küreselleşmenin etkisiyle diğer devletlerle hızlı ve karmaşık ilişkiler içerisine girmekte, ortak politikalar üretebilmekte, bazen de karşılıklı çıkar uyumsuzluğu nedeni ile ayrı düşebilmektedir. Bu ilişkilerin uluslararası ilişkiler bağlamında Fransız İhtilali ile hareketlenmeye başladığı görülmektedir. Belirtilen dönem aynı zamanda güvenliğin uluslararası boyut kazanmasını da beraberinde getirmiştir. Nitekim devletlerde insanlar gibi ilişkilerinde dostluk ve müttefiklik ilişkileri geliştirmişlerse de hasım ve düşman da edinebilirler. Günümüz modern devlet anlayışında devletlerin sınırları bulunmaktadır. Bu sınırları devletler korumak, tecavüzleri engellemek isterler. Ülkelerin gösterdikleri bu çabaların toplamı aslında vatandaşlarının güvenliği başta olmak üzere ulusal güvenliği oluşturur. Her devlet bu tedbirleri alırken tehdit aslında diğer devlet olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek kendi yaşama ve var olma alanını genişletmesi, güvenlik kaygıları ile kendini koruma tedbirleri geliştirmesi en temel güvenlik reflekslerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Baylis'te benzer yaklaşımla güvenliği devletlerin tehditler karşısında kendini koruma amacıyla geliştirdiği tedbirlerin toplamı olarak açıklamaktadır (Baylis, 2008, s. 69).

Çağın sunduğu teknolojik imkân ve kabiliyetler iletişime ve ilişkilere de sürat kazandırmıştır. Bu nedenle dünyanın neresinde olursa olsun meydana gelen bir olay anında

tüm dünya tarafından takip edilebilmektedir. Etkin iletişim imkanlarına paralel olarak sevinçlerin, hüzünlerin, toplumsal etki ve hezeyanların kısacası dünyada yaşanan ne varsa etkisi de aynı oranda hızlı ve büyük çaplı olmaya başlamıştır. 21. yüzyılda yaşanan politik ve siyasi gelişmeler göz önüne alındığında güvenlik kavramının neden bu kadar gündemde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Güvenlik kavramı; toplum, kişi, birey temelli çeşitli kavramlarla ilintilediğinde farklı çıktılar verebilir. Ancak bu kavramın içini doldurmada ve konunun daha net anlaşılmasına da yararlı olacaktır. Ulusal güvenlik için de benzer bir metodoloji kullanılabilir. Kelimelerden ulusun güvenliği anlaşılmakla beraber, ulusun ne olduğu noktasında açıklamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ulusun ne olduğu veya ulus derken neyi ifade ettiği ortaya konulmaz ise güvenliğin de ne amaçla yapılacağı hususu belirsiz bir alan olarak karşımıza çıkacaktır (Baylis, 2008, ss. 69-85; Birdişli, 2011, s. 150).

Daha önce de ifade edildiği gibi güvenliğe yüklenecek en kolay anlam klasik yaklaşımla konvansiyonel savaş ve askeri tedbirler kapsamında olacaktır. Bunun bizi "en kuvvetli ordusu olan devlet ülkesini en iyi koruyan devlettir" yaklaşımına mahkûm bırakacağı söylenebilir. O halde tehdit ve ulus tanımlaması eksik ise ulusal güvenlik tanımlaması da eksik kalacaktır. Buradan yola çıkarak ulusal güvenliği, devletin tüm fertlerine karşı geliştirdiği, her türlü tehdit ve saldırıyı kapsayacak tedbirler bütünüdür diye tanımlamak doğru ifade olabilir. Devletin koruma altına alacağı doğrudan kişiler olduğu kadar sınırların korunması, ülke topraklarının korunması, siyasal ve politik hak ve menfaatlerin korunması gibi kapsamlı olgular şeklinde genişletilmelidir. Zira topraklarını koruyamayan bir devletin vatandaşlarını koruması beklenemez. Bir diğer ifade ile insanlar nasıl günlük hayatlarında kendi bireysel korunmaları adına tedbirler alıyorsa devletler de aynı bağlamda hareket eder. İşyerine hırsız girmesin diye bekçi görevlendiren kişi ile, sınırların korunması için hudut hattını teknolojik gözetleme imkânı ile donatan devletin amacı aynıdır. Yine trafiğin yoğun olduğu bölgelere trafik ışığı kuran kurumları amacı ile, karşıdan karşıya geçerken trafiği kontrol eden kişinin amacı aynıdır. Benzer tehditlerin ulus bazında değerlendirilip kıymetlendirilmesi, tehditleri önleyip bertaraf etmeye yönelik gerekli tedbir ve önlemlerin alınması ulusal güvenliğin konusunu oluşturmaktadır. Devletin bir tehlike veya tehdit durumunu hissettiğinde veya öngördüğünde tedbir alması beklenir. Burada mesele tehdit algısının doğru ve yerinde kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Tehlikenin ne olduğu, neyin devlet için dolayısıyla vatandaşı için tehlike arz ettiği meselesi net olarak ifade edilebiliyorsa alınacak tedbirler de net olarak uygulanabilir. Ancak tehdit

tanımlamasında yaşanacak belirsizlik veya muğlaklık devletlerin de göstereceği reaksiyonu etkilemektedir. Bu bağlamda dünyada yıllardır tartışılan ulusal güvenlik kavramının kapsadığı karmaşık, muğlak ve belirsiz tehditler sebebiyle, klasik asker, ordu, savaş çıkmazını aşamadığı, dönemin modern tehdit algılamasından ziyade geleneksel yaklaşımlarla ifade edildiği karşımıza çıkmaktadır.

Devletler bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları yapılardır. Aynı zamanda oluşturdukları devletlerin vatandaşı olmaları nedeniyle kurulan yapının temel görevi vatandaş yani ulusun güvenliğidir. Vatandaşın dışardan gelecek tehditlere karşı güvenliğinin sağlanması temelinde, devlet yükümlülüğünü yerine getirmek zorundadır. Aksi takdirde önce devletin sonra da onu oluşturan ulusun varlığı sorgulanır. Güvenliği sağlanamayan vatandaşlardan devletine karşı olumlu bir duygu beslemesi de beklenemeyecektir. Birbirine sıkı sıkıya bağlı bu ilişkiler yumağı devletin ve vatandaşlarının birbirine bağının kuvvetini de belirleyen etkenlerin başında gelir (Ak, 2018, s. 85; Birdişli, 2011, ss. 150-153; Watson, 2002, s. 2). Bu noktada hukukilik ve meşruiyet kavramları tartışılmaya başlanmalıdır. Devletlere ulusal güvenlik bağlamında yüklenen vatandaşını her türlü tehdit ve tehlikeden korumanın yöntemi, sınırları veya kısıtlılıkları var mıdır? Vatandaşlardan güçlünün güçsüzü ezmemesi için hakkaniyet ve adalet temelinde hukuk düzeninin yürütüldüğü bir kamu düzeni ve devlet sisteminin varlığını temenni etmeleri beklenir. Devlet en güçlü birey olarak başta vatandaşına bu güveni telkin etmeli ve hukuksal düzenlemeler ile meşru hareketlerin dışına çıkmamalıdır. Bunu devlet içinde vatandaşına uygularken, uluslararası boyutta da diğer devletlerle olan ilişkilerinde aynı yaklaşımı göstermesi beklenir. Bu bağlamda devletinde ulusal güvenlik endişeleri çerçevesinde yaptığı tüm hareketlerin uluslararası hukuk kurallarına uygun olması gerekmektedir. Yine devletler vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerini meşruiyet çerçevesinde sağlarken, şartlar oluştuğunda yine aynı meşruiyet çerçevesinde bu hakları kısıtlamaya gidebilir. Devletler bu yetki ve gücü ulusun iç hukuki mevzuatlarından alır (Watson, 2002, s. 3).

Gerek iç gerekse de dış politikada ülkelerin özgürce hareket edebildiklerinden bahsedilemez. Bireyleri kısıtlayan kurallar ne ise uluslararası ilişkilerde de devletleri kısıtlayan birtakım kısıtlar söz konusudur. Bu bağlamda devletlerin ellerinde bulunan birtakım enstrümanlar avantaj ve dezavantaj olarak belirmektedir. Bu avantaj ve dezavantajlar aynı zamanda devletlerin hedefledikleri amaçlara ulaşabilmek adına kullandıkları birer unsurdur. Bunların başında jeopolitik konum gelir. Devletin varlığının yanında komşu ülkelerin kimler olduğu, ülkenin yer altı ve üstü zenginlikleri, denizlere

erişimi gibi birçok etken devletlerin gücüne olumlu veya olumsuz katkı yapar. Bir diğeri ise sosyal, politik ve iktisadi yapıdır. Bu devletin ölçülebilen gücünü gösterir. Bazı Orta Doğu devletlerinde görüldüğü gibi çok zengin topraklara sahip olsalar da siyasi istikrarın sağlanamaması nedeniyle vatandaşlardaki bir millet olma veya devlete aidiyet duygusunun varlığı tartışılmaktadır. Devletin de istediklerini yapması, vatandaşlarını mutlu bir ortamda yaşatabilmesi için ekonomik güce ihtiyacı vardır. Bu bağlamda güçlü bir ekonomi güçlü bir devleti çağrıştırabilir. Başka bir güç etkeni ise bölgede ve dünyada ne yaşandığı ile ilgilidir. Devletin sınırları içerisinde bir sorun olmasa da küreselleşme ve kitle iletişim araçları artık sınırları ortadan kaldırmış, farkındalığı ve olayların etki çapını arttırmıştır. Bu bağlamda Arap Baharı hareketlerinin çok kısa bir süre içerisinde ülkeler arasında yayılması örnek gösterilebilir. Bu yaklaşım klasik ulusal güvenlik anlayışının dayattığı geleneksel ulus-devlet-güvenlik-ordu sarmalından çıkılarak, sınırları aşan, modern tehdit ve güvenlik algısına ihtiyaç duyan bölgesel ve uluslararası güvenlik modeline geçişi de kolaylaştırmaktadır.

1.1.1 Ulusal Güvenlik İç Güvenlik İlişkisi

Ulusal güvenliğin bilimsel bir tanımını yapmak oldukça zordur. Baharçiçek ve İnan (2013)'a göre ulusal güvenlik şu koşulların sağlanmasıyla gerçekleşir:

- Başka bir ülke veya ülkeler üzerinde askeri ya da savunma gücü avantajı,
- Dış ilişkilerde söz sahibi olma,
- İçerideki veya dışarıdaki her türlü düşmanların bölücü veya yıkıcı her türlü faaliyetlerine karşı başarılı bir savunma.

Buradan da anlaşılacağı gibi güvenlik sadece dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı koyabilme yeteneği değil içerden ve dışarıdan gelebilecek tüm tehditlere de karşı koyabilme yeteneğidir (Baharçiçek ve İnan, 2013 s. 110).

Türkiye iç hukukunda ulusal güvenliğe ilişkin geniş ve kapsamlı bir tanım bulmak mümkündür. Bu tanımda[6] öncelikle meşruluk ön planda tutularak devletin kanunlara bağlı olduğu vurgulanmış, ülkenin birlik ve beraberliğinin sağlanması için tehdit olabilecek iç ve dış unsurlar hedef alınmıştır. Ayrıca ulusal ve uluslararası boyuttaki tüm menfaatlere politik, iktisadi, kültürel ve sosyal menfaatler de dahil edilmiştir. Tüm sayılan unsurların belirtilen tehdit algısına karşı korunması ise ulusal güvenlik olarak vücut bulmuştur.

---

[6] Bakınız: MGK ve MGK Sekreterliği Kanunu Md.2.

Dış güvenlik, ülkenin, yabancı ülkelerden gelebilecek tehdit ve saldırılara karşı koruması anlamına gelirken; iç güvenlik ise, ülkenin içerden gelebilecek terör gibi yıkıcı ve bölücü olaylarına karşı korunması anlamına gelmektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak, ulusal güvenliğin bir devletin sınırlarla belirlenmiş olan kapladığı kara ve deniz hakimiyet alanlarının güvenliğini de ihtiva ettiği söylenebilir. Mevcut toprak bütünlüğüne karşı yapılan her hareket ulusal güvenliğe aykırılık anlamı taşımaktadır (Erhan, 2003, ss. 2-5). İlk başlarda ulus devletlerin güvenlik algısı; toprak güvenliğinin sağlanması ve ülke sınırları içerisinde bağımsız ekonomik, siyasal ve toplumsal düzenin muhafaza edilmesi olarak görülmektedir. Bundan dolayı ulusal güvenlik, yayılmacı politika anlayışındaki ülkelerin karşılıklı askeri tehditlerini yok etmek için mevcut güvenliğin sağlanması olarak değerlendirilebilir. Fakat hem ticari hem ekonomik hem de siyasal alanda etkinliğini arttıran ulus devletlerin, bu faaliyetlerinin güvenliğini tüm dünyada koruma amacı, güvenliğin sadece sınır ve toprak güvenliği olma anlayışını daha da farklı bir boyuta getirmiştir. Bu açıdan Amerika birleşik Devletleri (ABD), ulusal güvenlik kavramı ve bu alandaki idarî yapılanmayı gerçekleştiren ilk ülke olmuştur. Bu kapsamda anayasasında 4, 5 ve 14. maddelerde değişiklikler yapan ABD'de çıkardığı başka bir kanunla da Milli Güvenlik Kurulunu 1947 yılında kurmuştur (Akgüner, 2011, s. 14).

Ulusal güvenlik anlayışının bazı bileşenleri vardır. Bunlar; tehdit, bu tehdidi bertaraf edecek güç, gücü harekete geçirecek eylem, çıkarlar ve tüm bu güç ve eylemlere yasal zemini oluşturacak politikalardır (Birdişli, 2011, ss. 150-152). Teknolojinin gelişmesiyle beraber ulusal güvenlik kavramı ulus devletlerin sınırlarından çıkarak uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Farklılaşan ulusal güvenlik niteliğinin doğal bir sonucu olarak devletler de ulusal güvenlik anlayışını ve mevcut güvenlik yöntemlerini değiştirmek zorunda kalmışlardır. Yani ulusal güvenliğin bileşeni olan tehdit artık sadece diğer devletlerden gelmemektedir. Terör örgütleri, ideolojik örgütler, halk hareketleri gibi devlet dışı aktörlerden de gelebilmektedir. Ulusal güvenlik anlayışının bileşenleri arasında ön plana çıkan kavramlar; çıkarlar ve tehditlerdir. Bu iki kavram ulusal güvenlik anlayışının en önemli iki bileşenidir. Buradaki tehdit ise göreceli bir kavramdır. Neyin tehdit neyin tehdit olmayacağı güvenlik anlayışının merkezinde yer alan düşünceye göre değişmektedir. Örneğin; devleti merkeze alan güvenlik anlayışında devletin yapı ve işleyişini bozmayı amaçlayan tüm faaliyetler tehdit olarak algılanırken, bu tehdidin ortadan kaldırılması için çok ciddi önlemlerin alınmasından çekinilmemektedir. İnsanı merkeze alan güvenlik anlayışında ise devlet vatandaşların çıkarlarını korumak zorundadır ve ülkelerin

küçültülmesi pahasına demokratik ve liberal değerler öne çıkartılmaktadır. Her iki yaklaşım da ulusal güvenlik anlayışının önemli bir bileşeni olan tehdit kavramının göreceliliğini ifade etmektedir.

Uluslararası alanda yer alan her aktör iç içe geçmiş üç halkalı bir güvenlik sistemi kurma ihtiyacı hissetmektedir (Akdemir, 2014, ss. 1-9). Bu sistemin merkezinde bulunan halka, bahse konu ülkenin kendi iç güvenlik sistemidir. İç güvenlik sistemi söz konusu ülkenin sosyo-ekonomik güvenliğini ve içeriden gelebilecek tehditlere karşı alınması gereken tedbirleri kapsamaktadır. Söz konusu ülkenin güvenliği açısından en önemli halka; iç halkadır. İç halka ve dış halka arasında bulunan orta halka, yakın çevre güvenlik sistemi olarak adlandırılır. Bu hakla sınır komşusu olunan ve yakın coğrafyada yer alan devletlerin bulunduğu halkadır ve buradan sürekli olarak tehdit beklenmektedir. Orta halkada yer alan ülkelerle hemen hemen her devletin tarihsel bağları bulunmaktadır. Hatta bu ülkelerin daha önce aynı devletin çatısı altında yaşamış olma veya karşılıklı olarak toprak kazanımları ve kayıplarının yaşanmış olma olasılığı oldukça yüksektir (Akdemir, 2014, ss. 1-9). En dıştaki halka ise küresel tehditlerin beklendiği halkadır. Bu halka orta halka dışında yer alan bölgesel çatışmalar, ekonomik krizler, küresel ısınma, dünya savaşları, çevre kirliliği gibi küresel tehditleri kapsamaktadır. Çoğu ülke açısından iç halka genelde sabit kalmakla beraber, orta ve dış halka zaman zaman yer değiştirebilmektedir (Dedeoğlu, 2003, ss. 52-55). Suriye'de yaşanan iç savaş sonucu meydana gelen göç dalgası Türkiye gibi yakın coğrafyada yer alan ülkeler için orta halkada, hatta iç güvenliği etkilediği için iç halkada yer alırken, İsveç, Norveç gibi ülkelerde dış halkada yer alabilmekte, hatta güvenlik tehdidi olarak algılanmamaktadır. Buradan uluslararası güvenliğin sıradan bir kavram olmadığı anlaşılmaktadır. Yani bir ülkenin kendi güvenliğini sağlamak için tüm dünyayı güvenliksiz bir ortam haline getirebileceği kabul edilmektedir. Güvenlik sorunları ele alınırken kavramsal çeşitlilik artmış ve bilinen güvenlik kavramlarının dışında, ortak güvenlik, küresel güvenlik, işbirlikçi güvenlik, karşılaştırmalı güvenlik gibi farklı kavramlar ortaya çıkmaktadır (Paris, 2001, s. 87).

1.1.2 İç Güvenlik Kavramının Tanımı

İç güvenlik kavramı, bir yerin coğrafi hudutları dâhilinde muhtemel tehdit ve saldırılardan arındırılmış bir ortamda, halkın huzur ve emniyetinin tesis edilmesi, vatandaşların mal varlıklarının her türlü sabotaj, saldırı vb. özellikteki tehlikelere karşı himaye edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Çınar'da iç güvenliği sınırlara ve safhalara ayırarak incelemiştir. Öncelikle sınır olarak coğrafi sınırlar içini belirlemiş, tehdit ve tehlike

algısını her türlü şeklinde tanımlayarak geniş tutmuştur. Güvenliğe iki öncelik vermiş, ilk olarak insanların güvenlik ve huzurunu öncelemiş, müteakibinde ise devlet ve özel kişilere atıfta bulunmuştur (Çınar, 1997, s. 61).

İç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramlarının aslında resmi metinlerde yer bulması çok eskilere dayanmamaktadır. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terör eylemlerinin iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramlarına etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Konu terörle mücadele eksenine kaydıktan sonra ulusal güvenliğin iç güvenliği de kapsayan tanımı ile birlikte 2001 tarihinde ABD mevzuatında yer bulmuştur (Seiple, 2002, s. 260). 11 Eylül saldırılarının bir diğer etkisi de olay sonrası yayımlanan ABD kurumlarının raporlarında görülmektedir. Benzer şekilde ABD Ulusal Komisyon Raporu'nda yaşanılan olaya paralel olarak iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramlarına yönelik yeni bir tanımlama yapılmış ve terörle mücadele hususu da bu kavramın içine dâhil edilmiştir (Tekiner ve Gemici, 2019, s. 20). Bu nedenle anılan rapordaki tanımda terör ve terörist tabirleri sıkça geçmektedir (DHS, 2002).

Eskisinden farklı olarak ABD İç Güvenlik Strateji Belgesi ile hayatımıza giren tanımın farkı; ülke sınırlarında güvenlikle ilgili bulunan tüm birimleri tek komuta altına alarak, kapsamlı ve belirlenmiş strateji çerçevesinde, örgütsel çokluğu, dağınıklığı, çok başlılığı, koordinasyon eksikliğini ve etkisizliği gidermek amacında oluşudur. Daha farklı bir ifadeyle kavram; yönetsel bilimlerin temel bileşenlerinden komutada tekliği, verimliliği, etkinliği, koordinasyonu ve ortak stratejiyi esas alıp bilimsel bir yaklaşım ortaya koymaktadır (Yılmaz, 2012, s. 20).

İç güvenlik tanımında eksik kalmaması gereken diğer bir parça ise *"Kamu Düzeni"*dir. Bir ülkede bulunan halkın tümü anlamını taşıyan kamu kelimesi, Kamu Yönetimi literatüründe de yüklendiği anlam bakımından benzer şekilde ifade edilmektedir. Bu kavramı da iç güvenlik bağlamında incelemek faydalı olacaktır. Tesis edilecek iç güvenlikli ortamla insanlar ve kamu güvenli, huzurlu ve sağlıklı bir ortama kavuşacak, yaşamları emniyet altında geçecektir. Yapılan tanımların tamamından yola çıkarak iç güvenliğin, emniyet ve asayişin sağlanarak toplumun huzur ve güvenli bir ortamda yaşamını sürdürmesi olduğunu söyleyebiliriz.

1.2. İç Güvenlik Yönetim Modelleri

İnsanların bir arada yaşamaya başladığı dönemlerden günümüze kadar gelen süreçte güvenlik anlamındaki değişimler gelişerek evrilmiştir. Gerekli ögeleri bir araya getiren insan toplulukları devlet anlamında örgütlendiği dönemlerin başından itibaren

mevcut varlıklarını korumak, devam ettirebilmek ve egemenlik hakları olan sınırlarını güvence altında tutabilmek maksadıyla askeri birlikler kurmuşlardır. Alınan bu emniyet tedbirlerinin yanı sıra tehdit ve tehlikeler çerçevesinde ihtiyaç duydukları güvenlikli ortam için çeşitli yaklaşımları benimseyerek farklı yapılarda birimler teşkil etmişlerdir. Her ülkeyi etkileyen etmenlerin farklı oluşu tehdit algısını ve dolayısıyla da güvenlik ihtiyaçlarını doğrudan etkilediğinden tüm ülkelerin benzer yapılarda teşkilatlanması beklenemez. İç güvenliğin sağlanması çalışmaları kapsamında tesis edilen birimlerin oluşturulma şekilleri ülkeden ülkeye değişiklik göstermekte yapısal farklar ortaya çıkmaktadır. Ancak burada genel olarak devletlerin iki temel yapıda birleştiği görülmektedir. Tekli Sistem ve Çoklu Sistem iç güvenlik teşkilatlanmalarında dünyada en sık görülen örgütlenme modelleridir (Doğan, 2002, s. 24). Bu konunun açık bir şekilde ifade edilebilmesi için tekli ve çoklu sistem hakkında detaylı bir bilgi verilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan, aşağıda maddeler halinde tekli sistem ve çoklu sistem anlatılmıştır.

- **Tekli Sistem**

İç güvenlik yönetim modellerinden biri olan tekli sistem adından da anlaşılacağı üzere tek bir kurumu çağrıştırmaktadır. Söz konusu sistemde genel olarak tek bir kolluk kuvvetinin varlığından söz edilebilir. Bu da genel de polis kuvveti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge ayrımının da kalktığı sistemde kontrol ve gücün tek bir kurumda olduğu, emniyet ve asayişin sağlanması noktasında tüm ülke çapında yetkili kılındığı görülmektedir. Bu yapılanmada olan ülkeler arasında ABD ve Birleşik Krallık sayılabilir (Tekiner ve Gemici, 2019, s. 22).

Tekli sisteme de her sisteme olduğu gibi birtakım eleştiriler getirilebilir. Örneğin yetki, sorumluluk ve gücün tek elde, tek kurumda toplanmasının az gelişmiş, demokrasi kültürü olmayan devletlerde yol açabileceği sorunlarla nasıl mücadele edileceği önemli bir problem sahası olarak karşımıza çıkar. Kontrol ve denetim sağlanamaz ise sistemin çok çabuk yozlaşacağı, hukukilik ve meşruluk noktasında suistimal ve kanun dışı davranışlara meydan verebileceği düşünülebilir.

Bununla birlikte hem kırsalda hem şehirde güvenlik sağlamanın verdiği farklı zorluklar da mevcuttur. Farklı coğrafyalar farklı taktik, teknik, ekipman, eğitim ve teçhizat gerektirmektedir. Aynı yapı içinde birbirinden farklı yapılarda insan yetiştirmenin de getirdiği zorluklar bulunmaktadır. Genel anlamda tekli sistemde güvenlikle sorumlu birimin etkin şekilde denetlenme ve kontrol edilme ihtiyacının bulunduğunu söylemekte fayda bulunmaktadır.

- **Çoklu Sistem**

Bir diğer iç güvenlik yönetim modeli olan çoklu sistemde ise adından da anlaşılacağı üzere birden fazla kurumdan bahsedilmektedir. Bu sistemde iç güvenliği sağlayan ve aralarında iç mevzuatta belirlenmiş kuralların olduğu iki yapı bulunmaktadır. Bunun en yaygın örneği polis ve jandarma örneği gibidir. Bu yapı ikili olabileceği gibi daha fazla yapıyı da ihtiva edebilir. Teşkil edilen kurumlar coğrafi bölgeler, suç çeşitleri, görevler gibi ülkeden ülkeye değişiklik gösteren düzenlemeler kapsamında görevlendirilmektedir.

Türkiye'de çoklu sistemi uygulayan bir devlettir. Bu bağlamda iç güvenlik ile sorumlu olan İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak polis, jandarma ve sahil güvenlik birimleri teşkil edilmiştir. Her birimin kendi imkân, kabiliyet ve kapasiteleri kapsamında görev yerleri belirlenmiş, belediye sınırları içerisinde polise, diğer bölgelerde jandarmaya, deniz yetki alanlarında ise sahil güvenlik birliklerine sorumluluk verilmiştir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki zaman, durum ve olaylara karşı değişebilmekle beraber temel prensip olarak Polis birimlerinin sorumluluklarında şehir merkezleri bulunmaktadır. Kırsal bölgeler ise Jandarma birliklerinin sorumluluğundadır. Bu durum iç düzenlemeler ile değiştirilebilmektedir (Bilgiç, 2019, ss. 289-290; Doğan, 2002, s. 167).

1.2.1. İç Güvenlik Yönetim Modellerinde Dünya Örnekleri

Günümüzde birçok ülke tarafından farklı modellerde iç güvenlik yönetimi uygulanmaktadır. Yani dünyada kabul gören tek bir iç güvenlik yönetiminin olduğu söylenemez. Örneğin Türkiye' de uygulanan iç güvenlik yönetimi ile Çin'de tatbik edilen iç güvenlik yönetimleri birbirinden farklı olabilir. Konuya açıklık getirebilmek amacıyla aşağıda ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'da kullanılan iç güvenlik yönetim modelleri verilmiştir.

1.2.1.1. ABD'de iç güvenliğe bakış

ABD İç Güvenlik Ulusal Stratejisi, son olarak Mart 2021 tarihinde yayımlanan *"Interim National Security Strategic Guidance"* başlıklı belgede ifade edildiği şekliyle terör ağırlıklı bir tanımı ifade etmektedir. Bunda 11 Eylül saldırılarının etkisinden önceki bölümde bahsedilmişti. Tanımda iç güvenlik;

"Ülke içindeki terörist saldırıları önlemek, ülkenin teröre karşı hassasiyetini azaltmak, saldırı sonrası oluşabilecek zararı en aza indirgemek ve iyileştirmek" olarak ifade edilmiştir. Tanımdan yapılacak çıkarıma istinaden ABD'deki iç güvenlik kavramının çoğunlukla terörle mücadele boyutuyla incelendiği, bunun yanında doğal ve insanların sebep

olduğu olayları bertaraf etmek amacıyla alınan önlemler ve sürdürülen çalışmaların da iç güvenlik içerisinde değerlendirildiği söylenebilir (Yılmaz, 2012, s. 20).

ABD'nin yönetim şekli başkanlığa dayalı cumhuriyettir. Kendine özgü yönetim sistemi gereği diğer devletlerden farklı uygulamaları da vardır. Bu bağlamda, ülkede yaşayan halkın ceza ve yerel suç kavramıyla sınırlı olan anlayışından farklı olarak iç güvenlik ile ilgili politikaların hazırlanması, stratejilerin belirlenmesi, yürürlüğe konulması ve işletilmesi süreçlerinin tamamından üst yetkili olarak devlet başkanı sorumlu tutulmuştur. Öte yandan federal düzeyde olan iç güvenlik sorumluluğu, güvenliğin geniş çapta yorumlanması durumunda eyalet valilerine, yerel anlamda yorumlanması durumunda ise polis örgütlerinin bağlı bulunduğu yerel yönetim birimleri başkanlarına aittir (Dulkadiroğlu, 2018, ss. 21-54).

Pek çok açıdan dünyanın en güçlü ülkelerinden biri olarak kabul edilen ABD için, iç güvenlik açısından 11 Eylül saldırılarının büyük bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Bunun en büyük kanıtı ise saldırıların ardından kısa bir süre sonra hazırlanmış olan *"İç Güvenlik Yasası"* ile bu yasayla kurulmuş olan İç Güvenlik Bakanlığıdır. Konunun ne kadar hassas ve ciddi bir biçimde ele alındığını göstermesi açısından İç Güvenlik Bakanlığının kurulması oldukça önemlidir (Özpek, 2013, s. 186).

ABD'de İç Güvenlik Bakanlığının kurulması ile ilgili yasa önerisi 18 Haziran 2002 tarihinde Başkan tarafından sunulmuş olup Temmuz 2002'de *"İç Güvenlik İçin Ulusal Strateji"* belgesi Beyaz Saray tarafından yayımlanmıştır. Sonrasında ise 24 Ocak 2003 tarihinde bakanlık kurulmuş, 1 Mart 2003 tarihinde Federal Acil Durum Yönetim Ajansı, Sahil Güvenlik, Ulaşım Güvenliği İdaresi, Gizli Servisler ve Gümrükler gibi devlet örgütlenmeleri bakanlığa katılmıştır (DHS, 2023). İç Güvenlik Bakanlığının yapısından da anlaşılacağı üzere ABD'de iç güvenlik birçok birimin eşgüdümü ile sağlanan çoklu sistem ile yürütülmektedir.

Kamu Güvenlik Teşkilatının teşkili ABD'de iç güvenliğin teşkilatlandırılması için yapılmış düzenlemelerin başında gelmektedir. 11 Eylül 2001 tarihinin hemen sonrasında faaliyete geçirilmiştir. Maksadı yaşanan güvenlik zafiyetlerinden alınan tecrübeler ışığında terörle mücadele ve diğer iç güvenlik tehditlerine karşı tek elden koordineli bir mücadelenin sağlanmasıdır (DHS, 2023). Kurulan Teşkilatın birincil görevi; terörle etkin mücadele olarak tanımlanmıştır. Teşkilatın mevzuat ile hukuk, afet olayları ve halka yardım, hudut güvenliği, halkla ilişkilerle görevlendirilmiş birimlerle de eşgüdümü sağlanmıştır.

Yayımlanan Stratejik Plana göre Teşkilatın görevleri arasında üç esas madde bulunmaktadır. Bu maddeler "Önleme", "Koruma" ve "Tepki"dir. Plana göre teşkilatın;

- Terör ve saldırılar karşısında koruma,
- Terörizm ile savaş,
- Terör mücadelesini ülke çapında yaparak tüm bölgeyi kapsama,
- Hudutları koruma,
- Göçe ilişkin mevzuat kapsamındaki görevleri yapma, yönetme,
- Siber suç tehditleri ile savaş ve ülkeyi koruma,
- Doğal olaylara karşı halka yardım ve müdahale,

gibi görevleri bulunmaktadır. 11 Eylül saldırılarının etkisi görevlerde de kendini göstermektedir. İlk üç maddenin terör ve terörizmle ilgili olması ABD'nin konuya nasıl baktığının da bir göstergesi olarak görülebilir.

ABD doğal afet, kasırga gibi doğa olayları ile de sıkça dünya gündeminde yerini almaktadır. Bu bağlamda söz konusu teşkilata bu durumlara ön almak ve gayretlerin birleştirilmesi, diğer kurumlarla eşgüdüm içerisinde çalışılabilmesi için eğitim verme görevi de verilmiştir. Diğer birimlerle belirli dönemlerde tatbikatlar da yapılmaktadır. Bunun yanı sıra sorumluluk verilen bir diğer alan ise ulaştırma, seyahat ve taşımacılık olmuştur. Dünya ülkelerinde ağırlıklı olarak İçişleri Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı aracılığı ile yerine getirilen işlemler ABD'de anılan teşkilatın sorumluluğu altında birleştirilmiştir. Esasen dağınık bir düzene haiz görevler tek bir merkezde toplanarak hizmetlerde de etkinliğin sağlanmış olduğu söylenebilir. İfade edilen özellikleri nedeniyle birçok kurumun aynı masa etrafında toplanması, 240.000'i aşkın çalışanı düşünüldüğünde devasa bir yapıyı yöneten bir kurumdan bahsedilmektedir (Akyüz, 2015, s. 70).

1.2.1.2. Birleşik Krallık'ta iç güvenliğe bakış

Güvenlik bağlamında incelenirse Birleşik Krallık olarak bildiğimiz ve dört farklı ülkenin birleşmesinden oluşan ada yapılanmasının tek tip bir güvenlik yönetiminin olduğu söylenemez. Adada iç güvenlik yönetimi, iki farklı yapıyı haizdir. Kuzey İrlanda ile İskoçya aynı yapıyı kullanırken, İngiltere ile Galler ise farklı bir yapıda teşkilatlanmıştır. İngiltere ve Galler'de tekli sistem iç güvenlik yönetim modeli mevcuttur. Polis ülkenin hemen hemen her noktasında iç güvenlikten sorumludur. İngiltere Avrupa'nın diğer ülkelerine göre milli ve merkezi polis gücüne sahip olmayan bir ülkedir. İngilizler tarihsel süreç içerisinde iç güvenlik yapılanmasının merkezileştirilmesine hep soğuk bakmış, polis teşkilatının belirli

kişiler veya kurumlara bağımlı bir hiyerarşik yapı içinde olmasını insan hak ve hürriyetleri açısından tehlikeli görmüşlerdir. İngiltere'de bugünkü polis teşkilatı 1964 yılında çıkarılan Polis Kanunu ile oluşturulmuştur. İngiliz polis birimleri, yerel polis amirleri, yerel yönetimler *(belediye ve valilik)* ve merkezi hükümet *(İçişleri Bakanlığı)* tarafından üçlü sistem *(the tripartite system)* ismi ile adlandırdıkları ortak bir akılla idare edilmektedir (Yavuzdoğan, 2010, ss. 1234-1235).

Kolluk hizmetlerinin ifasında özel sektör ve çalışanlarından istifade etmenin maliyet bakımından avantajları olduğunu gören devletler, risk katsayısı düşük ve bir bakıma basit sayılabilecek kolluk işlerini *(Spor sahaları güvenliği, alışveriş merkezleri güvenliği, havaalanı ve marina gibi yerlerin güvenliği tarzında fazla külfet doğurmayan yerlerin… vb.)* sivil kuruluşlara yaptırmaya başlamışlardır. İngiltere özel güvenlik kullanma konusunda başı çeken ülkelerden birisidir. İngiliz devleti sivil güvenlik görevlisi kullanarak bu alanda ciddi tasarruflar sağlamıştır. İngiltere'de kolluk faaliyetlerinin neredeyse üçte biri sivil görevlilerce yürütülmektedir. Sivil güvenlik personelinin kolluk işlemlerinde kullanılmasının demokratikleşme anlamında çağdaşlık sağladığı düşünülmektedir. Sivillerin kolluk personeliyle bir arada görev yapması ve bu durumun görünürlüğü vasıtasıyla ülkeye sivil bir yapı kazandırıldığı değerlendirilmektedir (Doğan, 2002, s. 67).

İngiliz hükümeti polis uygulamaları ve polisin halkla ilişkileri bağlamında bir dizi değişim ve yenileme çalışması yapmıştır. Sivil güvenlik görevlilerinin sisteme dâhil edilişi de bunlara bir örnektir. Yaşanan bazı toplumsal olaylarda polisin müdahale tarzı birçok kez tartışmalara sebep olmuş, hatta bu tartışmalara bakanlar ve başbakan dahi zaman zaman müdahil olmak ve basın açıklaması yapmak zorunda kalmıştır. 2011 Yılı ağustos ayında Londra'da başlayan yağma ve protesto olayları karşısında İngiltere Başbakanının polisin olaylara müdahale konusunda hatalı davrandığını ve süreci yanlış okuduğunu beyan etmesi bunlara bir örnek olarak verilebilir.

1.2.1.3. Almanya'da iç güvenliğe bakış

İç güvenliğin sağlanması açısından Almanya'nın farklı kanunlarla teşkil edilmiş merkezden yönetilen bir birimi yoktur. Eyalet ve federe yapısı gereği devlet otoritesini genel itibari ile tüm görevlerde dağıtma yoluna gitmiştir. Yerel yönetimler oldukça güçlü kılınmış olup, birçok uygulamada yetkin taraf olarak karşımıza çıkmaktadır. İç güvenlik yapılanması da genel yapılanmaya paralel olarak yetki ve sorumlulukların alt birimler ve yerel yönetimlere paylaştırılması esasına dayanmaktadır. Yetki yerel yönetimlere ağırlıklı olarak

verilmiş olup, merkezi yönetim uhdesine hudutların, demiryollarının ve havaalanları gibi özellik gösteren yerlerin korunması gibi kısıtlı alanlar bırakılmıştır (Ak, 2018, s. 81).

Yönetim biçimlerinde geçmişten günümüze kadar süreçte farklılıklar olan Almanya, son dönemde on üç tanesi eyalet ve üç tanesi şehir yapısı olmak üzere toplamda on altı farklı eyalet biçiminde yönetilmektedir. İç güvenlik dâhilindeki birimler, Eyalet Polis Teşkilatları ismiyle yapılanmıştır ve bu teşkilatların büyük bir kısmında rütbesi olmayan polisler görev yapmaktadır (Uzun, 2003, s. 603).

Almanya'daki polis teşkilatı yapılanmasında coğrafi alanlara göre hem merkezi polis teşkilatlarının hem de bölgesel polis teşkilatlarının yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla ikili sistem yerine polisin görev yaptığı birden fazla birime bağlı tekli sistem söz konusu olmaktadır. Ülke içinde jandarma vb. gibi farklı iç güvenlik birimlerine rastlanmamaktadır. Ayrıca kırsal bölgelerdeki güvenlik ihtiyacı da devlet tarafından polis teşkilatları kullanılarak giderilmektedir (Nitas, 2003, s. 672).

Federatif bir yapıya sahip Almanya'da her eyaletin kendine özgü iç güvenlik yasaları bulunmaktadır. Eyaletler mülki sınırları içinde kalan alanlarda iç güvenliklerini sağlamaktan mesuldür. Almanya genelinde tekli sistem iç güvenlik yönetimi benimsenmiş olup kolluk kuvveti olarak sadece polis teşkilatı bulunmaktadır. Eyalet polisleri kendi yasaları doğrultusunda görev yaparken federal polis merkezi hükümete bağlı görev yapmaktadır. Almanya'da iç güvenliğin sağlanması konusunda kırsal ve şehir ayrımı yapılmamakta bütün hizmet polis teşkilatınca sağlanmaktadır (Akar vd., 2005, ss. 69-74). Meydana gelen olaylar ve müdahale edilen durumlarda ihtiyaç oluştuğunda farklı birimlere bağlı farklı seviyedeki birliklerden takviye talebine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (Ak, 2018, s. 81).

1.2.1.4. Fransa'da iç güvenliğe bakış

Krallık Fransa'sının mirası üzerine inşa edilen Fransız güvenlik sistemi, Fransız Devrimi neticesinde demokratik bir görünüme ve yapıya bürünmüştür. Napolyon yönetiminde son derece disiplinli ve düzenli yapıya bürünen Fransız güvenlik sistemi sivil denetime de açıktır. Günümüzde Fransa'da iç güvenlik yönetiminin sivil denetimi hem tarihin hem de yürütülen etkili siyasetin bir çıktısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Ekinci, 2016, ss. 150-160). Fransız Devrimi ile demokratik işleyişine kavuşan Fransız iç güvenlik yönetimi yaklaşık iki yüzyıl boyunca, İkinci Dünya Savaşına kadar disiplinli ve merkezi yönetimi bağlı bir şekilde görevine devam etmiştir. Son yarım asırda ise demokratik

gelişmelere de bağlı olarak daha dengeli bir hale gelmiştir. Merkezi yönetime bağlı özelliğini korumakla beraber İngiliz tarzı kontrol ve denetim yöntemlerini de benimseyerek daha şeffaf bir hal almıştır (UNDP, 2023).

Fransız Devrimi, kraliyet sistemi temelinde üç bileşenli bir güvenlik sistemi oluşturmuştur (Uçarol, 2015, ss. 15-17). Bunlar; merkezi yönetime bağlı polis teşkilatı ile askeri bir birim olarak Savunma Bakanlığı denetiminde olan jandarma ve yerel yönetimler uhdesinde bulunan polis birimleridir. Adli kolluk görevi konusunda ise tüm iç güvenlik güçleri adli teşkilatın denetimi altındadır. İkinci Dünya Savaşı, Alman işgali ve sonrasında devam eden Soğuk Savaş iç güvenlik yönetiminde de bazı değişiklikler yapılmasına sebep olmuş ve yerel yönetimlere bağlı polis ve merkezi yönetime bağlı polis teşkilatları birleştirilmiştir (UNDP, 2023).

Sonraki yıllarda da kolluk hizmetleri, diktatör rejimlerin elinde önemli bir güç, dayanak olarak görülmüştür. 1880'li yıllara gelindiğinde ise yerel yönetimlere bağlı yerel polis güçleri kurulmuştur. Daha sonra şehir merkezleri dışında kalan kırsal alanda görev yapması için jandarma teşkilatı kurulmuştur. Günümüzde Fransa'da şehir sınırları dışında kalan kırsal alanda jandarma ve şehirlerde ulusal polis güvenliği sağlamakla görevli olarak faaliyet göstermektedir. İki teşkilat da koordinasyon içerisinde ve merkezi yönetimin emir komutasında görev yapmaktadır. Fakat polisin baskıcı gücü hayata geçirilen onlarca reforma rağmen hala devam etmektedir. Almanya ve Fransa gibi ülkelerde polisin gücü ve yetkileri diğer Avrupa ülkelerine ve özellikle İngiltere'ye nazaran daha etkili ve baskıcı olmuştur (Delice, 2015, s. 448).

Yapısı itibariyle Fransa Almanya'dan farklılık gösterir. Bu daha çok merkeziyetçi ve ulus devlet oluşundan ileri gelmektedir. Bu durum da tüm kurumları olduğu gibi iç güvenlikten sorumlu kurumları da etkilemiştir. Bu nedenle Fransa'da iç güvenlik Türkiye'ye benzer şekilde tüm iş ve işlemler açısından İçişleri Bakanlığı eliyle yürütülmektedir. İçişleri Bakanlığı ve valiler koordinesinde icra edilen iç güvenlik görevleri için teşkil edilmiş polis ve jandarma birlikleri mevcuttur. Fransa'da genel çerçevede Türkiye'deki yapılanmaya çok benzeyen bir iç güvenlik yönetim modelinin benimsendiği söylenebilir.

Fransa'da valilik yönetimine de değinmekte fayda görülmektedir. Valiler merkezi idareye bağlı olarak görev yapmaktadır. Fransa merkeze bağlı valileri güçlü tutmak isteyerek kontrolüne itfaiye dahil kolluk birimlerini vermiştir. Yine Türkiye'ye benzer şekilde takviye ve talep durumunda her türlü kurum ile iş birliği ve birlikte çalışma esas alınmıştır (Ak, 2018, s. 81).

Tarihsel süreç içinde Fransız hükümetinin en önemli reformları güvenlik alanında yaptığı ifade edilebilir. Bu kapsamda polisin yetkileri daha çok artırılarak, cezalar daha caydırıcı hale getirilmiş, göç ve göçmenlerle ilgili yeni kanunlar yapılmıştır (Fırat, 2009, s. 120). Yukarıda belirtilen temel adımların yanı sıra, kolluk güçleri üzerinde sivil denetimler hem güçlendirilmiş hem de genişletilmiştir. Kolluğun bütçesinin belirlenmesi, insan kaynaklarının yönetimi ve eğitiminin planlaması sivil denetim altına alınmış, bazı sivil denetim birimlerine kolluk faaliyetlerinin ulusal ve Avrupa düzeyinde denetlenmesi için bazı özel yetkiler verilmiştir. 2009'da Jandarmanın Savunma Bakanlığı bünyesinden çıkarılarak İçişleri Bakanlığına devredilmiş olması da sivil denetimin kolluk üzerindeki etkisinin daha da artırılmaya çalışıldığı şeklinde değerlendirilebilir. Netice olarak, bu gelişmeler, Fransız kolluk güçlerinin faaliyetleri üzerinde İçişleri Bakanlığının doğrudan yetkili olduğu, şeffaflığın ön planda tutulduğu merkezileştirme adımları olarak tanımlanabilir (UNDP, 2023).

1.3. Türkiye'de İç Güvenlik ve Yönetimi

Tarihte çok köklü devletler kurmuş, milli bilinci ve devlet geleneği olan Türkiye'nin iç güvenlik sistemi İçişleri Bakanlığı uhdesinde hizmet yürüten kolluk birimleri tarafından yerine getirilmektedir. İç güvenlik anlayışı itibari ile değişen tehdit ve tehlikeleri barındırdığından mücadele stratejileri de aynı oranda dinamik bir yapıda olmalıdır. Bu bağlamda İçişleri Bakanlığına bağlı polis, jandarma ve sahil güvenlik birimleri yetki, sorumluluk, görev bölgesi anlamında esnek bir yapıda teşkilatlandırılmışlardır.

Türkiye'deki iç güvenlik anlayışına tarihsel süreç içerisinde meydana gelen ıslahat hareketlerinin yön verdiği söylenebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası olan Türkiye Cumhuriyeti'nin birçok kurumunun temel taşları o dönemde atılmıştır. Bunlar içerisinde iç güvenlik yapılanmasının temel taşları olan polis ve jandarma en başta gelmektedir. Örneğin iç güvenlikten sorumlu Jandarmanın kuruluşu 1839 yılına, Polisin kuruluşu ise 1845 yılına dayanmaktadır. Bakanlığa bağlı oluşturulan İç Güvenlik Teşkilat sistemine eklenen son birim ise 1982 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığı olmuştur (Durgun vd., 2019, s. 76).

Tarihte birçok devlette olduğu gibi güvenlik veya iç güvenlik tabirleri hep askeri birlikleri çağrıştırmaktaydı. Bunda ordunun silahlı yapıda ve zor kullanabilecek en pratik çözüm olmasının etkisi büyüktür. Benzer şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nda uzun süre iç güvenlik askeri birimlerce veya askeri birimlere bağlı inzibat birimlerince sağlanmıştır. Zaman içerisinde değişen şartlar ve ihtiyaçlar karşısında bu görevler daha profesyonel ve eğitimli iç güvenlik birimlerine devredilmiştir.

Halihazırda Türkiye'de iç güvenliğe ilişkin görevler İçişleri Bakanlığı'na bağlı genel kolluk kuvvetleri ile yürütülmektedir. Bu genel kolluk kuvvetleri polis, jandarma ve sahil güvenlik birimleridir. İhtiyaç durumunda diğer devletlere benzer şekilde takviye, destek alıp verme durumuna uygun iç hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Hudutların korunması Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından, hudut kapılarındaki güvenlik ise gümrük görevlileri tarafından sağlanmaktadır. Bununla birlikte gümrükler, havaalanları, kritik tesisler gibi yerlerde karma ve müşterek birimlerde görev yapabilmektedir. İç güvenlik kolluk birimleri kendi hiyerarşik yapıları dışında vali, kaymakam, bakan gibi sivil denetime de tabidir (Göksu vd., 2008, s. 420).

Fransa'nın iç güvenlik yapılanmasının incelendiği önceki bölümde bahsedildiği üzere iki ülke arasında teşkilatlanmalar açısından benzerlikler bulunmaktadır. Bu da 1923 yılında kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Fransa'yı örnek aldığı şeklinde ifade edilebilir. En temel benzerlik iki devletin de polis-jandarma varlığı gibi çoklu sistemi benimsemesidir. Sorumluluk alanları paylaşımı nettir. Prensip olarak polis belediye sınırları içerisinden sorumlu iken, jandarma belediye sınırları dışında görev yapar. Denizlerde sahil güvenlik, hudut kapılarında ise gümrük görevlileri eli ile emniyet ve asayiş hizmetleri sağlanmaktadır.

Ancak iç güvenliğin sağlanmasındaki dinamik değişkenler, klasik kolluk anlayışının yetersiz kaldığı durumlar, asimetrik tehditler, gelişen teknoloji ile birlikte suç ve suçlulukta ortaya çıkan değişimler kolluk görevi yürüten birimlerinde değişim ve gelişim ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de görev yapan kolluk teşkilatları ile ortaya çıkan yeni tehditler ve gereksinimler ışığında teşkil edilen birimler incelenecektir.

1.3.1. Polis Teşkilatı

Güvenlik ve iç güvenlik kavramlarının açıklanması en başından itibaren gelişen dünya ve düzenlerle ilintili incelenmiştir. Nitekim tehditlerdeki değişim, tedbirlerdeki değişim, insanlardaki değişim, ihtiyaçlardaki ve beklentilerdeki değişim kısacası dünyadaki değişim her kurum olduğu gibi iç güvenliği tesis etmekle görevli kurumlarda da değişim ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bu değişimden en belirgin etkilenen kurumlar şüphesiz askerler olmuştur. Orta çağ dönemlerinde ve Osmanlı'nın son dönemlerine kadar yaygın olarak görülen emniyet ve asayiş hizmetlerinin askerler eli ile yürütülmesi artan değişim baskıları, ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan eksiklikler, profesyonel bakış açısı ihtiyaçları, demokratikleşme ve sivilleşme hareketleri gibi sebeplerle el değiştirmeye

başlamıştır. Güvenlik birimlerinin yönetiminde meydana gelen değişimle birlikte aslında devletlere egemen birçok kurum da köklü değişikliklere gitmiş tabiri yerinde ise sivilleşmenin önü açılmıştır.

İç güvenlik alanında yaşanan askersizleştirmede 20. yüzyıl dünyasının sanayi ve teknoloji yoğun yapısının etkisi olduğu gerçeği görmezden gelinemez bir gerçektir. Zira bu dönemde yapılan ağır sanayi ve endüstri hamleleri ile birlikte köyden kente göçler artmış, şehir nüfuslarında patlamalar yaşanmıştır. Buna bağlı olarak artan nüfusun bir araya toplanması asayiş olaylarındaki artışı da beraberinde getirmiş, klasik asker güvenlik modeli yetersiz kalmaya başlamıştır. Konuya çözümü profesyonel kolluk birimlerinde arayan devletler süratle asker olmayan kolluk birimlerini teşkil ederek sürece müdahale etmişlerdir.

Bu akıma Osmanlı İmparatorluğu neredeyse iki asır sonra ayak uydurmuştur. Islahat ve fermanlarla şekillenen Osmanlı'daki modernleşme ve reform hareketlerinin ilk adımları olarak askerler üzerinde asker dışı kişilerin yetki kullanmasını sağlayan Tanzimat Fermanı ve devamı dönemde başlamıştır. Belki de günümüzün modern kolluk sistemine ilk geçiş çalışmalarının o dönemde kaymakam ve valilere sembolikte olsa asker üzerinde verilen kontrol ve yönetim yetkileri ile denenmiş olduğu düşünülebilir (İnankul ve Doğan, 2016, s. 192).

Yukarıda bahsedilen sivilleşmenin son ürününün günümüz modern polis teşkilatı olduğu açıktır. Bu bağlamda polis teşkilatı kuruluşundan bugüne büyük gelişim kaydetmiş, Türkiye'nin iç güvenlik sisteminde jandarma ile birlikte etkin bir rol üstlenmiştir. Halihazırda Türk Polis Teşkilatı; Emniyet Genel Müdürlüğü adı ile Türkiye'nin tüm il ve ilçelerinde (Derecik-Yedisu hariç) tamamında il emniyet müdürlükleri, ilçe emniyet müdürlükleri/amirlikleri ve polis karakolları şeklinde yapılanmıştır (Bilgiç, 2005, s. 106).

İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak görev yapan birim, iç güvenlik yapılanmasının önemli bir organıdır. Türk Polis Teşkilatının yapılanması batıdaki kurumlara nazaran aşırı merkeziyetçi bir yapıya sahiptir. Mevzuatta polis sivil otoritenin emrinde ve denetiminde görev yapar. İllerde valiler, ilçelerde ise kaymakamlar polisin amiri konumundadır (Cerrah, 2012, s.139).

Emniyet Genel Müdürlüğünün 2021 Yılı İdare Faaliyet Raporuna göre polis 300.000'i aşkın personeli ile ülke nüfusunun yaklaşık 4/5'inin emniyet ve asayişinden sorumludur. Teşkilatlanması da merkez ve taşra olarak genel Türk İdare yapısına uygun şekillenmiştir (EGM, 2022, s. 8).

Polis esas itibari ile adını taşıdığı kanundan yetki almaktadır. Görev ve sorumlulukları kanunda net olarak belirtilen polisin görevlerini kanun iki bölümde ele almıştır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununa[7] göre polisin öncelikli görevi mevzuat hükümleri gereğince suç işlenmeden önce suçu önlemek, ikinci görevi ise suç işlendikten sonra adli görevleri yerine getirmek olarak belirtilmiştir. Verilen birinci görevin önleyici, ikinci görevin ise adli görev olduğu görülmektedir (Mil, 2014, ss. 43-45).

Polis teşkilatının önleyici görevleri adından da anlaşılacağı üzere suç işlenmeden önce, suç işlenmesin diye yaptığı tüm faaliyetleri içermektedir. Polis önleyici görevleri icra edilirken mülki amire yani kaymakam/valiye bağlı olarak çalışma yürütür. Tüm çabalarına rağmen bir suç işlenmiş ise polisin adli görevinin başladığı söylenebilir. Bu bağlamda polis adli görevle ilgili derhal cumhuriyet savcılarının emrine girerek verdiği adli talimatları yerine getirir. Emniyet Teşkilatının bu görevleri haricinde; siyasi ve trafiğin düzenlenmesi gibi birtakım görevleri de bulunmaktadır (EGM, 2022, s. 5; Göksu vd., 2008, s. 421).

1.3.2. Jandarma Teşkilatı

Jandarma teşkilatlanması aslında dünyanın pek yabancı olmadığı bir kavramdır. Birçok dünya devleti kent ve kırsal ayrımına giderek iç güvenlik yönetimini farklı birimlere devretmiştir. Bunun en önemli örnekleri Fransa ve tabi ki Türkiye olarak karşımıza çıkmaktadır (Altundaş, 2013, s. 415).

Genelde kavramlar üretildikleri yer kökenli isimleri ile anılmaktadır. Jandarma kelimesi de Fransızca kökenli olup ilk kez 1300'lü yıllarda kullanıldığına dair açıklamalar vardır. O dönem kelimenin silahlı adamlar anlamında kullanılan "gens" ve "d'armes" kelimelerinden türetilmiş olduğu bilinmektedir. Halen Fransızcada Gendarmerie olarak kullanımı devam etmektedir. Her ne kadar ilk etapta Jandarma kısmi adli görevler ifa eden ordu mensupları için kullanılan bir terim olsa da zamanla evrim geçirmiş ve yasa dışı suçların takibi, önleyici kolluk görevleri, adli görevler ile donatılmış bir kolluk birimi hüviyeti kazanmıştır (Nalbantoğlu, 1993, s. 7).

Türkiye'de polisle paralel olarak jandarmanın tarihi de çok eskiye gitmemektedir. Kesin bir netlik olmamasına rağmen yapılan arşiv araştırmaları sonucunda jandarmaya ait

---

[7] Bakınız Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=25593, Erişim tarihi:15 Ocak 2023.

en eski 1839 yılına ait belgelere erişilmesi, teşkilatın o tarihte var olduğunun ispatı olarak değerlendirilmiştir (Durgun vd., 2019, s. 6).

Jandarma da birçok benzer yön gibi kendi kanunundan yetki ve sorumluluk almaktadır. Ancak polise yetki veren kanunun daha geniş kapsamlı olduğunu, jandarma kanununda hüküm bulunmayan konuların polis kanununa atıf yapıldığını belirtmekte fayda vardır. Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda[8] jandarmanın askeri statüsünden bahsedilirken 15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen darbe teşebbüsü sonrasında 668 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ordu ile askeri bağlılığı sonlandırılmış, İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (Resmi Gazete, 2016). Özetle jandarma devlet tarafından asker değil, kolluk gücü şeklinde tarif edilmiştir (Özel, 2018, s. 186). Jandarma ve Polis görev ve bağlılık itibari ile de aynı düzenlemelere tabidir. Mevzuat görevi ikisi de adli bakımdan savcıya, önleyici hizmetlerde vali/kaymakama bağlı görev yürütür.

ABD'de yaşanan 11 Eylül olayları ne etki yarattı ise Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz olaylarının kamu yönetimi açısından aynı etkiyi yarattığı söylenebilir. Anılan tarih ve devamında kamu yönetimi ile ilgili birçok reform ve düzenleme yapılmıştır. Jandarmanın askeri statüden ayrılıp tamamen İçişleri Bakanlığı'na bağlanması da bu sürecin bir ürünü olarak kabul edilmelidir. Aynı şekilde polis gibi İçişleri Bakanlığına bağlı olarak iç güvenlik görevlerini yürüten jandarma aslında asker kimliğini de tam olarak bırakmış denilemez. Zira eğitimi, teçhizatı, silahları ve imkân kabiliyetleri açısından asker özelliklerini sürdürmektedir. İç güvenliğe ilişkin üstlendiği görevlerin yanı sıra doğu ve güneydoğuda terör örgütleri ile olan başarılı ve çetin mücadelesini de sürdürmektedir (Ay, 2017, s. 158).

Savaş askerlerce yapılsa da savaş sonrası dönem sivil asker iş birliği gerektirmektedir. Ortaya çıkan yıkım, insanların tekrar organize edilmesi, halka yardım gibi konular özel eğitim almış ve teçhiz edilmiş birlikler eliyle yürütülebilir (Durgun vd., 2019, ss. 75-76). Bu minvalde jandarmanın askeri kazanımları ve kabiliyetlerini kaybetmemesi Türkiye açısından oldukça önem arz etmektedir. Askere bağlı olmayan asker özellikleri taşıyan bir güç hem bir denge unsuru olarak kalacak, hem de devletin en zor zamanlarında esnek yapısı ve güçlü karakteri ile olaylara müdahale edecektir. Türk Jandarma Teşkilatı'nın en son hendek barikat olaylarında polis sorumluluk bölgesinde gösterdiği başarılar,

---

[8] Bakınız Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Erişim tarihi:15 Ocak 2023, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2803.

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarında Türk Silahlı Kuvvetleri ile birlikte en önde görev alması bunlara verilecek sadece basit birer örnektir.

1.3.3. Sahil Güvenlik Teşkilatı

Oran itibari ile 3/4'ü sularla kaplı olan dünyamız aslında bir sular gezegenidir denilebilir. Yaşam alanı olarak kullanılmasa da günümüz ticari ve ekonomik dünyasında çok önemli olan denizler, dünyada gerçekleştirilen ticari hacmin neredeyse 9/10'una yataklık etmektedir. Bu bağlamda deniz ve deniz güvenliği günümüzde pek çok devletin ilgi alanında önemli bir yer tutmaktadır. O halde devletlerin karada olduğu gibi denizlerde de asayişi sağlayacak ekipleri olması gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bu görevler sahil güvenlik birlikleri ile yerine getirilmektedir. Denizde yaşanabilecek her türden asayiş meselesi sahil güvenlik birimlerinin görev alanına girmektedir. Bununla birlikte düzensiz göç mağduru binlerce göçmen sahil güvenlik birimlerince kurtarılarak tüm dünyanın takdirini kazanmıştır (Balkan ve Yılmaz, 2013, s. 207). Uluslararası mevzuatlar ile de düzenlenen deniz kolluğu görevleri, denize çıkışı olan tüm devletlerce etkin olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de de bu görev Sahil Güvenlik Teşkilatı eliyle yürütülmektedir (Teber ve Özdemir, 2015, s. 84).

Türkiye'de Sahil Güvenlik Teşkilatının kuruluşu 19. yüzyılın ikinci yarısına isabet etse de dönemin teşkilatı daha basit ve farklı bir yapıya haizdi. Günümüzdeki yapının doğum yılı ise 1982 olarak karşımıza çıkar. Sahil Güvenlik Teşkilatı da Jandarma gibi 15 Temmuz olaylarından sonra kamu idare reformu içerisinde yerini alarak yapılan düzenleme ile ordu ile bağı kalmayıp, tamamen İçişleri Bakanlığı uhdesine girmiştir. Dört bölge teşkilatı olan Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın merkezi Ankara'da bulunmaktadır. Kanununda[9] görevi sorumluluk alanı olan tüm sularda kolluk görevi yapmak olarak belirtilen Komutanlığın, üs ve limanlarında 200'ü aşkın çeşitli deniz/hava/kara unsuruna sahip olduğu belirtilmektedir[10].

Kolluk görevleri arasında şüphesiz en başta adli olaylar gelen Sahil Güvenlik birimleri, bunun yanında açık denizlerde düzensiz göç ile mücadele, deniz haydutluğu, korsanlık gibi uluslararası mevzuat kapsamında görevler de icra etmektedir. Denizlerde bilindik manada bir yol ve sınır olmadığı için komutanlığın araçlarının da bir sorumluluk sınırı bulunmaz. Mevzuatın yetki verdiği tüm bölgelerde görevini yerine getirebilir. 1982

---

[9] Bakınız Sahil Güvenlik Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2692.pdf, Erişim tarihi:15 Ocak 2023.

[10] Detaylı bilgi için: https://www.sg.gov.tr/#.

yılı deniz ve denizcilik için dünyada önemli bir tarihtir. Zira BM Deniz Hukuku Sözleşmesi bu yıl yayımlanmıştır. Sözleşme ile devletlerin denizlerdeki hak ve özgürlükleri netleştirilmiş, bu düzenleme sayesinde deniz odaklı faaliyetler artış göstermiştir. Bunlar içinde ticari, ekonomik faaliyetler olduğu kadar kültürel ve sosyal faaliyetler de bulunmaktadır. Bu bağlamda denizlerin güvenliği hem birey hem de devletler adına her geçen gün daha da artmaktadır. Bu duruma paralel olarak bu görevi üstlenen Sahil Güvenlik birimlerine verilen önem de artmaktadır. Özellikle son dönemde düzensiz göç ile mücadelede Sahil Güvenlik birimlerinin varlığının önemi net bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Birçoğu trajik bir sonla neticelense de deniz yolu ile Avrupa'ya ulaşmaya çalışan binlerce sığınmacı/mülteci/düzensiz göçmen Sahil Güvenlik birimlerinin üstün gayretleri ile hayata tutunabilmişlerdir.

1.3.4. Göç ve Göç Yönetimi

Canlılar ile doğup büyüdükleri ve sonrasında yaşadıkları mekânlar arasında sıcak bir ilişki ve yakınlık bulunmaktadır. Canlılar içerisinde ayrıcalık sahibi olan ve düşünme yetisine sahip insanın ve insana ilişkin davranışların oluşmasında ve gelişmesinde sosyal ve fiziki çevrenin çok önemli katkısı bulunmaktadır. Sosyolojinin babalarından sayılan İbn-i Haldun *"Asabiyet Teorisi"* adını verdiği buluşunu çevresel faktörler üzerine bina etmiştir. Bu buluşla mekânın sosyal yapı ve ilişkiler üstündeki etkisi görülmüş ve anlaşılmıştır. Mekânsal ve çevresel yer değiştirme anlamına gelen göç insanın psikolojik hali başta olmak üzere, insanlığa dair neredeyse her şeyi etkisi altına alan bir süreçtir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 11).

İnsanlığın varoluşu kadar eski olan göç kavramı, başta Orta Doğu olmak üzere yeryüzünün farklı bölgelerinde yaşanan iç karışıklık, savaş ve travmaların etkisi ile yüz binlerce insanın yerinden yurdundan ayrılmak zorunda bırakılmaları sonucunda son yıllarda tüm dünyanın en çok tartıştığı konulardan birisi olmuştur. Bir yandan insanlar canlarına, mallarına ve özgürlüklerine yönelen tehlikelerden kaçmaya uğraşırken diğer taraftan devletler, farklı nedenlerle siyasi gerçekleri, insani bütünlükleri ve ihtiyaçları ötelemek konusunda çaba sarf etmek durumunda kalmışlardır. Gelir dağılımlarındaki eşitsizlikler, iş imkânlarının uygunsuz dağılımı, etnik, dini ve kültürel haklar anlamında vuku bulan gerilimler, göç olgusunun itici ve cazip etkenlerini meydana getirmektedir. Göç dalgaları genel olarak yoksul ve çatışma bölgelerinde bulunan ülkelerden yayılabildiği gibi durum bazen farklı da olabilmektedir. Nitelikli, zeki beyinlerin bulundukları ülkelerden farklı ülkelere taşınması, çalışmaya gitmesi hususları da göçün bir parçasıdır. Günümüz

dünyasında sorun göç veren ve göç alan ülke boyutunu aşarak çok daha uzun süreli ve aşırı sirkülasyonlar yaşanması şeklinde devam eden bir sürece dönüşmüş ve göç akınlarının devletler ötesi boyutunu gözler önüne sermiştir (Ünsal, 2019, s. 51).

Türkiye, dünya üzerindeki birçok devletten gelen göçlerin yol güzergâhı olarak ortaya çıkmaktadır. Bir Güneydoğu Asya ülkesi olan Myanmar'dan başlayıp ve Amerika kıtasına ulaşan hatta konumlanmıştır. Bu özelliği ile tarih boyunca göçmenlerin Anadolu üzerinden Avrupa'ya geçmeye çalıştığı bilinmektedir (Deniz, 2022, s. 257).

Göçle ilgili suç profillerine bakacak olursak insan ticareti ve kaçakçılığı, insanların yasal olmayan yollarla göç ettirilmesi gibi örgütlü suçlar karşımıza çıkar. Göç ile ilgili suçlar az sayıda devleti ilgilendiriyor olmaktan uzaklaşmış ve uluslararası bağlamda tüm dünyanın sorunu haline dönüşmüştür. Göçün uluslararası boyuta ulaşması ile göç alan devletlerin sosyo-kültürel, etnik ve demografik yapısının, siyasi istikrarının ve sosyal güvenlik sistemlerinin zarar gördüğü açıktır. Jeostratejik konum bakımından önemli noktalarda bulunan ülkelerde yasadışı göçe ilişkin ciddi sorunların başında göçmenlerle ilgili veri toplama sıkıntıları gelmektedir. Bu problemlerin en önemli sebepleri göçmenlerin yerleştikleri coğrafi mekânlarda kabul edilmemeleri ve mal edinmelerine izin verilmemesidir. Bu sebeplerden dolayı göçe ve göçmenlere ait bilgilerinin kayıt altına alınması mümkün olamamaktır. Veri anlamındaki yetersizliğin nedenleri arasında teknolojinin zayıf olduğu geçmiş dönemlerde gerçekle örtüşen sayısal verilerin bulunmaması, bölgesel dilin farklı olmasından kaynaklı sorunlar, bilimsel olarak çalışma yürüten bilim insanlarına göçmenlerin uzak durması ve ilgi göstermemesi son olarak birçok göçmenin yasa dışı olarak ülkede bulunmasından kaynaklı insanlara güven duyulmaması sayılabilir (Deniz, 2014, ss. 176-190). Söz konusu durum, doğal olarak ülkelerin iç güvenliğini ciddi bir biçimde tehlikeye atmaktadır.

Göçle mücadele kapsamında üstünde durulması gereken en temel konulardan birisi düzensiz göçlerdir. İnsan ticareti ve kaçakçılığı konuları bünyesinde düzensiz göç olgusunu ele alırsak düzensiz göçün uluslararası göç politikaları içerisinde önemli bir problem olduğu gözlemlenmektedir. Devletler tarafından uygulanan sınır politikaları, iş gücü pazarlarının kısıtlanması, ekonomik politikalar ve egemenlik anlayışı içerisindeki kimlik politikaları, insan hakları problemleri gibi temel nedenler düzensiz göç vakalarının artmasına sebep olmaktadır. Düzensiz göç olgusu bazı literatürlerde yasa dışı göçle eşdeğer görülmekle birlikte esasında düzensiz göç kavramı çok geniş anlamlar ihtiva etmektedir.

Günümüzde göç olgusunun yaygın görüldüğü biçim, egemen ülkelerin sınırlarının gizlice aşılması suretiyle yapılan göç biçimidir. 1970'lerde yaşanan petrol krizinden sonra Batı Avrupa kendisini dışarıya kapatmıştır. Tüm bunların sonucu olarak Avrupa'ya iltica başvurularında artış yaşanmış ve iltica şartlarının katılaştırılması insanları yasadışı göçe yöneltmiştir. Göçle ilgili farklı hareket tarzları, değişik kavramlarla nitelendirilebilir; örneğin sınırdan yasadışı geçişler için yasadışı göç kavramı daha çok kullanılırken, çaresizlikle bir ülkeden başka bir ülkeye yasa dışı yollarla geçmek zorunda kalan insanlar için bazı bilim adamları düzensiz göç kavramını tercih etmektedirler. Esasında düzensiz göç kayıt dışı bir durumu tarif eden bir kavramdır. İçerisinde doğrudan suç unsuru barındırmaz (Ün ve Paydak, 2017, s. 190).

20. Yüzyılın başlarından itibaren ülkeler arası geçişler pasaport ve vize uygulamalarıyla denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Uluslararası göçün hemen hemen tüm dünya ülkelerine yayılması ülkelerin kendi güvenliklerini sağlamaları adına çeşitli önlemler geliştirmelerine yol açmıştır. Geliştirilen bu önlemler sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve politik bağlamda farklılıklar göstermektedir. 2010 yılına gelindiğinde yasa dışı kayıtsız göçmen sayısı İspanya ve Yunanistan için tehdit edici boyutlara ulaşmıştır. Bu durumu kontrol altında tutabilmek adına Yunanistan ve İspanya'da geri gönderme merkezlerinin sayıları artırılmıştır. Göç güzergâhında bulunan veya haddinden fazla göç alan ülkeler bu durumu uluslararası diplomatik arenada bir koz veya baskı unsuru olarak kullanabilmektedir. Bu konuya örnek verecek olursak Arnavutluk ve Yunanistan arasında yaşanan diplomatik problemler neticesinde Yunanistan sadece 1990 ve 1998 yıllarını kapsayan sekiz senede yüzbinlerce Arnavut insanını sınır dışı etmiş ve Arnavutluk'a yollamıştır (Turan, 2021, s. 81).

Göçle mücadele; sivil toplum kuruluşlarını, bu konuyu çalışma alanında bulunduran araştırmacıları, uluslararası yardımlaşma örgütlerini ve en önemlisi de devletlerin bu alandaki tüm iş ve işlemlerini kapsamaktadır. Göçle mücadeleye yönelik literatür tarandığında kuramsal çalışmaların uygulama, geliştirme ve analiz başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Bu yaklaşımların vurguladığı esaslar diplomasi dünyasının kendine göre çıkarımlar ve seçimler yapan faydacı devletlerden oluştuğu yönündedir. Bahsi geçen yaklaşımlardan analiz yaklaşımı, politika analizi olarak da adlandırılabilir. Analiz yaklaşımı etnik köken, cinsiyet ve yaş gibi araştırma parametrelerine farklı değişkenlerin de dâhil edilmesini inceler ve değerlendirmelerde bulunur. İnsan ticaretine karşı bir norm

geliştirmeye çalışanlar ise insan ticaretinin bu denli büyük boyutlara nasıl ulaştığını göstermeye çalışırlar (Memişoğlu, 2019, s. 262).

Göç ve göçmen kaçakçılığı bilindiği üzere dünya genelinin ciddi bir problemidir ve bu alanda kabul edilebilir önlemlerin geliştirilmesi elzemdir. Bu kapsamda AB ülkelerinde artan göçmen kaçakçılığı ile mücadeleyi desteklemek maksadıyla 2016 yılında EUROPOL bünyesinde Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi ihdas edilmiştir. Merkezin 2016-2017 yıllarını kapsayan değerlendirme raporunda göçmen kaçakçılarının sadece Avrupa'ya yönelik göçlerden yılda 4,7 ila 5,7 milyar Euro civarında para kazandıkları tahmin edilmektedir. 2016 yılında düzenlenen *"Göçmen Kaçakçılığı ile Mücadele ve Göçmenlerin Korunmasına Yönelik Kapsamlı Küresel Yaklaşım"* adlı proje bünyesinde göçmen kaçakçılığına müdahale edebilmek için dört temel alanda çalışmalar yapılması ve stratejiler geliştirilmesi hususu vurgulanmıştır. Bu dört husus; kaçakçılığa maruz kalmış düzensiz göçmenlerin korunması, devletin kaçakçılara yönelik engelleme gücünün artırılması, göçmen kaçakçılığı yapılmasına sebep olan temel etkenlerin incelenmesi ve göçmen kaçakçılığı konularında çalışma, araştırma ve veri toplama imkânlarının geliştirilerek desteklenmesidir.

Türkiye'de göç kapsamında yapılan düzenlemelerin biri de İçişleri Bakanlığı bünyesinde teşkil edilmiş olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Başkanlık seviyesine çıkarılmasıdır. Göç İdaresi Başkanlığı kurularak göç ile ilgili birimin büyütülmesi aslında konuya verilen önemin de bir göstergesi sayılabilir. Başkanlığın kurumsal internet sitesinde görevleri[11] özetle aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023):

- Göçe ilişkin tüm politika ve uygulamaları yönetmek, diğer kurumlarla koordine sağlamak,
- Göç kapsamındaki faaliyetleri icra etmek,
- İlgili diğer mevzuatın yüklediği sorumlulukları yerine getirmek,
- Göçmen kaçakçılığı ve İnsan Ticaretini ilgilendiren faaliyetleri takip etmek,
- Yurt içindeki yabancılar ve vatanı olmayanların takibini yapmak,
- Entegrasyon faaliyetlerini icra etmek,
- Geçici koruma kapsamındaki görevleri yapmak,

[11] Detaylı bilgi için: https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri.

- Başta düzensiz göç olmak üzere göçe ilişkin görevleri diğer kurumlarla birlikte yürütmek,
- İlgili kurumların düzensiz göç kapsamında icra ettikleri iş ve işlemleri koordine etmek,
- Mevzuatla verilen diğer görevleri yürütmek.

1.3.5 Sınır Güvenliği

Küreselleşmenin de etkisiyle dünya üzerinde sınır tanımayan yeni tehdit türlerinin hızla yayılması ülkelerin sınır güvenlikleri ile ilgili yapılanma ve uygulama tarzlarında bazı değişiklikler yapmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan klasik güvenlik anlayışı, ülke güvenliğini bir bütün olarak ele almaktaydı. Fakat sonralarda dünyada etkisini artıran terörizm, düzensiz göç dalgaları, organize suç örgütleri gibi yasa dışı yapılar karşısında ülke topraklarını korumayı kollamayı hedefleyen yeni tip güvenlik yapılanmasına doğru bir yönelme olmuştur. Soğuk Savaş döneminde devletin bütünlüğünü tehdit eden saldırılar daha fazla söz konusuyken devletlerarası çatışmaların bitişini müteakip devletlerin ulus kimliklerini, güvenlik anlayışını merkeze almaları ve ulusal kimlik olgusuna kasteden her türlü müdahaleyi tehdit görmesi doktrini kabul edilmiştir (Kaya, 2013, s. 2).

Yenilenen güvenlik konsepti doğrultusunda güvenlikleştirme sürecinin yasal ve kurumsal bakımdan somut örneklerinin bir hayli fazla görüldüğü AB'de sınır yönetiminde entegre model kabul edilmiştir. Bu modelde ülkeler arası, kurumlar arası ve kurum içi olarak üç basamaklı iş birliği mekanizmasının ihdas edilmesi hedeflenmiştir. AB tarafından kabul edilen entegre sınır yönetim modeli bünyesindeki uygulamalar, sınır ötesi suç ve suçlularla mücadelenin gereklilikleri göz önüne alındığında yeni tip sınır güvenliği anlayışının küresel dünyadaki oyuncuları ve etmenleri de içerisine alacak biçimde yeni bir kimlik kazandığı söylenebilir. Hudutsuz ve küreselleşen suçlarla başa çıkma doğrultusunda biçimlenen yeni sınır güvenliği yaklaşımının akademik ve günlük hayattaki karşılıklarının tartışılması ve sınır güvenliği hususundaki değişimlerin sebeplerinin göz önünde bulundurulması elzem bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya, 2013, ss. 2-3).

Soğuk Savaş sonrasında yaşanan sosyal, ideolojik, dini, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel ve sağlık alanındaki sorunların artması ve yayılmasıyla uluslararası güvenlik ortamı karar verme ve öngörülerde bulunma konusunda son derece değişken bir hale gelmiştir. Nitekim bu süreçte güvenlik alanında yaşanan ekonomik buhranlar, yasa dışı göçmenler sorunu ve keskin etnik hatlarla devletlerin dağılması, medeniyetler arası çatışma,

kapitalizmin ulaştığı boyutlar, iklim değişikliği, küresel ısınma ve siber terör ve salgın hastalıklar gibi farklı tehditler ortaya çıkmıştır.

Dünya örnekleri incelendiğinde karşımıza çıkan sınır güvenliği tedbirlerden biri de sınır boyunca örülen duvarlardır. ABD'nin Meksika ile olan kara sınırı 3.169 km olup 1.000 kilometreyi aşkın bölümüne güvenlik duvarı örüldüğü belirtilmiştir. Fiziki olarak alınan bu tedbirler bir kısım rahatlamalar sağlasa da uzun vadede güvenliği sağlamada ne kadar etkili olacağı zamanla görülecektir (Bostan ve Demiray, 2019, s. 139).

Bireylerin güvenliği, doğanın güvenliği, toplumda yaşayan vatandaşların bir bütün olarak güvenliği gibi konular geçmişte ulusal güvenlik alanı içerisinde düşünülmüyorsa da bu dönemle birlikte bu konular da ulusal güvenlik alanına dâhil edilmiştir. Geçmişte güvenliği tehdit eden olgulardan olan organize suçlar, çatışmalar, savaş suçları ve terörist faaliyetler gibi konular kabuk değiştirip başkalaşmış ve yepyeni formlarda tekrar meydana çıkmışlardır (Erdoğan, 2013, s. 266). Bu da iç güvenlik açısından sınırların güvenliğini bir kez daha önemli hale getirmiştir.

Konunun önemi çerçevesinde Türkiye'de kara sınır güvenliğinin sağlanması ve koruma görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığına verilmiştir. Kanunda[12] görevleri özetle;

- Sorumluluk alanında hududun korunması,
- Gümrük alanları ve sınır hattında kaçakçılığın men ve takibi,
- 1. Derece askeri yasak bölgede asayiş suçlarının takibi,
- İltica maksatlı gelen askerlerin işlemlerini yapmak olarak belirtilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023a)

Sınırlar üzerinde bulunan hudut kapıları için ise özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiye sınırlarında bulunan kapıların emniyeti kapsamında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bir kısım görevler üstlenmektedir. 640 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile verilen sorumluluklar arasında;

- Gümrük bölgesinde diğer birimlerle koordinasyonun sağlanarak, gerekli güvenliği almak,
- Kaçakçılığın men ve takibi ile soruşturmasını yapmak,
- Kaçakçılık kapsamında ihtiyaç duyulan adli işlemleri yürütmek,

[12] Detaylı bilgi için: Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun, Erişim tarihi:20 Ocak 2023. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3497.pdf.

- Operasyonlara iştirak ederek icra ve koordine sağlamak,

gibi genel kolluk yetkileri ile donatıldığı görülmektedir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023b).

Bir evin kapısı veya duvarları güvenlik açısından ne kadar önemli ise şüphesiz bir ülkenin de sınırları o kadar önemlidir. Sınır güvenliğinin sağlanması Türkiye'de birden fazla kuruma görev olarak verilmiştir. Ülkeler sınır güvenliklerini bulundukları coğrafya ile paralel değerlendirmekte, alacakları tedbirleri ve göğüsleyecekleri maliyetleri ona göre belirlemektedirler. Bu bağlamda Suriye ve Irak ülkelerine komşu olan bir Türkiye'nin sınır güvenliğine verdiği önem, bir İskandinav ülkesi ile kıyaslanamayacaktır. Yine Meksika sınırına milyarlarca dolar harcayarak sınır duvarı ören Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa'nın göbeğinde yer alan bir ülke karşılaştırılamaz. Bu nedenle tarih boyunca ülkeler iç güvenliklerini sağlamak için komşu ülkeler ve çevre ülkelerin de güvenliklerini gözetmek durumunda kalmışlardır.

1.4. Bölüm Değerlendirmesi

Düzensiz göç ile ilgili yapılacak çalışmalarda kapsamın belirlenme meselesi araştırmacının karşılaştığı en büyük sorunların başında gelmektedir. Zira düzensiz göç birden fazla disiplini etkilemekte, başta hukuk, sosyal bilimler, güvenlik bilimleri olmak üzere üzerinde değerlendirme yapılabilecek birçok bilim alanı ile ilişkilendirilebilmektedir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında çalışmanın ekseni *iç güvenlik ve düzensiz göç* kavramları etrafında sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde *"Düzensiz göç, iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları nelerdir? Düzensiz göçün iç güvenlik ve ulusal güvenliğe etkileri nelerdir?"* sorusuna cevap aranmıştır. Güvenlik, iç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları incelenerek diğer bölümlere alt yapı oluşturması bakımından kavramsal değerlendirmelere yer verilmiştir. İç güvenliğin yönetilmesinde ülkelerin kullandığı enstrümanların ve modellerin çeşitlilik gösterdiği, aslında uygulamada tek bir doğru olmadığı, karşılaşılan riskler, yaşanılan coğrafya ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bir ülkenin iç güvenlik sisteminin oluşması ve değişen/gelişen tehditler bağlamında günümüze evrilmesi aslında ülke tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Devletler kuruluşundan itibaren işlettikleri sistemleri güncellemiş, değiştirmiş ve geliştirmiştir. Tüm bu işlemler güncel ihtiyaçlara cevap verebilecek en etkin ve güvenli iç güvenlik sisteminin oluşturulmasına yönelik atılan adımlardır. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika sınırına ördüğü duvarın benzerini Kanada'nın ABD sınırına örmesi beklenemez.

Bu nedenle günümüz modern devletlerinin iç güvenlik sistemleri incelendiğinde ortaya çıkan sonuç; en iyi iç güvenlik sisteminin olmadığı, tehditlere cevap verebilecek en esnek modelin uygulanmasının daha başarılı sonuçlar doğurabileceğidir. Alınan tedbirlerin ve geliştirilen sistemlerin ülkelerin maddi gücü ile de doğrudan ilişkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. İsrail'in Filistinli göçmenleri engellemek için kullandığı enstrümanları Lübnan'ın da aynı maliyetleri göze alarak uygulaması beklenemez.

Bölümde dünya örneklerinin incelenmesinden sonra ülkemizde uygulanan iç güvenlik sistemi ele alınmıştır. Özellikle 11 Eylül Saldırıları ve Arap Baharı ile iç güvenlik sistemlerini elden geçiren dünya devletlerinin aksine Türkiye kuruluş tarihinden itibaren içeride ve dışarıda birçok sorunla mücadele ettiğinden bu konuya adapte olmakta çok zorluk çekmemiştir. Yaşadığı coğrafyadan kaynaklı birçok sorunla her gün yüzleşen Türkiye, son olarak 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen olaylar akabinde başta devlet başkanlığı olmak üzere tüm devlet sistemini yeniden gözden geçirme durumunda kalmıştır. Bu devlete aslında kamu yönetiminde bir reform fırsatı da sunmuştur. Darbe teşebbüsü sonrasında gerçekleştirilen düzenlemeler ülkenin iç güvenlik sistemi ile de doğrudan ilişkili olmakla beraber düzensiz göçün önlenmesi ile de doğrudan ilişkiler ihtiva etmektedir.

Sonuç olarak bir ülkenin iç güvenliğini sağlaması sadece sınırları içerisindeki yaşamı kontrol etmesiyle mümkün değildir. İç güvenliğe etki eden birçok faktör mevcuttur. Sınırların güvenliği, yakın devletlerde meydana gelen gelişmeler, dünyayı etkileyen büyük olaylar da mesafelerle orantılı olarak ülkeleri etkilemektedir. Bu kapsamda Türkiye ve incelenen diğer dünya örneklerinden anlaşılacağı üzere, bir ülkenin ulusal güvenliği ve iç güvenliği; göç olayları, maruz kaldığı düzensiz göç miktarı ve değişen diğer konjonktürel gelişmelere paralel olarak olumsuz yönde etkilenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA GÖÇ VE DÜZENSİZ GÖÇ

İkinci bölümde iç güvenlik kavramına odaklanarak göç ile düzensiz göç olgusu tartışılacak, böylece güvenlik kavramının göç ve düzensiz göç olgusuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ikinci bölümde cevaplanması hedeflenen soru "Düzensiz Göç-Güvenlik ilişkisi nasıldır ve dünyada düzensiz göç ile mücadele eden devletlerin aldığı tedbirler nelerdir? olarak tespit edilmiştir. Düzensiz göç, ulusal ve uluslararası boyutlarda hangi güvenlik sorunlarına yol açmaktadır?" sorularına cevap aranmıştır.

2.1. Göç Kavramı

Yeryüzünde ilk insanın görülmesinden günümüze kadar üzerinde sürekli tartışılan ve konuşulan kavramlardan bir tanesi de hiç şüphesiz göç olmuştur. Göç kavramı hayatımızın her alanını kapsayan çok geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Göç her şeyden önce insani bir meseledir. Öznesi insan olan her hareket önemle ele alınmalı ve üzerinde düşünülmelidir.

Türk Dil Kurumu (TDK) göç tanımını; kişi veya toplumların belirli sebeplerle ülkeler arası veya belirli lokasyonlar arası yaptığı hareket şeklinde yapmaktadır. Göç hem birey hem de toplum için mekân değiştirmek anlamında kullanılmaktadır. Göçün bu kadar konuşulan ve tartışılan konuların başında gelmesinin başka bir sebebi ise ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan olağanüstü gelişmelerdir. Ekonomik, siyasal, teknolojik, sosyal, kültürel ve demografik sebeplerle meydana gelen göç ve göçmen davranışları tarihi süreç içerisinde anlamca derinlik kazanmıştır. Günümüzün gelişen dünyası ve kitle iletişim vasıtalarının da etkisiyle iktisadi ve beşerî ilişkilerde sınırlar ortadan kalkmış, ülkeler arası anlaşmazlıklar çatışmalara veya savaşa dönüşmüş, etnik veya dini temelli sorunların iç savaşlara zemin hazırlaması gibi nedenlerle dünyanın neresinde olursanız olun bir yabancı/göçmen/mülteci/sığınmacı ile karşılaşmanızı kaçınılmaz kılmıştır. Şüphesiz göç kavramı ile bir şekilde ilişki içinde olan toplumun her ferdi günlük hayatının herhangi bir kesitinde bu durumu bizzat yaşamaktadır. Göçün kelime olarak barındırdığı olumsuz anlamı, göç edenlerin yaşadıkları olumsuzluklardan aldığı şüphesizdir.

2.2. Düzensiz Göç Kavramı

Kavrama giriş yaparken düzensiz göçün yasa dışı boyutunu öncelikle belirtmekte fayda bulunmaktadır. Düzensiz göç eylemi içinde bulunan insanlar devletlerin ülkeye giriş için koyduğu kuralları ve uyguladığı politikaları ihlal etmekte ve yasa dışı konumuna

düşmektedir. Ülkeye yasal yollar ile girmiş olsa bile ülke içi düzenlemeler kapsamında zamanında çıkmamak veya vize politikalarına aykırı davranmakta insanları düzensiz göçmen sınıfına sokabilmektedir. Bir ülkeden belirlenen politika ve kurallar dışında ayrılmakta düzensiz göçün konusu olmaktadır. Bu bağlamda düzensiz göçün sadece hedef ülke açısından değil, transit ülke ve kaynak ülke açısından da yasa dışılık içerdiği ifade edilmelidir.

Göç konusunda dünyadaki yetkin kuruluşların biri de Uluslararası Göç Örgütü olarak dilimize çevrilebilen International *Organization for Migration* (IOM) isimli örgüttür. Örgütün düzensiz göçe ilişkin tanımında; mağdur ülkeler olarak kaynak, geçiş ve hedef ülkeleri tanım kapsamına aldığı, yasa dışılığa vurgu yaptığı görülmektedir. Buna ilaveten genel geçer bir tanımının olmadığı da IOM tarafından vurgulanmıştır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s. 26). Daha açık bir ifade ile kişi veya grubun başka bir ülkeye çıkış için kendi ülkesi mevzuatı gereği gerekli şartları sağlamadığı, girdiği ülke politikalarına aykırı şekilde giriş yaptığı, uygun şekilde girmiş olsa bile süre, çalışma vb. gibi şartları ihlal etmesi nedenleriyle yasaya aykırı eylemlerde bulunduğundan yasal olmayan bir kimlik kazanmaktadır.

Stephen Castles ile Mark J. Miller'ın *"Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri"* isimli çalışmasında özellikle 1990'lardan sonra dünyada meydana gelen göç hareketlerini incelemiş, göçmenlerin hukuki durumu, politik yaklaşımlar, toplulukların etnik temelli davranışları, devletlerin ırkçı yaklaşımları ve ulus vatandaşlığı bağlamında değerlendirmelere yer vermiştir. Çalışmaya göre uluslararası alanda düzensiz göç hareketinin literatürde ve insan yaşamında bazı olguları da gün yüzüne çıkardığı iddia edilmektedir. Kısaca bu olgular aşağıda ifade edilmiştir:

- Göçün küreselleşmesi: Artan göç hareketlerinin sonucu olarak birçok ülke göçe maruz kalmakta ve göçmenlere gönüllü veya gönülsüz ev sahipliği yapmak durumunda kalmaktadır.
- Göçün büyümesi ve hızlanması: Ulus aşırı meydana gelen göçler nicelik açısından da büyük kitleleri ihtiva etmektedir. Coğrafi mesafeler göçün hızlı yayılışı karşısında çaresiz kalmaktadır.
- Göçün farklılaşması: Göç artık sadece turizm ve çalışma maksatlı değil, insanların geri dönüş planı olmadan yaptıkları kalıcı göçler şeklinde tezahür etmeye başlamıştır. Göç yapısının farklılaşması devletlerce alınan tüm tedbirleri yetersiz kılmaktadır.

- Göç sürecinin kadınsallaşması: Emek göçünün geleneksel okumasında erkek egemen bir yapı söz konusu iken, modern dünya yapısının gereği olarak, kadın her konuda olduğu gibi göç konusunda da daha görünür bir duruma gelmeye başlamıştır.
- Göçün siyasallaşması: Süreç giderek politik ve siyasal aktörlerin daha fazla rol aldığı bir düzene evrilmiştir. Artık devletler güvenlikle ilişkili aldıkları tüm kararlarda göçü hesap eder duruma gelmişlerdir (Castles & Miller, 2008, s. 12).

2.2.1. İç Güvenlik Açısından Düzensiz Göç Olgusu

Küreselleşmenin etkisi dünyadaki birçok alanda görüldüğü gibi şüphesiz ülkelerin göç kavramına yaklaşımında da kendisini göstermiştir. Soğuk savaşın bittiği yıllara kadar çoğunlukla iç düzenlemelerle yetinilirken, meydana gelen kitlesel göç hareketlerinin sınırları aşarak ülkelerin kapılarına dayanması üzerine konuya uluslararası boyutta yaklaşmanın gereği ve ihtiyacı en şiddetli şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Özellikle doğu-batı ve güney-kuzey istikametli göçler gelişmiş batı devletlerini rahatsız ederek, ulusal tehdit ve güvenlik problemi boyutunda oluşan algı perçinlenmiştir (Gök, 2016, ss. 67-68).

Yeni bir yaklaşım ve tanımlama ihtiyacının çıkmasına; meydana gelen güncel durumun izahının, klasik kavramlar ve güvenlik yaklaşımı ile açıklanmasında yaşanan zorlukların sebep olduğu belirtilebilir. Zira cari durumda göçe; geçmişte pratiği çok olmayan etnik, dini veya siyasi temelli çatışma ve savaşların sebep olduğu ortaya çıkmıştır. O döneme kadar bilinen güvenlik-savaş-asker ezberinin bozulması, tüm devletlerce klasik yaklaşımların terk edilerek, göç odaklı ulusal güvenlik yaklaşımı arayışlarına neden olmuştur. Artık mevcut tehdit algısı yetersiz kalmış, terör ve göçü de içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu bağlamda dünya düzensiz göçü bir güvenlik tehdidi olarak gördüğü döneme fiilen adım atmış, sonraki on yıllarda da her geçen gün artan etkisiyle hiç gündemden düşmemiştir (Wohlfeld, 2014, s. 61).

Bu noktada devletlerce ayrımı yapılamayan, çok ince bir çizgisi olan sorun; göçün güvenlik bağlamında ele alınmasında, insan faktörünün göz ardı edilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Artan göç olayları devletlerin güvenlik politikalarını sıkılaştırmasına, yeni tedbirler ve yasaklar getirmesine sebep oldukça, insanların oluşturduğu göçmen kitlelerinin de yaşamları her geçen gün zorlaşmıştır.

Göçün iç güvenlikle ilişkisini büyük oranda toplum güvenliği esası ile değerlendirmek gerekir. İkisi arasındaki bu ilişki ülkenin içinde yaşayan, kendilerini ev sahibi olarak adlandıran ve aidiyet duygusu yüksek vatandaşların öz güvenliklerine birer tehdit olduğu varsayımı üzerinden kurulmaktadır. Aslında toplumsal güvenlikten veya toplumu oluşturan fertlerin bireysel güvenliklerinden kastedilen, toplum veya üyenin hayatı, varoluşu ve malına karşı yönelen bir tehdittir. Bu durumu yaratan belki de en önemli gelişme göç eden kişilerin karıştığı adli vakalar ve bir dönüm noktası olarak kabul edilen 11 Eylül saldırıları ardından kurulan göçmen-terörizm illiyet bağıdır (Mandacı ve Özerim, 2013, s. 123). Yerel vatandaşlarca göçe karşı oluşan soğuk tutumun en başta gelen sebeplerinden biri ülkede işlenen suçların göçmenlerce işlendiği algısı ve söylemidir. Göçmen-Suç ilişkisinde toplumun huzuru, toplumsal güvenlik ve birey güvenliği öncelenmekte, göçmenler ise bu düzene zarar veren konumunda toplumla ayrışmaktadır (Elçi, 2022, s. 46). Oluşan bu algı ve söylemlerin sonucu olarak toplum ve birey güvenliği temelinde gerçekleşen politikalar ise; ülkenin güvenliğinden sorumlu birimlerin güç ve imkânlarının arttırılması, her hangi bir suça bulaşan göçmenin sınır dışı edilmesi, sınır dışı yapılmayanlara yüksek caydırıcı cezaların tercih edilmesi, yurt içinde seyahat kısıtlamaları ile belirli alanlarda kapalı tutulmaları, sınır güvenlik tedbirlerinin arttırılması ile daha sert tedbirlerin hayata geçirilmesi olarak vücut bulmaktadır (Mandacı ve Özerim, 2013, s. 125).

2.2.2. Düzensiz Göç Hareketliliğinin Bir Güvenlik Sorun Alanına Dönüşümü

Güncel göç hukuku incelendiğinde Birleşmiş Milletler çatısı altında göç ve göçmenlerin durumu ile ilgili düzenlemeleri içeren çalışmalar olduğu görülmektedir. Diğer taraftan her ülke de kendi kaygıları ve durumuna paralel göç ve göçmen mevzuatı uygulamaktadır. Bu nedenle hâlihazırda evrensel politikaların oluşmuş olduğundan bahsetmek pek mümkün değildir. Milliyeti veya devleti ne olursa olsun genel yargılara bakıldığında hala göçü suç, göçmeni ise suçlu gözü ile gören birçok ülke ve toplumun varlığından söz edilebilir. Göçe ilişkin yürütülen politika ve uygulamaların şiddetini arttıran bir biçimde güvenlik kaygısı ekseninde ele alınması aslında, hala düzensiz göçün yasal bir zemine kavuşturulamaması ve göçmen kelimesi üzerine oturmuş olan organize ve adli suç çağrışımlarının kırılamamış olmasından kaynaklıdır (Topçuoğlu, 2012, s. 507).

Göç ve göçmen odaklı bilimsel çalışmalar çok eskilere dayanmamaktadır. 20. yüzyılın sonuna kadar göçü ekonomik ve sosyal olaylar olarak inceleyen disiplinler; bu tarihten sonra küresel boyutta yaşanan gelişmeler, artan göç olayları, ulusal ve uluslararası güvenlik kaygıları gibi sebeplerle birçok güvenlik meselesinin temeline oturtmuştur. Başta

Balkanlar, Orta Doğu ve Afrika olmak üzere birçok ülkede 1990'lı yıllardan itibaren başlayan çatışmalar, kitlesel göç dalgaları ve büyük insani krizlere neden olmaktaydı. Özellikle yönetsel sorunlar, etnik savaşlar, terörizm ve diğer faktörlerin beslediği Ruanda ve Somali gibi ülkelerde baş gösteren çatışma ortamı göçü bir hayli tetiklemiştir. Daha önce literatürde olmayan ancak 20. yüzyılın sonlarında kendini gösteren bu baş edilmesi güç kitlesel insan göçleri hedef devletler tarafından güvenlik tehdidi olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda bilim insanları da aynı dönemlerde çalışmalarda bu konulara dikkat çekmeye başlamıştır. Güvenlik ekseninde konuya katkı sağlayan Myron Weiner'in 1993'te kaleme aldığı *"Security, Stability and International Migration"* isimli yazısında yaptığı analizin konusu; dünyada ortaya çıkan çatışmalar neticesinde meydana gelen sınırları aşan göçlerin, devletlerin ve milletlerin güvenliğine ve dünyanın huzuruna yaptığı etki ve tehdidin boyutlarının incelenmesiydi (Weiner, 1993, ss. 91-126).

Aynı bakış açısıyla, Soğuk Savaş'ın bitmesini müteakip tecrübe edilen yeni siyasi yapı üzerine ortaya attığı teoriler ile ün yapmış biri olan Samuel Huntington; süper güç Amerika Birleşik Devletleri'nin kitlesel göç akını karşısında çaresiz kaldığını ve bu durumun ulusal güvenliğine karşı en büyük tehdit faktörü olduğunu dile getirmiştir. 1993'te kaleme aldığı *"Medeniyetler Çatışması"* isimli yazısında Huntington; nüfusun kontrol edilemediği başta Afrika ülkeleri olmak üzere birçok ülkeden Avrupa'ya göç eden miktarların artış gösterdiğini, oluşan göçlerin Avrupa'da ırkçı söylem ve hareketleri tetiklediğini vurgulamıştır (Huntington, 1993). Bu çerçevede 20. yüzyılın sonu ile birlikte göç ve göçmen kavramlarının sınırları aşarak artık bir uluslararası güvenlik sorununa dönüştüğü üzerine birçok kişi görüş birliğine varmıştır.

Diğer taraftan dünya, 21. yüzyılla birlikte küreselleşme denilen başka bir olgu ile de yakından tanışmıştır. Bu aslında artan karşılıklı bağımlılık, bloklaşan ülkeler, güvenlik kavramının ulus sınırlarını aşması, ekonomi politikalarının, paranın, malların süratli yer değiştirmesi, teknolojinin gelişmesi gibi birçok faktörün çok hızlı şekilde hayatımızda yer etmesiyle doğru orantılı olarak gelişmiştir. Dünya üzerinde ulaşılamayan hiçbir yer kalmamışken, paranın ve sermayenin hareketleri sınırlandırılamazken devletler, ulusal devlet-ulusal politikalar bağlamından ziyade dışa açılarak uluslararası ilişkilere daha da önem vermeye başlamışlardır. Tüm ilişkilerde karşılıklı güven ve ortak politika üretme elzem duruma gelmiş, devletler artık sadece kendi güvenliklerini değil, sermayenin hareket ettiği tüm bölgelerin güvenliğini önemser hale gelmişlerdir.

Birçok etkinin tesiri ile değişen dünya düzeni ve insan hayatı, politika yapıcılara göç-güvenlik ilişkisini yeniden tanımlama zorunluluğunu doğurmuştur. Bu bağlamda güvenliğin tanımı genişlemiş, realist güvenlik yaklaşımı olarak bilinen sadece ulus devlet özelinde sınırlarda başlayan model ihtiyaca karşılık vermeyecek duruma gelmiştir. Dünyanın neresinde olursa olsun yaşanılan bir çatışmanın kitlesel göçlere sebep olacağı, dünya ekonomisi ve huzurunu bozacağı, göç ve göçmenle mücadelenin maliyeti ve ortaya çıkardığı ilave sorunlar uzak yakın tüm devletlerce deneyimlenmiştir. Sorunlara çözüm üretmek maksadıyla ulusal ve uluslararası aktörler öncelikle konuya güvenlik temelinde yaklaşmışlardır.

2.3. Dünyada Göç ile Mücadele

Çalışmanın bu bölümünde sınırları aşan göç hareketlerine karşı dünyada yaşanan gelişmeler değerlendirilecektir. Göçün iç güvenlikten çıkıp ulusal güvenlik boyutu ile tüm ülkeleri ilgilendirir bir hal alması, devletlerce uygulanan politika ve siyasette de eşgüdüm ve entegrasyon sağlanması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Zira devletler iç düzenlemelerinde ne kadar başarılı olurlarsa olsunlar, göçe kaynaklık eden veya transit ülke konumunda bulunan devlet düzenlemelerinde meydana gelen yetersizliklerden ciddi anlamda etkilenmektedirler. Düzensiz göçün önlenmesi için devletler ulusal, ikili, bölgesel veya küresel iş birliği çerçevesinde çeşitli tedbir ve politikalara başvurmaktadır. Bu tedbir ve politikaların çoğunluğu kontrol ve tespite yönelik olup doğuşunun 1990 ve sonrası olduğu, 11 Eylül saldırıları sonrasında ise daha da sertleştirildiği söylenebilir. Göçmenlerin hedef olarak belirlediği ülkelerce uygulanan söz konusu politikalar ülkeye girmeden önce alınacak tedbirler, hudut güvenliği kapsamında alınacak tedbirler ve ülke içinde alınacak tedbirler olarak (Koser. 2005, s. 14) sistematize edilebilir:

Ülkeye Girmeden Önce Alınacak Tedbirler

- Vize düzenlemeleri,
- Menşe ve geçiş için kullanılan devletlerde yapılacak ön-kontroller,
- Enformasyon faaliyetleri,
- Göçmenlere ilişkin iş ve gelişim kısıtlamaları,
- Göç konusunda yetkin ekiplerin görevlendirilmesi,
- Tespit, yasaklama, engelleme,
- Göçmen ve insan kaçakçılığına karşı alınacak tedbirler.

Hudut Güvenliği Kapsamında Alınacak Tedbirler

- Hudutların fiziksel yönden güçlendirilmesi,
- Hudutlarda icra edilen faaliyetlerin arttırılması,
- Sınır geçişinde kullanılan evrakların sahteciliğe karşı geliştirilmesi,
- Teknolojik, kopya edilmesi zor verileri kullanılması,
- Hudutta görevli personelin yetkinliklerinin arttırılmasına yönelik alınacak tedbirler.

Giriş Sonrasındaki Önlemler

- Tespit ve izole,
- Kaçak işçiliğe karşı denetim,
- Yurt içi pasaport denetimlerinin arttırılması,
- Tespit edilip yakalananların ülkeden gönderilmesi işlemlerinin çabuklaştırılması,
- Kaçak işçi çalıştıranların kontrolü,
- Ülke içindeki yer değiştirmelerin takibi, kontrolü ve kısıtlama tedbirleri uygulanması,
- Bir takım sosyal haklara ve hizmetlerden faydalanmanın önlenmesi.

Düzensiz göçmenlerin kaynak ülkelerine dönüşlerinin başarılması ve mücadelenin çok devletli yürütülmesine katkı sunulması da ülkelerce yürütülen çalışmaların tamamlayıcı unsurları olmaktadır (Koser. 2005, s. 13).

Bu bağlamda çalışmada üç ülkeye ve Avrupa Birliği'ne yer verilmiştir. ABD, Kanada, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık aslında her yönüyle tüm dünyadaki göçmenlerin hedef ülkeleri arasında oldukları söylenebilir. Güçlü ekonomik yapıları, iş gücü ve emek piyasalarında yaşadıkları ihtiyaç, vatandaşlarına sundukları refah ve konfor, demokrasi ve insan hakları bağlamındaki yaklaşımları, eğitim, sağlık gibi sosyal ve iktisadi durumları göçmenler açısından cazibe merkezi olarak dikkat çekmelerindeki en önemli faktörlerdir. Çalışmada seçilen 3 ülke ve Avrupa Birliği göçmenlerin hedef ülke olarak belirledikleri bölgeler olmaları nedeni ile seçilmiştir. Bu bağlamda ekonomik gelişmişlik ve demokratik yaşam hakkının her göçmeni etkilediği ve istikamet belirlemede etkili olduğu söylenebilir.

2.3.1. ABD ve Göç Yönetimi

ABD dünyada en çok göçmenin yaşadığı ülke olmasının yanı sıra göçü bir güvenlik meselesi haline getirerek göç konusunda en sıkı güvenlik politikaları izleyen ülkedir (International Migrant Stock, 2019). 18. yüzyılda Alman göçmenler, 19. ve 20. yüzyılda İrlandalı ve Çinli göçmenler, 20. yüzyılda, Yahudi, Japon, Meksikalı ve Müslüman göçmenler ülke için bir tehdit unsuru olarak görülmüştür. Bu tehdit zamanın değişen şartlarına göre kimi zaman Amerikan hayat tarzına, kimi zaman Amerikalıların ellerindeki işleri almaları, kimi zaman ülkedeki suç oranlarını artırmaları, kimi zamansa inançlarına karşı tehdit oluşturmaları olarak lanse edilmiş ve toplumda karşılık görmüştür (Lee, 2019, s. 5). Günümüzde halen göçmenlerin ABD'nin ırksal, toplumsal, ekonomik ve dini yapısına zarar vereceğine dair düşünceler toplumda yer bulmaktadır.

Son iki yüzyılda 80 milyondan fazla göçmen alan ABD, tüm dünyadaki göçmenlerin beşte üçünü almıştır. Günümüzde halen dünyanın en çok göçmen kabul eden ülkesi konumundadır (Lee, 2019, s. 14).

Bir göçmenler ülkesi olan ABD'nin sıkı göç politikaları tezat gibi görünse de kendi içerisinde mantıklıdır. Günümüz ABD göç politikaları 11 Eylül 2001 saldırısı sonrası şekillenmiştir. Bu saldırı sonrası ülkeye gelen göçmen ve mültecilerin bir kısmının ülkede terör eylemleri yapmak, terörü finanse etmek veya bu eylemleri desteklemek amaçlı geldikleri bizzat dönemin ABD başkanı George W. Bush tarafından açıklanmıştır (Kutlu, 2020, s. 161).

11 Eylül saldırısı sonrasında göç politikalarında kapsamlı bir değişikliğe giden ABD, 2002 yılında göçün güvenlik ile doğrudan ilişkilendirilmesi kapsamında bir iç güvenlik yasası çıkartmış, Vatandaşlık ve Göç Hizmetleri Bürosu ile Sınır ve Ulaşım Güvenliği Birimi kurularak, eski göç kurumları ortadan kaldırılmıştır. Aynı yasa ile bir İç Güvenlik Bakanlığı kurulmuş ve göç ile ilgili yeni kurulan iki kurum bu bakanlığa bağlanmıştır (Kutlu, 2020, s. 177).

Bu dönemde ülkeye giriş yapmak isteyen ve ABD'de yaşayan göçmenlere karşı sıkı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler kapsamında göçmenlerden güvelik riski bulunduğu değerlendirilenler veya terörist eylem yapacağından şüphelenilenler ülkeye girişlerinden itibaren takip edilmeye başlanmıştır. Birçok göçmen yakalanarak uzun süreler gözaltında tutulmuş ve sorgulanarak tutuklanmıştır. Yapılan kanuni değişiklikle Amerikan Göç ve

Vatandaşlığa Kabul Hizmetleri birimi göçmenleri takip edecek, yakalayacak ve sorgulayabilecek şekilde yeniden yapılandırılmıştır (Lee, 2006, s. 27).

Bu dönemde diğer göçmenlere nazaran daha farklı muamele gören Arap asıllı ve Müslüman göçmenlerin vize başvuru inceleme süreleri normalden çok uzun tutulmuştur. ABD Adalet Bakanlığı terör ile iltisaklı 8.000 kişilik bir liste oluşturduklarını açıklamış, 1.200 Müslüman gözaltına alınarak sorgulanmıştır. Ancak bu kişilerin terörizm ile ilgili herhangi bir iltisağı tespit edilememiş, hiç birisinin 11 Eylül saldırısı ile bir bağı bulunamamıştır (Kumar, 2012, s. 142).

2002 yılında çıkartılan "Terörizmi Kısıtlamak, Engellemek, Önlemek için Uygun Araçların Sağlanması ile Amerika'nın Birleşmesi ve Güçlenmesi Yasası" ile ABD on altı yaşından büyük Müslüman erkeklerin parmak izlerinin alınması, biyometrik verilerinin depolanması, finansal bilgilerinin kontrol edilerek kopyalanması uygulamasını başlatmıştır (Kumar, 2012, ss. 142-143). Aynı yasa ile ABD'nin ulusal güvenliğine tehdit olarak algılanan kişilerin adli süreç başlamadan kolluk güçleri ile sınır dışı edilebilmesi uygulaması başlamıştır (Kutlu, 2020, s. 178).

2001 sonrası Arap ve Müslüman karşıtı göç politikası izleyen ABD, 2005 yılında El Kaide terör örgütünün toplam 2.000 millik Meksika sınırından ABD topraklarına giriş yapacağı kaygısıyla Meksika sınırı için Sınırı Koruma, Anti Terörizm ve Yasadışı Göç Denetimi Yasasını çıkarmıştır. 2006 yılında ise 1990 yılında yapımına başlanmakla birlikte bu yıl içerisinde çıkartılan *"Güvenli Çit Yasası"* ile yasallaşan Meksika sınırına sınır çiti yapılması çalışmalarına başlanmıştır. Bu yasa sonrası önceden var olan Meksikalı ve göçmen karşıtlığı giderek artmış, sınır hattı boyunca elektrikli tel örgüler çekilmiş, çeşitli ikaz ve güvenlik sistemleri kurulmuş, ulusal muhafız adı verilen askeri birlikler bu sınırın kontrolü ile görevlendirilmiştir (Tirman, 2006, ss. 1-2). Bu dönemde başlayan sınır çiti sonraki ABD Başkanı Obama zamanında tamamlanmıştır. Obama'nın sekiz yıllık başkanlığı süresince ülkeden sınır dışı edilen kişi sayısı üç milyonu bulmuştur. Yine bu dönemde göçün güvenlik ile ilgili boyutunda harcanan bütçe önceki dönemlere kıyasla artırılmıştır (Lee, 2019, s. 472).

25 Ocak 2017 tarihinde dönemin ABD Başkanı Trump, *"Sınır Güvenliği ve Göç Uygulamaları Geliştirmeleri"* adlı bir başkanlık kararnamesi yayımlayarak Meksika sınırına 2.000 millik bir duvar inşa edilmesi talimatını vermiştir. Aynı kararname ile sınır dışı edilme işlemlerinde yaptığı değişikle sınır dışı edilecek göçmenlerin sayısını artırmıştır. Ancak Meksika Duvarı için ödenek bulunamamış ve duvar yapım çalışmaları ertelenmiştir. Devam

eden süreçte ABD Ulusunun Yabancı Uyrukluların Terörist Saldırılarından Koruma adlı üçüncü başkanlık kararnamesi ile göç ve terörizm arasında doğrudan bir bağ kurmuştur. Bu kararname ile Suriyeli mülteciler, İran, Irak, Sudan, Libya, Somali ve Yemen uyrukluların ülkeye kabulü süresiz durdurulmuş, diğer uyruklardan mültecilerin kabulleri 120 gün askıya alınmıştır. Aynı yıl mart ayında Suriyelilere yönelik yasak kaldırılmıştır (Martin, 2017, s. 321).

ABD'nin güvenlik eksenli göç politikaları değerlendirildiğinde 2002 sonrasında güvenlik boyutu dâhil olmak üzere bütün göç yönetimini tek bir bakanlık ve bu bakanlığa bağlı birimler vasıtasıyla yürüttüğü görülmektedir. Güvenlik konusu ile ilgili değerlendirilmesi gereken son konu göçün güvenlik ile ilişkisinin doğrudan kurulup kurulmaması seçimidir. Bu konuda ABD örneği abartılı olmakla birlikte kendi değerleri ve sistemi içerisinde fayda getirmiştir. 11 Eylül Saldırısı eski göç kurumlarının tamamını ortadan kaldıran ABD 2002 yılında İç Güvenlik Bakanlığı adıyla yeni bir oluşum içerine girmiş, yasa ile kurulan *"Vatandaşlık ve Göç Hizmetleri Bürosu*" ile *"Sınır ve Ulaşım Güvenliği Birimi"*ni bu bakanlığa bağlamıştır (Kutlu, 2020, s. 177).

Belki de dünyada göç ve göçmene en sıkı tedbirler uygulayan devlet ABD'dir. Bu her politik olduğu gibi iltica prosedürlerini de etkilemiştir. Mevcut düzenlemelere göre iltica edebilmek ancak *"green card"* veya *"göçmen vizesi"* ile mümkündür. 2017 yılında çıkartılan *"Güçlü Bir Ekonomi İçin Göçü Reforme Etme Yasası"* ile *"green card"* verilme sayıları yarı yarıya indirilmiştir. Terör tehdidi ve güvenlik yaklaşımını önceleyen ABD, göç politikasını iktisadi temele dayandırmış, ülke ekonomisine katkı sağlayabilecek veya işinde yetkin kişileri tercih etme eğilimine gitmiştir (Kutlu, 2020, ss. 183-185). Dünyada birçok devlet tarafından eleştiri konusu edilse de ABD, göç ve göçmen politikalarında uyguladığı sıkı güvenlikçi yaklaşımda ısrar etmektedir.

2.3.2. Kanada ve Göç Yönetimi

Bir ülkenin göç kaynaklı tehditleri belirlenirken coğrafi faktörler ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan Kanada'nın dünyadaki yeri ve komşularını incelemek faydalı olacaktır. Kıta Amerika'sının kuzeyinde yer alan Kanada, ABD, Atlas ve Pasifik Okyanusu ile çevrilmiş devasa coğrafyasıyla oldukça büyük bir ülkedir. Çoğunluğu denizlerden oluşan yerkürenin %7'sini, Kıta Amerika'sının ise %41'ini tek başına kaplamaktadır. Tek kara sınırı ABD ile olan Kanada'nın kara sınır uzunluğu yaklaşık 9.000 kilometreyi bulmaktadır. Dev coğrafyasına rağmen nüfusun ciddi bir kısmı ABD'ye yakın bölgelerde yaşamaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023).

Dünyadaki egemen devletlere kıyasla Kanada'nın siyasi yapısı ve yönetim şekli içerisinde teamülleri barındırmakta ve farklılık göstermektedir. Birleşik Krallık ile olan tarihi ve kültürel bağları, bağımsızlığını ilan ettiği 1 Temmuz 1867 tarihinden itibaren kopmamıştır. Anayasası gereği halen şeklen de olsa Kral'a bağlılığı devam etmektedir. Her ne kadar günümüzde bağımsız ve demokratik bir ülke görünümünde olsa da uluslararası ilişkilerde ve alınacak önemli kararlarda Birleşik Krallık ve ABD eksenli hareket ettiği yadsınamaz bir gerçektir.

Ülke nüfusu 2022 yılı itibarı ile 38,929,902 kişiden oluşmaktadır. Dünyadaki nüfus sıralamasında çok önlerde olmayan Kanada'nın gelecek dönem nüfus projeksiyonlarına göre 2027 senesinde yaklaşık 41,37 milyon olması beklenmektedir. Kanada İstatistik Kurumunca ülkedeki nüfus artışının temel sebebinin alınan göç olduğu belirtilmektedir. Artışın büyük bölümünün Kanada kökenli değil, dış göç kaynaklı olacağı varsayılmaktadır. Tüm dünyanın giriş çıkış tedbirlerini arttırdığı hatta yasakladığı küresel pandemi döneminde bile 185.000 göçmenin Kanada sınırlarına girdiği tespit edilmiştir (Statistics Canada, 2023).

Yıllar boyunca Kanada'ya göç akışında dönemlere göre farklılıklar görülmüştür. Kanada'ya göç eden göçmenlerin sayısı Dünya savaşları ve kriz dönemleri sırasında düşmüş daha sonra 1957'de göç akışı yeniden artmıştır. Tarih boyunca Kanada yabancı vasıflı işçi akışını kontrol etmek istemiştir. 1967'de kullanılan puan sistemi bir göç yönetimi politikası olarak tanıtılmış *"eğitim, dil becerileri ve istihdam olanakları"* gibi sınıflandırmalar çerçevesinde Kanada ihtiyaç ve çıkarları doğrultusunda göçmenleri tercih etmiştir. Kanada göçmenlik sistemini 1970'lerde de değiştirmeye devam ederek çok kültürlü bir politikayı uygulamaya koyan ilk ülke olmuştur. Kanada resmi dillerini *"İngilizce ve Fransızca"* yaparak iki dillilik politikasını yürütmüştür. Bu sayede Kanada'da yaşayan herkesi ırk, etnik köken, dil veya din temelinde ayrımcılık yapmadan bir arada yaşatmayı amaçlamıştır (Özçürümez, 2009, s. 197).

1976 Göç Yasası ile birlikte Kanada, başvuruları ırksal köken yerine bağımsız başvuranlar olarak verilen puanlara göre kategorize etmeye başlamıştır. Ülkeye girmek isteyen yabancılar ırksal kotalar yerine istihdam becerileri veya eğitimleri yoluyla kazandıkları puanlara göre değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu uygulama Kanada'nın göçmenlik politikasını tamamen değiştirerek ülkeyi dünyanın her yerinden gelen göçmenler için bir hedef ülke haline getirmiştir.

Kanada'nın özellikle emek yoğun işçi ihtiyacına paralel olarak ortaya çıkan agresif göçmen politikasının bir sonucu olarak, 1990'larda her yıl yaklaşık 200.000 kişiyi ülkeye

kabul etmiştir. Bunlar puanlama sistemi kullanılarak seçilen çoğunlukla yetenekli ekonomik göçmenlerdir. Puan sistemi 100 tam puan üzerinden 67 puan alma üzerine kurulmuştur. Örneğin; vasıflı işçiler, eğitim düzeyi, yabancı dil bilgisi gibi konulardan puanlama yapılarak adayın puanları belirlenir. Adaylar yeterli puanı alarak daimî ikamet statüsünü kazandıktan sonra, iş piyasasına ve sosyal hizmetlere sınırsız erişim gibi Kanada vatandaşlarıyla benzer haklara sahip olabilmektedirler.

Kanada Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğinin verilerine göre Kanada, 1980'den bu yana 1.088.015 mülteciyi ağırlamıştır. Bu sayı, Kanada'da mülteci olarak tanınan veya denizaşırı ülkelerden gelerek yerleştirilenlerin toplamını kapsamaktadır. İşsizlik oranına bakıldığında 25 ila 54 yaş arasındaki mülteciler için işsizlik oranı %9 iken, Kanada doğumlu vatandaşların %6'dır. 1981 ve 1990 yılları arasında Kanada'ya gelen mültecilerin işsizlik oranı Kanada'da doğanlarla aynı olup bu oran mültecilerin Kanada'da daha fazla zaman geçirdikçe durumlarının iyiye gittiğini göstermektedir.

Kanada yaşlanan bir nüfusa sahiptir. Ortalama yaş 2001'de 37,7'den 2016'da 41'e yükselmiştir. Mülteciler, Kanada'da doğanlardan ortalama olarak 11,1 yaş daha gençtir, bu da çalışma çağında olma olasılıklarının daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Örneğin 2016 yılında Kanada'ya gelen mültecilerin yaş ortalaması 28,9 olarak ortaya çıkmıştır. Bu tablo mültecilerin genellikle Kanada'ya hayatlarının erken dönemlerinde geldiklerini ve Kanada ekonomisi ile sosyal yaşamına uzun yıllar katkıda bulunacakları anlamına gelmektedir. Mülteciler, gelişlerinden sonraki beş yıl içinde iş ve sosyal anlamda gelişme göstererek Kanada'nın orta sınıf seviyesine yükselmektedirler. Verilere göre yetişkin olarak gelen mülteciler, ilk yıllarında ortalama 20.000 ABD Doları istihdam geliri elde etmektedir. Bu, Kanada ortalamasının *(40.000)* yarısından az olsa da yıllık kazançlarının istikrarlı bir şekilde arttığını göstermektedir. En az beş yıldır Kanada'da bulunan mültecilerin önemli bir bölümünün orta sınıf gelir elde ettiği ortaya çıkmıştır. Çalışmada Kanada'da çalışan mültecilerin yarısının *(%51)* doktorlar, diş hekimleri, mimarlar, servis yöneticileri ve yazılım mühendislerini içeren yüksek vasıflı işlerde çalışıyor olduğu sonucuna varılmaktadır. 2016'da mültecilerin %33'ünün lise ve/veya dengi eğitim gerektiren işlerde çalıştığı *(Örneğin kamyon şoförleri, yiyecek ve içecek sunucuları, endüstriyel kasaplar)*, yaklaşık beşte birinin ise üniversite diploması gerektiren profesyonel işlerde *(örneğin doktorlar, diş hekimleri, mimarlar)* istihdam edildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte kendi hesabına çalışanlar ve şirket sahibi olanlar da dâhil olmak üzere, Kanada'da 10 ila 30 yıl arasında bulunan mültecilerin %14,4'ü, Kanada'da doğanların ise %12,3'ünün

girişimci olduğu *(iş yeri açarak işçi çalıştırdığı, vergi verdiği)* tespit edilmiştir. Bu da mültecilerin hem kendileri hem de diğer Kanadalılar için iş imkânı yaratarak ekonomiye katkı sunduklarının en temel göstergeleri arasında gösterilmektedir (Statistics Canada, 2023).

Ev sahipliği, hane halkının finansal sağlığının yanı sıra ailenin bir topluluğa olan bağlılığının da en temel göstergelerinden bir tanesidir. İnsanlar kendilerini ait hissetmedikleri veya gelecek görmedikleri yerlere yatırım yapmaz, o yerlerde ev sahibi olmazlar. Rakamlar gösteriyor ki Kanada doğumlu vatandaşların %79'u ev sahibi iken, devletçe sunulan mali kaynak eksikliğine rağmen Kanada'da 10 yıl veya daha uzun süredir bulunan mülteci ailelerin %65'i kendilerine ait olan evlerde yaşamaktadır. Mülteci ailelerin yaklaşık üçte birinin ülkede geçirdikleri ilk beş yıl içerisinde kendi evlerini satın almayı başardıkları görülmektedir. Kanada doğumluların %91'inin Kanada'ya *"güçlü"* bir aidiyet duygusu hissettiği belirlenmişken bu aranın mültecilerde %95 olduğu tespit edilmiştir (Canada UNHCR, 2023).

Mültecilerin Kanada'ya olan güçlü aidiyet duygusu, onların Kanada toplumuna entegre olma ve bu ülkeyi evleri olarak adlandırma kararlılıklarını göstermektedir. Tüm bu verilerin sonucu olarak mülteciler, Kanada'da doğan insanlara göre Kanada'ya daha yüksek bir aidiyet duygusu beslemektedir. Kanada'nın göçmenlik politikası, özellikle puan sistemi, iyi tanımlanmış seçim ilkeleri gibi birçok avantaja sahip olsa da göçmenlik sistemindeki yanlış yönetimin göçmenler için olumsuz durumlara neden olduğu konusunda da bir tartışma vardır. Örnek olarak, seçim ilkelerinin Kanada'nın ekonomik ihtiyaçlarını karşılamadığı ve başvuru sahiplerinde Kanada işgücü piyasasına entegrasyonla ilgili çeşitli sorunları tetiklediği her sistemde olabilecek en temel eleştirilerin başında gelmektedir. Kanada'nın Amerika ve İngiltere gibi köklü bağları olan ülkelerden farklı politika üretmesi beklenemez. Bu bağlamda ülkenin göçe olan yaklaşımını anlamak için iki ülke siyasetini de yakından takip etmek gerekmektedir.

2.3.3. Avrupa Birliği ve Göç Yönetimi

20. yüzyılın sonlarına gelinmesiyle başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan politik ve ekonomik kriz, zaten mevcut olan ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklara ilaveten dünyanın farklı kutupları arasındaki farklılıkları daha da belirgin hâle getirmiştir. Bunun sonucu olarak özellikle 1990'lı yıllarla birlikte refah düzeyi iyi seviyede olan ülkeler başta olmak üzere AB üyesi ülkeler yoğun insan göçüne maruz kalmış ve kitlesel göçlerden kaynaklı sorunlarla yüzleşmeye başlamışlardır (Marchesin, 2003, s. 428).

Günümüzde ise göçe kaynak olan menşe ülkelerin çoğunda sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik sorunlar yaşanmaktadır. Bu ülkeler dünyaya kıyasla nispeten refah düzeyi düşük seviyede, açlık ve yoksullukla mücadele eden, siyasi manada sorunlarla uğraşan ülkelerdir. İçinde bulunulan olumsuz durumlar doğal olarak insanları göçe sürüklemiştir. Özellikle güneyin ve doğunun, kuzey ve batıdan fakir ve istikrarsız oluşu göç rotasının da şekillenmesindeki en büyük etken olmuştur. Haliyle yaşanılan kaos ortamında ABD ve Avrupa Birliği ülkelerinin kendilerini; siyasi istikrar, refah ve özgürlük arayan insanların tercih edecekleri hedef ülke olarak belirlemiş olmaları pek şaşırtıcı değildir.

Küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak göç rotaları fakirlikten refaha uzanmaktadır. Düzensiz göç hareketleri de göç hareketlerinden farklı sonuçlar ortaya koymamıştır. Ancak Türkiye'nin bu noktada diğer bazı devletlerden ayrıştığını belirtmek gerekmektedir. Genel kanı olarak batı ve AB hedefli göçlerin vazgeçilmez transit ve geçiş ülkesi olarak bilinen Türkiye'nin, 21. yüzyıl ile birlikte gelişen iktisadi ve siyasal yapısının da etkisi ile göçmenler için cazip ülkeler arasına girdiği söylenebilir.

Göç yağmuru konusunda hazırlıksız yakalanmanın ve içine girdikleri göçmen sorununun da etkisi ile, Avrupa devletleri, kendilerini Türkiye ile belki de hiç olmadığı kadar yakın temaslar kurma zorunluluğu içerisinde bulmuşlardır. Bu aynı zamanda iki taraf için de ortak masaya oturarak politikalarının birbirleri ile uyumlu hale getirmesini zorunlu kılmıştır. Sorun Avrupa sınırlarına dayandığı ve hedef ülke konumunda bulunan AB devletleri ortak çalışma zorunluluğu içerisinde Türkiye'ye yaklaşmışlardır. Bu noktada Avrupa Birliğine girmek için devam eden müzakere sürecinin birlik tarafından kullanıldığını da ilave etmekte fayda vardır (İren, 2018, s. 99).

Bölgede yaşanan gelişmelerden en çok etkilenen aktörlerin AB ve Türkiye'nin olmasının doğal sonucu, dünyada göç politikalarına yön veren devletler olarak ortaya çıkmalarını sağlamıştır. Avrupa Birliği kendi müktesebatından kaynaklı sert tutumunu esnetmeden, göç karşısında diğer devletlere baskı kurmak suretiyle, tedbirleri sınırları dışında almak çabasında iken, Türkiye ise AB katılım sürecine zarar vermeden, konunun insani, ekonomik ve güvenlik boyutunu bir arada yürütme peşinde olmuştur.

Göç karşısında 2000 yılı öncesinde de küçük çaplı deneyimler yaşayan dünyanın, 2011 ile başlayan asıl göç yağmuru sınavında başarısız olmasının asıl sebebinin devletlerin bireysel bazda aldığı ulusal tedbirlerde yaşanan aksaklıklar ve konuya ciddiyetle yaklaşılmaması olduğu söylenebilir. Çok ileri demokratik seviyelere ulaşmış devletlerin bile göç yönetimi konusunda kurumsal yapılarının olmadığı, 2000 yılı sonrasında tecrübe ve

pratikten yoksun bazı kurumların teşkil edildiği bunun en önemli ispatıdır. Göç yönetimindeki başarının belki de ilk kuralının devletlerce etkin politikalar oluşturulması ve bunun gerek ulusal gerekse de uluslararası ölçekte, ortak akıl ve iş birliği ile etkin şekilde idare edilmesi, yönetilmesi ile mümkün olacağı yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü tehdit seviyesi artmış, göç yağmuru katlanmış, konu artık tekil çabalarla önlenebilecek seviyeyi çoktan aşmıştır. Konunun belki en önemli tarafı olan insani kriz ve insan hakları boyutu ise başlı başına bir dram ve ayrı bir tartışma konusudur (Çepel, 2017, s. 169). Netice olarak zaman içerisinde, bağımsız süreçlerle ve tekil çabalarla yönetilen göç meselesinin, artık uluslararası ölçekte ve devletlerin iş birliği ile çözülebileceği gerçeğinin dünyaca kabul edildiği bir sürece doğru geçiş görülmeye başlanmıştır.

AB için en tehlikeli ve yüksek risk taşıyan Akdeniz'e kıyısı bulunan devletlerde yaşanan istikrarsızlıklardır. Arap Baharı ile birlikte ayaklanmalar başlamış ve konunun önemi yeniden gündeme gelmiştir. Yaşanan bu gelişmeler aynı zamanda Akdeniz'in güney bölgesindeki rejimlerle geliştirilen ortaklıkların geleceğini de tehdit eder duruma gelmiştir. Avrupa Birliği'nin aslında yeni olmayan ve uzun bir süredir devam eden göç sorununu birliğin sınırları dışında durdurma yaklaşımı başarısız olmuş ve bu bağlamda jeostratejik önlemler ve tedbirler almayı gerektiren boyutlara taşınmıştır (Elmas, 2017, s. 402). Gelinen noktada başarısız politika ve edinilmiş olumsuz tecrübelerin de etkisi ile düzensiz göç meselesi belki de hiç çıkmamak üzere Birliğin gündeminde yerini almıştır.

Yapılan çalışma ve alınan tedbirlerde yetersiz kalınması Birliği yeni düzenlemeler yapmaya itmiştir. Bunlardan biri de 2011 tarihli *"Göç ve Hareketliliğe Dair Küresel Yaklaşım" (GAMM)* belgesidir. Bu belgede de özetle ilave tedbirler, oluşan zafiyetlerin giderilmesi, yeni uygulamalar gündeme alınmakta, kaynakların da aktarılması ile mücadelenin daha etkin yürütülmesi amaçlanmaktaydı (EUR-LEX, 2023).

Avrupa Birliği'nin göç konusunda kabuk değiştirerek farklı yaklaşımlara girmesi dünyada da yankı bulmuştur. Esasen, zaten düzensiz göçe karşı olumsuz tutumu ile bilinen Avrupa'nın çevre ülkelerle kurmak zorunda kaldığı ilişkiler üçüncü dünya ülkeleri içinde bazı fırsatları beraberinde getirmiştir. Uluslararası ilişkilerin doğal yapısı gereği karşılıklı fayda-maliyet temelli ilişkiler çok uzun ömürlü olmasa da göç meselesinde, süreç sayesinde önemsiz diye atfedilen devletler önemli hale gelmiş, dünya yeni aktörler kazanmıştır. Bu anlamda insan hakları ve göçmen odaklı tutuma önem verdiği iddia edilen bu yaklaşım ve paradigma dünya devletlerine yeni umutlar vermiştir. Ancak bu yaklaşımda özellikle *"koşulluluk"* ilkesi içinde ülkelere kaynak ve para aktarılarak baskı kurulması, Avrupa

Birliği'nin yeniden eleştirilmesine sebep olmuştur. Bu kapsamda üçüncü ülkelere geri kabul anlaşmalarının dayatılması başta olmak üzere maddi destek sağlanmak kaydıyla sınır kontrollerini arttırmaya yönelik uygulamalar önerilmiştir. Klasik faydacı Avrupa yaklaşımı gereği de şartların sağlanamadığı durumlarda verilen destek sonlandırılmış, ilişkiler gerilmiş ve tekrar başa dönülmüştür. Ancak belirtmek gerekir ki Avrupa'nın benimsediği politikalar yalnız göçü değil bütün insan hareketliliklerini de içerdiğinden, birliğin gelecek dönemde mülteci ve insani krizlere sürüklenmesi de kaçınılmaz görülmektedir (Zorlu ve Yetim, 2020, s. 333).

Bu yeni yaklaşımla Avrupa'da göçmen odaklı ve hakları koruyucu uygulamaların başlayacağına dikkat çekilse de gerçekte bu uygulanamamıştır. Uygulamaya konulan yaklaşımla kapsam genişletildiğinden kısa süreli girişler bile kısıtlanmış, göçmen ve insan hakları bir yana yasal prosedürlerin sıkılaştırılması ile günlük hayat bile bundan olumsuz etkilenmiştir. Ortaya çıkan sonuç ise Avrupa Birliği'nin Kale Avrupası bakışından ayrılamadığını bir kez daha ortaya koymuştur (Gil, 2014, s. 11).

Konunun hukuki açıdan da sıkıntılı tarafları vardır. Tüm insan hareketlerini kapsayan kısıtlamalar en başta AB'nin imzaladığı Cenevre Sözleşmesi taahhütlerine baştan sona aykırıdır. Düzensiz göç zaten yasa dışı şekilde icra edilmektedir. Uygulanan politikalar aslında yasal yollarla giriş yapacaklar açısından meydana getirilen engellerin dışında başka bir sonuç doğurmamıştır (Zorlu ve Yetim, 2020, s. 334).

Gelişmeler Schengen kurallarında güncelleme yapma tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. İlk olarak 2013 yılında devletlere gerekli güvenlik durumlarında hudutlarını kapatabilme imkânı verilmiştir. Politikaların göstergeleri olarak sınır operasyonları ve bütçesi arttırılan FRONTEX[13] tarafından Akdeniz'de yakalanan göçmen taşıyan gemilerin Türkiye'ye gönderildiği ve Afrika'dan göç eden çok sayıda insanı da uluslararası sözleşmelerin kapsamı dışında tutarak sığınma başvurularının değerlendirmeye bile alınmadan iade edildiği bilinmektedir. Tarihte FRONTEX her zaman klasik tehditlere karşı kullanılmışken gelinen noktada yasa dışı göçmen merkezli kullanılması, birlikteki geleneksel tehdit algısına düzensiz göçle mücadele diye yeni bir tehdidin daha eklendiğini ortaya koymuştur (Akdoğan, 2018, s. 66).

---

[13] Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi, Avrupa Birliği sınırlarının güvenliğini sağlamak için kurulmuş bir Avrupa Birliği kurumudur.

Göçe karşı alınan tedbirlerin göçü durdurmadığı, sadece güzergâhı değiştirdiği yaşanan süreçte bir kez daha test edilmiştir. Birlik tarafından uygulamaya alınan yasal sıkılaştırmalar ve sınırlarda artırılan tedbirler göçmenlerin geri dönmeyerek rotayı Yunanistan'a çevirmelerine yol açmıştır. Yunanistan sınırının korunması kolay ve dar oluşu alınan tedbirlerin kısa sürede sonuç vermesini sağlamıştır. Tarih; güzergahlarda alınan önleyici tedbirlerin ve yolu kapatmanın göçü engellemediğini, aksine insanların bir çıkış bulmak için farklı ve haliyle tehlike barındıran tercihlere başvurmasına neden olduğunu bir kez daha göstermiştir. Yasakların bir sonucu daha vardır. Tüm dünyada olduğu gibi çaresiz kalan göçmenler kendilerini göçmen kaçakçılarına teslim etmiş ve son çare olarak deniz yoluna yönelmişlerdir. Bütün sert tedbirlerin ve sıkılaştırıcı uygulamaların sonuçları Nisan 2015'te meydana gelen vahim olayla ortaya serilmiştir. Değişen rota insanları göçmen kaçakçılarının eline teslim etmiş, İtalya sınırlarında açık denizde batan deniz taşıtı 800'ü aşkın hayatı denizlerin dibine göndermiştir. Meydana gelen olay tüm dikkatleri Avrupa'ya çekmiştir. Sürecin başından itibaren takip edilen politikalar ve uygulanan kuralların durumu buraya getirdiği düşünülerek Birliğin suçlanmasına sebep olmuştur (Saatçioğlu, 2017, s. 219).

Ortaya çıkan olumsuz sonuçlar ve her geçen gün artan göçmen sorunu Birliği farklı ve etkin eylemlere yöneltmiştir. 23 Nisan 2015 tarihinde yürürlüğe konulan *"Acil Eylem Planı"*[14] (Ten Point Action Plan on Migration) ile göçmen kaçakçılığı ile mücadele ön plana alınmıştır. Bu kapsamda kaçakların araçlarına yakalandıklarında imhası kendine planda yer bulmuştur. Tabi ki eldeki göçmenlerden kurtulma acil çözüm gerektiren sorunların başında gelmiştir. Bu doğrultuda üçüncü ülkelerle de iş birliği yapma zorunluluğu doğmuş, geri kabul antlaşmaları gündeme alınmıştır. 13 Mayıs 2015 tarihinde Birlik bozulan imajını da onarmak adına ve Avrupa'nın aldığı sorumluluğu ilan etmek için Avrupa Göç Gündemini genişletmiştir (Saatçioğlu, 2017, s. 219). İlan edilen Avrupa Göç Gündemi dört ana politikadan ibarettir:

- Düzensiz göçün sebeplerinin tespit edilerek bertaraf edilmesi,
- Hudut güvenlik arttırılması, göçmenlerin korunması,
- Ülkeler arası iş birliğinin ve eşgüdüm,

[14] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/it/IP_15_4813 . (Erişim tarihi:12 Ocak 2023).

- Göç tanımının yapılarak politikaların gözden geçirilmesi.

Yine bu süreçte Avrupa Birliği'nde düzensiz göçü önlemek amacı ile;

- Schengen Bilgi Sistemi,
- Vize Bilgi Sistemi,
- Avrupa Sığınma Daktiloskopi Veri Tabanı,
- Avrupa Birliği Sınır Koruma Ajansı,
- Avrupa Polis Ofisi,
- Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi gibi oluşumlar teşkil edilerek aktif olarak sahada kullanılmaya başlanmıştır.

Alınan tüm önlemlere rağmen göç sorunu devam ederek farklı alanlarda sorun oluşturmaya başlamıştır. Yoğun mülteci akını dış siyasi baskının yanı sıra Birlik ülkelerinde iç baskıya da sebep olmuş, bunun sonucu olarak Birliğin çok önem verdiği Schengen kararları bir kez daha tartışılmaya başlanmıştır. Önlenemez göç akınının kesilmesi adına sınırların fiziki engeller, duvarlar ve tellerle kapatılmasına karar verilerek Schengen askıya alınmıştır. 2015 yılında Macaristan'ın Sırbistan sınır hattında tellerle tedbir alması bu uygulamaya örnek olarak verilebilir (Malkara, 2017, s. 102).

Devamında Almanya 2015 yılında politika değiştirerek kara hudutlarını kapatmak suretiyle Schengen kurallarını iptal etmiştir. Ardından Fransa tedbir olarak Manş Tüneli'ni dikenli tel ile çevirmiş, İtalya sınırında aldığı tedbirleri arttırmıştır. Domino etkisi ile gruba diğer ülkeler de katılmıştır (Zorlu ve Yetim, 2020, s. 334). Sınırların sivillerce korunması ve denetimine büyük önem verdiğini her zaman ilan etmiş olan Birlik, Macaristan'ın sınırlarına askerî birlikleri yerleştirmesiyle bu konuda da tutumunu değiştirmek zorunda kalmıştır.

2.3.4. Birleşik Krallık ve Göç Yönetimi

Britanya Adaları'nın toplam yüzölçümü 244.100 km2 olup kıta Avrupa'sının kuzeybatısında bulunmaktadır. Adalardan oluşan yapının en büyüğü Büyük Britanya'dır. Sonra gelen ise Kuzey İrlanda ile İrlanda Cumhuriyeti'nden oluşan adadır. 244.000 kilometre kare alanı olan adadan; İngiltere 130.000, İskoçya 79.000, Galler 21.000 ve Kuzey İrlanda 14.000 kilometre karelik kısmı kaplamaktadır. Toprakların yaklaşık %71'lik kısmı ekilmeye elverişli alanlardan, %10'u ormanlardan, %19'u da yerleşim yerlerinden müteşekkildir. Büyük Britanya *(Great Britain)* tabiri ile sadece İngiltere, İskoçya ve Galler

ifade edilirken bu nedenle Birleşik Krallık'ın açılımı Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'dır. Krallığı oluşturan dört ülke bulunmaktadır. Bunlar İngiltere, İskoçya, Galler ile Kuzey İrlanda'dır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023).

Krallık anayasal monarşi ile yönetilmektedir. Anayasadan çok devlet; kanunlar, içtihatlar, örf ve adetler ile uluslararası antlaşma hükümleri çerçevesinde yönetilmektedir. Devlet Başkanlığı koltuğunda, Kral III. Charles oturmaktadır. Kral konumu itibariyle siyaseten dokunulmazdır. Ülke ve AB adına son dönemde yaşanmış belki de en önemli gelişme 2016 yılında alınan referandum kararına istinaden ülkenin 47 yılı bulan AB üyeliğini sonlandırarak 2020 yılında çıkmış olması olarak gösterilebilir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023).

Birleşik Krallık Resmi İstatistik Kurumu tarafından açıklanan veriler İngiltere'nin yaklaşık nüfusunun 68 milyon olduğunu göstermektedir. Kanada gibi İngiltere'de de nüfus artışının kaynağı göç olarak yorumlanmaktadır. İngiltere'nin göç tarihinde 1948 yılı önemli bir yıldır. Zira İngiliz Milliyet Yasası o sene yürürlüğe girmiş ve göçmenlere yaşama ve çalışma başta olmak üzere birtakım haklar verilmiştir. Bu doğrultuda 1948 ve devamında İngiltere'ye göçmen akışı hız kazanmıştır (Migration Watch UK, 2023).

1990'lardan itibaren ülkedeki göçmen sayısındaki artış dikkat çekmiştir. Veriler 2020 yılı göçmen miktarının 620.000 olduğunu işaret etmektedir. 2022 yılı itibariyle Birleşik Krallık'ta Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin yetkisi altındaki 231.597 mültecinin yanı sıra bekleyen 127.421 sığınmacı davası ve 5.483 vatansız kişi bulunduğu bilinmektedir (Office of National Statistics, 2023).

II. Dünya Savaşı'nda yaşanan insan kayıplarının önüne geçmek maksadıyla birçok ülke kendi vatandaşlarının başka ülkelere gitmelerini engellemek için çareler aramaya başlamıştır. Ayrıca, savaşın hasarlarını daha kısa sürede onarabilmek, ihtiyaç duyulan işgücünü ucuza sağlayabilmek kapsamında başvurulan en ekonomik ve klasik yöntem o dönemde zayıf devletlerden ucuz iş gücü elde etmek olmuştur. Bu dönemde Birleşik Krallık'ta Hindistan ve Hint Adaları'ndan işçiler getirme yoluyla bu akıma ayak uydurmuştur. Hindistan, Bangladeş, Pakistan, Karayipler'den getirilen bu insanların ikinci ve üçüncü nesil kuşakları halen adada yaşamaktadır (Yalçın, 2017).

Birlikte yaşamaya alışmanın bir gereği olarak toplumda bazı hareketlerinde meydana gelmesi kaçınılmazdır. Artan göçmen sayısı sonucu 1950'lerin sonunda ilk ırkçı ayaklanmalar yaşanmış ve bu durum İngilizler için tedbir geliştirme vaktinin geldiğini

göstermiştir. Bunun üzerine hükümetler göçü engellemek, sınırlandırmak ve caydırmak amacıyla kanun çıkarma yoluna başvurmuşlardır. Çıkarılan kanunlar bir süre sonra toplumda ırkçı algıyı körüklemiş, Her ne kadar açıkça ırkçı siyaset yapılmamasına karşın uygulamalar sonuçları itibariyle ayrımcılığı körüklemek olarak sonuç vermiştir (Bingöl, 2019, s. 14).

Tarihi süreç içerisinde oluşan siyasi akımlar ışığında Birleşik Krallık'ın göçmen yaklaşımına yön veren bir takım düzenleme ve yasalardan söz edilebilir. Bu düzenlemeler yıllara göre sıralanarak Çizelge 2.1. de sunulmuştur (Bingöl, 2019, s. 15).

Çizelge 2.1. Düzensiz Göçe İlişkin Birleşik Krallık Tarafından Yapılan Düzenlemeler *(Yazar tarafından hazırlanmıştır.)*

YIL	DÜZENLEME	
	ORİJİNAL ADI	TÜRKÇE KARŞILIĞI
1965	Race Relations Act	Irk İlişkileri Yasası
1966	Immigration and Asylum Act	Göçmen ve Sığınma Yasası
1968	1965 Irk İlişkileri Yasası'nın kapsamca genişletilmesi	
1968	Second Immigration Act	İkinci Göç Yasası
1971	The Immigration Act	Göç Yasası
1976	Race Relations Act	Irk İlişkileri Yasası
1981	British Nationality Act	İngiliz Milliyet Yasası
1988	Immigration Act	Göçmenlik Yasası
1993	The Asylum and Immigration Appeals Act	İltica ve Göçmen Başvuru Yasası
1996	The Asylum and Immigration Act	Sığınma ve Göç Yasası
1999	Immigration and Asylum Act	Göç ve İltica Kanunu
2002	The Nationality, Immigration and Asylum Act	Millet, Göç ve İltica Kanunu
2003	The Nationality, Immigration and Asylum Act	Milliyet, Göçmen ve İltica Yasası
2004	The Asylum and Immigration Act	İltica ve Göç Yasası
2006	The Nationality, Immigration and Asylum Act	Milliyet, Göçmenlik ve Sığınmacı Yasası

Bu noktada 1965-1968 yıllarında yapılan düzenlemeler ülkenin içinde bulunan siyasi belirsizliğin ip uçlarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. 1965'te Irk İlişkileri Yasası ile Irk İlişkileri Kurulu kurulmuş olmasına rağmen, bir yıl sonra Göçmen ve Sığınma

Yasası ile ülkeye alınacak sığınmacı sayılarının sınırlandırılması yoluna gidilmiştir. Yine benzer şekilde 1968'de 1965 tarihli Irk İlişkileri Yasası kapsam olarak genişletilmiş ve topluluk ilişkileri Kurulu adında bir yapı oluşturulmuştur. Ancak aynı yıl çıkarılan İkinci Göç Yasası ile Krallık tarihte en çok tartışılan ve eleştirilen düzenlemelerden birine imza atmıştır. Düzenlemede doğum ve köken bağı olmayan kişilerin ülkeye girişini yasaklayan hükümler bulunması dikkat çekmiştir. Bu bağlamda düzensiz göç meselesinde Krallık yönetiminin tarih boyunca, farklı zamanlarda, farklı siyasi düşünce ve akımların etkileriyle, farklı politikalar uyguladığından bahsedilebilir.

Tüm bu zorluklara rağmen Ada'ya girmenin ve vatandaşlık hakkı elde etmenin de bir yolu bulunmaktadır. İngiltere'de vatandaşlık hakkını elde etmek entegrasyon sınavını başarıyla geçmekle mümkündür. Kraliyet vatandaşı olmak isteyenler *"Life in The United Kingdom"* adı verilen sınavda başarılı olması veya İngiliz dili ve vatandaşlığı kurslarına katılarak başarılı olması gerekmektedir. Tüm bunların amacının İngiliz örf ve adetlerine uyum sağlamak olduğu anlaşılmaktadır (Snyder, 2006).

Avrupa'nın göç sorunu sadece Orta Doğu ve Afrika'yı kapsamadığı gibi İngiltere ve ada devletleri de bundan nasibini almıştır. Nitekim 2004 yılından itibaren Avrupa Birliği'nin genişleme politikaları ile devletleri içine alması, birlik içerisinde meydana gelen insan hareketliliğini de beraberinde getirmiştir. Ancak genel çerçevede bakıldığında İngiltere'nin göç sorununun 1991 sonrası baş gösterdiği söylenebilir (Jerrim, 2018).

Birleşik Krallık son döneme ilişkin verilen tüm kararlarda büyük ölçüde göç ve göçmenlerin etkisi ile hareket etmektedir. Avrupa Birliği'nden ayrılma süreci *(Brexit)* bunun en keskin göstergelerinden biridir. Dünyada olan her türlü gelişmede karşımızda gördüğümüz bir ada devleti olan Birleşik Krallık tarihi boyunca her konuda olduğu gibi düzensiz göç konusunda da coğrafyasının kendine verdiği avantajları en etkin şekilde kullanmıştır.

2.4. 11 Eylül Sonrasında Devletlerin Göç Politikaları Bağlamında Aldığı Önlemler

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılmasından 11 Eylül 2001 tarihine kadar insanlık tarihinde *"11 Eylül Terör Saldırıları"* benzerinde bir olay meydana gelmemiştir. Tarih 11 Eylül sabahı saat 08:45'i gösterdiğinde Boston'dan kalkış yapan *"11 sefer sayılı American Airlines'in uçağı"* Dünya Ticaret Merkezi'ne çarpmıştır. Saatler 09:03'ü gösterdiğinde bir başka uçak içinde bulunan 156 kişi ile Dünya Ticaret Merkezine intihar dalışı yapmıştır. Akabinde üçüncü uçak saat 09:49'da ünlü Pentagon'a

düşürülmüştür. Bunu kaçırılan bir başka uçağın Pensilvanya'nın Shanksville kentine düşürülmesi izlemiştir. Bu saldırılar sonrasında dünyada devletler ABD'nin yanında olduklarını deklare etmişlerdir. Olayın ülke içerisinde meydana gelmesi *"İç Güvenlik"* kavramını tartışmaya açmış, ABD'nin ABD ve ABD halkının terör saldırılarına karşı korunması gerekliliği kapsamında yeni söylemi iç güvenlik üzerine olmuştur (Gökdağ, 2001, s. 20).

Kavramsal açıdan *"Ulusal Güvenlik"* kavramı ile *"İç Güvenlik"* kavramları birçok açıdan farklıdır. Ulusal Güvenlik denildiğinde, uluslararası bakış açısıyla devletin varlık ve güvenlik endişelerini gideren tedbirler incelenmekteyken, iç güvenlik kavramı ile yurt sınırları içerisi ifade edilmektedir (Seiple, 2002, s. 60). Şüphesiz 11 Eylül'de meydana gelen terör saldırıları, uluslararası aktörler zemininde bir milat olarak kabul edilmiş ve literatüre 11 Eylül saldırıları sonrası dönem olarak girmiştir (Akademi, 2023).

Saldırılar sonrası yapılan incelemelerde aslında meselenin başka bir boyutunun olduğu gözler önüne serilmiştir. Nitekim saldırıya karışan teröristler düzensiz göçmenler gibi yasa dışı yollardan ülkeye giren kişilerden değillerdir. Aksine tüm giriş prosedürlerini uygulayıp, yasal yollarla ülkeye girmiş kişilerdir. Bir kısmının ise sahte pasaport, vize gibi belgelerle giriş yapmış oldukları anlaşılmıştır. Burada terörle mücadele ile göçmenle mücadele kavramları iç içe girmiş, terör karşıtı uygulamaların hedef kitlesi göçmenler olmuştur.

11 Eylül olaylarında meydana gelen vize ve belge suistimalleri doğal olarak ülkelerce dikkatlerin belge emniyeti ve vize politikalarına çevrilmesine sebep olmuştur. Tüm dünyanın hem fikir olduğu üzere göç ve terörle mücadelenin en güvenli ve ekonomik yolu insanlar ülkeye gelmeden kaynakta durdurulmasıdır. Bunun da en etkin şekli vize uygulamasıdır. Hiçbir ülkenin vize uygulamasından vaz geçmesinin beklenmeyeceği gibi uluslararası iş birliğinin arttırılması, daha güvenli ve emniyetli belge ve sistemler üretme noktasında çalışmaların hız kazandığı söylenebilir (Cinoğlu ve Altun, 2013, s. 105).

Burada teknoloji üstün uygulamalardan bahsetmekte fayda vardır. Her türlü belge ve sistem günümüzde yasa dışı amaçlarla sahtecilik suçuna konu olabilmektedir. Bu nedenle ülkeler çözümü yüksek teknolojiye sahip ürünler üretmekte ve kullanmakta bulmuşlardır. Basit teknolojiye sahip ürünlerin terör ve kaçakçılık suçlarında çok sık şekilde istismara konu olmaları da bu süreci hızlandırmıştır. Bu bağlamda, uluslararası boyutta yapılacak iş birliği ile biyometrik fotoğraf, parmak izi, DNA örneği, akıllı sistem yüklü kartlar, anlık veri paylaşımı gibi tedbirler olumlu sonuç verebilecek uygulamalar arasında gösterilebilir.

Konunun karmaşıklığı gereğince kısır bir döngüye girme durumu da söz konusu olabilir. Devletler güvenlik temelli yaklaşımla sıkılaştırılmış ve kısıtlanmış giriş ve vize uygulamaları sonucunda insanları düzensiz göçe yöneltebilir. Bu çerçevede düzensiz göç miktarı artacak, arttıkça devletler de önlemleri arttıracaktır. Süreç doğal olarak bir açmaza sürüklenecek ve zaten karmaşık bir yapısı olan göç güvenlik ilişkisi insan hakları ihlalleri başta olmak üzere daha da karmaşık bir hal alacaktır.

11 Eylül'de meydana gelen terör saldırılarının göçmenler üzerinde bıraktığı ağır yük şüphesiz çok büyük olmuştur. Yabancı ve göçmen arasında çok büyük bir fark olmasına rağmen bu ayrımı yapmak yerine birçok uygulamada görüldüğü üzere her yabancı göçmen kabul edilmiş, yabancılar toplum nazarında olağan şüpheli konumuna getirilmiştir. Burada devletlere düşen görev göç tanımının içini doldurup, göçmen ve yabancı ayrımının etkinlikle yapılmasının sağlanması olacaktır. Terime farklı anlamlar yüklenmesi sonucunda, göç terimi amacı ne olursa olsun yabancıların her türlü hareketini kapsayan bir hal almıştır. Başka bir ifade ile farklı kişiler aynı statüyü alarak aynı muameleyi görür olmuşlardır.

Burada dikkat edilmesi gereken başka bir konu da amaçtır. Eğer göçmen yabancı ayrımının yapılmaya çalışılması, sınıflandırma ve tedbirleri bu yönde geliştirme amacını taşıyorsa daha tehlikeli ve ırkçı bir yaklaşımın geldiğinden de söz edilebilir. Nitekim bütün teröristler *"göçmen"* kimliği altında sınıflandırılırsa, ırkçı yaklaşımla sınıflandırmak çok uzak değildir (Spencer, 2008, s. 10). Terör bu sınıflandırma ile durur mu bilinmez ama uygulama bu çerçevede yürütülürse dünyadaki kutuplaşmayı ve ırkçı davranışları tetiklemekten öteye gidemeyeceği açıktır.

Uluslararası terörizmle mücadele içerisinde göç politikalarının da yer bulması, hatta bazen bir araç olarak kullanılması da tartışılan konuların başında gelmektedir. Ancak bu durumda devletler arasında yeterli iş birliği ve ortak çalışma kültürü aranmalıdır. Hızlı, doğru ve güvenilir bilgi akışı bu iş birliğinin vaz geçilmez kuralıdır. Aksi takdirde bir sonuç alınması pek mümkün görünmemektedir (Zohry, 2003, s. 3). Burada dikkati çeken IOM (Dünya Göç Örgütü)'nün bile konuya ilişkin açıklaması olmuştur. IOM göçe ilişkin uygulanan tedbirlerin bir şekilde devlet asayiş ve istihbarat birimlerince farklı faydalar ve kullanım alanları sağladığını doğrulamıştır.

Terör, Asayiş, Göç, Yabancı, Güvenlik, İç Güvenlik gibi pek çok kavramın iç içe girdiği, sınırların net olarak çizilemediği göç meselesinde ortaya bir çözüm sunmak da çok kolay olmayacaktır. Tek bir doğru olmadığı için devletlerce geliştirilen tedbirler de tek

değildir. Bu bağlamda düzensiz göç meselesinin bir iç güvenlik sorununa dönüşmesini engellemek adına devletlerce uygulanan birtakım tedbirler aşağıya çıkarılmıştır:

- Sınır ve Giriş Kontrollerinin Arttırılması
- Bilgi ve Kimlik Sistemlerinin Geliştirilmesi
- Bölgesel ve Ülkelerarası İş Birliği
- Ülke İçi Göç Kontrollerinin Arttırılması
- Entegrasyon
- Karma Göç Hareketliliğinin Taşıdığı Riskler
- Yabancı Terörist Savaşçılar *(YTS)*

Söz konusu tedbir ve politikalar devletlerin öncelikle iç güvenlik sorunlarını gidermek, devlet içinde asayişi sağlamak, vatandaşlarını korumak, devletlerin varlığını devam ettirebilmek adına uyguladıkları faaliyetleri içermektedir. Ancak unutulmamalıdır ki devletlerin aldıkları bireysel tedbirler ancak geçici rahatlamalar sağlayacak, değişen göçmen davranışları ve artarak devam eden göç kitleleri karşısında çaresiz kalacaktır. Çalışmanın bu bölümünde düzensiz göçle mücadelede devletlerce alınan bazı tedbirler ele alınacaktır.

2.4.1. Sınır ve Giriş Kontrollerinin Arttırılması

ABD başta olmak üzere birçok devlet 11 Eylül saldırıları sonrası alınacak tedbirler listesinin başına ülke giriş prosedürlerinin sıkılaştırılmasını ve hudut güvenliğini yazmışlardır. Daha önce de ifade edildiği üzere düzensiz göçle mücadelenin en ekonomik ve güvenli metodu tehdidi ülke sınırları dışında tespit edip, hiç ülkeye sokmamaktır. Başka devletlerin sınırları içerisinde uygulama yapmak mümkün olmadığından, yapılacak ilk kontrol ilk temas noktası olan hudut kapılarında gerçekleşecektir.

Hudut, egemen bir devlet açısından korunması gereken en önemli kavramdır. Hudutlarını koruyamayan bir devletin varoluşu tartışmaya açıktır. Bu nedenle devletler ülkelerine kimin girip kimin girmeyeceğine karar verdikleri bazı politikalar belirler. Bu politikalar çerçevesinde ülkeye giriş, çıkış ve ülkede kalış düzenlenir. Gelişen terör ve göç olayları bu tedbirlerin yetersiz kaldığı gerçeğini tüm dünyanın yüzüne vurunca, devletler ilave düzenlemelere gitmek durumunda kalmışlardır. Bu noktada sınırların güvenliği öncelenmiş; iç hukukta düzenlemelere gidilmiş, göç yönetimi örgütlenmeleri reforma uğramış, sınırlar takviye edilmiş, fiziki engel ve duvarlar yapılmış, ikili, bölgesel ve uluslararası iş birliği arttırılmış, göçle mücadele eden personelin eğitim seviyeleri

arttırılmıştır. Bu örnekler devletlerin karşı karşıya oldukları risk ve ekonomik güçlerine paralel olarak değişiklik göstermiştir.

Genel itibari ile hemen hemen tüm devletlerin göçle mücadele mevzuatlarının ihtiyacı karşılamadığı ve düzenlemelere gidildiği söylenebilir. Bunun göçle mücadele yaklaşımında ortaya çıkan köklü değişimle yakından ilişkili olduğu muhakkaktır. Devletler tehdit algılamalarını değiştirmiş ve sorunu kapsayıcı modeller üzerinde çözüm önerileri aramıştır. Bu noktada ülkelerin bireysel çabalarının da yeterli olmayacağını belirtmekte fayda vardır. Ülkeler küresel düzeyde mevzuatlarını birbiri ile uyumlu yapmadıkları sürece başarılı olmalarından söz edilemez. Bu nedenle ulusal çalışmaların uluslararası çalışmalara uyumlu ve entegre yürütülmesi, ortak çalışma ve eşgüdümün sağlanması düzensiz göçle mücadelenin anahtarıdır.

Devletlerin sınırları olduğu gibi Avrupa Birliği'nin de sınırları vardır. Birlik müktesebatı gereğince sınırlar üye ülke sınırlarından geçmekte ve Avrupa Birliği içi tek bir devlet gibi düşünülmektedir. Ortak Pazar, Schengen gibi uygulamalar ile Avrupa vatandaşlığı kavramı ortaya atılmış, insanlara Birlik sınırına girmesi ile serbest dolaşım özgürlüğü verilmiştir. Ancak göç sorunu en çok da AB yasalarını etkilemiş denilebilir. Çünkü kalkan sınırlar ile takibi ve kontrolü imkânsız hale gelen bir göçmen ordusu sadece Avrupa için değil her üye ülke için büyük bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu nedenle Avrupa Birliği sınır güvenliği kapsamında bir kısım tedbirleri hayata geçirmiştir. İlk olarak ülkelerin sınırların güvenliğinden sorumlu birimler entegre edilmiş, birim görevlileri ortak eğitim ve tatbikatlarla birlikte çalışma pratiği kazandırılmıştır.

FRONTEX isimli teşkilatın teşkil edilmesi de bu döneme denk gelmektedir. FRONTEX yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi ile görevlendirilmiş olsa da aslında öncelikli görevi sınırların korunması ve düzensiz göçle mücadele olarak belirlenmiştir. EUROPOL[15] ise adındaki teşkilat ise daha çok kolluk görevlilerinin ortak çalışmalarını öngören sınırı aşan suçlarda yapılacak iş birliği ile suç ve suçlu ile daha etkin bir mücadelenin sağlanmasının amaçlandığı yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortak çalışma politikalarının bir başka

[15] EUROPOL: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı.

enstrümanı da EUROJUST[16] olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu birimin önceliği terör olup alanındaki yetişmiş kişilerden teşkil edilmiştir.

Bir diğer iş birliği örneğini ise AB ile ABD arasında görmekteyiz. Ceza ve yargılama sürecine ilişkin atılan adımların yanı sıra tespiti yapılan suçluların ve istihbarat örgütlerince elde edilen bilgilerin paylaşılmasına yönelik adımlar atılmıştır. Hava alanları başta olmak üzere ülkelere girecek kişilerin ön kontrolleri için ise uluslararası alanda mutabakatlar yapılmaya başlanmıştır. Güvenlik temelinde birçok uygulama için kaynak ayıran ülkeler özellikle istihbarat ve bilgi toplama faaliyetlerine özel önem vermişlerdir (Zohry, 2003, s. 5).

Yukarıda bahsedilen tüm tedbirler aslında tehlikeyi en uzakta tespit ve bertaraf etme amacına yönelik gerçekleştirilen uygulamaları kapsamaktadır. Özellikle sınır güvenliği ve ikili anlaşmalar neticesinde icra edilecek ön kontroller devletler açısından hayati sayılabilir. Bu bağlamda iş birliği gereksinimleri yine ön plana çıkmış, devletlerin birlikte çalışması kaçınılmaz bir zorunluluk olmuştur. Bu açıdan devletler anlaşmalar, mutabakatlar, protokoller yaparak istihbarat paylaşımı, bilgi alışverişi, karşılıklı irtibat görevlileri gönderme gibi metotlar uygulamıştır. Özellikle havaalanlarında ön denetim ve yolcu bilgi *(API[17]/PNR[18])* paylaşımı maksatlı çalışmalar yapılmıştır.

2.4.2. Bilgi ve Kimlik Sistemlerinin Geliştirilmesi

Düzensiz göç tedbirlerinin terörle mücadele tedbirleri ile iç içe girdiği günümüzde devletlerin aldığı tedbirlerin genel adına ulusal güvenlik tedbirleri denilmiş ve bu amaçla yapılan faaliyetler bir çatı altında toplanmış, sistematik bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır. Alınan tedbirler kapsamında çözüm için çalışılan bir diğer sorun alanı ise güvenilir bilgi ve doğru kimliğe ulaşmanın zorluğu ile mücadele olarak ortaya çıkmaktadır. Düzensiz göçmenlerin kayıt dışı olmaları nedeniyle riskli alanlar içerisinde en başa konulmuştur. Her zaman olduğu gibi işlemlere elde olmayan düzensiz göçmenlerle değil, elde olan yabancı ve yasal göçmenler üzerinden başlanmıştır. Yabancıların ikamet ve kimlik bilgilerinin tespiti ve kaydedilmesi önemli faaliyetler içerisinde yerini almıştır. Ancak yabancının geçmişi ile ilgili bilgi ve belge eksikliğinin de tamamlanması gerekmektedir. Zira yabancının geçmiş

---

[16] EUROJUST: European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, Avrupa Birliği Ceza Adaleti İş Birliği Ajansı.
[17] API: Advance Passenger Information (Gelişmiş Yolcu Bilgileri).
[18] PNR: Passenger Name Record (Yolcu İsmi Kaydı).

suç durumunun güvenlik tedbirleri açısından önemli olduğu zaten her devlet tarafından kabul edilmektedir.

Birçok ülke bu sürecin etkin sonuçlar vermesi için yabancıların kayıt altına alınması ile yetinmeyip ikamet vb. gibi durumları açıklayıcı özel teknoloji yoğun kartlara kaynak aktarmıştır. Bu hem belgelerdeki sahtecilik işlemlerine karşı tedbir olarak düşünülmüş, hem de uluslararası iş birliği politikaları gereği diğer devletlerle uyum sağlamak adına atılmış adımların başında gelmiştir. Teknoloji ilerledikçe yapılan çalışmaların çok daha ileri boyutlara ulaşması, akıllı sistemlerin ve teknoloji yoğun tedbirlerin günlük hayatımıza daha çok girmesi kaçınılmaz görülmektedir.

Verinin kıymeti, doğru yer ve zamanda elde edilme ile ölçülür. Buradaki mesele elde edilen verinin gerekli yere doğru zamanda gönderilip gönderilmediği sorunudur. Düzensiz göç ile mücadelenin en başından sonuna kadar uluslararası ilişkilerin önemi ifade edilmektedir. İşte bu noktada da suçlular her zaman sınırları aştıktan sonra devletler arası koordine eksikliğinden kaynaklı, verilerin paylaşımının yapılmaması nedeni ile oluşan boşlukları avantaja çevirerek kullanmışlardır. Bu bağlamda devletlerin bu konularda çalışmalar yapması hiç dee garip karşılanmamalıdır. Ancak etkin bilgi paylaşım uygulaması *"Kişiye özel bilgi içeren veri tabanlarının üçüncü taraflarla paylaşımı, kişisel verilerin korunması noktasında bir insan hakkı ihlali midir?"* tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Devletler kişisel verilerin korunması yönündeki temel endişelerin varlığını kabul etmekle beraber, terör ile ilişkili vakaların artması sonucunda kısmi hak ihlallerinin, orantılı bir tepki ve iyi niyet kapsamında göze alınması gerektiğini düşünmektedir.

2.4.3. Bölgesel ve Ülkelerarası İşbirliği

Düzensiz göçle mücadelede tehdit boyutlarının bu denli yüksek olmasının belki de en önemli sebebi devletlerin çabalarını ortak gaye üzerinde birleştirme, bir arada çalışma, aralarında koordine sağlamada gösterdikleri başarısızlıktır denilebilir. Ortak amaç uğruna uygulanan farklı ve uyumsuz politikaların kısa vadede yerel olumlu sonuçları görülse de orta ve uzun vadede büyük sorunlara yol açacağı söylenebilir. Bu bağlamda devletler sonuç alıcı politikalar için ortak çalışma paydasında buluşabilmeli, ikili, bölgesel veya küresel düzeyde iş birliği ile çalışmalarını geliştirmelidir.

Dünyada bunun iyi uygulayan birlik örnekleri de vardır. Özellikle ortak sınır güvenliği ve ortak pazar politikalarının uygulanması açısından Avrupa Birliği buna örnek olarak verilebilir. Avrupa'nın en güneyinden birliğe giriş yapmak isteyen bir kişide aranan

şartlar ile en kuzeyinden giriş yapmak isteyen birinde aranan şartların aynı olması ancak koordineli ve ortak politikalar üretebilmenin bir sonucudur. Ayrıca FRONTEX, EUROPOL, EUROJUST gibi iş birliği örneği kuruluşların varlığı ile ortak çalışma iradesi vücut bulmuş ve pekiştirilmiştir. EURODAC[19] sistemi de Avrupa Birliği'nin iş birliği örneklerindendir. Amacı tüm devletlere ortak bir bilgi havuzu sağlanması ile iltica amaçlı başvuruların tek elden yürütülmesi, mükerrer işlemlerden kaçınılması ve bir ülke tarafından reddedilen başvurunun diğer ülke tarafından da görülmesinin sağlanması olarak özetlenebilir.

Ortak atılacak iş birliği adımları uzun vadede iki taraflı kazanımlar da sağlayacaktır. Bu kazanımlar içerisinde karşılıklı kültürleşme ve etkileşme olacağı gibi ülkeler birbirinde olan olumlu uygulamaları da elde edebilecektir. Bunun yanında tehditle ortak mücadele güç birliği ile daha kolay yürütülebilmektedir. Özellikle sınır güvenliği sağlamada sınıra komşu iki devletinde ortak çabası ile ancak olumlu sonuçlar elde edilebilir. Tek taraflı sınır kontrolünün hem maliyeti yüksek hem de iş gücü ve zaman açısından büyük kayıplara sebebiyet vereceği açıktır. Türkiye'nin Suriye, Irak ve hatta İran sınırında karşılaştığı olumsuzluk ve zorlukların başında da bu sayılan faktörlerin varlığından bahsedilebilir.

Gelinen noktada göç sorunu en güçlü birliktelikleri bile sarsan bir hal almıştır. Avrupa Birliği üye devletlerinin birçoğu, asla ödün vermedikleri Schengen protokolünü, alınan tüm sınır tedbirlerine rağmen artan göç kitleleri karşısında askıya almak zorunda kalmışlardır. Devletler Avrupa sınırları dışında kendi fiziki sınır tedbirlerini arttırmış, tel, duvar gibi fiziki tedbirlere tekrar başvurmuştur.

Burada belirtilen iş birliği örneklerine ilave olarak ülkeler komşu devletlerle antlaşma, protokol ve ortak güvenlik mutabakatları imzalamaktadır. Artık devletler göç ile mücadelenin tekli değil çoklu karar ve uygulamalarla mümkün olabileceği gerçeğine inanmış ve bu bağlamda hareket etmeye başlamışlardır.

2.4.4. Ülke İçinde Göç Kontrollerinin Arttırılması

Düzensiz göç sorununun dünya tarafından ele alınmasının 11 Eylül öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayrılabileceğinden bahsedilebilir. Her ne kadar öncesi dönemde tekil tedbirler uygulansa da sonraki dönem ile kıyaslanamaz. Bu tedbirlerin bir kısmı da ülkeler tarafından içeride alınan tedbirleri ihtiva etmektedir. Burada kurumsallaşmanın

[19] EURODAC: European Asylum Dactyloscopy Database, Avrupa Sığınmacı Daktiloskopi Veri tabanı.

ülkelerce gözden geçirilmesi ve göç yönetimlerinin masaya yatırılması önem arz eder. Bu bağlamda Türkiye'de göç yönetiminde Göç İdaresi Başkanlığı'nı kurarak düzensiz göç mücadelesine bir üst akıl getirip, kurumlar arası koordinasyon sorununu aşmaya çalışmıştır.

Düzensiz göçle mücadelede en temel meselenin yasa dışı göçmenin tespiti ve kayıt altına alınması olduğu açıktır. Bu bağlamda ülke içinde gezen fakat devletçe resmi olarak bilinmeyen yabancıların tespiti için atılan bir kısım adımlar olmuştur. Bunlar içerisinde en klasik metot kimlik kontrolü yapan birimlerin sayısının ve kontrol sıklığının artırılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabi ki denetim birimlerinin eğitimi ve yetkinliği ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili görevlilerin özel eğitimlerden geçirilmesi şarttır. Normal asayiş birimlerinin yaptığı rutin asayiş kontrollerinde de düzensiz göçmenlerin sorgulandığı, ancak yeterli eğitimi olmayan kolluk birimlerinin tespit yapamadığı düşünülmektedir. Bu nedenle eğitimin sadece sınırda görev yapan birimlere değil tüm ülkede görev yapan unsurlara verilmesi önemlidir.

Devletlerde tedbir ve kontrolleri sıkılaştırmak adına iç hukuk sistemlerinde bazı değişiklikler yapmaktadır. Burada amaç tespitin yapılabilmesi ve suça tekrar sebebiyet vermemek için yapılan denetimlerin sıkılaştırılmasıdır. Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti gibi suçlar başta olmak üzere düzensiz göçmenlere yardım ve yataklık edenlere yönelik geliştirilen tedbirler de en sık görülenler arasında yer almaktadır. Gözaltı süresinin uzatılması, kolluk güçlerine belli süreler içerisinde bazı yetkiler tanınması da bu tedbirlere ilave edilebilir. Göçmen kayıtlarının etkin bir sistemle doğru tutulmasının da uzun vadede faydaları olacaktır. Bu bağlamda ülkeye giriş-çıkış yapan tüm yabancıların kaydı, parmak izi ve fotoğrafların arşivlenmesi bilinen uygulamalardandır.

Bazı ülkelerde ise girişine müsaade edilen göçmenler coğrafi kısıtlamalara tabi tutulmuş, belirli bölgelere yerleştirilmiştir. Bu uygulama takip ve kontrol kolaylığı sağladığı gibi göçmen görünürlüğünü azaltarak ülke vatandaşlarının tepkisini de kontrol etmeyi amaçlamıştır.

2.4.5. Entegrasyon

Uyum süreci, sağlık durumu, iletişim becerileri, farkındalık seviyesi, kabul/ret duygusu, sosyal ve kültürel etkileşim becerileri gibi birçok boyut entegrasyon konusunda doğrudan etki göstermektedir (Şeker, 2015, s. 15). Entegrasyon sürecinden bahsederken üç ölçütü göz önüne almamız gerekmektedir. Birincisi hukuksal durumdur. Yani göçmenin ev sahibi ülke vatandaşları ile aynı yasal haklara sahip olup olmadığı durumudur. İkincisi ise

ekonomik ölçüttür. Burada ifade edilmek istenen göçmenin bulunduğu ülkede yaşam ve iş olanağına sahip olup olmadığıdır. Üçüncü ve son ölçüt ise kültürel ve sosyal durumdur. Göçmen ayrımcılık ve yabancılık yaşamadan içinde bulunduğu toplumda sosyal, kültürel bağlar kurarak kendini özgürce ifade edebilmesi, buna ilave olarak sosyal yapıya da katkı sağlamasıdır (Karasu, 2016, s. 995).

Entegrasyon ve uyum çalışmaları neden önemlidir sorusuna verilecek en önemli cevap aslında yabancının farklı eğilimlere, yönelimlere, örgüt ve yapılanmalara girmesinin önlenmesi olmaktadır. Yöneticiler çoğunlukla entegrasyon çalışmaları kapsamında icra ettikleri faaliyetler ve bunların ekonomik yükünü iç siyasette vatandaşlarına ifade etmekte zorlanırlar. Bu yatırımların asıl amaçlarının halka şeffaflıkla anlatılması, ikna edilmesi ve olumsuz algıların yok edilmesi entegrasyon sürecini de hızlandıracaktır. En büyük tehdit; göç ve terör karşısında alınan önlemlerin bir bütün olarak incelendiğinde, toplumdaki ırkçı davranışları tetikleyebileceği, yabancıları dışsallaştırarak yasa dışı örgütlerin eline itebileceği ve en nihayetinde ülkeye zarar verebileceği olmaktadır. Olumsuz ve dışsallaştırma yaklaşımında bir de olayın karşı taraf yani göçmen tarafından okunması vardır ki, bu da devlete kin besleme, düşmanca tavır geliştirme boyutuna varabilir. O halde devletlerce entegrasyon politikalarının ciddiyetle uygulanması aslında uzun vadede sadece göç sorunu değil terör sorununa karşı da faydası olacak bir süreci işaret etmektedir.

Dünyada entegrasyon ve uyum süreçlerini yöneten ülkelerin genel olarak uyguladıkları stratejiler arasında devletin dilinin öğretilmesi, dil bilmeyen için tercüman verilmesi, enformasyon ve yönlendirme faaliyetleri, yabancılar için başvuru ve yardım noktaları, iş ve çalışma hayatına uyum süreçlerinde yardım, temel haklara erişim, eğitim, evlenme, sağlık gibi haklara ulaşımda kolaylık gibi hususlar sayılabilir. Yine devletler bu faaliyetleri ekonomik güçleri ve göçe yaklaşımlarına paralel olarak arttırıp azaltabilir.

2.4.6. Karma Göç Hareketliliğinin Taşıdığı Riskler

İçinde değişik amaç ve sınıflardan kişilerin bulunduğu göçer gruplarının genel adlandırması karma göç hareketleri olarak bilinmektedir. Bu göçer grubunun içinde sosyal, siyasi, iktisadi, etnik vb. gibi birçok türden göçmene rastlamak mümkündür. Genelde örnekleri iç çatışma ve savaş ortamlarında yaşanan göçlerde görülmektedir. Bunun en ciddi örnekleri 2011'de başlayan olaylar neticesinde Suriye kaynaklı göçte ve Afganistan'dan ABD'nin çekilmesi sonrası yaşanan kitlesel göçte görülmüştür. Konunun hassasiyeti göç eden grubun içerisinde gizlenmiş ve farklı amaçlar güden kişilerden ileri gelmektedir. Göçü ve göçmen grubunu kamufle aracı olarak kullanmakta, yasa dışılığı göç ile örtmektedir. Bu

bağlamda devletler her göçmen kitlesi içerisinde terörist olabileceğinden hareketle karma göç hareketlerinden oldukça endişe duymaktadırlar.

Göç ve terör bağlantısında akla ilk gelen ülkeler konumlandıkları yer farklı olsa da şüphesiz Suriye, Türkiye AB ülkeleri olmaktadır. Burada Suriye'yi terör örgütlerinin içinde rahatça barınabildiği, iç savaş yaşanan, siyasi istikrarı olmayan kaynak ülke, Türkiye'yi sınır komşusu olması itibari ile ve uyguladığı açık kapı politikası ile en çok Suriyelinin göç ettiği hedef/transit ülke, Avrupa Birliği ülkelerini de göçmenlerin gitmek ve yerleşmek istedikleri hedef ülke olarak düşünmek gerekmektedir. Bu açıdan Suriye'den hareketlenen karma göç kitlesi Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine ulaşmak isteyecektir. Nitekim 2011 yılından itibaren 6,6 milyon kişinin Suriye'den ayrıldığı, hâlihazırda 14,6 milyon kişinin ise Suriye içinde korunmaya muhtaç olduğu ve insani yardım beklediği bilinmektedir (UNHCR, 2022). Burada en riskli alan Türkiye olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye'den gelen kitle öncelikle Türkiye sınırlarına girmektedir. Avrupa Birliği ise Türkiye çıkışlı göçmenlerle muhatap olacaktır. Bu nedenle Avrupa Birliği'nin kendi sınırlarını koruması kadar Türkiye'nin göçmen politikaları ve sınır giriş-çıkış uygulamalarını yakından takip etmek ve önemsemek durumundadır. Konuya bu açıdan bakıldığında Avrupa Birliği açısından Türkiye ve Suriye'nin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Çizelge 2.2. de FRONTEX'in 2020 Risk Analiz Raporu içeriğinden alınan Avrupa Birliği sınırlarını kapsayan yasadışı sınır geçişleri verilmiştir.

Çizelge 2.2. FRONTEX Verilerine Göre Yasa Dışı Sınır Geçişleri

ÜLKE	2016			2017			2018			2019		
	KARA SINIRI	DENİZ SINIRI	TOPLAM	KARA SINIRI	DENİZ SINIRI	TOPLAM	KARA SINIRI	DENİZ SINIRI	TOPLAM	KARA SINIRI	DENİZ SINIRI	TOPLAM
SURİYE	5777	82774	88551	3122	16330	19452	6083	8295	14378	7546	16793	24339
TÜRKİYE	921		921	2648		2648	7954		7954	7322		7322
AFGANİSTAN	12171	42195	54366	3684	3892	7576	2863	9803	12666	5812	28342	34154
IRAK	4041	28027	32068	1778	8399	10177	3348	6766	10114	2256	4177	6433
PAKİSTAN	6519		6519	5281		5281	2883		2883	2109		2109
ARNAVUTLUK	5316		5316	6502		6502	4576		4576	2055		2055
BANGLADEŞ	493		493	260		260	855		855	1386		1386
İRAN	997		997	395		395	1353		1353	1318		1318
KAMERUN	364		364	494		494	503		503	1127		1127
FİLİSTİN	268	2281	2549	104	1095	1199	480	1615	2095	379	3241	3620
FAS		6012	6012		11190	11190		13386			7823	7823
CEZAYİR		4575	4575		7194	7194		5943			5089	5089
KONGO		456	456		312	312		1812			3029	3029
TUNUS		1306	1306		6489	6489		5204			2699	2699
SOMALİ		7718	7718		3106	3106		1194			3049	3049
SAHRA ALTI AFRİKA GÖÇMENLERİ		3	3					69			14191	14191
DİĞER	108984	189948	298932	4271	118204	122475	4576	59556		4290	17813	22103
TOPLAM	145851	365295	**511146**	28539	176211	**204750**	35474	113643	**149117**	35600	106246	**141846**

(Kaynak: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2020.pdf Erişim tarihi:20 Ocak 2023.)

Verilen sayılar FRONTEX birimleri tarafından müdahale edilen olaylar olduğundan düzensiz göçmenlerin gerçek sayısı, kaç kişinin giriş yaptığı gibi sayılar bilinmemektedir. Ancak yakalanan kişilerden anlaşılan Avrupa Birliği'ne giriş yapmak isteyen göçmenlerin çoğunluğunun Suriye, Afgan, Irak ve Pakistan kökenlilerden oluştuğudur (FRONTEX, 2020, s. 60). Bu sayının yıllara göre değişiklik göstermesi AB ve Türkiye'nin göç politikalarında gittiği değişikliklere, uyguladığı prosedürlere ve düzenlemelere bağlı olabilir.

Ülkeler karma göç hareketliliğinin meydana getireceği riskleri azaltmak adına sınırlarda ortak operasyonlar icra etmektedir. Bu operasyonların amacı kitlesel göç hareketlerinde göçmenler arasında bulunan farklı amaçlı kişilerin tespit edilmesi olsa da bu konuda başarılı olmak bir o kadar zor ve meşakkatlidir. Zira bilinmeyen, tanınmayan ve birbirine çok benzeyen grup içerisindeki kişilerin nasıl tasnif edilip ayrıma tabi tutulabileceği bir muamma olarak kalmaktadır. Bu noktada hareket tarzı olarak terör eylemi olma ihtimaline karşı kitlesel göç hareketlerinin olduğu bölgelerde güvenlik tedbirlerinin arttırılması, girişlerin kayıt altına alınması, göçmenlerin belirli lokasyonlarda izole edilmesi, küresel iş birliği ile kimlik-bilgi paylaşımı yapılması gibi tedbirlerin devletlerce alındığı görülmektedir. Denizlerde tespit edilen göçmenler içinde benzer endişeler olması normaldir. Bu duruma karşı ABD'de denizde yakalanan göçmenlerin kayıtlarının alınıp uluslararası verilerle karşılaştırmasında kullandığı *"Denizde Biyometri" (Biometrics at Sea)* uygulaması örnek olarak verilebilir (Customs & Protection, 2011).

2.4.7. Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS)

Başka bir iç güvenliği tehdit eden düzensiz göç eylemi de Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS)'ın ülkeler arasında yaptıkları hareketlerdir. Terörist davranışlarının sınırları aşması, tehdit çapının artmasında; vatandaşı oldukları devlet veya ikamet yerleri dışında başka bir devlete terör eylemlerinin icrası, planlanması gibi sebeplerle bulunma veya katılma ile terör eğitimi alma veya verme amacıyla giden kişiler önemli bir rol oynamıştır. Bu kişilere literatürde yabancı terörist savaşçılar denmektedir.

Irak ve Suriye İç Savaşı *(2013-2014 ve 2011-devam)* ilk YTS vakası olarak değerlendirilen vakalardır. Bugüne kadar yabancı savaşçılar tabiri kullanılırken, terime *"Terörist"* ibaresinin ilave edilmesinde kuşkusuz Irak ve Suriye İç Savaşı'nda insanlık dışı terör eylemleri sergileyen DAEŞ, PKK-PYD-YPG, El Kaide gibi terör örgütlerinin payı büyüktür. Suriye'de meydana gelen iç savaşta YTS'lerin yaklaşık beşte birinin Avrupa kıtası menşeili olduğu ve sayılarının 5.000'i bulduğu bilinmektedir. Söz konusu 5.000 YTS'nin en

büyük kaynağı ise Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Belçika'dır (Yazar, 2021, ss. 27-357).

YTS son dönemde dünya tarafından da dikkatle takip edilmektedir. Bu bağlamda BMGK, Irak ve Suriye'deki YTS'lere yönelik tasarıyı uygulamaya koymuştur. 2014 tarihli tasarıya göre uyruk veya ikameti dışında gidilen başka bir ülkeye, terör eylemlerinin icrası, hazırlığı, planlayıcısı, eğitim vericisi gibi farklı roller üstlenen kişilere vurgu yaparak tamamını YTS kapsamında değerlendireceğini deklare etmiştir (UN Security Council, 2014).

Alınan karar yabancı terörist savaşçıların sadece menşe devletlerden çıkışını değil, transit ülkelerdeki faaliyetlerini de durdurmayı hedeflemektedir. Taraf devletlere yeterli bilgi olması durumunda ülkelere giriş veya geçiş yapılmasını yasaklama yetkisi vermektedir. YTS konusundaki bir diğer sorun da menşei ülke halkının yaklaşımıdır. Zira birçok halk geri dönen YTS'leri kendilerine karşı tehdit olarak görmekte ve dönüş için izin verilmemesini talep etmektedir. Bunun sonucu olarak da karar verici mekanizmalarında bulunan politikacılar etkin kararlar alamamıştır (Yazar, 2021, s. 369).

2.5. Bölüm Değerlendirmesi

Birinci bölümde iç güvenlik kavramı detaylı olarak incelendikten sonra bu bölümde ise göç ve düzensiz göçe giriş yapılarak güvenlik, göç ve düzensiz göç kavramlarının ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ikinci bölümde "Düzensiz Göç-Güvenlik ilişkisi nasıldır? Dünyada düzensiz göç ile mücadele eden devletlerin aldığı tedbirler nelerdir? Düzensiz göç ulusal ve uluslararası boyutlarda hangi güvenlik sorunlarına yol açmaktadır?" sorularına cevap aranmıştır.

Göç kavramı daraltılarak düzensiz göç özelinde irdelenmiştir. Ülkelerin güvenlik kaygıları bağlamında yapılan incelemede ise göçün iç güvenliğe ve ulusal güvenliğe etkileri değerlendirilmiştir. Günümüzde göçün bir güvenlik sorununa dönüştüğü ortaya konularak dünya devletlerinden verilen örneklerle düzensiz göçle mücadele bağlamında yapılanlar, 11 Eylül saldırıları sonrasında ülkelerin uyguladığı tedbirler çerçevesinde düzensiz göçle mücadelede uygulanan politikalar incelenmiştir.

Egemen devletlerin vatandaşlarına karşı yerine getirmeleri gereken en temel görev; dışardan gelebilecek her türlü tehlike ve saldırıyı bertaraf etmek, içeride ise yaşanabilir bir hayat sunmaktır. İç güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları kelimelerin etimolojik anlamları ile incelendiğinde birinin bittiği yerde diğerinin başlaması gerekir. Zira iç güvenlik ülke

içerisinden kaynaklanan sorunlarla mücadele ederken, dışardan gelebilecek her tür tehditte ulusun güvenliğinden söz etmemizi gerektirecektir. Bu yaklaşımla düzensiz göç olgusunun incelenmesi oldukça eksik kalacaktır. Günümüzde dünya devlet ve insanlarının en şiddetli şekilde yüzleştiği göç sorunu, etkileri ve sonuçları itibariyle ezberleri bozmuş, iç güvenlik ve ulusal güvenliğin bir bütün olarak ele alınması gerektiği gerçeğini kabul ettirmiştir. Bu açıdan ulusal güvenlik ve iç güvenlik arasındaki fark; modern devlette benzer tehditlere karşı devletin uygulandığı yöntem ve usuller üzerinden gelişmiştir.

Ülkeler dünyada yaşanan gelişmelere genellikle kendilerinde hissettikleri etki çapında veya kendilerini etkilediği sürece ilgi duymaktadırlar. Bu nedenle ülkelerin güncel göç olaylarına yaklaşımı ve aldıkları tedbirler de farkındalıklarına paralel olarak günden güne farklılaşmış, şiddeti artmıştır. Tehdidin seviyesi arttıkça önce yasal düzenlemelerle çözüm aranmış, müteakibinde fiziksel ve inzibati/askeri tedbirler devreye sokulmuştur. Ancak genel çerçevede devletlerin göçle mücadele stratejilerini üç aşamada yürüttüğü görülmüştür. Bunlardan ilki ve maliyeti az olanı göçmenin ülkeye girmeden yaptıkları mücadeledir. İkinci aşama göçmenin sınırlarda durdurulmasına ilişkin uygulanan politikalardır. Üçüncü ve son aşama ise bir şekilde ülke içine girmiş düzensiz göçmenlerin tespiti, izolesi, iadesi veya entegrasyonuna ilişkin yürütülen politikalar olarak tespit edilmiştir.

Devletler açısından göç kaynaklı güvenlik endişeleri literatürde birçok açıdan incelenmiş olsa da konunun sadece hukuki ve fiziki tedbirlerle çözülemeyeceği artık tüm dünyanın kabul ettiği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim sarsılmaz denilen Kıta Avrupası bile mevcut mevzuatları ile kendini koruyamamış, çok önem verdiği sınırların askersizleştirme politikasından vazgeçmiş, sınır güvenliği için fiziki duvar ve tel engellerine dönüş yapmış, Avrupa sınırı savunmasının çöktüğünü gören üye ülkeler kendi içerisindeki sınırları tahkim etmeye başlamıştır.

Avrupa Birliği için belki de bin yıllık bir gelişme sayılan, sınırların ortadan kaldırılmasını sağlayan Schengen Antlaşması üye devletler tarafından askıya alınarak sınır güvenlikleri artırılmıştır. Birleşik Krallık olarak hareket eden İngiltere öncülüğündeki blok ise tarihi boyunca kendini Kıta Avrupası'ndan ayrı görmüş olsa da faydacı bir yaklaşımla hareket ettiği kabul edilmektedir. Birliğe üye olduğundan itibaren ortak sınır ve para politikalarına mesafeli duruşunu göstermiştir. Nihayetinde yaptığı referandum ile Brexit kararlarını kabul ederek üyelikle bağını bitirmiştir. Bu kararın temelinde artan göç ve göçmen yükünün olduğu da birçok kez ifade edilmiştir.

Göç sorunu ile yüzleşen Avrupa'da liberal politikalar yerini güvenlikçi ve korumacı politikalara bırakırken dünyanın bir diğer ucunda bulunan Amerika Birleşik Devletleri'nde de aslında durum bundan farklı olmamıştır. Dünyanın kabul edilmiş en büyük ekonomisi ve ordusuna sahip olsa da Meksika ile arasında bulunan kara sınırını klasik sınır güvenlik modelleri ile koruyamamış, çareyi binlerce kilometrelik duvar örmede aramıştır. Kanada sorun merkezlerine olan coğrafi uzaklığının rahatlığı ve ABD sınırının kendisine sağladığı güven ile konuya daha faydacı ve hukuki yaklaşmıştır. Binlerce kilometrelik sınır hattında güvenliğin sağlanması sorunu ile yüzleşmiş olsa aynı yaklaşımı sürdüremeyeceği inkâr edilmez bir gerçektir. Mevcut durumda bile iç hukuki prosedürlerini gözden geçirmiş, birtakım sıkılaştırma uygulamalarını devreye alarak daha güvenlikçi bir modele kaymıştır.

Amerika Birleşik Devletleri gibi sarsılmaz denen ülkeleri bile etkileyen, Avrupa Birliği gibi güçlü ekonomik üyelikleri zedeleyen göç sorunu artık her devletin ortak sorunu haline gelmiştir. Bu kapsamda devletlerin aldığı tedbirler bir noktadan sonra etkisizleşmiş, farklı alanlarda da çözüm üretme zorunluluğu doğmuştur. Etki tepki sisteminin bir gereği olarak alınan her türlü hukuki/fiziki/askeri tedbirler göç sorununun kalıcı çözümünde yetersiz kalmıştır. Göçmenler hukuki boşlukları aramış, tehlikeli rotalara yönelmiş, çareyi göçmen kaçakçılarında aramıştır. Sonu çok acı olaylarla biten göç yolculukları tüm dünyanın gözleri önünde meydana gelmiştir. Fiziki tedbirlerin arttırılması ve örülen duvarlar göçü engellememiş sadece göç rotasını değiştirmiştir. Göçmen davranışlarındaki değişime paralel devletlerin aldıkları tedbirler de gözden geçirilmiş ve konu dinamik bir sürece evrilmiştir.

Göç konusunu sadece sınır güvenliği olarak ele almanın oldukça eksik bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Göç eden bir kişinin göç ettiği yer ve orada yaşayan insanlarla olan uyum seviyesi her iki taraf *(göçmen ve devlet)* içinde oldukça önemlidir. Bu nedenle devletler sınır güvenliklerine verdikleri önem kadar sınırları içerisine kabul edilen/giren göçmenler içinde bir dizi uygulamayı hayata geçirmek zorunda kalmışlardır.

Öncelikle göçmen kaçakçılığı ile mücadele ve düzensiz göçmenlerin tespit ve izolasyonu sorunu çözümlenmelidir. Müteakibinde ise gettolaşmaya izin vermeden, uyum ve entegrasyon politikalarının ciddiyet ve özenle yürütülmesi başarılı bir göç hikâyesinin altın anahtarıdır. Nitekim ülke içinde uyum ve entegrasyon başarılı bir şekilde uygulanamamış ise sürecin kısa vadede iç güvenliği, uzun vade de ise ulusal güvenliği tehdit eder bir konuma gelmesi kaçınılmazdır. Eğer devlet yöneticileri göçmen kaçakçılığı gibi bir asayiş sorununa ciddiyetle yaklaşmaz, önleyici tedbirler almazsa söz konusu ülkenin göçmenler için bir göç güzergâhı ve suç cenneti olması kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda

devletlerce göçe ilişkin içeride uygulanacak politikalar, sınır güvenliğinin sağlanması kadar önem arz etmektedir.

İkinci bölümde devletlerce bireysel ve diğer devletlerle eşgüdüm içerisinde alınması gereken tedbirler, geliştirilmesi gereken yetenekler, ortak politika üretilme ihtiyacı olan başlıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede sınır ve giriş kontrollerinin arttırılması, bilgi ve kimlik sistemlerinin geliştirilmesi, bölgesel ve ülkelerarası iş birliğinin önemi, ülke içi göç kontrollerinin arttırılması, entegrasyon ve uyum politikalarının geliştirilmesi, karma göç hareketliliğinin taşıdığı risklere karşı politika geliştirilmesi ve yabancı terörist savaşçılar gerçeği ile etkin mücadele edilmesi gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Göçün karmaşık yapısı gereği göçle mücadele anlamında alınan tedbirler ve geliştirilen politikalarda karmaşık bir yapıya sahiptir. Ülkelerin farklı uygulamalarının kaynağı coğrafi konum, sorun merkezlerine uzaklık, sorunun şiddeti gibi faktörlerle doğru orantılıdır. Örneğin Kanada'nın maruz kaldığı göçle İran'ın maruz kaldığı göç miktarı aynı olmadığı gibi anılan ülkelerin göçle mücadelesinin de aynı olması beklenemez. Bu yüzden dünya devletlerince alınan tedbirler ve uygulanan politikalar zaman, mekân, göçmen davranışları ve göç rotaları özelinde değişiklik göstermektedir. Dinamik sorunlar dinamik çözümler gerektirir. İçeride veya dışarıda göçün başarılı şekilde yönetimi ve güvenli hale getirilmesinin ancak dinamik kararların alınabilmesi ve ortaya çıkan sorunlara hızlı reaksiyon gösterebilecek çok boyutlu, uluslararası mekanizmalarla entegre yönetim anlayışının oturtulması ile mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DÜZENSİZ GÖÇ VE İÇ GÜVENLİK

Bu bölümde, Türkiye'nin maruz kaldığı düzensiz göç ve buna bağlı ortaya çıkan iç güvenlik problem alanlarına odaklanılacak ve buna ilişkin nedenler ve alınan tedbirler tartışılacaktır. Türkiye'nin coğrafyası, hukuki düzenlemeleri, düzensiz göçte en çok karşılaşılan Suriye ve Afgan göçmenlerinin durumu, göçün Türkiye açısından sonuçları gibi ülkenin göç yönetimine yön veren bileşenler açıklanmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda üçüncü bölümde cevaplanması hedeflenen araştırma sorusu *"Türkiye'ye düzensiz göçün sebepleri nelerdir? Düzensiz göç kaynaklı iç güvenlik problemleri hangi hususlarda ortaya çıkmaktadır ve hangi tedbirler alınmaktadır? Türkiye iç güvenlik bağlamında düzensiz göçle mücadelesini nasıl yapmalıdır?"* olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde Türkiye'nin uyguladığı göç politikaları incelenmiş; mevcut durum, yeni çözüm politikaları ve stratejilerine ulaşılması hedeflenmiştir.

3.1. Türkiye'nin Göç ve İç Güvenlik Yaklaşımı

Göç, düzensiz göç ve iç güvenlik kavramlarının, ülkeler üzerinde etkilerinin ve devletler tarafından uygulama yaklaşımlarının birinci ve ikinci bölümde dünya örnekleri ile detaylı olarak incelenmesinden sonra üçüncü ve son bölümde Türkiye bağlamına odaklanılarak, anılan kavram ve yaklaşımların etkileri, değerlendirilmeleri ve yönetimi konuları tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu bölümde Türkiye'nin göç yönetimi, ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında yaptığı düzenlemeler, düzensiz göçün iç güvenliğe olan etkileri açıklanmaya çalışılacak, dünya örneklerinden yola çıkılarak süreçte yapılan ve yapılması gereken uygulama ve politikalar tartışılacaktır.

Göç meselesi 20. yüzyılın sonlarından itibaren devletlerce yoğun olarak tartışılan ve mücadele edilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Konunun insani boyutunun yanı sıra, özellikle 11 Eylül saldırıları, DAEŞ, PKK-PYD-YPG, El Kaide gibi örgütlerin sınır ötesinde gerçekleştirdikleri eylemleri yabancılar destekli gerçekleştirmesi, dünya devletlerinin göçmenlere bakışını da değiştirmiştir. Göçmenler; türlü suçların ve insan onuruna aykırı muamelelerin mağduru iken, yaşanılan gelişmeler neticesinde kendilerini işlenilen her suçun potansiyel şüphelisi olarak da bulabilmişlerdir.

Devletler küreselleşmenin, derinleşen ve karmaşıklaşan uluslararası ilişkilerin en doğal sonucu olarak birbiri ile etkileşim içerisindedir. Doğal olarak devlet ve devletleri oluşturan insanların birbiri ile olan iktisadi, sosyal ve beşerî ilişkileri süratli şekilde gelişmiş,

bu gelişmelerin sonucu olarak ülkelerin iç ve dış politikada aldıkları kararlar etkilenmiştir. Birbirinden ne kadar uzak olursa olsun bir ülkedeki gelişmeler tüm dünya ülkelerinin siyasi ve idari yapılarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle devletlerin dünyada yaşanan süratli gelişmelere reaksiyon göstermeleri, diğer taraftan da geleceği görerek kendilerini hazırlayabilmeleri her zamankinden daha önemli bir hale gelmiştir (Demirci, 2013, ss. 2-3).

Dünyada yaşanan gelişmeler her ülkeyi olduğu kadar, hatta coğrafyası nedeniyle göç kavramı özelinde birçok ülkeden daha çok Türkiye'yi derinden etkilemektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin göç, düzensiz göç ve buna bağlı olarak iç güvenlik konusuna yaklaşımını konuşlu olduğu coğrafyasından bağımsız değerlendirmek eksik kalacaktır. Tarih boyunca coğrafyasının verdiği avantajları kullanan Türkiye, özellikle 20. yüzyılda çevresinde bulunan istikrarsız ülkelerde yaşanan olaylar neticesinde meydana gelen göçlerden de en çok etkilenen devletlerin başında gelmiştir.

3.2. Coğrafi Açıdan Türkiye

Türkiye dünya üzerinde; *enlem:(36°-42°) kuzey* ile *boylam:(26°-45°) doğu* arasında bulunur. Mackinder'in *"Dünya Adası"* olarak tanımladığı Avrasya-Afrika kıtalarının merkezinde bulunan ülke Türkiye'dir (Mackinder, 1962, ss. 150-265). Türkiye'nin konuşlu olduğu yer Akdeniz ve Karadeniz'in ortasında, Asya, Avrupa ve Afrika'yı birleştiren bir kara parçasıdır. Bin yıllarca türlü medeniyetlere beşiklik eden bu kara parçası, medeniyetler arasındaki bağlantı olmasının yanında hâlihazırda birçok açıdan Türk ülkelerinin önderi sayılabilir (Kaya, 2017, s. 161).

Başta doğal kaynakları ve stratejik avantajları nedeniyle Türkiye'nin konuşlu olduğu bölge ve yakın çevresi, tarih boyunca tüm dünyanın dikkatini çekmiş ve iştahını kabartmıştır. Günümüzde yaşanan savaşlar ve bunalımlar da tarihin yansımasından farklı bir durum değildir. Her dönemim büyük ve güçlü devletleri, bölge üzerinde hâkimiyet kurmak, ele geçirmek ve yönetmek arzusunda olmuşlardır (Demirci, 2013, s. 10). Yakın tarihten örnek verilirse Osmanlı Devleti'nin gücü azalıp Orta Doğu üzerindeki hâkimiyetinin azalması, bölgede bulunan zengin doğal rezervlerin İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya gibi güçlü ülkelerin dikkatini çekmesi ve müdahalesi ile sonuçlanmıştır. Dışarıdan yapılan müdahaleler zaten çözülme aşamasında bulunan zayıf toplumları siyasi olarak da çıkmaza sürüklemiş, ekonomik sıkıntıları, etnik ve politik düzensizlikler izlemiştir. Bu bağlamda ekonomik, siyasi veya etnik yaşam alanı bulamayan insanlar bireysel ve kitlesel göç hareketlerine başlamıştır.

Sınır komşuları ve yakın devletlerde ortaya çıkan siyasi düzensizlik, çatışma ve karışıklıklar Türkiye'nin göç politikalarını da etkilemiş ve şekillendirmiştir. Yakın tarihte 1979'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Afganistan'a harekâtı, yine aynı döneme denk gelen İran devrimi, neredeyse 1980'li yılların tamamını kapsayan Irak ve İran arasındaki savaş, devamında Sovyetler Birliği'nin dağılma süreci ve soğuk savaş döneminin bitmesi, Balkanlardaki karışıklıklar ve Bosna Savaşı, 2011 Arap Baharı Hareketleri, 2011 yılında başlayıp hala devam eden Suriye İç Savaşı ve Afganistan'da yaşanan gelişmeler Türkiye'nin nasıl bir coğrafyada bulunduğunun en açık ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak son dönemde Orta Doğu, Asya ve Afrika kaynaklı milyonlarca göçmen gerek hedef ülke olarak gerekse de güçlü Avrupa ülkelerine göç etmek amacıyla transit ülke olarak rotalarını Türkiye'ye çevirmiştir. Ülkenin söz konusu göçmenlerle olan tarihi ve dini bağları, göçe yaklaşımı, açık kapı politikası, Avrupa Birliği müzakere süreci, uluslararası siyasetten gelen baskılar gibi değişik sebeplerle göçmenlere yaklaşımı milyonlarca göçmenin iştahını kabartmaktadır (Şişman ve Balun, 2020, s. 63). International Organization for Migration (IOM)-Uluslararası Göç Örgütü'nün yayımladığı 2022 Yılı Dünya Göç Raporu verilerine göre dünyada yıllara göre göçmen sayıları Çizelge 3.1. de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Yıllara Göre Dünyadaki Göçmen Sayıları

Yıllar	Göçmen Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Oranı (%)
1970	84.460.125	2,3
1975	90.368.010	2,2
1980	101.983.149	2,3
1985	113.206.691	2,3
1990	152.986.157	2,9
1995	161.289.976	2,8
2000	173.230.585	2,8
2005	191.446.828	2,9
2010	220.983.187	3,2
2015	247.958.644	3,4
2020	280.598.105	3,6

(Kaynak: World Migration Report, 2022, s.23.)

Tablodan anlaşılacağı üzere özellikle 2010 ve devamı yıllarda artan dünya nüfusuna rağmen göçmenlerin sayısı ve dünya nüfusuna olan oranı atmıştır. Dünya geneli göçmen sayısı 1970 yılında 84.4, 1980 yılında 101.9, 1990 yılında 152.9, 2000 yılında 173.2, 2010 yılında 220.9 ve 2020 yılında 280,5 milyona yükselmiştir. Bu meydana gelen birçok karışıklık ve savaşın 2010 yılı ve devamı yıllarında olduğunu düşünülürse göç meselesi daha anlaşılır olabilir. Zira coğrafyadan kaynaklı meydana gelen çatışma ve huzursuzluklar dünyadaki göç miktarını arttırmaktadır. Söz konusu olayların Türkiye'ye yakın yerlerde meydana gelmesi haliyle en fazla etkilenen ülkeler arasına girmesinde en baş rolü oynamaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR-*United Nations High Commissioner for Refugees*)'nin verilerine göre dünyada bulunan toplam mülteci ve koruma altındaki insan sayısının 7/10'dan fazlası sadece beş ülkeden gelmektedir. Bunlar Suriye Arap Cumhuriyeti, Venezuela, Ukrayna, Afganistan ve Güney Sudan'dır. Özellikle Suriye ve Afganistan üzerinden batı istikametinde hareket eden göçmenlerin büyük bir kısmının yönü Türkiye'dir. Sonrasında devlet olma hakkı kazansalar da tarihte Osmanlı İmparatorluğu'nun vilayetleri olan ve hâlihazırda Osmanlı'nın mirasını Türkiye olarak gören toplumların, göç eylemlerinde Türkiye'yi güvenli ve sakin bir liman olarak gördükleri söylenebilir.

Çizelge 3.2. de kaynak ülkelere göre dünyadaki göçmen ve koruma altındaki insan sayıları verilmiştir. Suriye Arap Cumhuriyeti kökenli insanlar 6,8 milyon ile başı çekmektedir.

Çizelge 3.2. Kaynak Ülkelere Göre Dünyadaki Göçmen ve Koruma Altındaki İnsanlar

Suriye Arap Cumhuriyeti	6,8 milyon
Venezuela	5,6 milyon
Ukrayna	5,4 milyon
Afganistan	2,8 milyon
Güney Sudan	2,4 milyon

(Kaynak:https://www.unhcr.org/refugee-statistics/, Erişim tarihi:11 Ocak 2023.)

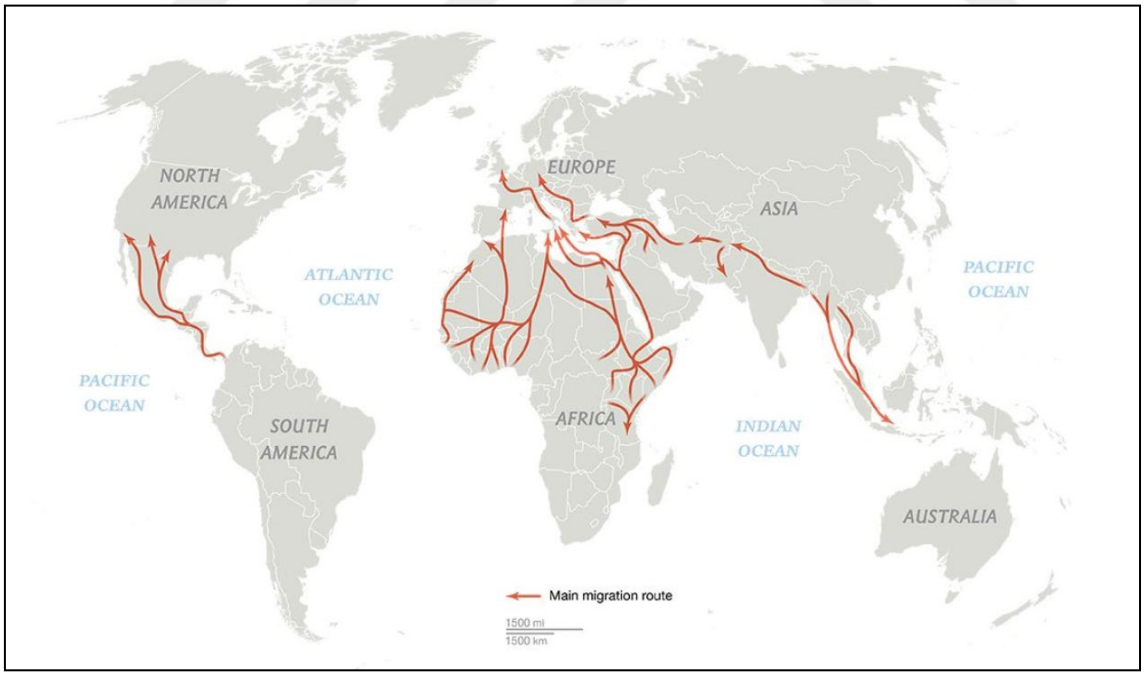
Dünya üzerinde bulunan mültecilerin ise yüzde 36'sının beş ülkede ağırlandığı ve en çok mülteciye Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı belirtilmiştir (UNHCR, 2022). Çizelge 3.3. de en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler gösterilmiştir.

Çizelge 3.3. En Çok Mülteciye Ev Sahipliği Yapan Ülkeler

Türkiye	3.7 Milyon
Kolombiya	2.5 Milyon
Almanya	2.2 Milyon
Pakistan	1.5 Milyon
Uganda	1.5 Milyon

(Kaynak:https://www.unhcr.org/refugee-statistics/, Erişim tarihi:11 Ocak 2023.)

Hâlihazırda dünyada kullanılan göç güzergâhları incelendiğinde karşımıza güney-kuzey ve doğu-batı istikametli rotalar çıkmaktadır. Bu rotalar aslında fakirlikten ekonomik zenginlik ve refaha giden güzergâhlardır. Harita 3.1. de dünya göç güzergahları gösterilmiştir.

(Kaynak:https://weblog.iom.int/worlds-congested-human-migration-routes-5-maps, Erişim tarihi:11 Ocak 2023.)

Harita 3.1. Dünya Göç Güzergahları

Asya, Orta Doğu ve Afrika kaynaklı göçlerin güzergâhının Türkiye'den geçtiği Harita 3.1. den anlaşılmaktadır. Dünyadaki en çok göç veren ülkeler arasında bulunan Suriye, Afganistan ve Irak'ın da bu bölgede bulunması Türkiye'nin coğrafya kaynaklı yaşadığı sorunları da gözler önüne sermektedir. Türkiye bu yönüyle Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları ile ekonomik ve siyasal düzensizlik içerisinde bulunan ülkelerle, her yönüyle güçlü ve refah içerisinde bulunan Batı ülkeleri arasında köprü vazifesi görmektedir. Buna paralel olarak son dönemde ülkede yaşanan olumlu ekonomik ve siyasi gelişmeler, transit ülke yaklaşımına ilave olarak ülkeye hedef ülke konumunu da kazandırmıştır (Tepealtı, 2019, s. 129). Bu bağlamda göç ile en yüksek tehdit seviyesinde mücadele eden Türkiye'nin ulusal ve uluslararası politikalarını göç temelli oluşturması, göç yönetimini baştan ele alması ve konuya artık bir iç güvenlik meselesi olarak odaklanması doğal karşılanacaktır.

3.3. Türkiye'de Göç Yönetimi

Bir ülkede düzensiz göç sorununu ele almak için öncelikle bu sorunu doğuran harici ve dâhili etmenlerin tespitini yapmak gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesi ülkenin göç yönetimi ile doğrudan ilişkilidir. Ülkedeki göç yönetimi ne kadar disiplinli, organize ve başarılı ise düzensiz göçle mücadele de aynı oranda başarılı olacaktır denilebilir. Türkiye coğrafi konumu itibari ile bilinen birçok göç rotasının tam merkezinde bulunmaktadır. Aslında mevcut topraklarına Orta Asya'dan göç ederek gelen Türk insanının göç ve göçmenlerle olan ilişkilerinin çok eski tarihlere dayandığı söylenebilir.

Ancak modern dünyanın göçü sorun olarak kabul etmesi çok da eskilere dayanmamaktadır. Sosyal, kültürel, hayati veya ekonomik kaygılarla insanlık tarihi boyunca zaten var olan göç, devletlerin sınırlarını çizmeleri ve korumaları neticesinde ortaya konulan hukuki metinlerle yasal ve yasal olmayan olarak ikiye ayrılmıştır. Burada sınır olgusunun altını çizmekte fayda vardır. Zira yasa dışı göçün en önemli unsuru devletler arasında meydana getirilen sınırlardır.

Her devletin sınırlarını korumak ve koruyucu tedbirler almak için düzenlemelere gitmesi normal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tedbir ve düzenlemelerin amacı sınır geçişlerini kontrol etme, geçenlerin tespiti ve geçtikten sonraki takibi, ne süre ile sınır içinde kalınabileceğinin kontrolü ve sınır içinde yapılacak faaliyetlerin denetimi olarak sıralanabilir. Aslında sınır kontrol uygulamaları denilen politikalar bu amaçların sağlanabilmesi için yürütülen çalışmaların tamamıdır. En sade şekliyle devletlerin sınır kontrol uygulamaları neticesinde giriş yapanlar yasal göçmenleri oluştururken, kontrol dışı giriş yapabilenler yasa dışı göçmenlerdir (Topçuoğlu, 2012, s. 502).

Türkiye'de göç sorunu ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde maruz kalınan göçlerin günümüzde de devam etmesi ile vücut bulmaya başlamıştır. 20. Yüzyıl dünyada iki büyük kanlı savaşın yaşandığı bir dönemdir. Uluslararası düzlemde yaşanan gelişmeler ve savaşın getirdikleri tüm dünyayı dolayısıyla da Türkiye'yi derinden etkilemiştir. 1960'larda birçok ülkeye insanını gönderen Türkiye, 21. yüzyılın başından itibaren gelişen ekonomisi ve siyasi istikrarı ile hedef/transit ülke konumuna gelmiştir.

Arap Baharı ve devamında yaşanan gelişmelerin şüphesiz en çok etkilediği ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu bağlamda çeşitli politika, tedbir ve düzenlemelerle Türkiye göçü kontrol etmeye, yönetmeye çalışmıştır. Konunun daha net bir şekilde ortaya konulabilmesi için tarihsel sürece ilişkin tespitlerde bulunmak faydalı olacaktır.

3.3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi

Osmanlı İmparatorluğunun hiçbir ayrıma gitmeksizin göçmenlere hoşgörülü yaklaşımı, doğal olarak kitlesel veya bireysel göç hareketlerinde oldukça etkili olmuştur. Osmanlı Devleti'ne gelen bazı göç hareketleri arasında Kırım Savaş'ı neticesinde meydana gelen göç, İspanya'dan gelen Yahudiler (1492), İsveç'ten 2.000'i aşkın kişinin sığınması (1709), Macar Kralının ülkesinden kaçarak gelmesi, Rusların Bolşevik İhtilali'nden kaçarak Osmanlı Devleti'ne gelmeleri olarak sayılabilir (Çakı, 2018, s. 30).

Osmanlı İmparatorluğu'nun göçe ılımlı yaklaşımı neticesinde başlayan hareketler Cumhuriyet ile birlikte de devam etmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkiye'de yaşayan 16.000.000 nüfusun neredeyse 3.000.000'unun gayrimüslimlerden[20] oluştuğu bilinmektedir. Bu da yaklaşık nüfusun %20'sini oluşturmaktadır ki hiç de azımsanacak bir sayı değildir. Cumhuriyetin ilanından sonra ise Müslüman olmayan nüfus üç milyonun altına düşmüştür (İçduygu vd., 2014, s. 54). Verilen bağımsızlık savaşı ve ulus-devlet anlayışının yerleşmesi bunun en önemli etkisi olarak ortaya çıkmaktadır. Dönmez-Kara'ya göre ülkedeki Müslüman olmayan nüfusun azalmasının tarihsel süreçte bağlandığı iki sebep vardır. Birinci sebebinin 1915'te meydana gelen ve hala gündemden düşmeyen *"Ermeni Tehciri"* olduğunu iddia etmektedir. Söz konusu olayla ilgili kaynaklarda birçok farklı rakam verilmektedir. Büyük çapta gayrimüslim azalmasına sebep ikinci etkeni ise Türkiye ve Yunanistan'ın

[20] Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı II. Mahmut zamanında yapılmıştır. Bu sayımda Müslüman ahali ile birlikte gayrimüslimler hakkında kayıtlar tutulmuştur (Akyel ve Serter, 2015, s:78). Osmanlı döneminde toplum Türk-yabancı ayrımı yerine Müslüman-gayrimüslim olarak ayrılmaktaydı.

yaptığı *"Nüfus Mübadelesi"* olarak göstermektedir (Dönmez-Kara, 2015, s. 138). Söz konusu mübadeleye 2.200.000 Rum ile 400.000 Müslümanın konu olduğu belirtilmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 37). Cumhuriyet ile birlikte göç devam etmiştir. Bu kapsamda Türkiye'ye 1922-1938 döneminde 384 bin göçmen Yunanistan'dan gelmiştir. 1923-1945 döneminde Balkan coğrafyasından 800.000'e yakın kişinin geldiği tahmin edilmektedir. Aynı döneme denk gelen bir başka göçmen akımı ise Almanya kaynaklı meydana gelmiştir. 1933-1945 yıllarını kapsayan dönemde 800.000'e yakın insanın Almanya'dan geldiği hesaplanmaktadır. Irak-İran savaşının yaşandığı 1980'li yıllarda 52.000 kişinin göçüne, ABD'nin Irak'a yaptığı Körfez Harekâtı neticesinde 1991 yılında 51.000 kişi daha eklenmiştir. Doğu'da durum böyle iken Balkanlarda karışıklıklar baş göstermiş, 1989'da Bulgar zulmünden kaçan 345.000 kişi Türkiye'ye sığınmıştır. Yıl 1999'u gösterdiğinde ise Kosova'da meydana gelen olaylar 17.746 kişinin Türkiye'ye göçü ile sonuçlanmıştır. Nihayetinde açık kapı politikasının da etkisiyle 2011'de başlayan Suriye kaynaklı göç dalgası halen devam etmektedir. Resmi rakamlar kayıtlı 3,5 milyon Suriyelinin şu an Türkiye'de olduğunu belirtmektedir (Dönmez-Kara, 2015, s. 135). İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile birlikte hızlanan köylerden kentlere insan akışı, akabinde uluslararası işçi akımını beraberinde getirmiştir.

Türkiye'de dışarıya göç vermektedir. Özellikle Avrupa, Libya, Avustralya gibi ülkelere giden Türk nüfus hiç de azımsanmayacak seviyelere gelmiştir. 2014 yılı itibari ile Türkiye'den dışarıya giden göç miktarının beş milyonu aştığı bilinmektedir. Bu göçün büyük oranda istikameti Batı Avrupa olsa da Amerika Birleşik Devletleri, Libya, Orta Doğu ülkeleri ve Avustralya Türkiye'den en çok göç alan ülkelerdir (Muratoğlu, G. ve Muratoğlu, Y., 2016, s. 56).

Yakın tarihte Türklerin göçmenlere ılımlı yaklaşımı, göç toplumları ile olan kültürel ve tarihsel bağlar ve belki de sürece yön veren Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinin de etkisiyle tarihin en kapsamlı ve büyük göçleri yönünü Türkiye'ye çevirmiştir.

3.3.2. Ulusal ve Uluslararası Boyutta Yapılan Hukuki Düzenlemeler

Cumhuriyetin ilanından itibaren yaşananlar göz önüne alındığında Türkiye göç konusunda birçok problem ile karşılaşmış, göçün ekonomik, siyasi ve sosyal yükü altında zorluklar yaşamıştır. Problemleri çözme adına çeşitli uluslararası anlaşmaları kabul eden Türkiye, bu anlaşmalara ilave olarak ulusal düzenlemeleri de yürürlüğe koyarak süreci yönetmeye çalışmıştır (Güner, 2007, s. 84). Türkiye'nin göç yönetim sürecini doğrudan etkileyen belki de en önemli durum Avrupa birliğine üyelik sürecidir. Üyelik müzakereleri

sürecinde Türkiye, Birliğin tutumuna karşı kendi yasalarını uyumlu hale getirmeye çalışmışsa da politika ve uygulamalarda alınan kararların Avrupa merkezli olması, birçok eleştiriyi de beraberinde getirmiştir (İçduygu vd., 2014, s. 13). Türkiye'nin Avrupa Devletleri ile ilişkileri ve BM kriterleri çerçevesinde taraf olduğu antlaşmalar da mevcuttur (Çelikyay, 2017, ss. 457-458). Tarihsel akış içerisinde bunlar;

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1949),
- Cenevre Sözleşmesi (1951),
- New York Protokolü (1967),

olarak sıralanabilir. Söz konusu düzenlemeler ve taraf olunan anlaşmalar sayesinde Türkiye'nin göç, göçmen, mülteci, sığınma vb. kavramları da kapsayan göçe ilişkin mevzuatlarını da bir araya getirdiği ifade edilebilir.

Ancak belirtmek gerekir ki Türkiye, Cenevre Sözleşmesine taraf olurken bazı çekinceler ile imzalamıştır. Türkiye yalnız Avrupa Kıtasından gelenleri mülteci kabul edeceğini içeren çekince ile diğer bölgelerden gelenler mülteci statüsü kazanamamıştır (Canyurt, 2015, s. 130). Anılan sözleşmede taraf devletlerce mültecilerin iade edilmemesi veya geri gönderilmemesi amacıyla konulmuş maddeler de bulunmaktadır[21].

Türkiye tarihinde göçe ilişkin kabul edilen ilk düzenleme 1934 tarihinde yürürlüğe giren 2510 sayılı İskân Kanunudur. Göçmen, toplu göçmen, münferit göçmen gibi terimlere yer verilmiş olup vatandaşlarla ilgili kısıtlı düzenlemeler yapması nedeniyle yetersiz bulunmuştur. Belirtilen gerekçelerle de 2006 yılında değiştirilerek güncellenmiştir. Pasaport Kanunu ve Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun mevzuatta tespit edilen boşlukların kapatılması ve dönemin şartlarına göre ihtiyaç duyulan ilave düzenlemeler için hazırlanmıştır.

Türkiye'nin göçe ilişkin kullandığı mevzuat alanında kapsamlı ve disiplinli bir yapı kurulmasının ilk adımının Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (11 Nisan 2014) olduğu söylenebilir. Anılan kanunla göç ve göçmen ile ilgili düzenlemeler bir araya getirilerek, sistematik bir yapıya geçilmesi ve mevzuattaki boşlukların doldurulması amaçlanmıştır. Göçün stratejik yönetimi ilgili kanunla kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. 2021 yılında statüsü Başkanlığa çıkarılarak, göç konusuna verilen

---

[21] Detaylı bilgi için: Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (md. 32-33). https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf, (Erişim tarihi:16 Ocak 2023)

önemin altının çizildiği söylenebilir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Kanunla getirilmek istenen bir diğer düzenleme ise yerel ve taşra teşkilatlarına da görev ve yetkiler verilerek sürece dâhil edilmek istenmesidir. Kanunla getirilen bir diğer düzenleme de geçici korunma kapsamında Türkiye'de bulunan Suriyelilere ilişkindir. Suriyelilerin özel statülerinin olmaması nedeniyle alınması gereken acil kararlarda yaşanan aksaklıklar giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda iç hukuktan kaynaklanan boşlukları da doldurmayı amaçlayan kanunla, *"Geçici Koruma"* tabiri sayesinde Suriyeliler özelinde hareket etme imkân ve kabiliyeti kazanılmıştır (Çakı, 2018, s. 38).

Göç yönetimi sadece kolluk birimleri ile yönetilebilecek bir süreç değildir. Devletin diğer kurumları da bu çalışmaya destek vermelidir. Türkiye'de Göç İdaresi Başkanlığı'nın stratejik yönetiminde bu amacın sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Millî Savunma Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı gibi bakanlıklar ve bağlısı kurumlar göç yönetimine destek vermektedir.

Göç tarihinde meydana gelen iki büyük gelişme 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Avrupa Birliği'nin kurulması diğeri ise birlik içerisinde serbest dolaşım hakkının tanınmasıdır (ORSAM, 2012, s. 8). 1992 Yılında imzalanan Maastrich Antlaşması göç ve sığınma politikalarına yön vermeye başlamıştır. Antlaşma ile Avrupa ortak pazarı kurulmuş, Avrupa vatandaşlığı kavramı literatüre girmiştir. Müteakip dönemde göç kavramı Amsterdam Anlaşması (1997), Tampere Zirvesi (1999), Lahey Platformu (2005), Lizbon Antlaşması (2009) ve Stockholm Zirvesi (2010)'nde görüşülerek gündemdeki yerini korumuştur.

Göç alanındaki mevzuat ve politika çalışmalarında, 2000 yılına kadar durağan olarak değerlendirilen Türkiye; Avrupa Birliği müzakereleri çerçevesinde göç konusundaki çalışmalarını hızlandırmış, konuya ağırlık vermeye başlamıştır. Müzakere sürecinin etkisiyle birçok uygulamaya da geçiş yapmıştır. Örneğin göç, göçmen, iltica kavramları AB müktesebatına uyumlaştırılmıştır. *"Katılım Ortaklığı Belgesi"*nin kabulü de aynı çerçevede değerlendirilebilecek gelişmeler içerisinde sayılabilir (ORSAM, 2012, s. 21). Yine AB'nin etkisi sonucu *"Geri Kabul Antlaşması"* hazırlanmış olup bu antlaşma ile yine göç kapsamında belirlenen uygulama ve politikalar dikkat çekmiştir. AB ile süreç içerisinde yapılan müzakereler neticesinde ortak eğitimler, mevzuat çalışmaları ve ziyaretler gerçekleştirilmiştir (Bali ve Gündoğdu, 2017, s. 192).

Güvenlik her zaman olduğu gibi Avrupa Birliği müzakere sürecindeki en önemli maddelerden biri olmuştur. 11 Eylül saldırılarının devletlerin göçe bakışını güvenlik odaklı

hale getirdiği söylenebilir. Artan düzensiz göçle mücadelenin zorunluluğu, Türkiye'nin hedef ve transit ülke konumunda olması, Avrupa adına ülkenin öneminin artması Türkiye'yi ulusal ve uluslararası anlamda göçe ilişkin düzenleme yapmaya mecbur bırakmıştır. Bu bağlamda esas önem verilen konu olarak güvenlik belirlenmiş, bu çerçevede yeni kararlar alınmış, AB sürecine uyumlu olarak yeni uygulama ve düzenlemelere geçilmiştir. Bunların başında "*1994-İltica Yönetmeliği"* ve *"2005-İltica ve Göç Eylem Planı"* sayılabilir (Bali ve Gündoğdu, 2017, s. 191). 2005 yılı itibariyle AB müzakerelerine ilişkin gerçekleştirilen başka bir tedbir ise yürürlüğe konulan "*Ulusal Eylem Planı*" olmuştur. Anılan düzenleme ile Türkiye göç ile ilgili yürürlükte bulunan mevzuatta olan boşlukları gidermeyi ve uygulamada yaşanan aksaklıklara çözüm bulmayı amaçlamaktaydı. Nihayetinde 2013 ile birlikte Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yasalaşmış olup ülkede göçe ilişkin sorunların düşürülmesi, göç kapsamında yapılan tüm düzenlemelerin bir araya getirilmesi hedeflenmiştir (Çakı, 2018, s. 40).

3.4. Türkiye ve Düzensiz Göç

Türkiye Devleti'nin son dönemde terör ile birlikte şüphesiz en önemli sorunu göç ve göçmendir. Dünyadaki en çok göçmeni ağırlamanın verdiği ekonomik zorluklara zamanla siyasi çıkmazlar, iç güvenlik endişeleri ve politik bunalımlar eklense de Türkiye göçmen dostu bir ülke konumundan asla vazgeçmemiştir. Son dönemde eşi benzeri görülmemiş göçmen akımlarından birine şahitlik eden Türkiye içeriden ve dışarıdan kaynaklı birçok sorununa rağmen tüm dünyanın takdirleri karşısında yüklendiği bu insanlık görevini layığı ile yerine getirmektedir. Söz konusu zorlukların boyutunu ve etkilerini anlamak için birtakım verileri incelemekte fayda vardır. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin açıkladığı sayılar kapsamında Türkiye 3,7 milyon kayıtlı göçmene ev sahipliği yaparak dünyada birinci sıradaki yerini korumaktadır (UNHCR, 2022a).

Göçmen miktarlarındaki sayıca fazlalığın bir diğer göstergesi de karşımıza yasa dışı olarak da bilinen düzensiz göçmen akımının fazlalığını ile çıkmaktadır. Tüm şartları sağlayarak ülkeye giriş hakkı elde eden kişilerden çok daha fazlasının yasal prosedürler gereği giriş yapamadığını ve kapılar ile sınır hattında fırsat kovaladığını düşünmek gerekmektedir. Gerekli yasal şartları taşımadığı için giriş yapamayan veya giriş yapsa da içerde yasa dışı konumuna düşen göçmenler farklı yollardan ülkeye giriş yapmak için alternatif çözümler aramaktadır. Genellikle bu çözümlerden en çok tercih edileni ise göçmen kaçakçılarının eline düşerek, asayişi bozan bir suça sebep olunması ve göçmen kimliğinin suçlu kimliğine dönüşmesi olacaktır. Özellikle Türkiye gibi yaklaşık 40 yıldır terörle

mücadele eden bir ülkede sınırların korunması birinci öncelik olarak ele alınmaktadır. Sınırdan girecek her düzensiz göçmen aynı zamanda da potansiyel bir terör örgütü üyesi olabilmektedir. Zira terör örgütleri kitlesel göç akınlarını kamufle aracı olarak kullanarak göçmen, sığınmacı kimliği ile ülkelere giriş yapabilmektedir. Her türlü yasa dışılıkla mücadele gibi devletler yasa dışı göçle de ciddiyetle mücadele etme durumundadır. Bu mücadele ülke sınırlarından başlayarak sınır içine kadar yayılır. Sınırların korunması fiziki ve inzibati tedbirlerle gerçekleştirilirken, hudut kapılarında alınan tedbirler daha çok yasal düzenlemelerle gerçekleştirilir. Genel kabul olarak ülkeler ilk tedbirlerini hudut kapılarında alarak başlatır. Sınır kapılarında uyguladıkları pasaport ve vize uygulamaları ile şartları sağlayamayan yabancıları ülkeye sokmazlar. Türkiye'de gerekli şartları sağlamadan sınır içine girmiş yabancı kişiler Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığınca takip edilirken, sınır hattının korunmasından Kara Kuvvetleri Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı sorumludur (Sever, 2015, ss. 79-80). Bu bağlamda Türkiye'nin yasa dışı göçle mücadelesi öncelikle sınırların kontrolü ile sınır kontrollerini bir şekilde geçerek yasa dışı yollarla içeriye girenlerin ise, iç güvenlik birimleriyle kontrolleri yapılmaktadır. Söz konusu yapı birçok kurumun birlikte hareket etmesini gerektirdiğinden, ortaya çıkan aksaklıkları gidermek, kurumlar arası eşgüdümü sağlamak, göçmen kaçakçılığı başta olmak üzere göç politikalarını etkinlikle yürütmek maksadıyla Göç İdaresi Başkanlığı *(29 Ekim 2021 tarihinde Müdürlük iken Başkanlığa çıkarılmıştır)* kurulmuştur. Bu kapsamda düzensiz göç ile ilgili mücadele ve her türlü faaliyet Göç İdaresi Başkanlığı'nın koordinesinde Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı başta olmak üzere diğer bakanlık ve birimlerle koordineli olarak yürütülmektedir.

Çizelge 3.4. te yıllara göre tespit edilen düzensiz göçmen sayısı verilmiştir. Özellikle 2014 yılı ve sonrasında yakalanan düzensiz göçmen miktarında gözle görülür bir artış söz konusudur *(2013 Yılı:39890, 2014 Yılı:58647, 2015 Yılı:146485)*. 2019 Yılı ise *(454662)* yakalanan göçmen sayısının zirve yaptığı yıl olmuştur. Söz konusu yıllarda bölgede zaten yaşanan çatışma ve savaş ortamına Afganistan'da meydana gelen çatışmaların da eklenmesi katkıda bulunmuştur.

Çizelge 3.4. Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Sayısı

2005	57428
2006	51983
2007	64290
2008	65737
2009	34345
2010	32667
2011	44415
2012	47510
2013	39890
2014	58647
2015	146485
2016	174466
2017	175752
2018	268003
2019	454662
2020	122302
2021	162996
2022	285027
TOPLAM	**2286605**

(Kaynak:https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, Erişim tarihi:20 Ocak 2023.)

Çizelge 3.5. te yıllar itibari ile yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı verilmiştir. 2014 Yılından itibaren 1.848.340 yasa dışı göçmenin yakalandığı görülmektedir. Bu ilgili kurumlar içinde oldukça büyük bir iş gücü anlamına gelmektedir. Yakalanan göçmenler içerisinde en fazla Afgan (663.254), Suriye (394.607), Pakistan (222.866) ve Irak (103.008) uyruklu yabancılar dikkat çekmektedir. 2018 Yılı ve devamında yakalanan Afgan

uyruklu yabancıların sayısı artış göstermiş olup Afganistan'da yaşanan siyasi istikrarsızlıklara paralel olarak müteakip yıllarda da devam edeceği öngörülebilir.

Çizelge 3.5. Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	TOPLAM
IRAK	1728	7247	30947	18488	17629	12097	3836	4408	6628	103008
AFGANİSTAN	12248	35921	31360	45259	100841	201437	50161	70252	115775	663254
PAKİSTAN	2350	3792	19317	30337	50438	71645	13487	16133	15367	222866
SURİYE	24984	73422	69755	50217	34053	55236	17562	23469	45909	394607
MOLDOVA	101	261	256	308	269	204	126	95	128	1748
FİLİSTİN	508	615	365	832	10545	12210	2059	3491	14270	44895
MYANMAR	6425	5464	1169	374	378	296	104	77	67	14354
GÜRCİSTAN	1519	2857	2679	2954	3153	2171	1070	1074	1094	18571
İRAN	626	1978	1817	2707	4066	8753	3562	3503	5849	32861
DİĞER	8158	14928	16801	24276	46631	90613	30335	40494	79940	352176
TOPLAM	58647	146485	174466	175752	268003	454662	122302	162996	285027	**1848340**

(Kaynak:https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, Erişim tarihi:20 Ocak 2023.)

Rakamlar çerçevesinde düzensiz göç hareketlerinin artarak devam ettiği görülmekte olup bu hareketler aynı zamanda bazı suçların da ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. En temelde çaresizlikten, ekonomik sebeplerle veya hayati endişelerle yola çıkan kişiler her şeyi göze alarak sınırları aşma eğiliminde olabilirler. Bu da genellikle yasal olmayan yolları kapsamakta, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçları gündeme taşımaktadır. Göç ile etkin mücadele eden devletlerin göçmen kaçakçılığı en büyük sorunlarının birisi olarak karşısına çıkmıştır. Konunun ticari boyutundan insani boyutu daha çok can yakmaktadır. Zaten ekonomik yönden dezavantajlı olan göçmenler çoğu göçmen kaçakçısı tarafından suistimal edilmekte, kandırılmakta, parası alınmakta ve çok daha zor bir durumda kaderlerine terk edilmektedir.

Çizelge 3.6. da Türkiye'de yıllara göre tespit edilen göçmen kaçakçılığı olayları verilmiştir. 2010 Yılından itibaren toplam 56.947 göçmen kaçakçılığı olayının meydana

geldiği görülmektedir. En çok olay 2022 yılında (9147) ve 2019 yılında (9102) meydana gelmiştir.

Çizelge 3.6. Türkiye'de Yıllara Göre Tespit Edilen Göçmen Kaçakçılığı Olayları

2010	1711
2011	1292
2012	1484
2013	1469
2014	1506
2015	4471
2016	3314
2017	4794
2018	6357
2019	9102
2020	4358
2021	7942
2022	9147
TOPLAM	**56.947**

(Kaynak:https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, Erişim tarihi:19 Ocak 2023.)

Verilere göre tespit edilen göçmen kaçakçılığı olay miktarında yıllara sarih şekilde artış olması; artan mülteci sayısı ile orantılı olmasının yanı sıra göçmen kaçakçılığı suçunun maddi getirisinin de suça iten nedenler arasında olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda politika yapıcılar tarafından suç-ceza dengesinin gözden geçirilmesi, insanları suça iten nedenlerin ortaya konularak düzenleme yapılması ve göçmen kaçakçıları ile mücadelenin öncelenmesi gibi tedbirlerin suç ve suçlu ile mücadelede faydalı olacağı düşünülmektedir. Verimli yer üstü ve yer altı kaynakları ile çok zengin topraklara sahip Orta Doğu ülkeleri tarihin hiçbir döneminde zayıf devletlere teslim edilmemiştir. Hâlihazırda Irak, Suriye ve Afganistan gibi ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar ve çatışmalar bunun en

önemli ispatıdır. Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye'nin düzensiz göç sorununun aktörlerinden, en çok göçmenin geldiği ülkeler olan Suriye ve Afganistan'da yaşanan gelişmelere kısaca değinilecektir.

3.4.1. Suriye'de Meydana Gelen Gelişmelerin Türkiye'ye Yansımaları

Orta Doğu'da insanların insan hakları ve özgürlük talepleri ile 18 Aralık 2010 tarihinde alevlenen hareketler, büyüyerek yayılmaya başlamıştır. Hareketler çok kısa bir süre içerisinde, coğrafyada bulunan diğer ülkeleri de içine almıştır. Türkiye'yi yakından ilgilendiren Arap Baharı hareketleri 2011'in 15 Mart'ında Suriye'ye sıçramış, gösteriler yerini iç karışıklığa bırakmıştır.

Başlayan karışıklık ve kargaşa ortamı sonrasında Suriyeliler değişik ülke ve istikametlere göç hareketini başlatmışlardır. Tarihte eşine çok az rastlanan bu göç dalgası insani bir felaket olarak hala yaşanmaya devam etmektedir. Arap Baharı öncesi 22,4 milyon nüfusa sahip Suriye'de son 11 yılda milyonlarca kişi ülkesinden göç etmek zorunda kalmıştır. Hemen yanı başında bulunan İran, Irak gibi siyasi anlamda istikrarsız ve terör örgütlerince rahat şekilde kullanılan ülkelerdeki yasa dışı yapılanmaların ve çevre ülkelerin bölge üzerinde oynadığı oyunlar Suriyelilere göç etmekten başka bir çare bırakmamıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin resmî açıklaması kapsamında halen insani yardıma ve korunmaya muhtaç 14,6 milyon, ülke içinde yerinden edilmiş 6,7 milyon ve dünyadaki diğer devletlere sığınmış 5.456.945 milyon *(Çizelge 3.7.)* Suriyeli bulunmaktadır (UNHCR, 2023). Bu sayının 276.091'i civar ülkelerde kurulan kamplarda yaşamaktadır. Rakamlar 5,5 milyonu gösterse de gerçek sayının 10 milyonu aşmış olabileceğini değerlendirmek hiç de zor olmayacaktır.

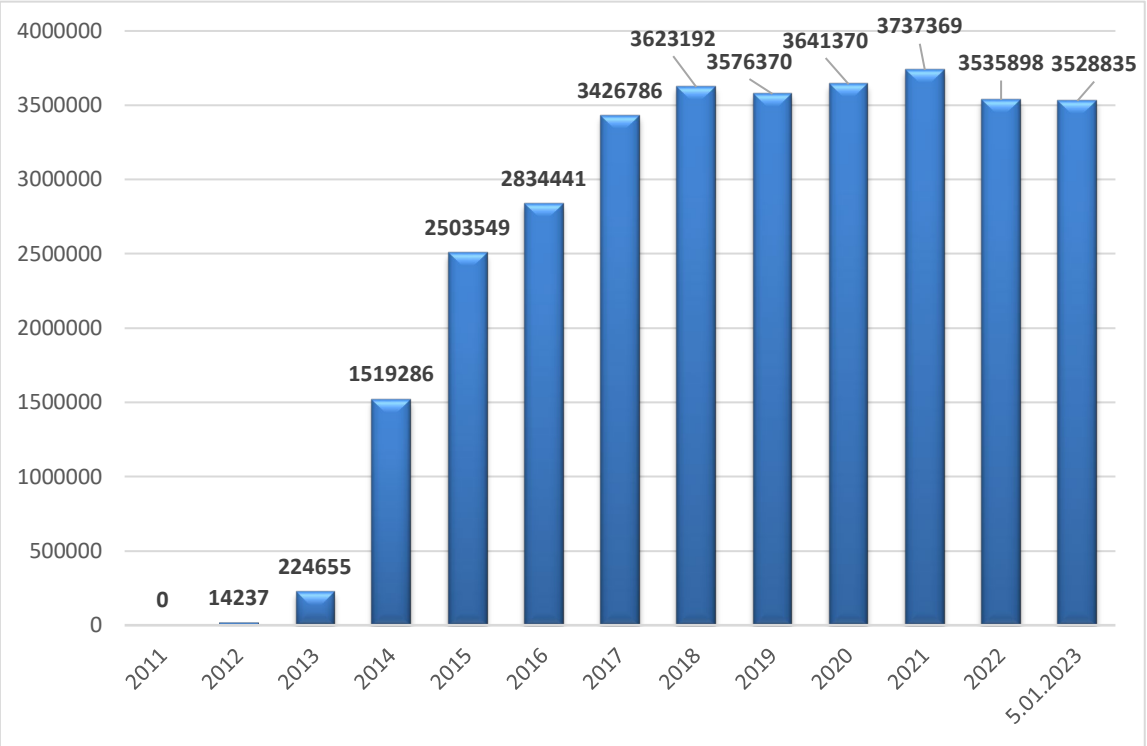
Çizelge 3.7. Suriyelilerin Bulunduğu Ülkeler

ÜLKE	KAYNAK	VERİ TARİHİ	MİKTAR	YÜZDE %
TÜRKİYE	TÜRKİYE	31 ARALIK 2022	3.535.898	64,8
LÜBNAN	BMMYK	31 ARALIK 2022	814.715	14,9
ÜRDÜN	BMMYK	31 ARALIK 2022	660.892	12,1
IRAK	BMMYK	31 ARALIK 2022	258.541	4,7
MISIR	BMMYK	31 KASIM 2022	145.157	2,7
DİĞER (KUZEY AFRİKA)	BMMYK	31 ARALIK 2022	41.742	0,8
TOPLAM			5.456.945	100

(Kaynak:https://data.unhcr.org/en/situations/syria, Erişim tarihi:20 Ocak 2023.)

Türkiye istikametli bilinen ilk Suriyeli göç hareketi 29 Nisan 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Çıkan çatışmalar ve kaos ortamından altı hafta sonra, Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına gelen 252 Suriyeli ülkeye kabul edilmiş ve Hatay iline yerleştirilmiştir (Erdoğan, 2018, s. 5).

Şekil 3.1. de Göç İdaresi Başkanlığı'nın yayınladığı resmi verilere göre halen yurt içinde Geçici Koruma kapsamında 3.528.835 Suriyelinin bulunduğu anlaşılmaktadır. 2012 yılında 14.237 olan Suriyeli sayısı 2014 yılından itibaren aşırı bir hızla artmaya başlamıştır. Türkiye'deki Suriyelilerin 2021 yılında 3.737.369 kişiye ulaşarak zirve yaptığı görülmektedir.

(Kaynak: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638,Erişim tarihi:20 Ocak 2023.)

Şekil 3.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Dökümü

Türkiye'de bulunan Suriyelerden Geçici Barınma Merkezlerinde yaşayan aileler de bulunmaktadır. Geçici Barınma Merkezleri *(Çizelge 3.8.)* beş ilde *(Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis ve Osmaniye)* kurulmuş olup toplam sayısı yedidir *(Sarıçam, Altınözü, Yayladağı, Apaydın, K.Maraş-Merkez, Elbeyli, Cevdetiye).* Söz konusu merkezlerdeki tüm giderler Türkiye tarafından karşılanmakta Suriyelilere her türlü insani yardım yapılmaktadır. Ülkede Geçici Koruma kapsamında bulunan 3.528.835 Suriyeliden

anılan merkezlerde 47.522 kişinin yaşadığı belirtilmiştir. Çizelge 3.8. de Suriyelilerin geçici barınma merkezlerinde dağılımı gösterilmektedir.

Çizelge 3.8. Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI (5 İLDE 7 BARINMA MERKEZİ)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	15.864	15.864
HATAY (3)	Altınözü	3.985	7.127
	Yayladağı	3.142	
	Apaydın	0	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	9.620	9.620
KİLİS (1)	Elbeyli	7.427	7.427
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	7.484	7.484
TOPLAM	47.522		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI	3.481.313		

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI
Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*05.01.2023 tarihi itibariyle

(Kaynak: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, Erişim tarihi:10 Ocak 2023.)

Açık kapı politikalarının etkisi ile Suriye'den kitleler halinde sığınan insanlara Geçici Koruma kapsamında değerlendirilmektedir. 22 Ekim 2014 tarihi itibariyle mevzuata dahil olan *"Geçici Koruma Yönetmeliği"* geçici korumayı;

> *"Geçici Koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı,"* şeklinde tanımlamıştır.

Söz konusu yönetmelik özellikle Suriyelilerin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır (Türkiye Göç Raporu, 2017, s. 76). Aynı yönetmeliğe eklenen ve özellikle Suriyeliler için dayanak olan husus aşağıda belirtilmiştir:

> *"28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler,*

uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. …" (Geçici Md.1)

3.4.2. Afganistan'da Meydana Gelen Gelişmelerin Türkiye'ye Yansımaları

Tarihteki adı Güney Türkistan olarak da geçen Güney Asya ülkesi Afganistan (Tolkun, 2019, s. 122), Orta Asya bloku ile Orta Doğu devletleri arasında bağlantı görevi görmektedir. Ülke Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan gibi Türk ülkeleri ve İran, Pakistan ve Çin gibi siyasi anlamda istikrarsız ülkelerle komşudur. 2023 yılı dünya nüfus verilerine göre Afganistan'da 41.703.631 milyon insan yaşamaktadır (World Population Review, 2023).

Etnik yapı olarak otuzdan fazla farklı grubu barındıran Afganistan'da tarihteki ilk devlet 1747 yılında Ahmet Şah Abdali liderliğinde kurulmuştur. 1973 yılına kadar monarşik sistem devam etmiş, Cumhuriyet ile Davud Han liderliğinde yapılan ihtilalle tanışmıştır. 1979-1989 yılları arasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin işgaline uğrayan Afganistan'da Sovyetlerin ülkeden ayrılması ile birlikte çeşitli grupların rol aldığı iç savaş patlak vermiştir (Yegin, 2015, ss. 28-37).

ABD'de gerçekleşen 11 Eylül terör eylemlerinden sonra ABD, 7 Ekim 2001 tarihinde askeri operasyon ile fiilen Afganistan'ın işgaline başlamıştır. Yaklaşık 17 yıl süren kanlı savaşın ardından, ABD ile Taliban arasında imzalanan anlaşma sonucunda ABD, Afganistan'dan geri çekileceğini duyurmuştur (Fars, 2021). Amerikan işgali sonrası yaklaşık 20 yıl sonra tekrar sesini duyuran Taliban tekrar Afganistan'ın yönetimini ele geçirmiştir. Taliban'ın 15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan'ın tamamına hâkim olması sonucunda son Afganistan Cumhurbaşkanı Eşraf Gani ülkeyi terk etmiştir (Bag, 2021).

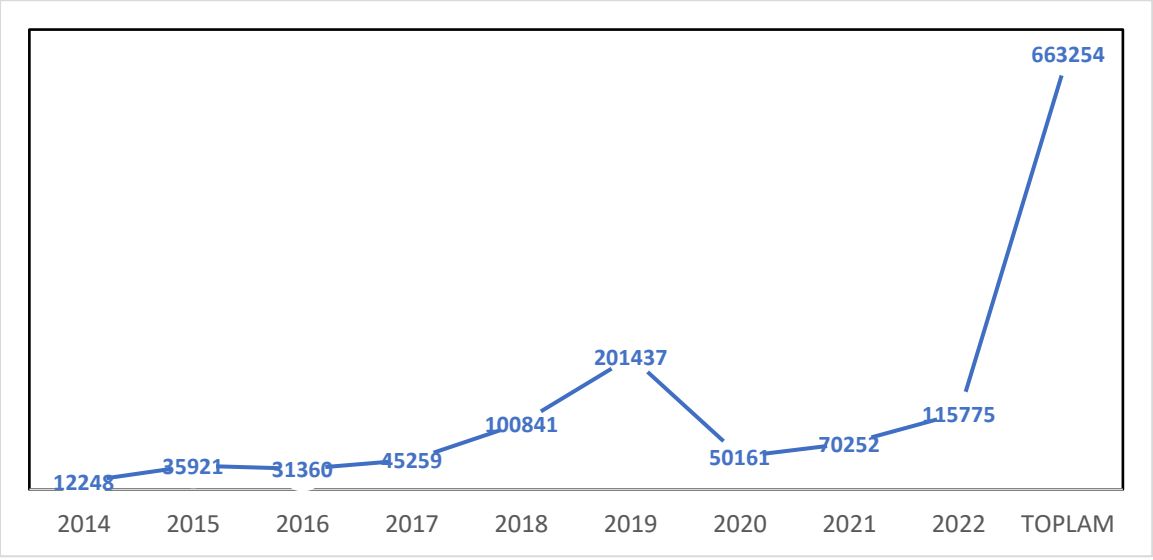
Özellikle 1979 ve devamı yıllarda ortaya çıkan işgaller, bir türlü yakalanamayan siyasi istikrar Afganistan'ı dış devletlerin ve terör odaklarının müdahalelerine karşı savunmasız hale getirmiştir. Afganistan'da yaşanan bu süreç ve ekonomik bunalım büyük insanlık krizlerine ve kitlesel göçlere sebep olmuştur. Terör odaklı silahlı grupların insanlık dışı davranışları birçok Afgan'ın ülkeden kaçmasıyla neticelenmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 2021 yılında yaptığı açıklamayla Afgan göçüne dikkat çekerek kaygılarını dile getirmiştir (Ntv, 2021).

"Giderek yoğunlaşan ve İran üzerinden gelen bir Afgan göçmen dalgası ile karşı karşıyayız. Bunu önlemek için de Pakistan'la iş birliğini artırarak sürdürmemiz gerekiyor. Son dönemde çatışmaların yoğunlaştığı

Afganistan'a da barışın istikrarın gelmesi için de Pakistan'a hayati görevler düşüyor. Afganistan'ın istikrara kavuşması için her türlü çabayı göstereceğiz."

Uzun yıllar göçe konu olan Afganların ciddi bir miktarı da Avrupa'da bulunmaktadır. Avrupa'daki Afganların dört dönemde bölgeye göç ettikleri söylenebilir. İlki Sovyet işgali, ikincisi mücahitler dönemi, üçüncüsü Taliban dönemi ve son dönem de ABD işgali ve sonrasını kapsar (Yegin, 2015, s. 43). Ortak tarihi geçmişi ve kuvvetli manevi bağları nedeniyle Afganistan halkının hedef ve transit ülke olarak göç tercihleri arasında şüphesiz Türkiye en başlarda gelmektedir. Bu nedenle Türkiye'de bulunan Afgan göçmen miktarı azımsanamayacak kadar çoktur.

2014 yılından itibaren Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 1.848.340 kişi iken bunun üçte birinden fazlası (663.254) Afgan kökenlidir (Şekil 3.2.). 2019 yılında 201.437 kişi ile en çok göçmenin yakalandığı yıl olmuştur. Yakalanan göçmen sayısında 2018 yılından itibaren göreceli bir artış olduğu söylenebilir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

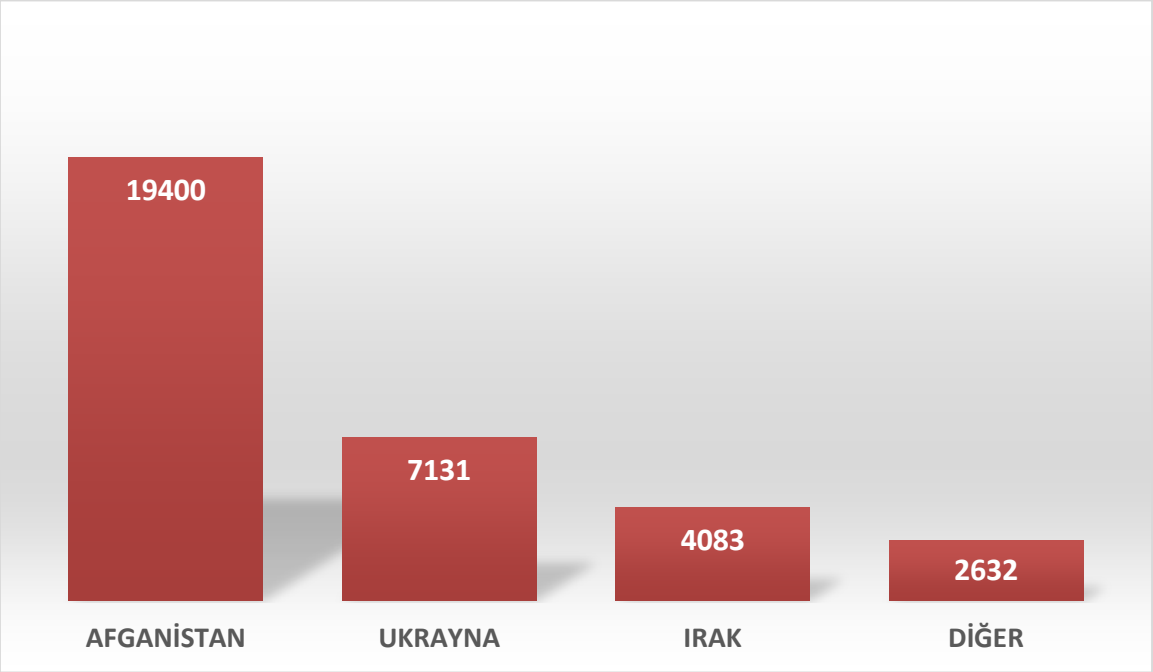

(Kaynak: https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, Erişim tarihi:10 Ocak 2023.)

Şekil 3.2. Yıllara Göre Türkiye'de Yakalanan Afgan Uyruklu Düzensiz Göçmenler

Afganların Türkiye'deki varlıklarının bir başka göstergesi de bulundukları uluslararası koruma başvurularıdır. Şekil 3.3. ten anlaşılacağı üzere 2022 yılında Türkiye'de 33.246 uluslararası koruma başvurusu yapılmıştır. Başvuru sayıları incelendiğinde büyük kısmının 19.400 başvuru ile Afganlardan oluştuğu görülmektedir. Afgan göçmenleri 7.131 başvuru ile Ukraynalılar ve 4.083 başvuru ile Iraklı göçmenler izlemektedirler. Ancak

uluslararası koruma başvurusunda henüz bulunmayan, hiç bulunmayacak olan ve kaçak statüsünde bulunan çok miktarda Afgan uyruklu göçmenin varlığı inkâr edilemez bir gerçektir.

(Kaynak: https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler, Erişim tarihi:10 Ocak 2023.)

Şekil 3.3. 2022 Yılında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan İlk Üç Uyruk (31 Aralık 2022 itibariyle)

Düzensiz göçmen ve uluslararası koruma başvurusu yapanların dışında ikamet izni başvurusu ile Türkiye'de kalan Afgan göçmenler de vardır. 2022 Yılında alınan 490.092 ikamet izninden 51.982 tanesi Afgan uyruklu yabancılara aittir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

3.5.Düzensiz Göçün Sonuçları

Kavram olarak çok eskilere dayanmasa da düzensiz göç; göçün bileşenleri olarak adlandırabileceğimiz çıkış-kaynak ülkeler, göçmenler ve transit-hedef ülkeler üzerindeki etkileri bakımından dünyada oldukça önem verilen bir konuma gelmiştir. Kuşkusuz düzensiz göçün sayılan üç bileşen üzerinde birçok etkisi vardır. Göç düzenli veya düzensiz olsun sonuçları açısından yapılacak incelemede; göçe neden olan sebepler gibi göçe konu üç bileşende iktisadi, siyasi, hukuki, sosyal, kültürel ve insani gibi etkiler meydana getirdiğini görmek mümkündür. Konu düzensiz göç olduğunda ise dünyada güvenlik boyutunun öne çıktığı söylenebilir. Dünya üzerinde oluşan bu algının sebepleri şüphesiz yabancılar veya göçmenler tarafından meydana getirilmiş terör olayları veya terör örgütlerinin düzensiz

göçmenlerin kullandıkları pratikleri kendilerine kamufle aracı olarak kullanması ile eylemler gerçekleştirmesidir. 11 Eylül saldırıları dünyadaki göçmen algısına vurulmuş belki de en büyük darbelerden biridir. Güvenlik odaklı yaklaşımda düzensiz göçmen özelinde kişisel güvenlik, ülkeler özelinde ise hudutların güvenliği ve ulusal güvenlik kaygıları ön plana çıkmaktadır (Eker, 2008, ss. 355-358). Bu bağlamda, düzensiz göç birçok açıdan dünyada uluslararası güvenlik meselesi temelinde ele alınmaktadır.

Bu noktada ülke ile bir aidiyet bağı olmayan, gelecek ve adli sicil kaygısı yerlilere göre nispeten düşük olduğu düşünülen, maddi durumları düşük ve paraya ihtiyacı olan düzensiz göçmenlerin terör ve asayiş olaylarına karışma ihtimallerinin yüksek olabileceği düşünülmektedir. Bu sadece belirli bir toplumda değil hemen hemen tüm ülkelerde yaygınlıkla görülen bir algıdır. Yetkililerce olumsuz algıların önüne geçebilmek ve toplumdaki tansiyonu düşürebilmek adına yabancıların suçun şüphelisi veya mağduru olma durumlarının incelenmesi ve topluma şeffaf bir şekilde aktarılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, T.C. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre 2014-2021 yıllarını kapsayan Cumhuriyet Başsavcılıkları soruşturma dosyalarındaki şüpheli ve mağdur/müşteki sayıları aşağıya çıkarılmıştır. Çizelge 3.9'da Adalet Bakanlığı'nın yayınladığı (T.C. Adalet Bakanlığı, 2021) son yedi yıllık şüpheli sayılarını içeren veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre yabancıların şüpheli sıfatı ile karıştıkları suç sayısının toplam suç oranındaki yüzdesi 2021 yılında zirve yaparak 2,67'ye ulaşmıştır. Kadın yabancıların erkek yabancılara göre şüpheli durumuna düşme oranı ise dörtte bir civarında seyretmektedir. Bu veriler ışığında Türkiye'de olan olayların her yüz şüphelisinden ikisinin yabancı olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Çizelge 3.9. Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Dosyalarındaki Şüpheli Sayıları

Yıl	Toplam Sayı	Yabancı Sayısı			Yabancıların Toplam İçindeki Yüzdesi (%)
		Erkek	Kadın	Toplam	
2014	9867242	59754	13435	73189	0,74
2015	10279240	76225	16418	92643	0,90
2016	10599327	87743	20265	108008	1,02
2017	11985118	123154	26635	149789	1,25
2018	13180991	176513	36640	213153	1,62
2019	13562961	228509	46851	275360	2,03
2020	13097311	229369	53713	283082	2,16
2021	14345936	301611	82132	383743	2,67

(Kaynak: Adli İstatistikler 2021. T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.)

Çizelge 3.10'da ise Adalet Bakanlığı'nın yayınladığı (T.C. Adalet Bakanlığı, 2021) son yedi yıllık mağdur/müşteki[22] sayılarını içeren veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre yabancıların mağdur/müşteki sıfatı ile suçun konusu oldukları suç sayılarının, toplam suç sayılarına göre oranının 2021 yılında en yüksek noktaya ulaştığı görülmektedir. Kadın yabancıların erkek yabancılara göre mağdur/müşteki durumuna düşme oranı ise ikide bir civarında seyretmektedir. Bu veriler ışığında Türkiye'de olan olayların her yüz mağdur veya müştekisinden dördünün yabancı olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Çizelge 3.10. Cumhuriyet Başsavcılıkları Soruşturma Dosyalarındaki Mağdur/Müşteki Sayıları

Yıl	Toplam Sayı	Yabancı Sayısı			Yabancıların Toplam İçindeki Yüzdesi (%)
		Erkek	Kadın	Toplam	
2014	8369509	85541	40360	125901	1,50
2015	8673615	139208	55807	195015	2,25
2016	8693715	149937	67684	217621	2,50
2017	9364010	181309	83599	264908	2,83
2018	10221932	230228	118605	348833	3,41
2019	10504922	293846	147223	441069	4,20
2020	10010840	273388	135953	409341	4,09
2021	10903331	319932	156162	476094	4,37

(Kaynak: Adli İstatistikler 2021. T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.)

Bu bağlamda yabancıların mağdur olma durumu şüpheli olma durumundan iki kat daha fazladır. Sayılar yorumlanırken belirli kaygılar nedeni ile birçok göçmenin de güvenlik kuruluşlarına müracaatta bulunamadıkları akıllardan çıkarılmamalıdır. Mağdur olanların da en az yarısının kadın olması göçmenler içinde bulunan kadınların her türlü istismara konu olabileceğini tekrar akıllara getirmektedir (Adli İstatistikler, 2021).

[22] Mağdur, işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış yani kendisine karşı suç işlenmiş olan kişi anlamına gelmektedir. Müşteki ise, diğer bir deyimle şikâyetçi demektir. Kanunda suç olarak tanımlanan bir eylemin ilgili mercilere bildirilmesi ile zarar gören, haksız fiile uğrayan, tehdit altında bulunan kişi *"müşteki"* olarak anılmaktadır (https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/magdur-suctan-zarar-goren-malen-sorumlu-ve-kamu-davasina-katilma-nedir.html, Erişim tarihi:18 Ocak 2023).

Göçün ekonomik yansımaları, tek başına belirleyici olmasa da günümüz göç politikalarına etkisinin olduğu bir gerçektir. Devletlerin göç konusunu fayda maliyet analizleri ile değerlendirip, çıkan sonuçlara göre politika belirlemeleri mümkündür. Ortaya çıkan fayda ve maliyetler doğal olarak öncelikle ülkelerdeki işveren, işçi, vatandaşlar ve iktisadi hayata etkisi olanlar tarafından paylaşılmaktadır. Örneğin hedef ülke açısından emek ve işçi ihtiyacı olan bir ülke açığını göçmenlerle kapatabilir. Ucuz iş gücü sayesinde de piyasaya daha ucuz mal sürüp enflasyonu düşürebilir. Üretim hacminin artması ile de ihracatı arttırıp ekonomik büyüme sağlayabilir. Kaynak ülke açısından bakıldığında, kaynak ülke vereceği göç ile ülke içi işsizliği azaltabilir, göç edenlerin göndereceği para ve dönüş yapanların sahip olacağı vasıflı iş gücü ile ekonomik açıdan rahatlama ve gelişme sağlayabilir. Göçmenler açısından da zengin ve refah içindeki ülkelerde elde edecekleri ekonomik girdiler sayesinde daha rahat ve zengin bir yaşam sürebilir. Göçün bileşenlerine sunduğu faydaların yanı sıra katlanılması gereken maliyetleri de politika yapıcılar açısından önemli bir etkendir. Göç tüm taraflar açısından başlı başına bir maliyettir. Bunlar içinden göçmenlerin göç güzergahında katlandığı maddi manevi çıktılar, devletlerce entegrasyon politikalarına ayıracakları kaynak, vatandaşlarca kendilerine düşen payların bölüşümü gibi birçok başlık sayılabilir (Omelaniuk, 2002, ss. 163-166).

Göçün bileşenlerinin, göçe güvenlik temelli yaklaşmalarının yanında ekonomik açıdan bakmalarının da haklı sebepleri vardır. Öncelikle göçün temel sebepleri arasında fakirlik, işsizlik ve yetersiz yaşam şartları bulunmaktadır. Bir diğer sebep uluslararası boyutta ihtiyaç duyulan emek ve işgücünün bu sayede karşılanabileceği gerçeğidir. Kaynak ülkeler açısından ise iktisadi büyüme, fakirliğin azaltılması ve kalkınma aracı olarak fayda sağlamasıdır. Tabi ki göç eden kişiler arasında eğitim seviyesi yüksek, topluma ve ülkeye faydalı, gelecek vadeden insanların olması devletlere ve topluma olumsuz yansımalar meydana getirmektedir (İçduygu, 2005, s. 6).

3.5.1. Düzensiz Göçün Kaynak Ülke Olarak Türkiye'deki Sonuçları

Göçe kaynaklık eden ülkelerde, göçten beklentilerin başında şüphesiz işsizlik sorununun azaltılması, göçmenlerin anavatanlarına getirecekleri para veya döviz, edindikleri ustalık ve özellikleri ülkelerine taşımaları gelmektedir. Özellikle gönderilen dövizler anavatanlarındaki yoksullukla mücadelede önemli rol oynamakta, ülke yönetimlerince de bu konu üzerinde politikalar üretilmektedir (Eker, 2008, s. 358). Bu bağlamda döviz girdilerinin etkin kullanılması, göç ettikleri ülkelerde tecrübe ve ustalık kazanan göçmenlerin birikimlerinden faydalanılması ve dönüşleri için uygun şartların sağlanması devletlerin

uygulayacakları idari, siyasi ve iktisadi politikalarla paralellik göstermektedir. Türkiye'de özellikle 1960'lı yıllardan itibaren Almanya başta olmak üzere birçok ülkeye göçmen göndermiştir. Yalçın'a göre dönemin Türkiye'sindeki yöneticilerin göçten beklentileri şu şekildeydi;

- Göç eden kişilerin yapacakları birikim devletin ekonomik gelişiminde etkili olacak,
- Gidenlerin tamamına yakınını zaten ülkede iş bulamayan kesim oluşturacak, bu durum hem işsizlik rakamlarını düşürecek hem de ülke herhangi bir üretim kaybı yaşamayacak,
- Niteliksiz olarak gidenler tecrübeli ve vasıflı olarak dönecek, ülkeye katkı sağlayacaktır.

Ancak Türkiye tarafından bakıldığında bu beklentilerin karşılığını bulmadığı ve yaşanılan süreçte hesapların tutmadığı söylenebilir. Öncelikle gönderilen işçiler işsiz, vasıfsız değil belli oranda ustalığı olanlardan belirlenmiştir. Gittikleri yerde ise özelliklerine uygun işler yerine herkesin yapabileceği düz işlerde çalıştırıldıkları için göreceli bir tecrübe artışı sağlanamamıştır. Ayrıca gönderilen dövizler bir ülkeyi geliştirecek sanayi hamleleri yerine tüketim ve hizmet sektörlerinde kullanılmıştır. Buna ilave olarak bir gün döner diye beklenilen göçmenler, ileriki dönemlerde ailelerini de yanlarına almış, bulundukları yerlerle oldukça köklü bağlar kurmuş ve dönme ile ilgili düşünceler rafa kalkmıştır (Yalçın, 2004, ss. 21-131).

Göç kaynaklı sorunların en başında belki de "beyin göçü" gelmektedir. İnsanı yetiştirmek için emek, işgücü, zaman ve yatırım gerekmektedir. Yapılan yatırımlar ve en önemlisi harcanan zaman beyin göçü ile heba olmakta, devletlerin gelirlerine ve ekonomik gelişimlerine ket vurulmaktadır. Çoğunlukla Türkiye kaynaklı beyin göçü düzenli göç sınıfında olmakla beraber; darbe, ihtilal dönemleri ve terör olaylarının artış gösterdiği, can güvenliği endişelerinin arttığı dönemlerde az da olsa meydana geldiği değerlendirilmektedir. Düzensiz göçün kaynak ülkeler açısından meydana getirdiği olumsuz sonuçlara, vatandaşların göç güzergahlarında yaşadıkları olumsuz durumlardan dolayı duyulan endişeler ve hedef devletlerin tutum ve davranışlarındaki siyasi zorlama ve baskılar ilave edilebilir. Türkiye'den Almanya'ya gitmek amacıyla göçmen kaçakçılarının eline düşen pek çok insan olmuştur. Bu durum dönemin sinema endüstrisinde de işlenmiştir. Konunun gündeme taşınması kamuoyunda rahatsızlık oluşturmuş, siyasi anlamda ülkeyi yönetenleri zor duruma düşürmüştür. Bununla birlikte Avrupa başta olmak üzere göç alan ülkeler

Türkiye'yi düzensiz göç konusunda uluslararası boyutta baskı altında tutmaya çalışmış, bunu bir koz olarak her konuda kullanma eğilimi içerisine girmişlerdir (Eker, 2008, s. 364).

3.5.2. Düzensiz Göçün Göçmenler Üzerindeki Sonuçları

İnsan hayatı anayasa ile güvence altına alınmış en temel insan hakkıdır. Hiç şüphe yok ki düzensiz göçün göçmenler açısından ortaya çıkardığı en temel sorun yaşamlarını kaybetme riski olmaktadır. Göçün önlenmesi adına devletlerce alınan sıkı hudut güvenlik tedbirleri göçmenleri daha riskli rotalara yönlendirmektedir. Sınır kapılarından sahtecilikle giriş yapamayan göçmenler sınırları yasal olmayan yollardan geçmeyi denemekte, bu yollar ise her zaman çok sarp ve geçişi meşakkatli yerler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yollarda meydana gelen ölümlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Türlü zorlukların beklediği bu ölüm yolunda, göçmenleri her türden tehlike beklemekte ve istismara açık bir duruma düşmektedirler. Göçmen kaçakçıları da göçmenleri kandırabilmekte, yüz üstü bırakabilmektedir. Kadınlar başta olmak üzere göçmenler gidecekleri hedefe varmak uğruna insan onuru ve şerefine aykırı davranışlara maruz kalabilmektedir. Türkiye'de düzensiz göçmenler genellikle doğu ve güney sınırlardan giriş, batı sınırlarından ise çıkış yapmaktadır. Giriş için coğrafi zorunluluk gereği kara sınırları kullanılırken, çıkışta deniz yolu tercih edilmektedir. Giriş yapan göçmenleri bekleyen en büyük sorun sarp dağlık coğrafya ve sınır devletlerindeki gayri insani davranışlar olurken çıkış yapan göçmenler için açık denizler ve bu denizlerde sınır devlet uygulamaları en büyük tehdittir.

Bu bağlamda göçmenlerce yaşanan insani dramların başrolünde coğrafya, göçmen kaçakçıları ve sınır komşu devletlerdeki uygulamaların olduğu söylenebilir. Dünya ve Türkiye basın kuruluşlarında bu konunun yer almadığı bir gündem neredeyse yoktur. Konuya ilişkin bazı örnekler aşağıya çıkarılmıştır.

- **AB gözetiminde skandal! Mültecilere kafeste insanlık dışı muamele:**[23]

"Batılı yayın organları, AB topraklarında gizli mülteci hapishaneleri bulunduğunu ortaya çıkardı. Buna göre yakalanan sığınmacılar kafeslere konulup, daha sonra da geri itiliyor."

Resim 3.1. Mültecilerin AB'deki Durumu

- **Aylan Bebek Olayı:**[24]

"2015 yılında meydana gelen olayda Aylan bebek ve ailesiyle birlikte on dört (14) kişinin içinde olduğu tekne battı."

Resim 3.2. Aylan Bebek Olayı

[23] Kaynak: https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ab-gozetiminde-skandal-multecilere-kafeste-insanlik-disi-muamele-42185137, Erişim tarihi: 13 Ocak 2023.
[24] Kaynak: https://www.yenicaggazetesi.com.tr/ikinci-aylan-bebek-olayi-yunanistanda-oldu-iki-aylik-bebegin-cansiz-bedeni-kiyiya-vurdu-610630h.htm, Erişim tarihi: 13 Ocak 2023.

- **Dikili'de mülteci faciası: 8 ölü, 14 kayıp:**[25]

"İzmir'in Dikili ilçesinden Yunanistan'ın Midilli Adası'na gitmek için bindikleri ahşap tekne, sabaha karşı Bademli Köyü açıklarında batan mültecilerden 6'sı çocuk 8 kişi hayatını kaybetti."

Resim 3.3. Dikili'de mülteci faciası

- **Tır dorsesinde 300 düzensiz göçmen yakalandı:**[26]

"Van'ın Çaldıran ilçesinde jandarma ekiplerince durdurulan tırın dorsesinde 300 düzensiz göçmen yakalandı, 4 şüpheli gözaltına alındı."

Resim 3.4. Van'da yakalanan düzensiz göçmenler

[25] Kaynak https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/dikilide-multeci-faciasi-8-olu-14-kayip-334109, Erişim tarihi: 13 Ocak 2023.
[26] Kaynak: https://www.yenisafak.com/gundem/van-haber-tir-dorsesinde-300-duzensiz-gocmen-yakalandi-3675801, Erişim tarihi: 13 Ocak 2023.

Düzensiz göçmen topluluklarının göç yollarında karşı karşıya kaldıkları olumsuzluklar sadece ulaşım, göçmen kaçakçılarının rolü, iklim, olumsuz müdahaleler ve hastalıklar ile meydana gelen hayati konulardan ibaret kalmamaktadır. Bir de konunun insan ticareti boyutu bulunmaktadır ki bu insan haysiyet ve onuru dışında işlerde çalıştırılma, sömürülme gibi durumları kapsar. Söz konusu suçlara en çok göçmen toplulukları içerisinde sayıca yüksek oranda bulunan kadınlar ve çocuklar konu olur. Fuhuş ve benzer sektörlerde kullanılan kadınların çeşitli ölümcül hastalıklara maruz kalması da muhtemeldir. Yasa dışı olmalarından kaynaklı korkuları da resmi güvenlik ve sağlık kurumlarından yardım almalarının önünde duran en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.5.3. Düzensiz Göçün Hedef/Transit Ülke Olarak Türkiye'deki Sonuçları

Göçmenlerin göç edilen ülkelerdeki iktisadi katkılarından ne kadar bahsedilirse bahsedilsin, toplumsal uyum ve entegrasyonun sağlanmasında, göçü kabul edecek toplumdaki göçmen algısının çok önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Eğer bir toplumdaki göçmen algısı negatif öğeler içeriyorsa ekonomik katkılarda bir zaman sonra önemsizleşebilir.

Yoğun göç alan devletlerde olduğu gibi Türkiye'de de vatandaşlar, devletin göçü ve göçmeni kontrol altında tutmasını beklemektedir. Bu noktada kontrol dışı olay ve davranışlar olumsuz düşünceleri körüklediği gibi negatif algıları da arttırmaktadır. Bu düşünceler zamanla arttıkça toplumun tamamını sarıp genel bir kanıya ulaşabilir. Toplumda göçmen karşıtlığına sebep olan olumsuz algıların nedeni olarak üç varsayım ortaya atılabilir:

- Zaten işsizlik sorunu yaşanan ülkede mevcut iş imkânlarını da göçmenler kapatmaktadır.
- Düşük ücretler karşılığında ağır işleri bile kabul eden göçmenler yüzünden mevcut ücret politikaları da düşme eğilimi göstermektedir.
- Göçmenlerin masrafları toplum tarafından karşılanmaktadır.
- Göçmenler vatandaşları rahatsız etmektedir, asayişi bozmaktadır.

Yukarda belirtilen hususların gerçekliğinin var olup olmadığı ülkeden ülkeye değişse de politika uygulayıcı ve karar mekanizmasındaki kişilere bu noktada büyük görevler düşmektedir. Toplumun yapılan iş ve işlemler konusunda aydınlatılması, uygulamalarda şeffaf olunması ve dezenformasyona karşı tedbirler geliştirilmesi ile toplumdaki göçmenlere karşı olumsuz algıların bir nebze de olsa önüne geçilebilecektir.

Aslında dönemlik işçi ihtiyacı yüksek seviyede olan inşaat, tarım, hayvancılık, turizm sektörü gibi işler göçmenler sayesinde ayakta durmakta, bu sayede doğrudan ülke ekonomisine dolaylı yoldan da vatandaşların refahına olumlu etkilerde bulunulmaktadır. Düşük ücretlerle çok ağır işlerde çalışsalar da göçmenler üzerindeki bir diğer olumsuz algı ise çoğunun tüm masraflarının devlet tarafından karşılandığı ve hiç çalışmadıklarıdır. Konuya bu yaklaşımla baktığımızda göçmenlerle Türkiye vatandaşları arasındaki uyum, kabul ve entegrasyonun ne kadar önem kazandığını bir kez daha görmekteyiz. Göçmenlerin katkıları ne olursa olsun toplumla göçmenler arasında bir uyum ve kabul yoksa başka hiçbir olumlu çıktıdan bahsedilemeyeceği açıktır. Bu sadece Türkiye'nin değil göç alan tüm ülkelerin yüzleştiği sorunların başında gelmektedir (Noi, 2007, s. 131).

Almanya'ya 1960'lı yıllar ve devamında yaşanan Türk göçünde başlangıçta Türkiye'ye dönüş hayali kuran Türklerin ikinci ve üçüncü kuşakta dâhil olmak üzere dönmedikleri, bölgelerine sıkı sıkıya bağlı kalarak yerleştiklerinden bahsedilmişti. İlk kuşak göçmenlerin çoğunun yalnız olması, toplum içerisine çok girmeden işyerlerindeki tek kişilik odalarda kalmaları, çok ağır işlerde çalışmaları gibi nedenlerle sosyal yapıya uyum sağlamaları, dil öğrenmeleri gibi beklentiler başlangıçta çok sorun yaratmamıştır. Ne zaman ki ailelerini getirmişler, aile kurmuşlar ve toplum içerisinde yaşamaya başlamışlar işte o zaman toplum içerisinde uyumsuzluk kaynaklı algılar başlamıştır (Yalçın, 2004, ss. 167-168). Benzer şekilde Türkiye'yi de hedef ülke olarak gören veya başta transit geçiş ülkesi olarak görüp sonradan kalmaya karar veren düzensiz göçmenlerinde toplumun sosyal ve etnik yapısını değiştirdiği söylenebilir. İlk etapta kalıcı olmadıkları, misafir oldukları algısı nedeni ile toplumda yaşanan değişiklikler çok karşılık bulmasa da zamanla artan sayıları ve kalıcı oldukları gerçeğinin toplumca bizzat deneyimlenmesi konuyu daha ciddi şekilde gündeme getirmiştir.

Kicinger'e göre (2004, s. 2) dış göçler güvenlik politikaları ile üç noktada temas eder;

- Dış göçlerin sebebi iç çatışmalar, etnik sıkıntılar, can güvenliği ve temel hak ve hürriyetlerde yaşanan sorunlar gibi temel güvenlik kaygıları olabilir.
- Dış göçler ırkçı davranışlara, şiddet eylemlerine ve göçmen düşmanlığına sebep olabilir.
- Büyüklüğü ve yönetimi açısından dış göçler kendisi güvenliği zaafa uğratabilir.

Kicinger güvenlik ile göçü bir araya getirdiği ilk maddede göçün nedenini, ikinci maddede göçün sonucunu, üçüncü ve son noktada ise göçün başlı başına bir güvenlik problemi olduğunu vurgulamaktadır. Düzensiz göç ülke topraklarının izinsiz ihlali olduğu varsayımı ile başlı başına bir suçu simgelemektedir. Zira devletler topraklarını dış etmenlerden korumakla mükelleftir. Bu en temel egemenlik alameti ve sorumluluğudur. Düzensiz göçlerde Türkiye'nin sınırlarından yapılan tecavüzlerdir. Bu noktada devletin koruyucu tedbirlere başvurması, sınır güvenlik politikalarını sıkılaştırması her şeyden önce bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı doğrultuda yaklaşık 40 yıldır topraklarında ve sınır ötesinde bil fiil terör örgütleri ile mücadele eden Türkiye'de düzensiz göçü araç olarak kullanan teröristlerinde sınırlardan geçebileceği tezi oldukça taraftar bulabilecek bir görüş olmaktadır. Doğal olarak milli egemenlik ve ulusal varlığının en büyük tehdidi olan terör eylemlerine karşı alınacak hudut güvenlik tedbirleri, düzensiz göç hareketlerinin de karşısında alınmış bir tedbir olacaktır. Aslında bu yaklaşımda bile göç meselesinin ne kadar karmaşık bir yapıya haiz olduğu görülmektedir.

Düzensiz göçün yasa dışı olması bağlamında Türkiye'de hissedilen bir diğer güvenlik endişesi de konunun organize bir suç olmasından kaynaklanmaktadır. Yasalara aykırı şekilde işlenen bu suç çoğunlukla organize suçlular aracılığı ile ve suç örgütleri marifetiyle işlenmektedir. Bu bağlamda organize suç kavramını dolduran kara para aklama, insan ticareti, fuhuş vb. diğer suç türlerinin de ülke içerisinde işlenmesi ihtimali yüksek olacaktır (Koser, 2005, s. 10). Suç örgütlerinin rahat hareket edebilecekleri ülkelere yerleşmeleri, buralarda kalıcı olmaları devletin ve toplumun da en son arzu edeceği durumdur. Göçmenlerin içinde de suça meyilli, suçlu veya suç örgütü üyelerinin olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle devletin düzensiz göçe vereceği tepkiler, göçmen kaçakçılarını yakalama çabaları, suç örgütleri ile mücadelesindeki başarısı uzun vadede yeni göç dalgaları veya yeni suç örgütleri ile karşılaşma ihtimalini de belirleyen bir etken olmaktadır.

Dünyanın neresinde işlenirse işlensin özellikle toplumsal infiale sebep olan terör suçları günümüz teknolojik iletişim imkânları ile anlık olarak tüm dünyaya yayılmaktadır. Bunu takip eden devlet ve toplumlarda ortak tepki üretmekte ve algı geliştirebilmektedir. Bunun en çarpıcı olanı 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de yaşanmıştır. Koslowski, anılan terör saldırılarında görev alan eylemcilerin yabancılardan oluştuğunu, bunların çoğunluğunun *(19 teröristin 15'i)* sahte evraklarla sınırı geçtiklerini veya resmi olarak aldıkları vizelerle ülkede bulunduklarını iddia etmiştir (Koslowski, 2009, ss. 3-4). Olay sonrasında dünya devletlerinin ortak açıklamalar yaparak eylemleri kınamaları, medyanın konuyu ülkede bulunan

göçmenler üzerinden okuması, düzensiz göç ve vize politikalarının detaylarıyla tartışılması ve nihayetinde insanların terör eylemleri karşısında ortak algı oluşturmaları kısa bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmiştir. Söz konusu algının Türk toplumunda da oluştuğu, göçmenlere karşı şüphe ile bakma ve suç ile ilişkilendirme davranışlarında artışa sebep olduğu söylenebilir.

Düzensiz göçmenlerin geldikleri ülkelerde kaptıkları hastalıkları da beraberlerinde taşımış olmaları gayet doğaldır. Ülke içinde yasa dışı olmaları nedeni ile sağlık kuruluşlarından da istifade edememektedirler. Alternatif sağlık hizmeti veren kişilerden medet ummaları neticesinde sağlık sektöründe kayıt dışı piyasasının oluşacağı ve toplumda diplomasız doktorların artacağı endişe yaratmaktadır. Bu noktada göçmenlerin ülkelerinin düzensiz sağlık sistemleri ve yetersiz aşı politikaları nedeni ile gündemini kaybetmiş, gelişmiş ülkelerde rastlanmayan hastalıkları ülke içine sokarak insan hayatını riske edecekleri algısı ve korkusu yerel toplumlarda rastlanan bir durumdur (MacPherson ve Gushulak, 2004, s. 13).

Düzensiz göç hareketleri devletler arası ilişkilerde de gerilime sebep olabilmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasında sıklıkla yaşanan bu durum iki ülke arasında siyasi krizlere sebebiyet vermektedir. Yunanistan'ın uluslararası hukuk, karşılıklı antlaşma ve protokollere aykırı olarak yakaladıkları göçmenleri Türkiye kara sularına itmesi veya Meriç Nehri kıyısında Türk kara sınırına bırakması buna örnek olarak verilebilir.

Kayıt dışılık ülke ekonomilerinin en büyük tehdidi olarak görülmektedir. Ülkede bulunması yasal olmayan kitlelerin kayıtlı ve vergi verir şekilde çalıştıklarını düşünmek mümkün değildir. Kayıt dışı işçilere yönelen işverenler de düşük ücretleri nedeni ile göçmenleri tercih etmekte, yerel işçilere talep azalmakta ve dolaylı olarak ülkedeki işsizlik oranları da artmaktadır (Ekin, 2001).

Türkiye'de ve dünyada meydana gelen birçok düzensiz göç kaynaklı endişe yukarda sayılmıştır. Sonuçta tüm bu endişe, kaygı ve algılar ulusal veya uluslararası düzeyde güvenlik prosedürlerinin gözden geçirilmesi, düzensiz göç ile etkin mücadele, hudut güvenlik tedbirlerinin arttırılması, kolluk kuvvetlerinin nicelik ve nitelik olarak güçlendirilmesi gibi önlemleri gündeme getirmektedir. Arttırılan her güvenlik tedbirinin birtakım kısıtlamaları ve insan hakları ihlalini de beraberinde getirdiği her zaman en büyük eleştiri konularından biri olmaktadır. Güvenlik ihtiyaçlarının insan hakları ihlallerine sebebiyet vermeden karşılanabilmesi ve aralarında bulunan hassas dengenin sağlanabilmesi her devletin en temel görevi olmalıdır.

3.6.Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesinin İç Güvenlik Bağlamında Yönetimi

Tarihin her döneminde, doğu ile batı arasında ticari, kültürel, sosyal ve siyasal açıdan bir köprü vazifesi gören Türkiye, coğrafi açıdan avantajlarını kullandığı kadar, stratejik önemi, kontrol edilmesi zor sınırları, göçmenler açısından Avrupa kıtasına karadan en kolay geçiş noktası olması gibi zorluklarla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. Tarihin en eski ticaret yolları olan Baharat ve İpek Yolları Türkiye'den geçmektedir. Coğrafyanın getirdiği zorluklara ilave olarak Türkiye, kültürel ve tarihi bağları bulunan yakın Orta Doğu coğrafyasındaki devletlerde yaşanan gerilim, çatışma ve istikrarsızlıklardan da ilk etkilenen ülke olmaktadır. 1990'lı yıllar ve sonrasında dünyadaki göç meselesinin baş aktörü oldukları söylenebilecek Suriye ve Irak başta olmak üzere Arap devletleri ile Filistin, Afganistan ve Pakistan gibi devletlerin vatandaşları kendileri için en sakin liman veya geçiş ülkesi olarak Türkiye'yi görmüşlerdir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu göç sorunun büyüklüğünün anlaşılabilmesi açısından sınır komşuları ve komşuları ile olan sınır uzunluklarının bilinmesinde yarar vardır. Türkiye'nin kara sınırı 2,753 kilometre iken denizler ile olan sınırı 6,000 kilometreyi geçmektedir (*Kaynak: https://www.egitimdili.com/turkiyenin-sinirlari-ve-komsulari, Erişim tarihi:14 Ocak 2023).*

Türkiye'nin Deniz Sınır Uzunluğu (6,077 km.):

- Ege Denizi 2805 Km.
- Karadeniz 1695 Km.
- Akdeniz 1577 Km.

Türkiye'nin Kara Sınır Uzunluğu (2,753 km.):

- Suriye Sınırı 877 Km.
- Irak Sınırı 331 Km.
- İran Sınırı 454 Km.
- Gürcistan Sınırı 276 Km.
- Ermenistan Sınırı 325 Km.
- Azerbaycan Sınırı 18 Km.
- Bulgaristan Sınırı 269 Km.
- Yunanistan Sınırı 203 Km.

Ülkelere resmi yollardan insan, hayvan, araç veya malzeme girişleri ülkelerce belirlenen hudut kapılarından yapılır. Bu girişler dışında konusu ne olursa olsun yapılan

girişler yasa dışıdır ve ilgili ülkelerin sınır güvenlik düzenlemelerine tabiidir. Bu tür hareketler her ülkede olduğu gibi kanun dışılığın konusu olup Türkiye'de de *"Kaçakçılık", "İnsan Kaçakçılığı", "İnsan Ticareti", "Düzensiz Göç", "İzinsiz Sınır Geçişi"* gibi suçları oluşturmakta ve cezalarla karşılık bulmaktadır.

Türkiye'ye yasal yollardan giriş yapmak için ilan edilmiş toplam 204 hudut kapısı bulunmaktadır. Bu kapılar kara, deniz, hava ve demiryolu hudut kapıları olarak isimlendirilmiştir. T.C. Ticaret Bakanlığı verilerine göre Türkiye'nin hudut kapıları Çizelge 3.11'de gösterilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023):

Çizelge 3.11. Türkiye'nin Hudut Kapıları

Hudut Kapısı Çeşidi	Sayısı
Kara	30
Demiryolu	8
Deniz	102
Hava	64
Toplam	204

(Kaynak: https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/hudut-kapilari-genel-bilgiler, Erişim tarihi:14 Ocak 2023.)

Bir ülkenin komşularının belirlenmesinde başvurulan en genel değerlendirme kara sınır komşularının esas alınması olsa da süratle küreselleşen, sosyal, ticari, iktisadi ve siyasi ilişkilerin karmaşık bir yapıya büründüğü dünyamızda yakın deniz ülkelerinin de komşular arasında sayılmasında fayda görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'yi etkileyen faktörleri daha iyi anlayabilmek için mevcut kara sınır komşularına Rusya, Ukrayna, Romanya, Moldova, Libya, Mısır, İsrail, Lübnan ve Filistin gibi yakın kuşak deniz komşularını da hesaba katmak gerekmektedir.

Türkiye'nin kara ve yakın kuşak deniz komşuları incelendiğinde devletlerden çoğunun; güçlü devlet yapısından oldukça uzak, siyasi birliğini sağlayamamış, etnik ve siyasi çatışmalar, savaşlar yaşayan, kişi hak ve özgürlüklerinin ihlal edilebileceği, can güvenliği endişelerinin yoğun olarak yaşandığı, demokrasi ile yönetilmeyen sistemlere sahip, batı devletlerine oranla ekonomik ve yaşam şartları açısından oldukça düşük seviyede ülkelerle çevrili olduğu söylenebilir. Zaten sayılan özelliklerin tamamı göçün sebepleri

içinde sayılan özelliklerle bire bir aynıdır. Türkiye'nin etrafının bu seviyede göç etmeye müsait devletlerle çevrili olması bile tek başına, içinde bulunulan göç sorunun geçmişini, geleceğini, ciddiyetini ve büyüklüğünü net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Her devlet gibi Türkiye'de ulusal menfaatlerini önceleyerek küresel bir insani mesele ve güvenlik sorununa dönüşen düzensiz göç hareketlerine karşı ulusal ve uluslararası düzeyde tedbirler geliştirme, strateji üretme ve politika belirlemeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet yürüten Göç İdaresi Başkanlığı, kurumsal internet adresinde Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadele stratejilerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır;

- Kaynak, transit ve hedef ülke bağlamında ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi,
- Devlet içinde göçe ilişkin çalışma yapan tüm kurumların ulusal ve uluslararası örgüt ve birimler ile eşgüdümünün sağlanması,
- Başta hudutların emniyeti olmak üzere ihtiyaç duyulan tüm tedbirlerin alınması,
- İş hayatına ilişkin düzenlemelerin yerine getirilmesi ile kayıt dışı işçi çalıştırılmasının önüne geçilmesi,
- Uluslararası normlara uygun olarak yabancıların statü kazanmalarının sağlanması,
- Başta göçmen kaçakçılığı olmak üzere organize şekilde işlenen suçlarla etkin mücadele edilmesi,
- Göçmen kaçakçılığı suçuna ilişkin yaptırımların arttırılması,
- Sorunun kaynağına ilişkin çalışmalar yürüterek, kaynak ülkelerden gelecek göçün önlenmesine ilişkin faaliyetlerde bulunulması (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Coğrafi şartların gereği olarak Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesinde hudutların korunması ve güvenliğinin önem arz ettiği söylenebilir. Sınırlardaki siyasi istikrarını sağlayamamış, savaş ve çatışma yaşanan komşu devletlerin varlığı, dağlık ve sarp kara sınırları ile birleştiğinde düzensiz göçün sınır hattında önlenmesi oldukça güç bir hal almaktadır. Bu noktada Türkiye'ye sınırlarına girmek isteyen düzensiz göçmenlerin en çok tercih edeceği güzergâh geçişe çok elverişli olmasa da sınır kapıları haricindeki kara sınırları olacaktır. Ermenistan'dan başlayarak Suriye'nin içlerine kadar uzanan sınır hattı düzensiz göçün en yoğun yaşandığı bölgedir. Bu sınır Karadeniz'in Hopa ilçesine olan sınırından

başlayıp yaklaşık 1,300 km mesafe kat ederek Mardin iline kadar uzanır. Rakımın 3000 metrelere ulaştığı dağlık bölgeler insanların geçişine müsaade etmediği gibi, hudut kontrollerini de bir o kadar zora sokmaktadır (Deniz, 2022, s. 256-260). Coğrafi şartlara paralel olarak iklimin olumsuzluğu, özellikle kış mevsiminin de uzun ve sert etkisi hudut güvenliğini tahdit eden durumların başında gelmektedir (Deniz, 2022, ss. 263-265). Konunun bir de terör boyutu olduğu ihmal edilmemelidir. Zira Türkiye bir taraftan göç sorunu ile boğuşurken, yıllardır Doğu ve Güney Doğu sınırlarında terör örgütleri ile de mücadeleye de eş zamanlı olarak devam etmektedir. Farklı amaç ve yöntemlerle güdülenen bu iki hareketle aynı taktik ve tekniklerle mücadele etmek mümkün değildir. Terörle mücadele mevzuatı ve göç mevzuatı birbirinden farklı olmakla beraber düzensiz göçmene terörist, teröriste de düzensiz göçmen muamelesi yapmak söz konusu değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika sınırına yaptığı gibi Türkiye'de İran-Irak ve Suriye sınırlarına hudut güvenliğinin arttırılması, düzensiz göç, kaçakçılık ve terör eylemlerinin önüne geçilmesi maksatlarıyla duvar örmeye başlamıştır. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu 24 Nisan 2022 tarihinde sınır güvenlik tedbirleri kapsamında yaptığı açıklamada; 3,5 yıldır sınır güvenlik duvarı çalışmalarının devam ettiğini, 837 kilometreyi kapsayan Suriye sınır duvarının tamamlanarak toplam yapılan duvar uzunluğunun 1028 kilometreyi bulduğunu, İran sınırı için ise hâlihazırda 191 kilometrelik kısmın tamamlandığını ve çalışmaların devam ettiğini belirtmiştir. Sınır güvenlik tedbirlerinin arttırılması kapsamında Ermenistan sınırından Suriye sınırına kadar olan bölgede aydınlatma ve tel örgü çalışmalarının da eş zamanlı olarak yürütüldüğünü, hâkim tepelere üs bölgelerinin açıldığını, sınırların gözetleme ve tespit imkânları yüksek optik kuleler ile güçlendirildiğini, hudut güvenlik birimlerinin de teknolojik kapasitelerinin arttırıldığını açıklamıştır (TRT Haber, 2023). Bunlara ilave olarak envanterde bulunan İnsansız Hava Aracı Sistemlerinin *(İHAS)* de hem terör hem de düzensiz göç ve kaçakçılığın önlenmesi amaçlarıyla sınırlarda kullanıldığı bilinmektedir.

Daha önce de bahsedildiği üzere Türkiye'den Avrupa'ya geçişte kara sınırının dar ve kontrolünün kolay olması göçmenleri deniz yoluna itmektedir. Özellikle deniz sınırlarında düzensiz göçle mücadele eden Türkiye Sahil Güvenlik Komutanlığı unsurlarının olağanüstü çalışmaları neticesinde birçok göçmenin hayatı kurtarılmıştır.

Sınır iki veya daha fazla taraf ülkeyi ilgilendiren bir hattı ifade eder. Bu nedenle sınırın bir tarafında yapılacak mücadele tek başına yeterli güvenliği sağlamaz. Etkin güvenlik politikalarının uygulanması ve sonuç alınması ancak karşılıklı koordinasyon, ikili,

bölgesel veya çok devletli paydaşlarca, ortak akılla alınacak kararlar ile mümkündür. Türkiye tüm zorluklara rağmen düzensiz göç mücadelesini verirken, bir taraftan da ulusal politikalar üretmekte, uluslararası alanda kurumlar ve devletlerle ortak çalışmalar yürüterek, iş birliğini sürdürmektedir. Göç meselesine ilişkin Türkiye'nin birlikte çalıştığı belli başlı kurumlar arasında Avrupa Birliği, FRONTEX *(AB Sınır Güvenliği Birimi)*, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Uluslararası Göç Örgütü sayılabilir. Türkiye uluslararası eşgüdüm ve birlikte çalışma çabaları çerçevesinde birtakım uluslararası faaliyetlere de iştirak etmektedir. Bu bağlamda ondan fazla küresel yapının iştirak ettiği, 50'nin üzerinde katılımcı devlet ile teşkil edilen, göç, düzensiz göç ve çözüm için etkin politikalar üretmeyi hedefleyen Budapeşte Süreci'ne de dâhil olmuştur (Tepeaaltı, 2019, s. 132). Bununla birlikte Türkiye tarihi güzergâh olarak bilinen İpek Yolu çevresinde bulunan tüm devletleri bir araya getirmeyi İpek Yolu Çalışma Grubu'nun kurulmasını gerçekleştirerek başarmıştır. Ayrıca Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi *(ICMPD)* ve Küresel Göç ve Kalkınma Forumu gibi projelerde de aktif rol üstlenmektedir. Uluslararası iş birliği çalışmalarının bir başka göstergesi de Türkiye'nin Avrupa istikametli göçün önlenmesi için 28 Mayıs 2012 tarihinde FRONTEX ile mutabakat zaptı imzalaması gösterilebilir.

Özellikle 1990'dan itibaren düzensiz göçün dünya gündemine girmesiyle birlikte konunun hukuki boyutlarının da her yönden incelenmesi ve politika üretilmesi gereken bir hal aldığı söylenebilir. Ülkeler küresel dünyada göçe ilişkin yaşanan gelişmelere paralel olarak protokoller, mutabakatlar, kanunlar ve diğer politikalarla kendi iç hukuk sistemlerini değişime entegre etme durumunda kalmışlardır. Bu kapsamda Türkiye, 13 Aralık 2000'de iki adet protokole imza atmıştır. Söz konusu protokoller *"Sınır Aşan Organize Suçlarla Mücadele"* kapsamında *"Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti"* konularını ihtiva eden eklerden oluşmakta ve düzensiz göçü teşvik eden organize suçlarla mücadeleyi içermekteydi. 2003 yılında Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yapılan düzenleme ile iç hukukta var olan bir başka boşlukta giderilmiştir. Düzenleme ile vatandaşlık kazanmaktan başka amacı olmayan evliliklerin önüne geçebilmek için *"Türk vatandaşı ile evlenen yabancının vatandaşlık hakkı kazanması"* uygulamasına *"üç yıl evli kalma şartı"* getirilmiştir.

Düzensiz göçün devletlerin tek başına mücadele edebileceği boyuttan çıkıp devletlerce ortak akıl ve müdahaleyi gerektirmesi neticesinde, dünyada yeni adımlar atılmaya başlanmış, özellikle Avrupa devletleri sorun ile yüzleştikçe kendisini koruma temelli iş birliği çabalarını arttırmıştır. Türkiye'yi geçiş ülke statüsünde kullanan yasa dışı

göçmenlerin amacı ilk etapta Ege Denizi üzerinden Yunanistan'a geçmek, devamında da Avrupa Birliği içerisindeki devletlere giriş yapmaktır. Türkiye, coğrafi konumu ve BM-AB ile içinde bulunduğu ortak çalışmaların sonucu ile bu sürecin içinde etkin bir rol üstlenmektedir. Bu sürecin belki de en önemli unsurlarından biri *"Geri Kabul Anlaşmaları"* olarak kendini göstermiştir. Anlaşma; taraf devletlerin koşulsuz şartsız yasa dışı göçle mücadele etmelerini, bunun yanında da göçmenlerin kaynak ülkelere veya en son çıkış yaptığı geçiş ülkesine iadelerini amaçlamaktadır. Anlaşma başlangıçta Avrupa'ya giden göçmenler için Türkiye'nin bir transit ülke olması nedeniyle çok uygun bulunmasa da Türkiye, kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalamaya verdiği önem ile durumu lehine çevirme çabası içerisinde olmuştur. Bu doğrultuda Türkiye Suriye, Yunanistan, Kırgızistan, Romanya, Ukrayna, Pakistan, Rusya, Nijerya, Bosna-Hersek, Yemen, Moldova, Beyaz Rusya, Karadağ, Kosova, Norveç arasında geri kabul anlaşmaları imzalamıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Avrupa Birliği ile Türkiye ise 16 Aralık 2013 tarihinde Geri Kabul Anlaşmasını imzalamışlardır. Anlaşma, AB Devletleri ve Türkiye vatandaşlarının geri kabulünü ve herhangi bir ülkeye giren veya topraklarında kalan diğer kişilerin *(üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişiler dâhil)* geri kabulüne ilişkin hükümler içermektedir.

Düzensiz göçün sosyal ve iktisadi hayattaki en büyük etkisi resmi olmayan *(kaçak)* işçi çalıştırma konusunda görülmektedir. 6 Eylül 2003 tarihinde çıkarılan *"4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun"* ile kaçak işçiliğin ve düşük ücretlerle işçi çalıştırmanın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de düzensiz göç ile mücadele, aynı amaçla birçok kurumun farklı görevleri çerçevesinde yürütülmekte iken, dağınık ve eksik bulunan göç mevzuatını toparlamak, kurumlararası eşgüdümü sağlamak, iş birliğini arttırarak sinerji oluşturmak, göçe ilişkin vizyon ve strateji üretip etkin politikalar belirleyebilmek maksatlarıyla 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu yürürlüğe konulmuş, 2014 yılında İçişleri Bakanlığı bağlısı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü teşkil edilmiştir. 29 Ekim 2021 tarihinde çıkarılan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile statüsü Başkanlığa çıkarılmıştır.

Halen dünyada düzensiz göç sayıları bu kadar yüksek ise bunun bir sebebi de şüphesiz göçmen kaçakçılığı suçunu işleyen organize suç örgütleridir. Söz konusu suç Türkiye'de 1990 yılı sonrası artış göstermiş ve güvenlik birimlerince de öncelikli mücadele alanına alınmıştır. Mücadelenin hukuksal boyutunda ise Göçmen Kaçakçılığı suçunu düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın 79.Maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklik ile suç tamamlanmasa bile tamamlanmış gibi ceza verilmesi hükmü getirilmiştir.

Düzensiz göçle mücadelenin belki de en az maliyet gerektiren yöntemi göçmeni ülkeye girmeden durdurmaktan geçmektedir. Bu amaçla Türkiye göç mücadelesini hudut kapılarında aldığı sıkı tedbirlerle de pekiştirmektedir. Denetime ve kontrole büyük önem vermekte, şartları sağlamayan yabancıları ülkeye sokmayarak geri çevirmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı 2016 Yıllık Göç Raporuna göre, 18.294 yabancı kişi kapılardan geri çevrilmiştir. Bu yabancıların geri çevrilme sebepleri incelendiğinde; %40'ının girişinin yasak olduğu, %24'ünün uygun vizeye sahip olmadığı, %14'ünün evraklarının uygun olmadığı, %7'sinin sahte belge, %5'inin vize süresini ihlal ve %10'unun da diğer sebeplere dayandığı tespit edilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017, s. 34).

Bununla birlikte sahtecilik ve göçmen kaçakçılığının önlenmesi kapsamında, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce üzerinde çalışılan pasaport geliştirme çalışmalarının tamamlandığı, yeni pasaportlarda holografik şerit, hayalet resim, harflerle oluşturulan portre fotoğraf, metamorfik desen türünde çeşitli özelliklerinin olduğu, bu tür üstünlüklerle de dünyada sahtesi üretilemeyecek en güvenli pasaport olacağı açıklanmıştır (BritishTurks, 2023). Teknolojik imkânların getirdiği avantajların sınır kapılarında kullanılması da alınan tedbirlere ilave edilebilir. Özellikle kaçakçılık ve göçmen trafiğinin yoğun olduğu sınır kapılarında X-Ray sistemlerinin sayısı çoğaltılarak kontrollerde etkinliğin arttırılması hedeflenmektedir (Yenişafak, 2023).

Düzensiz göçle mücadele bağlamında genel olarak Türkiye ve dünya devletlerinin ulusal ve uluslararası boyutta üç aşamalı politika ve tedbirler uyguladığı tespit edilmiştir. Bu tedbirlerin;

- *Birinci aşama;* göçmenin henüz ülke sınırlarına yaklaşmadığı, kaynak veya transit ülkede iken *hudutlara girmeden önce alınacak tedbirleri* kapsamaktadır. Bunlar; göç ve vize düzenlemeleri, ülkeye giriş ve kalışa yönelik kısıtlamalar, henüz yola çıkmadan menşe devletlerde yapılacak ön-kontroller ve bilgi paylaşımı, yasal olmayan teşebbüslere ve düzensiz göçe ilişkin enformasyon faaliyetlerinin artırılması, göçmenlere ilişkin ülke içi iş ve fırsat kısıtlamaları, göçmen ve insan kaçakçılığına karşı alınacak tedbirler, dış temsilciliklerde göç konusunda yetkin ekiplerin görevlendirilmesi ve sınır ötesinde tespit, yasaklama, engelleme olarak ortaya çıkmıştır.

- *İkinci aşama; hudut güvenlik politikalarıdır.* Bunlar arasında hudutların fiziksel ve teknolojik yönden güçlendirilmesi, hudutlarda icra edilen düzensiz göçe ilişkin faaliyetlerin arttırılması, sınır geçişinde kullanılan evrakların sahteciliğe karşı geliştirilmesi, fotoğraf, parmak izi, DNA gibi üstün teknolojiye haiz, kopya edilmesi zor verilerin

kullanılması, hudutta görevli personelin yetkinliklerinin arttırılmasına yönelik tedbirler alınması sayılabilir.

- *Üçüncü aşama ise yurt içinde uygulanması gereken politikaları* kapsar. Tespit, yakalama ve izole, kaçak işçiliğe karşı denetimlerin arttırılması, ülke içindeki yabancıların yer değiştirmelerin takibi, kontrolü ve kısıtlama tedbirleri uygulanması, bir takım sosyal haklardan ve hizmetlerden faydalanmanın önlenmesi, yurt içi pasaport denetimlerinin arttırılması, tespit edilip yakalananların ülkeden gönderilmesi işlemlerinin çabuklaştırılması gibi tedbirlerden oluşur. Bu belirtilen tedbirler gelişen teknolojik imkânlar, tehdidin seviyesi, göçün etkileri çerçevesinde durumun gerektirdiği ölçülerde azaltılıp arttırılabilir. Veya devletlerin iç politikaları gereği sıkılaştırılıp gevşetilebilir. Söz konusu tedbirler içerisinde devletin tek başına hayata geçirip uygulayabileceği politikaların olmasının yanında, uluslararası boyuta taşınıp ikili, bölgesel veya küresel iş birliği ile sonuç alınabilecek politikalar da mevcuttur.

Düzensiz göçle mücadele için atılacak adımların, alınacak tedbirlerin ve geliştirilecek politikaların ancak ortak bir anlayışla tüm devletlerce yapılması durumunda bir anlamı olacaktır. Terör ve suç örgütlerine yuva olmuş, iş birliği içerisindeki devletlerden etkin sınır kontrolleri yapması beklenemez. Aksine göçmen ve kaçakçıları ile iş birliği içinde olan veya müdahale etmeyen devletlerinde varlığı bilinmektedir. Şüphesiz alınacak tedbirin boyutu ilgili ülkenin ekonomik gücü ile de doğru orantılı olacaktır. Örneğin ABD, Meksika sınırını boydan boya duvar ile örebilecek ekonomiye sahipken, aynı boyutta tedbir almasını bir Balkan devletinden beklemek yanlış olacaktır.

Türkiye kendine has coğrafyası, göçe yaklaşımı, kültürel özellikleri, ekonomik durumu, ülkesinde misafir ettiği göçmenler ve dünya üzerindeki konumu ile göç konusunda dünyada söz sahibi olmuş, tecrübeli bir ülke konumundadır. Çalışmada; Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesini nasıl yöneteceğinin cevabı aranmış ve alt araştırma soruları ile sonuca gidilmeye çalışılmıştır. Aslında tespit edilen tedbir ve politikaların tüm dünya devletlerince güçleri ve göçe yaklaşımları kapsamında uygulandığı düşünülse de Türkiye özelinde bir kısım tedbirlerin alındığı, bir kısım tedbirlerin kısmen uygulandığı veya uygulanmadığı görülmektedir.

Bu bağlamda Çizelge 3.12. de Türkiye'nin ve dünya devletlerinin düzensiz göç ile olan mücadelesinin yönetimi bağlamında yaptıkları çalışmalar bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin mevcut mücadele politikalarıda çizelgede belirtilmiş, geliştirilmesi gereken hususlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çizelge 3.12. Düzensiz Göçün İç Güvenlik Bağlamında Yönetimine İlişkin Alınan Tedbirler *(Yazar tarafından hazırlanmıştır.)*

DÜNYA DEVLETLERİ ve TÜRKİYE'DE DÜZENSİZ GÖÇÜN İÇ GÜVENLİK BAĞLAMINDA YÖNETİMİ				
POLİTİKALAR/TEDBİRLER		**DÜZEY**		**TÜRKİYE**
HUDUTLARA GİRMEDEN ÖNCE ALINACAK ÖNLEMLER	Göç ve vize düzenlemeleri, ülkeye giriş ve kalışa yönelik kısıtlamalar	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	KISMEN UYGULANIYOR
	Henüz yola çıkmadan menşe devletlerde yapılacak ön-kontroller ve bilgi paylaşımı		İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	KISMEN UYGULANIYOR
	Yasal olmayan teşebbüslere ve düzensiz göçe ilişkin enformasyon faaliyetlerinin artırılması	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	YETERSİZ
	Göçmenlere ilişkin ülke içi iş ve fırsat kısıtlamaları	ULUSAL		UYGULANMIYOR
	Göçmen ve insan kaçakçılığına karşı alınacak tedbirler	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	UYGULANIYOR
	Dış temsilciliklerde göç konusunda yetkin ekiplerin görevlendirilmesi	ULUSAL		UYGULANMIYOR
	Sınır ötesinde tespit, yasaklama, engelleme		İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	UYGULANIYOR
HUDUT GÜVENLİK POLİTİKALARI	Hudutların fiziksel ve teknolojik yönden güçlendirilmesi	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI YAPILIYOR
	Hudutlarda icra edilen düzensiz göçe ilişkin faaliyetlerin arttırılması	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	UYGULANIYOR
	Sınır geçişinde kullanılan evrakların sahteciliğe karşı geliştirilmesi	ULUSAL		GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI YAPILIYOR
	Fotoğraf, parmak izi, DNA gibi teknoloji üstün, kopya edilmesi zor verilerin kullanılması	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI YAPILIYOR
	Hudutta görevli personelin yetkinliklerinin arttırılmasına yönelik alınacak tedbirler	ULUSAL		UYGULANIYOR
YURT İÇİ POLİTİKALAR	Tespit, yakalama ve izole	ULUSAL		UYGULANIYOR
	Kaçak işçiliğe karşı denetim	ULUSAL		UYGULANIYOR
	Ülke içindeki yer değiştirmelerin takibi, kontrolü ve kısıtlama tedbirleri uygulanması	ULUSAL		KISMEN UYGULANIYOR
	Bir takım sosyal haklara ve hizmetlerden faydalanmanın önlenmesi	ULUSAL		UYGULANMIYOR
	Yurt içi pasaport denetimlerinin arttırılması	ULUSAL		UYGULANIYOR
	Tespit edilip yakalananların ülkeden gönderilmesi işlemlerinin çabuklaştırılması		İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	KISMEN UYGULANIYOR
TÜM SÜREÇLER	Uygun şartlarda geri dönüşün sağlanmasına yönelik çalışmalar	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	ÇALIŞMA YAPILIYOR
	Küresel boyutta çatışma ve savaşların önlenmesi	ULUSAL	İKİLİ/BÖLGESEL/KÜRESEL	ÇALIŞMA YAPILIYOR

Hudutlara Girmeden Önce Alınacak Önlemler olarak belirlenen ilk aşamada Türkiye'nin karşılaştığı en büyük sorun muhatap devlet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Irak, Suriye ve kısmen de olsa İran göçe kaynaklık eden ülkelerin başında gelmektedir. Bu durumda Türkiye'nin menşe devletlerde yapılacak ön kontrol, bilgi paylaşımı ve vize düzenlemeleri çok mümkün görülmemektedir. Ancak Türkiye göçmenler için bir cazibe merkezi olmaktan çıkarılmalı, yapılacak düzenlemeler ile Türkiye'de kalma, çalışma ve yaşama şartları konusunda düzenlemeler yapılmalıdır. Yurt dışında bulunan unsurlar ve temsilciliklerde göç konusunda yetkin ekipler görevlendirilmeli, muhatap devletler ile her türlü iletişim ve ortak çalışma seçenekleri denenmelidir. Yurt dışı ve içinde göçe ilişkin enformasyon faaliyetlerine ağırlık verilerek yasa dışı yollarla Türkiye'ye gelmeye çalışacak kişilere ne ile karşılaşacakları noktasında detaylı bilgilendirme yapılmalıdır. Ülke içinde ekonomik kaygılar nedeni ile genellikle ucuz işçiliği tercih eden iş verenler göçmenlere sıcak bakarken, bu durum işinden olan vatandaşlarda ise göçmen karşıtı algılar oluşmaktadır. Bu nedenle göçmenlerin çalışabileceği işler belirlenmeli, düzensiz göçmenlerin sebep olacağı kaçak işçilik konusuna özel önem verilmelidir.

Hudut Güvenlik Politikaları kapsamında sınır hattının korunması ve kontrolü noktasında birçok zorlukla mücadele eden Türkiye, özellikle sınır komşularından aynı özenli davranışı görememektedir. Hudutların fiziki tedbirlerle korunması için birçok mali külfetin altına girilmiş ve geliştirmeye devam etmektedir. Bununla birlikte teknoloji üstün teçhizatlar ile hudutların korunması desteklenmektedir. Sahtecilik ve kaçak girişlerin önlenmesi için geliştirilen üstün teknoloji belgeler kullanılmaya başlanmıştır. Gümrük kapıları ve hudut hattının korunması noktasında çağın gerekliliklerine ayak uydurma çabaları sürdürülmelidir. Terör örgütleri ile mücadelenin ve sınır ötesi harekatların da yürütüldüğü bölge zaten karmaşık bir yapısı olan göçü daha da karmaşık bir yapıya sokmaktadır. Göçmen terörist ayrımını yapmak ve teröristi göçmenden ayırabilmek ordu, kolluk ve gümrük mensuplarının karşılaştığı en büyük sorunlardan biri olmaktadır. Bu nedenle görevli tüm kurumların katılacağı eğitim ve ortak tatbikatlar icra edilmeli, göç konusunda uzman ekipler bölgede görevlendirilmelidir.

Yurt İçi Politikalar kapsamında ülkeye bir şekilde giren göçmenlerin takibi, tespiti, yakalanması, izole edilmesi, sınır dışı edilmesi veya kontrolü önem kazanmaktadır. Bu nedenle Türkiye iç kontrollerine önem vermeli, göçmenlere Türkiye içerisinde kontrolsüz oldukları, her bölgeye gidebilecekleri, her işte çalışabilecekleri izlenimi vermemelidir. Ülke içi kontroller sıklaştırılmalı, tespit edilenler izole edilerek iç güvenlikte asayiş varlığı algısı

oluşturulmalıdır. Tespit edilen düzensiz göçmenlerin iadesi noktasında yine muhatabiyet sorunu ile karşılaşılsa da Türkiye bu noktada çabalarını yoğunlaştırmalı, ikili ve bölgesel çalışma ortamını sağlayacak adımlar atmalıdır. Düzensiz göçmenlerin ülke içinde tüm sosyal hizmetlerden faydalanabilmeleri dikkati ve ilgiyi arttırıcı bir unsur olacağından, ülke içinde alınacak tedbir ve düzenlemelerle yasa dışı durumunda bulunan kişilerin hakları kısıtlanmalıdır. Ülke içinde göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi organize suçların üzerine gitmeli, bu suçları işleyen kişilerin bir daha teşebbüs etmemelerini sağlayacak düzenlemeleri hayata geçirmelidir. Göçe kaynaklık eden veya transit ülke konumunda olan komşu ülkelerle diyalog ve iş birliği çalışmalarına önem vermesi üzerinde durulması gereken önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Göç ile mücadelede temel hedefin uygun şartların sağlanması ile göçmenlerin kaynak ülkelerine güvenli dönüşlerine yönelik çalışmalar yapılması olarak belirlenmesi önem arz etmektedir.

3.7.Bölüm Değerlendirmesi

Üçüncü bölümde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı düzensiz göç ve buna bağlı ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların nasıl çözülmeye çalışıldığı iç güvenlik yönetimi bağlamında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Düzensiz göçün sebepleri, başlıca kaynakları, nedenleri ve alınan tedbirler ifade edilerek *"Türkiye'ye düzensiz göçün sebepleri nelerdir? Düzensiz göç kaynaklı iç güvenlik problemleri hangi hususlarda ortaya çıkmaktadır ve hangi tedbirler alınmaktadır? Türkiye iç güvenlik bağlamında düzensiz göçle mücadelesini nasıl yapmalıdır?"* sorularına cevap aranmıştır.

Dünyada statüsü ne olursa olsun en çok yabancıyı misafir eden ülke Türkiye'dir. Bunu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Dünya Göç Örgütü gibi dünyanın tüm resmî kurumları da kabul etmektedir. O halde çalışmada *"Dünyada yüzlerce ülke varken neden milyonlarca göçmenin adresi Türkiye olmaktadır?"* sorusuna cevap aramak oldukça anlamlı ve zaruri bir hal almaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin coğrafi konumu, özellikleri, sınırlarının yapısı, kara sınırı ve yakın deniz kuşağı komşuları incelenmiştir. Ulusal güvenliğin hudutlardan başlayacağı kabulü ile özellikle Türkiye'nin doğu hudutlarının sarp ve dağlık olması, sert kış koşullarının hâkim olması gibi nedenlerle kontrol ve korumasının oldukça güç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Göçün temel sebepleri arasında ekonomik, siyasi ve sosyal koşullar gelmektedir. Daha basit bir ifade ile temel ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çeken, can güvenliğinden endişe duyan, insan onur ve haysiyetine aykırı eylemlere maruz kalan veya etnik/dini/milli ayrımcılık nedenleri ile yaşam haklarına tecavüz edilen insanlar göç etme eğiliminde

bulunurlar. Bu eğilim bazen hayatta kalabilme, sürgün gibi zorunlu sebeplerle olurken bazen de refah içinde yaşayabilmek, daha özgür bir ülkede hayat sürebilmek gibi bireysel tercihler sonucu meydana gelir. Bu kapsamda Türkiye'ye komşu devletlerin siyasi durumları incelendiğinde tarih boyunca çatışma, karışıklık ve savaşların hiç bitmediği başta Orta Doğu olmak üzere siyasi istikrarını tamamlayamamış, terör eylemlerinin yüksek yoğunlukta yaşandığı ülkelere yakın olduğu ortaya konulmuştur. Nitekim dünyanın başlıca göç veren ülkeleri olarak bilinen Irak, Suriye, Afganistan gibi ülkeler bu bağlamda değerlendirilmektedir. Türkiye söz konusu devletler ve milletleri ile olan tarihi ve kültürel bağlarının da etkisiyle, göç güzergâhında güvenli ve sakin bir liman arayan göçmenlerin ilk alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye tarihi boyunca göç eden toplumlara hoşgörü ve iyi niyetle yaklaşmış bir ülke olarak bilinmektedir. Türk Göç Tarihi bunun örnekleri ile doludur. Bunda Türk Milletinin hâlihazırdaki topraklarına Orta Asya'dan göç ederek gelmesinin bir etkisi olup olmadığı ayrı bir araştırma konusudur. Bu nedenle geçmişten gelen göçe ve göçmene hoşgörülü yaklaşımın Türk Milletinin kültürel yapı kodlarında hala olduğu söylenebilir. Türkiye'nin yakın göç tarihi incelendiğinde, ülkenin 2000'li yıllara kadar göç veren bir ülke konumunda iken bu tarihten sonra göç alan ve transit geçiş ülkesi statüsü ile ön plana çıktığı görülmüştür.

Türkiye'de göçmenlerin topluma uyumu ve entegrasyonu noktasında çalışmalar yapılsa da ağır göçmen yükü karşısında alınan tedbirler ve politikaların yetersiz kaldığı, ülke içinde yakalanan düzensiz göçmen sayısının her geçen gün arttığı, uluslararası boyutta geri kabul anlaşmaları ile iade sürecine yönelik çalışmalar yapıldığı, ulusal mevzuat kapsamında düzenlemelerin yapıldığı, göçmen kaçakçılığı başta olmak üzere düzensiz göç ile mücadele için strateji ve politikalar üretildiği tespit edilmiştir.

Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesinde bir diğer politikada hudut güvenliğini arttırıcı tedbirler olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye özellikle kontrolü zor doğu sınırını Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika sınırına yaptığı gibi modüler güvenlik duvarı ile örmeye başlamıştır. Suriye sınırını ise 2018 yılında tamamlayan Türkiye, hudut birliklerini de teknolojik açıdan teçhiz etmekte, kapasite ve sayılarını arttırmaya yönelik politikaları benimsemektedir. Pasaport ve sınır geçiş belgeleri üzerinde de sahteciliğin önlenmesi açısından çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Düzensiz göçmenler başlı başına bir iç güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Çünkü ülkeye girişlerinden itibaren başlayan ve ülke içinde devam eden varlıkları yasa

dışıdır. Şüphesiz ülke içerisinde düzensiz göçle mücadele kapsamında yapılan çalışmaların temel amacı göçmenlerin etkin kontrolü ve yeni iç güvenlik sorunlarına sebebiyet vermelerinin engellenmesidir. Nitekim iç düzenlemeler ne kadar başarı ile neticelense de barındırdığı göçmen sayısı göz önüne alındığında Türkiye bunu uzun vadede istikrarlı şekilde yerine getiremeyeceği öngörülmektedir. Güvenliğin de bir maliyeti olduğu, yapılan tüm düzenlemelere kaynak aktarıldığı, hudut güvenliğinden başlayarak yürürlüğe konulan her politikanın yüksek harcamaları gerektirdiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda göç sorununun hedef ve transit devletler açısından ekonomik bir yük oluşturduğu bir gerçektir.

Türkiye'yi transit geçiş devleti olarak gören göçmenlerin bir kısmı zamanla kararını değiştirip yerleşse de kalan kısmının amacı Ege Denizi üzerinden Yunanistan ve İtalya'ya geçmek, sonra da Avrupa topraklarında bir yaşam kurmak olarak kabul edilmektedir. Deniz yolculuğu çok hazin sonuçlar doğurmakta, birçok göçmen bu uğurda göçmen kaçakçılarının insafına kalmakta ve hayatlar sona ermektedir. Söz konusu durum uluslararası krizlere de sebebiyet vererek ülkeler arası gerilimi yükseltmektedir.

Avrupa istikametli göçlerde Türkiye'nin transit ülke olarak ortaya çıkmasının sadece coğrafi şartlara bağlanması yetersiz kalacaktır. Buna sebep olan bir başka faktör ise AB'nin hudutlarını korumak için göçmen akınlarına karşı yürüttüğü sıkı güvenlikçi siyaset ve bu siyaseti sahada uyguladığı yasal düzenlemelerdir. AB müzakere sürecinin yürütüldüğü süreçte Türkiye, birçok kez Birlik tarafından bazı uygulamalara ve dayatmalara maruz kalmıştır. Bunlardan biri de şüphesiz geri kabul anlaşmasına Türkiye'nin koyduğu coğrafi çekince şartının kaldırılmasının istenmesidir. Türkiye bu şartı koşarak ülkesine sadece Avrupa'dan gelen göçmenleri mülteci olarak kabul edeceğini belirtmiştir. Üyelik müzakere sürecinde ve özellikle 2000'li yıllarda göçmenlerin Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanması, Türkiye-AB ilişkilerinde en önemli konulardan birinin düzensiz göçle mücadele olmasına yol açmıştır (Şemşit, 2010, s. 255). AB Türkiye Delegasyonu *"2022 Yılı Türkiye Raporunun Temel Bulguları"* ismi ile yayımladığı raporda (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2022) Türkiye'nin düzensiz göç mücadelesine ilişkin şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Türkiye, dünyadaki en büyük mülteci nüfuslarından birine ev sahipliği yapmak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için önemli çabalar sarf etmeye devam etmiştir. Mülteciler için AB Mali Yardım Programı kapsamındaki 6 milyar Avroluk operasyonel bütçenin 4,7 milyar Avrodan fazlası Haziran 2022 itibariyle kullandırılmıştır. Mültecilerin ülkede kalış sürelerinin uzamasına ilişkin olarak etkin entegrasyon tedbirleri alınması gerekmektedir.

Göçmenlerin ve mültecilerin halk sağlığına erişimleri artırılmalıdır. Vize serbestisinin kalan kriterleri yerine getirilmemiştir. Türkiye'nin hâlen vize politikasına ilişkin mevzuatını AB müktesebatı ile daha fazla uyumlaştırması gerekmektedir."

Raporun olumsuz ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Avrupa Birliği yıllardır dünyada en çok göçmeni ülkesinde misafir eden Türkiye'yi birçok konuda eleştirmektedir. Oysa büyük ekonomilerine rağmen AB ülkelerinin tamamının misafir ettikleri göçmen sayısı Türkiye'ye oranla çok düşük kalmaktadır. Bu çerçevede geçmiş on yıldaki Türkiye-AB temaslarının göç ve güvenlik ekseninde şekillendiğini söylemek mümkündür. AB'nin tüm olumsuz yaklaşımlarına rağmen müteakip süreçte de her iki tarafın karşılıklı menfaat bağımlılığı gereğince, düzensiz göç bağlamında birlikte çalışma arayışı ve zorunluluğu içerisinde olacağı, değişik zamanlarda ilişkiler gerilse de her halükârda çözüm masasında ortak çalışacaklarından bahsedilebilir.

Türkiye kalıcı göçmenlerin kendi vatandaşları ile sosyal ve kültürel uyumunu sağlamak durumundadır. Aksi takdirde göçmen karşıtlığı alevlenecek, ırkçı ve etnik duygular istismar edilebilecektir. Göçmenlere yaklaşım ve bakış açısında, ekonomik alanda göçmenlerin kattığı olumlu yönler olsa da Türkiye vatandaşlarında meydana gelebilecek olumsuz göçmen algısı daha etkili olacaktır. Bu bağlamda 11 Eylül saldırıları başta olmak üzere meydana gelen terör olaylarının göçmenleri meydana gelen suçların potansiyel şüphelisi yaptığı bir gerçektir. Türkiye'de meydana gelen suç istatistikleri bunu doğrulamasa da toplum dinamiklerini algılar yönetmekte ve devletlerin bunu kontrol altında tutması gerekmektedir. Bu da ancak eğitimden sağlığa, güvenlikten ekonomiye devletin tüm birimlerinin tek merkezden, aynı hedef doğrultusunda organize edilerek eşgüdüm içerisinde çalışması ile mümkündür. Bu noktada Göç İdaresi Başkanlığı'nın teşkil edilmesini bu yönde atılmış vizyoner bir politika olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'nin düzensiz göç karşısında genel çerçevede üç aşamada sıralanabilecek tedbirleri uyguladığı sonucuna varılmıştır. Birinci aşamada; *göçmenler sınırlarına girmeden önce* Türkiye'nin, tüm zorluklara rağmen ikili ve bölgesel iş birliği ile kaynak ülkelerle temasını sürdürmesi gerektiği, ortak çalışmalar yürüterek, vize uygulamaları, bilgilendirme ve ülkelerarası diyaloğu sürdürme çabası içerisinde olması gerektiği hususlarına ulaşılmıştır. Türkiye'nin göçmenler için cazibe merkezi olması algısını önleyici bilgilendirme tedbirlerine ara vermeden devam edilmelidir. İkinci aşamada*; hudut güvenliği kapsamında,* fiziki emniyet tedbirlerini arttırmaya dönük çalışmalar yaptığı, sınır birliklerini nitelik ve nicelik açısından desteklediği, teknolojik kapasitelerinin arttırıldığı, geçişin güvenlik

içerisinde yapılması için biyometrik fotoğraf, parmak izi, akıllı pasaport gibi belgelerin geliştirildiği görülmüştür. Gelişen teknoloji ve doğu hudutlarının kontrolünün zorluğu nedeni ile fiziki tedbirlerde başlatılan gelişim devam ettirilmelidir. Bununla birlikte gümrük kapılarında sahteciliğe karşı alınan tedbirler geliştirilmelidir. Üçüncü aşamada ise; *sınır içerisinde,* yurt içi kimlik denetim ve kontrollerine, göçmen kaçakçılığı suçlarının takibine, kaçak işçi istihdamına yol açan süreçlerin önlenmesine önem verildiği, mevzuatın uluslararası normlar çerçevesinde düzenlenmesi çalışmalarına devam edildiği, uyum ve entegrasyon çalışmaları ile toplumsal algı ve tansiyonun takip edildiği, tespit edilen yasa dışı göçmenlerin ülkelerine iadesi bağlamında diplomatik temasların sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Tespit edilen düzensiz göçmenlerin iadesi konusunda karşılaşılan zorlukları aşmak adına her türlü iş birliğine açık adımlar atılmalıdır. Yakalanan göçmenlerin izole edilmesi ve süratle işlemlerinin tamamlanarak sınır dışı edilmesi önem arz etmektedir. Ülke içi kontroller ve kaçak işçiliğin önlenebilmesi en temel hedefler olarak ortaya konulmalıdır.

Türkiye'nin göç sorununun terör örgütleri tarafından da suistimal edildiği unutulmamalıdır. Yaklaşık 40 yıldır sınırları içerisinde ve dışında terör ile mücadele eden Türkiye, 2000'li yıllar ile birlikte göç meselesinin ağır yükünü de omuzlarında taşımak zorunda kalmıştır. Sınırların korunmasının önem kazandığı düzensiz göç sorununda karşılaşılan kişinin terörist mi göçmen mi olduğunun belirlenmesi ve buna göre işlem yapılması önem arz etmektedir. Bu noktada uzman ve eğitimli birliklerce uygulamaların yapılması, istihbarat çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin doğu hududunda Suriye, Irak ve İran gibi siyasi açıdan sancılı dönemler geçiren, iç çatışma ve savaş ortamını yaşayan ve hala birliğini kuramamış ülkeler bulunmaktadır. Bu nedenle hudut güvenliğinde önem kazanan karşılıklı iş birliğinin sağlanması için ihtiyaç duyulan muhatap devlet ile ilişkilerin çok başarılı olduğu söylenemez. Türkiye ikili ve bölgesel proje ve iş birliği çabalarına ara vermeden devam etmeli, sınırların korunması ve tespit edilen göçmenlerin iadesi için tüm imkanları zorlamalıdır. Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlar ile komşu devletlerde meydana gelen istikrarsızlıklardan faydalanan terör örgütlerinin bölgeye yerleşmesini engellemek ve kontrolsüz bölgeleri terörden arındırmak istemesinin bir diğer sebebi ise yurt içinde bulunan milyonlarca Suriyelinin tekrar ülkelerine dönebilmeleri için uygun şartları sağlamaktır.

Üçüncü bölümde elde edilen sonuçlar bağlamında; Türkiye'de düzensiz göçle etkin şekilde mücadele edebilmek için, göçle mücadele eden tüm kurumların organize ve eşgüdüm içerisinde çalışmasının sağlanması, sahip olunan teknolojik imkân ve kabiliyetlerin yurt

içinde ve hudutların korunmasında kullanılması, toplumda oluşabilecek olumsuz göçmen algısının takip ve kontrol edilmesi, düzensiz göçten beslenen insan ve göçmen kaçakçılığı suçlarının aydınlatılmasına önem verilmesi, kesin çözümler için uluslararası alanda küresel uyum ve çalışma gayretlerinin devam ettirilmesi, kaynak ve transit ülkelerle temasın sürdürülerek göçmenlerin menşe ülkelerine geri dönüşünün sağlanması için çabaların arttırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak kaynak ülkelerdeki sorunlar çözülmeden, uygun ortamın sağlanması ile düzensiz göçmenlerin kendiliğinden ülkelerine geri dönüşleri gerçekleşmeden doğrudan sonuç elde edecek bir çözümden bahsetmek pek mümkün görülmemektedir.

SONUÇ

Yeryüzünde insanın ilk varoluşundan itibaren değişik sebepler ve amaçlar doğrultusunda meydana gelen göç hareketlerinin devletler tarafından ciddi anlamda bir güvenlik sorunu olarak kabul edilmesi, soğuk savaşın bitmesi ve devamında Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen terör saldırıları sonrası dönemle başlamıştır. Göçün büyüklüğü, devletlerin ekonomik güçlerini zorlamaya başlamış, güvenlik kaygıları başta olmak üzere kültürel ve sosyal patlamalar ulusal güvenlik sorunlarına dönüşmüştür. Devletler de kendini koruma içgüdüsü ile ulusal ve uluslararası boyutta alınan tedbirleri sıkılaştırmış, ortak çalışma ve politika üretme çalışmalarına girmiştir.

Dünya tarihi; farklı zamanlarda, farklı coğrafyalarda yaşanan düzensizlik ve çatışmalar sonucu birçok insanın zorunlu göçe maruz bırakıldığı olaylarla doludur. Örneğin; 1967'de meydana gelen Arap-İsrail Savaşlarında beş milyondan fazla Filistinli Lübnan, Suriye, Ürdün ve Filistin'deki kamplarda yaşamak zorunda bırakılmıştır. Yine Arnavut, Kosova, Bosna, Irak, Afganistan ve Somali kökenli milyonlarca insan kitleler halinde göçe zorlanmıştır. Yakın tarihte Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve parçalanmadan önce Yugoslavya'nın Balkanlarda uyguladıkları etnik ve rejimsel baskılardan kaçmak zorunda kalan Türk kökenli insanlar Türkiye'ye sığınmıştır (Boyraz, 2015, s. 35).

Günümüzde gelişen teknolojik imkânlara paralel olarak, küreselleşme sürecinin toplumları etkilemesi, iletişim ve haberleşme imkânlarının artması gibi etkenler, insanların farkındalık seviyelerindeki artışa, ihtiyaç ve hedeflerinde değişikliklere sebep olmuş, ulusal devlet sınırlarının dışındaki dünyaları da keşfetmesini sağlamıştır. Dünyanın en ücra noktasında meydana gelen bir gelişme artık anlık olarak tüm dünyaya ulaşır duruma gelmiştir. Konuya bu bağlamda bakıldığında 21. yüzyılda yaşanan insani veya devlet temelli sorunların süratle tüm dünyayı etkileyebileceği, olumlu veya olumsuz gelişmelerin domino etkisi göstererek diğer devletlere sıçrayabileceği artık doğal ve beklenen bir sonuç haline gelmiştir.

Şüphesiz dünya bu sınavı en son Arap Baharı olarak bilinen halk hareketlerinde vermiştir. Arap Baharı adı altında esen sert demokrasi ve özgürlük rüzgârı, devlet geleneği zayıf, etnik ve dini istismara tarihin her döneminde açık olmuş birçok Orta Doğu devletine; yıkılan hükümetler, kaos ve iç savaş hediye etmiştir. Özetle; 18 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan iktidar karşıtı gösteriler çok kısa bir sürede Mısır, Libya, Cezayir,

Bahreyn, Ürdün, Yemen ve Lübnan gibi Arap dünyasında yer alan birçok ülkeye bulaştıktan tam 88 gün sonra, 15 Mart 2011'de Suriye'ye sıçramıştır. Suriye'de halen devam eden iç çatışma ve savaş; milyonlarca insanın ölmesi, yaralanması ve yerinden edilmesi ile neticelenmiş olup siyasi istikrar ve güvenlik ortamı henüz sağlanamamıştır. İç savaşın başlaması ile birlikte Suriyeliler komşu ülkelere doğru dramatik bir şekilde göçe başlamıştır. Tarihte eşine çok az rastlanan bu göç dalgası insani bir felaket olarak hala yaşanmaya devam etmektedir. Ülke içinde yaşamını yitirmiş kişilerin yanı sıra, türlü sebeplerle ülkeden göç eden insanların göç yolunda yaşadıkları ve hatta ölümleri, göç meselesinin her şeyden öte bir güvenlik ve insanlık sorunu olduğu gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Düzensiz göç, yasal olmayan enstrümanlar ve vasıtalarla gerçekleştiği için devletler düzensiz göç ile mücadeleyi öncelikle bir güvenlik/asayiş problemi olarak ele almıştır. Devletler normal şartlarda asayiş olaylarına karşı yürüttüğü politikalarla konuya yaklaşmış olsalar da göçün boyutu çözümleri etkisiz kılmış, farklı tedbir ve politika ihtiyaçlarını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, artık devletlerin ulusal güvenliğini tehdit edecek boyutlara varan düzensiz göç sorunu, güvenlik temelli yaklaşılan, uluslararası boyutta çözüm aranan, en karmaşık sorunların başında yer almıştır. Göçün aktörleri, tarafları ve etkilediği unsurlar çerçevesinde haiz olduğu karmaşık yapısı nedeniyle, göç ile mücadelenin de çok taraflı ve karmaşık bir yapıda olması gerektiği düşünülmektedir. Sınır koruma ve kolluk güçlerinin görevleri ile sınırlandırılan düzensiz göç ile mücadelenin yetersiz kalacağı, öncelikle devletin göçle ilgili tüm kurumlarının ortak çalışma paydasında birleştirilmesi, devamında ulusal mücadelenin uluslararası boyuta taşınması ile ikili, bölgesel ve küresel çapta politikalarla desteklenmesi gerekliliği çalışmada ortaya çıkan en temel tespit olmuştur.

Göçmen kitleleri sayıca büyüdükçe devletler ulusal boyutta yaptıkları göçle mücadelenin yetersiz kaldığı, bölgesel ve uluslararası iş birliğinin zorunluluğu gerçeği ile yüzleşmek durumunda kalmışlardır. Bu noktada Türkiye'de başta Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ile olan ilişkileri çerçevesinde birçok uluslararası oluşumun içerisinde yer almış ve aktif roller üstlenmiştir. Geri kabul anlaşmaları, göçmen kaçakçılığına karşı iş birliği gibi mutabakat ve protokollerin yanında, göçü kaynağında durdurabilmek için sorunlu bölgelerdeki devletlerle de ikili ve bölgesel çalışmalar yürütmüştür. Düzensiz göç konusunda ne kadar ulusal ve küresel çalışmalar yapılsa da özellikle bitmeyen savaş ve çatışma ortamları, devletlerin içine düştüğü ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar göçmen sayısının her geçen gün artmasına neden olmuştur. Türkiye özelinde Suriye ve Afganistan'daki durum, sayıca ülkede bulunan en kalabalık yabancı uyruk olmaları

nedeniyle oldukça önemlidir. Söz konusu ülkelerin yakın gelecekte siyasi istikrarı yakalama ihtimalinin düşük olduğu değerlendirilmekle birlikte bu ülkelerdeki gelişmeler yakından takip edilmeli, müteakip dönemde yeni göç kitlelerine sebep olabileceği unutulmamalıdır.

Dünyada düzensiz göçün birçok sebebi olduğu gibi; göçmen, göç veren ülke ve göç alan ülke üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlarından bahsedilebilir. Türkiye dünya tarihinde göç alan ve göç veren ülke olarak bu sonuçları deneyimlemiş ender ülkelerden birisidir. 1960'lı yıllarda Almanya başta olmak üzere çeşitli devletlere göç veren Türkiye'nin uyguladığı politikalar eleştirilmiş, göçten gerekli kazanımları sağlayamadığı anlaşılmıştır. Özellikle kaliteli iş gücünü, vasıflı insanını göçte kullanan Türkiye, geri dönüşü sağlayamamış, ülkeye gelen dövizi de hizmet sektörü gibi yanlış alanlarda kullanmıştır. Hedef ülkeler ile gerilen siyasi ilişkiler, uluslararası krizler ise göç veren ülke olarak göçün Türkiye'ye yansımaları olmuştur.

Düzensiz göç meselesinin aktörleri şüphesiz göçmenlerdir. Ülkelerini terk etmenin verdiği acı ve keder bir yana çıktıkları yolun nereye varacağı, hangi şartların kendilerini beklediği ise her zaman bir muamma olmaktadır. Sonu belirsiz göç yolunda maalesef birçok insan hayatlarını kaybetmekte, insan onuruna aykırı muamelelere uğramakta, türlü hastalıklara yakalanmakta, göçmen kaçakçıları gibi şebekelerin insafına bırakılmaktadırlar. Şanslı olanlar ise gidebildikleri ülkelerde yasa dışı olmaları nedeni ile düşük ücretlerle, ağır işlerde çalıştırılmakta, kadınlar istismar edilmekte, eğitim ve sağlık başta olmak üzere sosyal hizmetlerden yararlanamamakta, toplumdan dışlanarak ayrıştırılmakta, çok zor şartlar altında yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Tespit edildiklerinde ise ülke politikaları doğrultusunda izole edilme, sınır dışı edilme vb. gibi muamelelere uğramaktadırlar.

Özellikle 1990'lı yıllar ve devamında Türkiye'de dünyada göçten en çok etkilenen ve kayıplar yaşayan ülkelerin başında gelmektedir. Milyonlarca göçmene yıllardır ev sahipliği yapan Türkiye ulusal ve uluslararası boyutta birçok sorun ile de mücadele etmektedir. Konunun ulusal boyutta yarattığı sorunlarla ilgili olarak bir yazısında Murat Erdoğan; yurt içinde bulunan Suriyelilere karşı Türk toplumunun şu ana kadar gösterdiği yaklaşım, tolerans ve iyi niyetin olağanüstü seviyelerde olduğunu, ancak milyonları bulan yabancıların geçici değil kalıcı olmaya başlamaları ile sosyal boyutta tansiyonun arttığını, il etapta ev sahipliğinin en temel motivasyonu olan tarihi ve kültürel bağların artık anlamını yitirme noktasına geldiğini, toplumun göçmen sorununa ilişkin endişeli olduğunu belirtmiştir (Erdoğan, 2020). Türkiye ulusal düzeyde yaşanan ağır ekonomik kayıplar ve sıkıntıların yanında, transit geçiş ülkesi konumundan ötürü uluslararası alanda da çeşitli

siyasi baskılara maruz kalmıştır. Bu noktada Türkiye'nin göçle etkin mücadelesi sadece Türkiye'yi değil başta sınır komşusu olan Avrupa birliği olmak üzere tüm Batı dünyasını yakından ilgilendirmektedir. Batı dünyasından yeterli desteği göremediğinden bahisle uyguladığı açık kapı politikasına 28 Şubat 2020 tarihinde kısa süreliğine de olsa açık sınır politikasını da eklediğini deklare ettiği, binlerce göçmeni serbest bırakarak Avrupa'ya geçmelerine müsaade ettiği dönemde yaşanan uluslararası gerilim bunun en iyi örneğidir[27].

Düzensiz göç meselesinin ulusal ve uluslararası boyutları olduğu şüphesizdir. Bu bağlamda çalışmada Türkiye'nin gerçekleştirdiği politika ve uygulamalar detayları ile bölümlerde anlatılmıştır. Çalışmada, düzensiz göçün iç güvenlik bağlamında yönetimi kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde uygulanan politikalar incelenmiş, Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadelesi tartışılarak tezin temel araştırma sorusu olan *"Türkiye, düzensiz göç ile mücadelesini iç güvenlik bağlamında nasıl yönetmelidir?"* sorusuna cevap aranmıştır.

Çalışmada genel olarak ortaya konulan tedbirlerin Türkiye tarafından uygulandığı, kısmen uygulandığı veya uygulanmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak küreselleşen dünyada, gelişen teknoloji ve artan göç yükü Türkiye'nin düzensiz göç ile mücadele bağlamında alacağı tedbirleri her zaman geliştirmesi gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda edinilen tecrübe ve çıkarılan derslere süratle reaksiyon gösterilmeli, pro-aktif çalışma anlayışı benimsenmelidir.

Düzensiz göç ile mücadele kapsamında Türkiye, Göç İdaresi Başkanlığı'nın kurulması ile başlayan kurumsallaşma çalışmalarına devam etmeli, gelecek dönemin getireceği zorlukları da kapsayacak kısa, orta ve uzun vadeli göç politikaları oluşturmalı, ekonomik gücüne paralel olarak göç kontrol mekanizmalarına ağırlık vermeli, ülke içinde faaliyet gösteren resmi veya özel tüm birimlerle koordineli olarak çalışmalar yürütmeli, başta Avrupa Birliği olmak üzere dünyadaki başat ülkeler ile çalışma ve projelere devam etmeli, ülke içindeki göçmen algısını takip etmeli, kalıcı olan göçmenlerin Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısını bozmadan uyum sağlamasına yönelik tedbirler geliştirmeli, iş

---

[27] Belirtilen Tarihteki Bazı Medya Haberleri: https://www.aa.com.tr/tr/arastirma/gocmenler-avrupa-yolunda-turkiye-kapilari-neden-acti/1754700, https://tr.euronews.com/2020/02/28/turkiye-kapilari-aciyor-mu-multeciler-yunanistan-a-dogru-yurumeye-basladi, https://t24.com.tr/haber/dunya-basini-turkiye-nin-siginmacilara-avrupa-kapilarini-acmasini-nasil-gordu,863917, …

gücü ve emek piyasalarında ihtiyaç duyulan işçi açığını göçmenlerle kapatarak kazanım elde etmenin yollarını aramalıdır.

Göçe kaynaklık eden veya transit ülke konumunda olan komşu ülkelerle diyalog ve iş birliği çalışmalarına önem vermesi üzerinde durulması gereken önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim sınır ötesi operasyonlar ile komşu devletlerin ülkelerinde sağlayamadığı asayiş ortamının oluşturulma çalışmaları, Türkiye tarafından yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda oluşturulan güvenli bölgelere Türkiye'de bulunan Suriyelilerin yerleştirilmesi öngörülmektedir. Bu bakış açısı ile aslında göç ile mücadelede temel hedefin uygun şartların sağlanması ile göçmenlerin kaynak ülkelerine güvenli dönüşlerine yönelik çalışmalar yapılması olarak belirlenmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak; göçün asıl kaynağı ve sebebi olan ülkelerdeki çatışma ve savaş ortamlarının sonlandırılmasına yönelik katkılar sunulması, ulusal ve uluslararası devlet ve örgütlerin en temel görevi ve çabalarının odak noktası olmak zorundadır. Göç konusunun tek taraflı çözülemeyeceği gerçeğinden hareketle düzensiz göçle mücadelede; ulusal politikaların uluslararası düzenlemelere entegre yürütülmesi, bölgesel ve küresel iş birliğinin arttırılması, alınan kararların ciddiyetle ve kararlılıkla uygulanması, başta dünyaya yön veren devletler olmak üzere herkesin üzerine düşen görevi yapmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Ağır, B. S. (2015). Güvenlik kavramını yeniden düşünmek: Küreselleşme, kimlik ve değişen güvenlik anlayışı. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 11(22), (ss. 97-130).

Ak, T. (2018). Dünyada iç güvenlik yaklaşımının değişimi ve iç güvenlik yönetimine etkisi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(6). (ss. 74-93).

Akademi. (2023). Erişim tarihi:11 Ocak 2023, http://www.tuicakademi.org/11-eylul-saldirilari-sistemdeki-donusumler-ve-turk-dis-politikasi/.

Akar, E., Özer, A. ve Demirci, B. (2005). Federal Almanya Polis Teşkilatı. Polis Bilimleri Dergisi, 7(2), (ss. 69-100).

Akdemir, E. (2014). NATO'nun Karadeniz politikası. Karadeniz Araştırmaları, (42), 1-9.

Akdoğan, M. (2018). Avrupa Birliğinin sınırlarına dayanan mülteci krizi ve yönetimi. Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi, c. 2. Sayı 1.

Akgüner, T. (2011). Milli güvenlik kavramı üzerine bazı düşünceler. İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 6 (1-3), (ss. 13-16).

Akyel, S. ve Sertel, S. (2015). Osmanlı nüfus defterlerinin tarih yazımındaki yeri: 1840 tarihli Çarsancak kazası gayrimüslim nüfus defteri örneği. Tarih ve Gelecek Dergisi 1. (ss. 78-98).

Akyüz, B. (2015). Türkiye'de iç güvenlik algısının değiştirilmesi: İç güvenlik teşkilatına yönelik yeni yapılanma modeli. Savunma Bilimleri Dergisi, Mayıs/May 2015, Cilt/14, Sayı/1.

Altundaş, O. (2013). Yeni yüzyılda Jandarma Teşkilatları ve değişim. Türk İdare Dergisi, (476), (ss. 415-438).

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2022). Erişim tarihi:01 Ocak 2023, https://www.avrupa.info.tr/tr/news/2022-turkiye-raporunun-temel-bulgulari-10911.

Ay, M. (2017). 15 Temmuz darbe girişimi sonrası valilerin görev ve yetkilerinde meydana gelen değişim. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 5(3). (ss.155-163).

Bag, M. (2021). Taliban örgütü nedir? Nasıl ortaya çıktı? Amacı nedir? Arkasında kimler var? Erişim tarihi: 02 Ocak 2023, https://tr.euronews.com/2021/08/14/taliban-orgutu-nedir-nasil-ortaya-cikti-amaci-nedir-arkasinda-kimler-var.

Baharçiçek, A., ve İnan, C. E. (2013). Dış politika'nın belirlenmesinde ulusal güvenlik algısının rolü. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 4(1), (ss. 101-120).

Bakan, S., & Şahin, S. (2018). Uluslararası güvenlik yaklaşımlarının tarihsel dönüşümü ve yeni tehditler. The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences, 4(2), (ss. 135-152).

Bali, B. B., ve Gündoğdu, H. G. (2017). Merkezi yönetim tarafından uygulanan göç politikalarının bir analizi: Türkiye örneği. Göç ve Kamu Yönetimi içinde (ss. 183-198).

Balkan, E. ve Yılmaz, A. M. (2013). Sahil Güvenliğin görevleri ile teşkilat özelliklerini belirleyen faktörlerin dünyadaki örnekler paralelinde incelenmesi. Türk İdare Dergisi, Sayı 477.

Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 5(18), (ss. 69-85).

Bilgiç, A. (2011). Güvenlik ikilemini yeniden düşünmek: Güvenlik çalışmalarında yeni bir perspektif. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8(29), (ss. 123-142).

Bilgiç, A. (2019). Türkiye'de iç güvenlik yapılanmasında çoklu genel kolluk sisteminin kurumsallaşması. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (2), (ss. 287-307).

Bilgiç, V. K. (2005). Yönetim ve güvenlik (Güncel sorunlar ve çözüm önerileri). Ankara: Seçkin Yayınları.

Bingöl, H.M. (2019). İngiltere'de göçmen öğrenciler için geliştirilen eğitim politikalarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Birdişli, F. (2011). Ulusal güvenlik kavramının tarihsel ve düşünsel temelleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(31), (ss. 149-169).

Bostan, H. ve Demiray, K.D. (2019). Türkiye'de düzensiz göçle mücadelede yeni bir yaklaşım: Sınır güvenlik duvarı. Türk İdare Dergisi / Yıl: 91, Haziran 2019, Sayı: 488.

Boyraz, Z. (2015). Türkiye'de göçmen sorununa örnek Suriyeli mülteciler. Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Journal Of World Of Turks, Sayı:2. (ss.35-58).

BritishTurks. (2023). Erişim tarihi:14 Ocak 2023, https://www.britishturks.com/turkiyenin-yeni-e-pasaportlarinin-uretimine-25-agustostan-itibaren-geciliyor/.

Canada UNHCR. (2023). Erişim tarihi:03 Ocak 2023, https://www.unhcr.ca/in-canada/refugees-in-canada.

Canyurt, D. (2015). Suriye gelişmeleri sonrası suriyeli mülteciler: Türkiye'de riskler. Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 48. (ss. 127-146).

Castles, S. ve Miller, M. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri. (B. U. Bal, ve İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cerrah, İ. (2012). Polisliğe giriş. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Cinoğlu, H. ve Altun, N. (2013). Terrorism, International Migration and Border Control. European Science, 9(20). (ss. 100-114).

Customs, U. S. ve Protection, B. (2011). Department of Homeland Security. ADM, 9, 03.

Çakı, A. (2018). Geçmişten bugüne Türkiye'nin göç politikası ve Suriyeli göçmenler bağlamında göç yönetişimi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Çelikyay, H. H. (2017). 6458 Sayılı kanun bağlamında yeni göç yönetimi: İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Örneği. A. Yatkın, (Ed.), Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde. (ss. 450-470).

Çepel, Z.Ü. (2017). Mülteci krizinde AB'nin normatif gücünü yeniden düşünmek. Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İş birliği içinde. Ed. Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepeli. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları. (ss. 165-184).

Çınar, B. (1997). Devlet güvenliği, istihbarat ve terör. SAM Yayınları, Ankara.

Dedeoğlu, B., (2003). Uluslararası güvenlik, Strateji. Der Yayınları, İstanbul.

Delice, M. (2015). Polis teşkilatlanmasının farklı ülkelerden örneklerle karşılaştırılması. Türk İdare Dergisi, 481, (ss. 433-476).

Demirci, A. (2013). Küreselleşen dünyamızda coğrafyanın siyasal gücü ve Türkiye ölçeğindeki rolü. Marmara Coğrafya Dergisi, 1-16. https://dergipark.org.tr/en/pub/marucog/issue/459/3678.

Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. Birey ve Toplum Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 9.

Deniz, O. (2009). Uluslararası göçler ve Türkiye'ye yansıması (sığınmacılar, mülteciler ve yasadışı göçmenler), Çantay Yayınevi, İstanbul.

Deniz, O. (2015). Orta Doğu ve Asya kökenli göçmenlerin göç güzergâhında Türkiye opsiyonu. Sosyoloji Divanı-6, Temmuz-Aralık 2015. (ss: 209-231).

Deniz, O. (2022). Türkiye İran sınırında düzensiz göç ve göçmenlerin sınır geçme pratikleri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(Özel Sayı). (ss. 254-273). doi: 10.46928/iticusbe.1148196.

Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181(181), (ss. 175-204).

DHS (Department of Homeland Security). (2023). National Strategy for Homeland Security. Erişim tarihi:05 Ocak 2023, https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/nat-strat-hls-2002.pdf.

Doğan, S. (2002). İşletmelerde vizyon ve misyon bildirisi geliştirme ve önemi üzerine bir araştırma. Amme İdaresi Dergisi, 35(1), (ss. 143-174).

Dönmez Kara., C. Ö. (2015). Göç bağlamında uluslararası iş birliği ve Türkiye'nin politikaları. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Dulkadiroğlu, Ö. Ü. H. (2018). Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) idari devletin gelişimi ve Woodrow Wilson'un etkisi. Journal of Political Administrative and Local Studies, 1(2), (ss. 21-54).

Durgun, S. Aydın, A. H. ve Bucak, U. (2019). Jandarma Genel Komutanlığının İçişleri Bakanlığına hızlı uyumu. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, (ss.70-83).

EGM. (2022). 2021 Yılı İdare Faaliyet Raporu. Erişim tarihi:04 Ocak 2023, https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr.

Eker, K. (2008). Türkiye'de yasa dışı göç sorunu. DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), (ss. 9-22).

Ekin, N. (2001). Türkiye'de iş piyasasının yeniden yapılanması: Özel istihdam büroları. İstanbul Ticaret Odası, Yayın, 30.

Ekinci, E. (2016). Devrimden günümüze Fransız siyasal sisteminin evrimi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), (ss. 149-172).

Elçi, İ.H. (2022). Türkiye ve İran arasındaki düzensiz göç sorunu ve sınır güvenliği. Doktora Tezi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, İstanbul Arel Üniversitesi.

Elmas, F.Y. (2017). AB dış göç politikasındaki kayıp parça: Göçmen-odaklı yaklaşım. ATAUM, No: 564. (s. 402).

Erdoğan, İ. (2013). Küreselleşme olgusu bağlamında yeni güvenlik algısı. Gazi Akademik Bakış, (12), (ss. 265-292).

Erdoğan, M. (2020). Açık kapı politikasından açık sınır politikasına Türkiye'deki Suriyeliler. Erişim tarihi:16 Ocak 2023, https://www.uikpanorama.com/blog/2020/03/09/acik-kapi-politikasindan-acik-sinir-politikasina-turkiyedeki-suriyeliler-murat-erdogan/. Panorama.

Erdoğan, M.M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı.

Erhan, Ç. (2003). ABD'nin Orta Asya politikası ve 11 Eylül sonrası yeni açılımları. Strateji ve Analiz Dergisi, 9, (ss. 1-21).

EUR-LEX. (2023). The Golbal Approach to Migration and Mobility. Erişim tarihi:08 Ocak 2023, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A52011DC0743.

Fars. (2021). Ravayati Tavafiqi Ki Ba Khoroji Amerika Az Afghanistan Muntahi Shot, Erişim tarihi: 11 Ocak 2022, https://www.farsnews.ir/news/14000610000374/.

Fırat, M. (2009). Soğuk savaş sonrasında Fransa'nın dış politikası. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64(01), (ss. 115-163).

FRONTEX. (2020). Erişim tarihi:20 Ocak 2023. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2020.pdf

Gil, M. M., Barba, J., Hakala, P. vd. (2014). Mediterranean flows into Europe: Migration and the EU's Foreign Policy, European Parliament: Policy Department.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). Erişim tarihi:03 Ocak 2023, https://www.goc.gov.tr.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023a). Erişim tarihi:14 Ocak 2023, https://en.goc.gov.tr/turkey%E2%80%99s-combat-against-irregular-migration.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017). 2016 Türkiye Göç Raporu, Ankara.

Göç Terimleri Sözlüğü. (2013). Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No:31, 2. Baskı, Türkçe.

Gök, O.G. (2016). Kimin güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (ss. 65-82).

Gökdağ, R. (2001). Amerikan medyasında 11 Eylül. E-yayınlar, İstanbul.

Göksu, T. Sözen, S. ve Çevik, H.H. (2008). Türkiye. Ed. Çevik, H.H. Karşılaştırmalı Polis Yönetimi İçinde. Ankara: Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (ss. 407-434).

Güner, C. (2007). İltica konusunda Türkiye'nin yol haritası: Ulusal Eylem Planı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 56, Sayı: 4, (ss. 81-109).

Homeland Security Department. (2023). https://www.dhs.gov/homeland-security-act-2002, Erişim tarihi:10 Ocak 2023.

Huntington, S.P. (1993). The Clash of civilizations. Foreign Affairs.

İçduygu, A. (2005). Transit migration of Turkey: Trends, patterns and issues, Research Reports. European University Institue, Florance.

İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus devlet oluşumundan ulus ötesi dönüşümlere. İstanbul: Koç Üniversitesi, Göç Araştırma Merkezi, MİREKOÇ Proje Raporları, Rapor No: 1.

İnankul, H. ve Doğan, K. C. (2016). Modern devlet ve Türk Polis Teşkilatı üzerine bir inceleme. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 6(14), (ss. 176-205).

International Migrant Stock; America. (2019). Erişim tarihi: 01 Ocak 2023, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/countryprofiles.asp.

Jerrim, J. (2018). Immigrant student achievement and educational policy in England. Ed. L.Volante, D. Klinger, Ö. Bilgili. Berlin: Springer. (ss. 19-33).

Karasu, M.A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kente uyum sorunu. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(3). (ss. 995-1014).

Kaya, A. (2013). Sınır güvenliği paradigmalarındaki değişim ve Türkiye'nin sınır güvenliği yapısının analizi. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 4(2), (ss. 1-12).

Kaya, E. (2017). Oyun kuramı çerçevesinde Suriyeli mülteci krizi. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar (ss. 157-176). Transnational Press London.

Kicinger, A. (2004). International migration as a non-traditional security threat and the EU Responses to this phenomenon, CEFMR Working Paper.

Koser, K. (2005). Irregular migration, state security and human security. A paper prepared for the policy analysis and research programme of the Global Commission on International Migration-GCIM.

Koslowski, R. (2004). Possible steps towards an international regime for mobility and security. Global Migration Perspectives No. 8, GCIM. Geneva, Switzerland.

Kumar, D. (2012). Islamophobia and the politics of empire. Haymarket Books, ABD.

Kutlu, A.G. (2020). Göç ve güvenlik bağlamında ABD'nin göç tarihi ve politikaları/Dünyada göç yönetimi ve Türkiye'nin göçmenleri: Göçü nasıl yönetmeli? Ed. Ahmet Cihan, İsmail Ermağan, Hamdi Genç, Akademik Kitaplar, İstanbul. (ss. 155-194).

Lee, E. (2006). A nation of ımmigrants and a gatekeeping nation: American ımmigration law and policy / A companion to American immigration. Ed. Reed Ueda. Wiley-Blackwell, ABD. (ss. 5-35).

Lee, E. (2019). America for Americans: A history of xenophobia in the United States. Basic Books, New York, ABD.

Mackinder H. J. (1962). The geographical pivot of history in democratic ıdeals and reality. Norton and Company. New York, U.S.A, 241.

MacPherson, D. W. ve Gushulak, B. D. (2004). Irregular migration and health. Global Migration Perspectives. Geneva: Global Commission on International Migration (GCIM).

Malkara, F. (2017). Arap Baharı sonrası Akdeniz'de yaşanan düzensiz göçün Avrupa Birliği kapsamında güvenlik boyutu ve uluslararası hukuk açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.

Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). Uluslararası göçlerin bir güvenlik konusuna dönüşümü: Avrupa'da radikal sağ partiler ve göçün güvenlikleştirilmesi. Uluslararası İlişkiler, 10(39). (ss.105-130).

Marchesin, P. (2003). Yeni tehditler karşısında Avrupa. Dünden bugüne Avrupa Birliği, Ed. Beril Dedeoğlu. İstanbul: Boyut Yayınları. (ss. 428-429).

Martin, P. L. (2017). President Trump and Us migration after 100 days. Migration Letters, Vol 14. (s. 319-328).

Memişoğlu, F. (2019). Uluslararası ilişkiler ve uluslararası göç bağlamında insan ticareti. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 15(30), (ss. 239-287).

Mevzuat Bilgi Sistemi. (2023). Kara sınırlarının korunması ve güvenliği hakkında kanun. Erişim tarihi:10 Ocak 2023, http://www.mevzuat.gov.tr/.

Mevzuat Bilgi Sistemi. (2023a). 640 Sayılı kanun hükmünde kararname. Erişim tarihi:10 Ocak 2023, http://www.mevzuat.gov.tr/.

Migration Watch UK. (2023). Erişim tarihi:03 Ocak 2023, https://www.migrationwatchuk.org.

Mil, H.İ. (2014). Türkiye'de iç güvenlik teşkilatları ve özellikleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, C.5, (ss.40-61).

Muratoğlu, G. ve Muratoğlu, Y. (2016). 1960-2010 Döneminde Türkiye'den OECD ülkelerine gerçekleşen göçün çekim modeli ile analizi. Bulletin of Economic Theory and Analysis, (1), (ss. 51-69).

Nalbantoğlu, G. B. (1993). Between civilization and culture: Appropriation of traditional dwelling forms in early republican Turkey. Journal of Architectural Education, 47(2), (ss. 66-74).

Nitas, K. (2003). Fransa yönetim sistemi. Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim, Türk İdari Araştırmalar Vakfı, Ankara.

Noi, Aylin (2007). Avrupa'da yükselen milliyetçilik. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Ntv. (2021). Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Afganistan açıklaması. Erişim tarihi: 11 Ocak 2023, https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-afganistan-aciklamasi,IEpXGovyekKumSFc1IqfGg.

Office of National Statistics-ONS. (2023). Erişim tarihi:03 Ocak 2023, https://www.ons.gov.uk.

Omelaniuk, D.I. (2005) World Migration 2005: Costs and Benefits of World Migration. IOM World Migration Report Series, Vol. 3, Geneva, Switzerland.

ORSAM Raporu (2012). Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi. Rapor No: 123, Ankara.

Özçürümez, S. (2009). Immigrant associations in Canada: Included, Accommodated, Or Excluded? Turkish Studies, 10(2). (ss. 195-215).

Özel, M. (2018). Türkiye'de iç güvenlik aktörlerinin iç güvenlik algıları ve iç güvenlik yönetiminin örgütlenmesine ilişkin görüşleri. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi 9(22). (ss.180-211).

Özpek, B. B., (2012). En uzun on yıl: 11 Eylül sonrası Orta Doğu. Orta Doğu Etütleri, 3(2), (ss. 183-216).

Paris, R. (2001). Human security: Paradigm shift or hot air? International Security, 26(2), (ss. 87-102).

Resmî Gazete. (2016). 669 Sayılı kanun hükmünde kararname. Erişim tarihi:03 Ocak 2023, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160731-5.htm.

Saatçioğlu, B. (2017). AB'nin mülteci krizi: Normlar-çıkarlar dikotomisi üzerinden AB'yi yeniden değerlendirmek. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.

Sancak, K. (2013). Güvenlik kavramı etrafındaki tartışmalar ve uluslararası güvenliğin dönüşümü, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 6, 2013, s. 123-134.

Seiple, C. (2002). Homeland security concepts and strategy. Orbis, 46(2). Spring 2002, (ss. 259-273).

Sever, M. (2015). Türkiye'yi hedef alan yasadışı göçmenler: İstanbul örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Snyder, L. D. (2006). The new "integration" tests and materials in the Netherlands, Germany, Baden-Wurttemberg, and The United Kingdom: The Muslim Other and The Change From Multiculturalism to Assimilation. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Spencer, A. (2008). DIY: The rise of Lo-Fi Culture. Marion Boyars Publishers.

Statistics Canada. (2023). https://www150.statcan.gc.ca/, Erişim tarihi:10 Ocak 2023.

Şeker, B.D. (2015). Göç ve uyum süreci psikolojik bir değerlendirme, Ed. B.D. Şeker, İ. Sirkeci ve M.M. Yüceşahin. Göç ve Uyum. London: Transnational Press. (ss.9-21).

Şemşit, S. (2010). Avrupa Birliği göç politikasının güvenlikleştirilmesi ve dışsallaştırılması: Türkiye'ye yansımaları. DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Şişman, Y. ve Balun, B. (2020). Transit göç ve Türkiye. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21 (2), (ss. 61-79).

Şöhret, M. (2013). Avrupa Birliği'nin güvenlik yapılanmasının tarihsel gelişim süreci ve mevcut durumu. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2).

Teber, K. ve Özdemir, S. (2015). Türkiye'nin sahil güvenlik ve balıkçılık alanında son yıllarda komşu ülkeler ile yaşadığı bazı problemler üzerine bir ön değerlendirme. Aquaculture Studies, 15(1), (ss. 83-89).

Tekiner, M. A., ve Gemici, E. (2019). Türkiye'nin mevcut iç güvenlik yapısı ve 15 Temmuz sonrası yeni bir yapılanma modeli. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(Özel Sayı), (ss. 15-40).

Tepealtı, F. (2019). Avrupa Birliği'ne yönelik Türkiye geçişli (transit) göç hareketleri ve Türkiye'nin düzensiz göçle mücadelesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 24 (41), (ss. 125-140). DOI: 10.17295/ataunidcd.548941.

Tirman, J. (2006). Immigration and insecurity: Post-9/11 Fear in The United States. Mit Center for International Studies, 06(09). (s. 1-4).

Tolkun, S. (2019). Güney Türkistan'da (Afganistan) Özbek Türkçesiyle yeni yayımlar -III. Uluslararası İdil- Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi, 1(1), (ss. 122-130).

Topçuoğlu, R.A. (2012). Düzensiz göç: Küreselleşmede kısıtlanan insan hareketliliği. Küreselleşme Çağında Göç, İstanbul: İletişim.

Turan, C. (2021). Yunanistan–Arnavutluk ilişkilerinde mevcut sorunlar üzerine bir değerlendirme. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, (7).

Türk Dil Kurumu (TDK). (2023). Sözlük, https://sozluk.gov.tr/, Erişim tarihi: 20 Ocak 2023.

Türkiye Göç Raporu. (2017). TC. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.

TRT Haber. (2023). https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-soylu-turkiye-iran-sinirindaki-guvenlik-duvari-calismalarini-inceledi-675316.html. Erişim tarihi:15 Ocak 2023.

T.C. Adalet Bakanlığı. (2021). Adli İstatistikler 2021. Erişim tarihi:10 Ocak 2023, https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/31052022141642021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2023). https://ticaret.gov.tr/data, Erişim tarihi:03 Ocak 2023.

Uçarol, R. (2015). Siyasi tarih (1789-2014). Der Yayınları.

UN Security Council. (2014). Erişim tarihi:19 Ocak 2023. https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-2014.

UNDP. (2023). UNDP-TR-Fransa-civilianoversight, www.undp.org, Erişim tarihi: 05 Ocak 2023.

UNHCR. (2022). Erişim tarihi:12 Ocak 2023, https://www.unhcr.org/syria-emergency.html.

UNHCR. (2022a). Erişim tarihi:11 Ocak 2023, https://www.unhcr.org/refugee-statistics/.

UNHCR. (2023). https://data.unhcr.org/en/situations/syria, Erişim tarihi:20 Ocak 2023.

Uzun, Ş., (2003). Federal Almanya yönetim sistemi, (Ed. Nitas, Koraltay). Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim içinde, İçişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara.

Ün, M. B. ve Paydak, U. A. (2017). Küreselleşen dünyada düzensiz göç ve Türkiye: Adana İli yabancılar misafirhanesi çalışması. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(3), (ss. 187-204).

Ünsal, A. (2019). Uluslararası göç kavramı ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerinde muhtemel etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, (18), (ss. 50-61).

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi, Anı, Ankara.

Yalçın, M. G. (2017). Göç Psikolojisi. Ankara: Pharmakon Yayınevi.

Yavuzdoğan, S. (2010). İngiltere'de bağımsız kolluk şikâyet sistemi ve Türkiye'de uygulanabilirliği. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12, (ss. 1231-1256).

Yazar, E. (2021). Yabancı terörist savaşçılara karşı alınan tedbirlerin insan hakları bağlamında değerlendirilmesi: Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Belçika örneği. Doktora Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.

Yegin, A. (2015). Afganistan siyasetini anlama kılavuzu. Seta Yayınları, Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık. İstanbul.

Yenişafak. (2023). Erişim tarihi:03 Ocak 2023, https://www.yenisafak.com/gundem/sinira-x-rayli-onlem-3179872.

Yılmaz, S. (2012). Türkiye'nin iç güvenlik yapılanmasında değişim ihtiyacı. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(3), 17-40.

Zengin, A. K. (2019). Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik politikalarına yön veren belgeler ve etki eden güvenlik yaklaşımları. Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zohry, A. G. (2003). International Organization for Migration. Contemporary Egyptian Migration 2003.

Zorlu, M. ve Yetim, M. (2020). Yasa dışı göçle mücadele bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye politikalarının karşılaştırması. Orta Doğu Etütleri, 12-2. (ss.325-348).

Watson, C. A. (2002). US National Security: A Reference Handbook. Abc-clio.

Weiner, M. (1993). Security, stability, and international migration. International Security, 17 (3). (ss. 91-126).

Wohlfeld, M. (2014). Is migration a security issue? Mediterranean Academy of Diplomatic Studies, (ss. 61-77).

World Migration Report. (2022). Erişim tarihi:18 Ocak 2023, https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022.

World Population Review. (2023). Erişim tarihi:11 Ocak 2023, https://worldpopulationreview.com/countries/afghanistan-population.